قوتوبى يولستورى ھەجمۇدەسى

ھەببە يارمۇھەممەت

شەيتان قىلتىقى

شىنجاڭ ياشلار-ئوسمۇلەر نەشرىياتى

ھەببە يارمۇھەممەت

شەيتان قىلتىقى

(پوۋېستلار)

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

مەسئۇل مۇھەررىرى: كامىلە راخمان
مەسئۇل كوررېكتورى: قەيۇم تۇرسۇن
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: غالىب شاھ

«قۇتۇپ يۇلتۇزى» مەجمۇئەسى

شەيتان قىلتىقى

(پوۋېستلار)

ئاپتورى: ھەببە يارمۇھەممەت

*

شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى 100 ـ قورۇ، پ: 830001)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا 2 ـ باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
ئۆلچىمى: 1168×850مم، 32 كەسلەم، باسما تاۋىقى: 6.625
2004 ـ يىل 11 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2004 ـ يىل 11 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
ISBN7 — 5371 — 5162 — 8
سانى: 1—3000
باھاسى: 10.00 يۈەن
بېسىلىشتا، تۆپلەشتە خاتالىق بولسا نەشرىياتىمىزغا ئەۋەتىلگە، تېگىشىپ بېرىمىز

مۇندەرىجە

تاللاش 1

شەيتان قىلتىقى 66

چۇغلۇق 122

تاللاش

ئۇياتچان كېلىنچەكنىڭ ئانار يۇزدەك قىزىرىپ تۇرغان ئاخىرقى شەپەق دەرەخ يوپۇرماقلىرىدىن ھالقىپ، توي كۆچۈرۈپ ماڭغان ماشىنىلارنىڭ سىلىق، پارقىراق دۇمبىلىرىدە سۇسقىنا جىمىرلايتتى.

— خۇدا بەختىگىنى بەرسۇن، بالام! — ناغرا- سۇناي ئاۋازى ئانىنىڭ ئاۋازىنى بېسىپ كەتتى.

— ۋاي - ۋۇي، نېمىدېگەن جىق ماشىنا؟!

— 17 ئىكەن.

— ياق، 18.

يول بويىدا تاماشا كۆرۈپ تۇرغانلار ماشىنىلارنىڭ كەينىدىن ئاللىنېمىلەرنى دەپ ۋارقىرىشاتتى. ئۇستىگە رەڭگارەڭ قەغەز گۈللەر ئارتىلغان قىپقىزىل ماشىنا ئالدىدىكى ئۇزۇنغا سوزۇلۇپ ياتقان يول قىقاس - چۈقان سېلىپ كېتىۋاتقان تويچىلار بىلەن خۇددى ئادەم ئاتا بىلەن ھاۋا ئانىغا ئوخشاش، پاكلىق ۋە مۇھەببەت قوينىغا ئىنتىلىپ تۇرغان بىر جۈپ ياشنى كۈتۈۋالماقتا ئىدى.

ساباھەت خۇددى غەم - قايغۇ ۋە شادلىقنىڭ ھەممىسىنى بىر يولىلا ئۇنتۇپ قالغاندەك، بىر خىللا ئولتۇراتتى، نۇر چاقناپ تۇرغان كۆزلىرىدە غىلىلدىغان ياش ئۆمچىيىش ئارىلاش كۈلۈمسىرەپ تۇرغان لەۋلىرىگە قوشۇلۇپ، ئۇنىڭغا بىر خىل سېھرىي كۈچ بېغىشلىغان ئىدى. نىكاھ سۈيى، ئاپئاق توي كۆڭلىكى ۋە يېنىدىكى يىگىت ئۇنىڭغا غايىۋى چۈشتەك بىلىنەتتى. ئەنە شۇ چۈش ئىختىيارسىز ئۇنى ئالدىدا سوزۇلۇپ

ياتقان مۇشۇ يولغا ئوخشاش، مۇستەقىل هايات يولىغا سۈرەپ كىرمەكتە ئىدى.

قىز - يىگىت زالغا كىرىپ تۆردىكى ئۇستەلدىن ئورۇن ئېلىشتى. شوخ ئۇسسۇل مۇزىكىسى ئەۋجىگە كۆتۈرۈلدى.

توي مۇبارەك، توي مۇبارەك، تويلار مۇبارەك،
ئەزىز دوستلار، تويۇڭلارغا مۇبارەك بولسۇن!

ياقىسى بىلەن مەيدىسىگە كانۋاي گۈل ئىشلەنگەن ئاق كۆڭلەكلىك يىگىت شوخ - چەبدەس قەدەم بىلەن مەيدانىنى بىر ئايلىنىپ چىققاندىن كېيىن، قىزلار تەرەپكە يېقىنلاشتى.

— تۇرە روشەن، تۇرە!

تەرەپ - تەرەپتىن كۆتۈرۈلگەن قىقاس - چۇقان ئىچىدە قىزىل گىرىپتىن يارىشىملىق كوپتا - يوپكا كىيگەن نازۇكقىنا بىر قىز ئۇسسۇلغا چۈشتى. يىگىتنىڭ هەربىر قەدىمى مۇزىكىنىڭ شوخلۇقىنى ئەۋجىگە كۆتۈرسە، قىزنىڭ گاهى چېكىنىپ، گاهى ئەگىپ يۈرۈپ پىرقىراپ ئويناشى ئۇسسۇلنىڭ شوخلۇقىغا ساپ پەزىلەت ۋە نازۇكلۇق بەخش ئەتمەكتە ئىدى.

— ياشاپ كەت، ئەنسەر!

زالدا ياڭىرىغان چاۋاك، ئىسقىرىق ۋە مەدهىيە ئاۋازلىرى سىمونت تاملاردىن هالقىپ چىقىپ، كېچە قاراڭغۇلۇقىنىمۇ تىترەتمەكتە ئىدى. كېپىنەكتەك پىرقىراپ يۈرگەن روشەننىڭ هەربىر قەدىمىگە ئەگىشىپ يەلپۈنۈپ تۇرغان كۆڭلىكىنىڭ كەڭ ئېتىكى قەلبىلەردىن قەلبىلەرگە تاراپ بېرىۋاتقان هاياجانىنى خۇددى ئوت ئۇستىگە ياغ چاچقاندەك ئەۋجىگە كۆتۈرمەكتە ئىدى.

ئۇسسۇل شۇ تەرىقىدە خېلى ئۇزۇنغىچە داۋاملاشتى. بىرنەچچە قول تانسىدىن كېيىن، سورۇننى باشقۇرۇپ يۈرگەن يىگىتۇېشى مۇزىكا سۇپىسىغا چىقىپ، مىكرافوننى قولىغا ئالدى.

— قەدىرلىك دوستلار، بۈگۈن ئاغىنىمىز ئېرشات بىلەن ساۋاقدىشىمىز ساباھەتنىڭ تويى مۇناسىۋىتى بىلەن بۇ يەرگە جەم بولۇپ ئولتۇرۇپتىمىز. تويىنىڭ مۇقەددىمىسىنى ئەنسەر بىلەن روشەن ناھايىتى ياخشى باشلاپ بەردى. بىز بۈنىڭدىن بەك خۇشال! بىراق بىز ھازىرقى زامان ياشلىرى ھەممە نەرسىنى دەرىجىگە ئايرىپ ئۆگىنىپ قالغان. شۇڭا بۇ ئىككىسىنى يەنە بىر قېتىم بەيگىگە سېلىپ باقساق، قانداق دەيسىلەر؟ — تۆۋەندە پاراققىدە كۈلكە ئاۋازى بىلەن تەڭلا كۆتۈرۈلگەن قىقاس - چۈقان زالنى بىر ئالدى، — قانداق، روشەن؟ ساباھەتنىڭ تەلىپىنى يەردە قويماسسىز - ھە؟ — يىگىتۈېشى چاقچاق ئارىلاش كۈلۈپ قويۇپ، سەھنىدىن چۈشۈپ كەتتى. سەلدىن كېيىن، زالدا يېقىملىق ناخشا ئاۋازى ياڭراشقا باشلىدى.

تېپىلسىمۇ سەندىن ئارتۇق يار ماڭا،
تېپىلمايدۇ مەندىن ئارتۇق يار ساڭا.

سەھنىدە ئايلىنىپ تۇرغان رەڭگارەڭ چىراغنىڭ نۇرى قىزلارنىڭ قايسىبىر بېزەكلىرى ئۈستىدە غىل - پال جۇلا چاچسا، قىزارغان ھاياجانلىق چىرايلار پارقىراپ كۆرۈنەتتى. نېمىدېگەن كۆپ ئادەم - بۇ؟! روشەن ناخشا ئېيتقاچ شۇلارنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزۈۋاتقان بولسىمۇ، تال - تال كىرپىكلىرى سايە تاشلاپ تۇرغان ئويناق كۆزلىرى كۆپچىلىك ئارىسىدىن كىمنىدۇر ئىزدەپ، تىنىمسىز ئايلىناتتى.

تۇن نىسپىگە ئاز قالغاندا توي ئاخىرلاشتى، قىز - يىگىتنىڭ بىرنەچچە يېقىنلىرىدىن باشقا ھەممىسى ئۇلارغا بەخت تىلەپ تارقىماقتا ئىدى. دەل شۇ ئارىدا گالىستۇكى بىر يانغا قىيسىيىپ قالغان بىر يىگىت كېلىپ، ئېرشاتقا قول ئۇزارتتى:

— ئېرشات، سەن بەك تەلەيلىك ئىكەنسەن، ساباھەتنىڭ

كەينىگە بەش يىل كىرىپ، ئۇنىڭ مۇھەببىتىگە ئېرىشەلمىگەن بولساممۇ، يەنىلا سىلەرگە بەخت تىلەيمەن. چۈنكى ئادەم ئۆچۈن ئۆز سۆيگۈنىنىڭ بەختىنى كۆرۈشمۇ ئوخشاشلا بىر بەخت! — يىگىت غەرق مەست ئىدى. تۇرۇپ - تۇرۇپ ئالدى - كەينىگە دەلدۇگۇنۇپمۇ كېتەتتى. ئۇ يەنە نېمىلەرنى دەرئىدىكىن، يىگىت قولدىشى ئۇنى گەپتىن توسۇپ قويدى.

— قاھار، بەك مەست بولۇپ كېتىپسەن. ئەنسەر سېنى ماشىنا بىلەن ئاپىرىپ قويسۇنمۇ؟

— رەھمەت، رەھمەت، نەبى ئاداش! بۈگۈن مېنىڭ بىر چىلاشقۇدەك ئىچكۈم بار، — ئۇ قوللىرىنى شىلتىپ قويۇپ، دەلدەڭشىگىنىچە زالدىن چىقىپ كەتتى.

— ئاللا ئالىيە، نېمە ئىش قىلىپ يۈرىدۇ بۇ؟ — ساباھەت قىز قولدىشىنىڭ قولىنى قىسىپ قويدى.

— «كۆڭۈل دېگەن پادىشاھ، كۆيۈپ قالسا تارتىشا» دېگەن شۇ! — ھەر ئىككىسى پىخىلداپ كۈلگىنىچە ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى.

سىرتتا يازنىڭ ئىزغىرىن شامىلى ئەگىپ يۈرەتتى. توي كۆچۈرگۈچىلەرنىڭ ژاراڭ - چۇرۇڭى ئىچىدە ماشىنىلار گۈركىرەپ ئوت ئېلىپ قوزغالدى. دەل شۇ پەيتتە روشەن تونۇش بىر ئاۋازنى ئاڭلاپ قالدى - دە، ئۆرۈلۈپ ماشىنىنىڭ كەينى دېرىزىسىدىن سىرتقا قارىدى. زالنىڭ ئالدىدىكى يول ئۈستىدە قاھار تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، «ساباھەت!» دەپ توۋلاۋاتاتتى. ئۇ بىردىنلا ئورنىدىن تۇرۇپ يۈگۈردى. لېكىن ماشىنا چاقى ئاستىدىن كۆتۈرۈلگەن ئاپئاق توپا ئۇنى ماشىنا چىرىغىنىڭ كۈچلۈك يورۇقىدا تال - تال بولۇپ كۆرۈنگەن تۇمانلار ئىچىگە كۆمۈپ تاشلىدى.

2

ئاللىقاچان غەربكە قېيىلغان ئاخىرقى ياز قۇياشنىڭ قىزىق تەپتى زېمىننى كۆيدۈرمەكتە ئىدى.

ناۋات رەڭ كۆڭلەك زىلۋا بويىغا خوپ ياراشقان روشەن ۋېلىسىپىت پىدالىنى كۈچەپ تېپىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ يارداڭلىقتىكى ئورمانلىقنى يانداپ ئۆتكەن يولدىن چىقىپ ئوڭغا ئايلاندى - دە، ھېچقانچە ماڭمايلا بېغىررەڭ سىردا سىرلانغان تۆمۈر دەرۋازا ئالدىغا كېلىپ توختىدى. غەربكە قېيىلغان قۇياشنىڭ دەرەخ يوپۇرمىقى ئارىسىدىن تۆكۈلگەن تال - تال نۇرى روشەننىڭ كۆزلىرىنى چاقتى بولغاي، ئوڭ قولىنى دالدا قىلىپ تۇرۇپ، ھويلىغا بويۇنداپ قارىدى. قورۇدىمۇ، ئەتراپتىمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى. دەرۋازا ئالدىدىكى كۆچەتلىكنىڭ ئىچىدە بىرنەچچە توخۇ دانلاپ يۈرەتتى، ئالدىدا گەۋدىسىنى تىك كۆتۈرۈپ، قەدىمىنى ئالدىرىماي ئېلىۋاتقان خوراز روشەنگە ھەيران قېلىۋاتقاندەك چۆچۈپ قاراپ، ئىزىدا توختاپ قالدى.

روشەن دەرۋازا ھالقىسىنى ئاۋايلاپقىنا شاراقلاتتى.

— كىم؟ — ئۆيدىن ئايال كىشىنىڭ بوغۇقراق ئاۋازى ئاڭلاندى ۋە كەينىدىن ئىشىك ئالدىدا ناھايىتى كېلىشكەن، سوغۇق چىراي بىر ئايال پەيدا بولدى. روشەننىڭ يۈزلىرى ۋىللىدە ئوت ئېلىپ كەتتى. ئايالنىڭ نەزىرى ھەقىقەتەن ئۈستۈن ئىدى. بۇ مەغرۇر قاراش ئالدىدا روشەن ئىختىيارسىز شۇركىنىپ، خۇددى سىقىلىپ كېتىۋاتقاندەك تەمتىرەپ قالدى - دە، كەينىگە ئۆرۈلۈپ كېتىپ قالغىلى تاسلا قالدى، لېكىن، ئەدەپ - قائىدە يۈزىسىدىن ئارانلا:

— ساباھەت بارمۇ؟ — دەپ سورىيالدى.

— بار، ئۆزىنىڭ ئۆيىدە، — ئايال خۇددى «ئۆيگە كىرىڭ» دېمەكچى بولغاندەك، دەرۋازىنىڭ بىر قانىتىنى ئېرىنىپقىنا ئاچتى.

— رەھمەت! — تازىمۇ مۇز چىراي نېمىكىنا بۇ، ھالىچۇ تېخى! روشەن شۇلارنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزگەچ ئايالىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ، قورۇغا كىرىپ كەلدى. ئىشىكتىن كىرگەندىكى ئوڭ تەرەپتە خىشتا سېلىنغان پېشايۋانلىق بەش ئېغىز ئۆي خۇددى ئۆزىنىڭ رەڭدارلىقىنى كۆز - كۆز قىلىۋاتقان بايىقى خورازدەك مەغرۇر ۋە ئۆي ئىگىسىدەك سوغۇققىنا غادىيىپ تۇراتتى. ئۆينىڭ قارشى تەرىپىگە ئوخشاش پاسوندا سېلىنغان بىر يۇرۇش ئۆي ساباھەتلەرنىڭ ئۆيى ئىدى. ئوتتۇرىغا ياسالغان گۈللۈك تاكى باغقا قەدەر تۇتاشقانىدى. دەرۋازىدىن كىرىش بىلەنلا گۈلدىنمۇ بۇرۇن كۆزگە چېلىقىدىغىنى ئۆيگە يانداشتۇرۇپ سېلىنغان لاپاس ئاستىدىكى قوڭۇر رەڭلىك كىچىك ماشىنا بىلەن دۇمبىسىگە تۇخۇم قويسا توختىغۇدەك سەمرىگەن بەش ئالا كالا ئىدى.

روشەننىڭ دوستى ساباھەت مۇشۇ ئائىلىنىڭ ئوتتۇرانچى ئوغلى ئېرشات بىلەن توي قىلىپ بۇ ئائىلىگە كېلىن بولۇپ كىردى.

روشەن ۋېلىسىپىتنى قويۇۋاتقان ئارىلىقتا، ئۆيدىن ساباھەت چىقىپ كەلدى.

— يائاللا، سەنمۇ بارئىكەنسەن - ھە دۇنيادا؟!

— بولمايچۇ، مېنى ئۆلدى دېگەنمىدىڭ، قارا، نىيىتىڭنىڭ يامانلىقىنى، ئۆزۈڭ مۇرادىڭغا يېتىۋېلىپلا، ماڭا شۇملۇق تىلىگىلى تۇردۇڭمۇ - نېمە؟ — ئىككى دوست قاقاقلاپ كۈلۈشكىنىچە قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى. گەپ ئارىلىقىدا ساباھەت روشەننى قېينانىسىغا تونۇشتۇرۇپ:

— سەمەت جۇيجاڭنىڭ قىزى بولىدۇ، — دېدى.

— ھە، شۇ، بىر يەردە كۆرگەندەكلا قىلغان! — سېمونت قورۇدىن كۆتۈرۈلگەن قۇياشنىڭ قىزىق تەپتى خۇددى ئەمدىلا ئۆتۈۋاتقاندەك، بايىقى مۇز چىراي ئايال مېيىقىدا جىلمىيىپ قويدى.

— يۈرە، ئۆيگە كىر! — ساباھەت بىر قولىنى كۆزلىرىدىن ھەيرانلىق چىقىپ تۇرغان روشەننىڭ بېلىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئۇنىڭ بىلەن تەڭ پەلەمپەيگە پۇتىنى ئالدى.

— پاھ، سېپى ئۆزىدىن بولغىلى تۇرىدۇغۇ نېمە؟

— قانداق قىلىسەن، ئەلگە كىرسەڭ ئېلىڭچە دېگەن شۇ.

— مۇنداق - دە، مېنى ئابرۇيلۇق بولسۇن دەپسەندە ئەمىسە؟ — ئۆينىڭ بوسۇغىغچە بولغان ئارىلىقتا ئىككى دوست پەس ئاۋازدا كۈسۈرلىشىۋالدى. ئىشككە تارتىلغان ھال رەڭ دۇخاۋا پەردە قايرىلىشى بىلەن تەڭ ئېرشات:

— كېلىڭ، روشەن! كونىلارنىڭ ئاق كۆڭۈل ئادەملەرنىڭ نېمىتىمۇ ئوخشاش بولىدۇ دېگىنى راست ئوخشايدۇ جۇمۇڭ، كۆڭلۈڭىز تۇيغاندەكلا كەلگىنىڭىزنى قارىڭ! — دەپ چاقچاق قىلغىنىچە ئىچكىرىكى ئۆيدىن چىقىپ كەلدى ۋە روشەنگە قول ئۇزىتىپ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەندىن كېيىن، ئۆي ئىچىگە بويۇنداپ قاراپ، — ھە، ئەنسەر روشەنگە دەپ قويۇپ كەلگەنمىدىڭ يا؟ — دېدى - دە، قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.

ئۇلار ئۆيگە كىرگەندە، تۆردىكى ساپادا توي كۈندىكى يىگىتۈبشى بىلەن دەم تاتىرىپ، دەم قىزارغىنىچە ئەنسەر ئولتۇراتتى. ئەنسەرنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپلا روشەننىڭ سەل - پەل كەيپى ئۇچقان ئىدى، لېكىن ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى تۇرقىنى كۆرۈپ، ئىچى ئاغرىپ قالدى بولغاي:

— ئەجەپ ئىچىڭلار يامان ئىكەن سىلەرنىڭ، ئۆزۈڭلار توي قىلىپ بىر ئۆيگە كىرىۋالساڭلار گەپ يوق، بىز بىر يەرگە بىللە بارساق بولمامدىكەن؟ — دەپ چاقچاق قىلدى.

— نېمىشقا بولمايدىكەن؟ ئەلۋەتتە بولىدۇ، تېخى مەخسۇس تەبرىكلەيمىز بۇنى.

— ماڭە سارىڭ نېرى.

— ھە بولدى. بولدى. ئاۋۋال سىلەرنى تونۇشتۇرۇپ

قوياي، بۇياق مۇرات بولىدۇ. ناھىيىلىك خەلق دوختۇرخانىسىدا ئىشلەيدۇ. بۇ ئەنسەر، ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ شوپۇرى، نەق يېرىنى دېسەك، روشەننىڭ شەخسىي شوپۇرى.

— ئەلۋەتتە! بۇگۈن چۈشتىن كېيىن ھەر ئىككىلىسى دەم ئاپتىكەن. بىزنى يوقلاپ كەپتۇ، ئىككى بويتاقنىڭ كۆڭلىگە يارىشا، ئارىمىزدا يەنە بىر گۈزەل قىزمۇ بار تېخى!

— بەللى، ئۇ قىزنى تېخى بىز بىلەن كۆرۈشتۇرمىدىڭغۇ ئەمىسە؟

— بۇنىڭغا تونۇشتۇرۇش كېتەمدۇ؟ يانغا قارىساڭلا ئەينەكتىن كۆرىسەن، — ساباھەتنىڭ بۇ سۆزى ئېرشاتنىڭ گېپىنى سىرلىقلاشتۇرۇۋەتتى بولغاي، روشەن ئىختىيارسىز ئۆرۈلۈپ يانغا قارىدى ـ دە، ئۆزىنىڭ ئەينەكتىكى ئەكسىنى كۆرۈپ، ھۇپىدە قىزىرىپ كەتتى. باشقىلارنى دېمىگەندەمۇ مۇرات تېخى ئۇنىڭغا ناتونۇش يىگىتتە؟!

— ۋاھ، ياخشى بولدى ئەنسەر، روشەن ئۇنىمسا ئەنسىرىمە، ئەينەكتىكىنى تارتىپ چۈشۈرىمىز.

ھە دېگەندىلا كۈلكە ـ چاقچاق بىلەن ياشلارنىڭ كەيپى كۆتۈرۈلۈپ قالغاندى. ۋاقىتنىڭ ئۇزىرىشىغا ئەگىشىپ، ئۇنىڭالغۇدىن ئاڭلىنىۋاتقان مۇھەببەت ناخشىلىرى بىلەن يېڭى ھۇجرىغىلا خاس بولغان سېھرىي قۇدرەتنىڭ تەسىرىدە دولقۇنلىنىپ تۇرغان قەلبلەردىكى ھېس ـ تۇيغۇلار يىگىتلەر قولىدىكى رۇمكىنىڭ ئايلىنىشىغا ئەگىشىپ، ئۇلارنى تېزلا مەست قىلىۋەتتى. ئېرشاتمۇ بىر دېگەن گېپىنى نەچچە تەكرارلىغىلى تۇردى. ئاخىرىدا ئىچى پۇشقان ساباھەت كۈلۈپ كەتتى ـ دە:

— بولدى، بولدى ئېرشات. ئەنسەرنى ئوبدان تونۇيمىز، روشەنمۇ بايات بېرى مۇرات بىلەن خېلى ئوبدان تونۇشۇپ بولدى، — دېدى.

— شۇنى دەيمەن، «مۇرات» دەپ نەچچە دېدىڭ، بولدى

ئەمدى چايغا قوشۇپ ئىچۇرۇۋەتمە يەنە.

— مەست دېگەنگە بىر نېمە دېگىلى بولمايدۇ، — مۇرات سۆز باشلىۋېدى، ھەممە جىمىپ ئۇنىڭ ئاغزىغا قارىدى، — بىزنىڭ مەھەللىدە سەمەت بارات دەيدىغان بىر ھاراقكەش ئادەم بار. ئادەتتە تونۇشلار ئۇنى «ھاراق بارات» دەپمۇ قويىدۇ، ھېلىقى كىنو يېڭى كەلگەن ۋاقىتلاركەن، بۇ ھاراق بارات ئۆيىگە مەست كېلىپ، تاماق ئېتىۋاتقان ئايالىنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قويماي ئۇنى زورلاپ كىنوغا ئېلىپ بېرىپتۇ. كىنو تازا قىزىق يېرىغا كەلگەندە، ھاراق بارات مەستلىكتىن يېشىلىپ قاپتۇ ـ دە، يېنىغا شۇنداق قارىسا، ئايالى شۇنچە ئەرنىڭ ئىچىدە يالغۇز كىنو كۆرۈپ ئولتۇرۇپ كەتكەن.

«ما گۈينى قارا، مېنىڭ مەستلىكىمدىن پايدىلىنىپ نېمە قىلاي دېگەنتىڭ؟» دەپتۇ ـ دە، ئايالىنى ئۇرۇپ كېتىپتۇ.

— ئۆزىنىڭ زورلاپ ئاپارغىنى ئېسىدە يوق، بېشىڭنى يەيدىغان لەقۋا؟ — ساباھەت قاش ـ قاپاقلىرىنى سۈزۈپ تىللاپ قويۇۋېدى، ئېرىشات كۈلۈپ كېتىپ:

— بىزدەكلا بوپتۇ ـ ھە، ساباھەت؟ — دېدى.

— ۋاي، بولدى قىلىڭە.

— ياق، دەۋېتىمەن.

— دېگىنە ـ ھە، دېگىنە! — سالا قىلىشتى باشقىلار.

— بىر كۈنى مەن مەست، ما بىچارىنى زورلاپ ئويۇنغا ئاپارغانتىم، بۇ سارائ ئويۇن كۆرۈۋېتىپ، ئابدۇللا چىقسا، «مۇشۇنىڭ ناخشىسىنى ئەجەب ياخشى كۆرىمەن» دېۋېدى. مەستچىلىكتە «ئابدۇللانى ئەجەب ياخشى كۆرىمەن» دېگەندەكلا ئاڭلاپ قاپتىمەن ـ دە، «ياخشى كۆرسەڭ تەگمەمسەن» دەپ، كىنوخانىدا تازا ساپتىمەن، — بۇ گەپ بىلەن ئولتۇرغانلارنىڭ ھەممىسى كۈلۈپ تېلىقىپ قالاي دېدى.

— ۋاي ئۇنچىلىكمۇ ئەمەس، ئاشۇرۇپلاۋەتتى ماۋۇ، ناھايىتى

شۇ مېنى ئويۇن كۆرسەتمەي ياندۇرۇپ چىقتىڭىزغۇ!

— نېمە دەيدىغاندۇ ماۋۇ، سەنمۇ مەستمىدىكىيا ئۇ چاغدا؟

— ئۆتەپ بېرىڭا نېرى.

— ئەتىسى كەچتە قاپقىڭنى كۆكەرتىپ چىقىپتىكەنسەنغۇ؟

— بىر كۈنلۈك سۈرمە ئىقتىساد بوپتىكەن - دە؟

ئۆيدىكىلەر پاراق - پاراق كۈلۈشەتتى.

سابىاھەتنىڭ ئېلىكتر چىرىغىنىڭ كۈنۈپكىسىنى بېسىشى بىلەن تەڭ ئۆيگە تارىغان ئىللىق نۇر روشەننى چۆچۈتۈۋەتتى.

— ۋىيەي، ۋاقتىمۇ بىر يەرگە بېرىپتىغۇ، ھېچنېمىنى تۈيمايلا ئولتۇرۇپ كېتىپتىمىز.

— ھېچقىسى يوق روشەن، تېخى ئەتىگەنغۇ، بىردەم ئولتۇرۇڭ.

— بۈنىڭدىن كېچ قالسام ئاپام ئەنسىرەيدۇ. سىلەر ئولتۇرۇڭلار، مەن جاھانىڭ يورۇق ۋاقتىدا ئۆيۈمنى تېپىۋالاي.

— يېنىڭىزدا ئەنسەر دەيدىغان تاغدەك بىر يىگىتىڭىز تۇرسا، بۇ گەپنى قانداقمۇ قىلىۋاتقانسىز.

— ۋاي قوۋۇرغام، ساباھەتمۇ چاغلىق ئىدى ئۆز ۋاقتىدا.

— شۇنداقمۇ؟ ئاڭلىدىڭمۇ ئەنسەر. شام يېقىلدى، — ئېرشات ئەنسەرگە قاراپ كۆزىنى قىسىپ قويۇپ ئىككى بىسلىق چاقچاق قىلدى. روشەن ئىختىيارسىز ھۆپپىدە قىزىرىپ، نېمە دېيىشنى بىلەلمەي قالدى - دە، ئوڭايسىزلىق ئىچىدە ئېرشاتقا بېشىنى سىڭايان قىلىپ قاراپ «ساراڭ!» دەپ ئالىيىپ قويدى. دەل شۇ پەيتىنىڭ ئۆزىدە ئۇنىڭ مۇزدەك قېتىپ تۇرىدىغان يۈرىكى ئىختىيارسىز داۋالغۇپ كەتتى - دە، يەر تېگىدىن ئەنسەرگە قاراپ قويدى. ئەنسەر خودىدى قاتتىق قول ئوقۇتقۇچى ئالدىدىكى ئىتائەتمەن بالىدەك، ئىككى پۇتىنى جۈپلەپ، قوللىرىنى تىزى ئۈستىگە قويغىنىچە ئوڭايسىزلىنىپ ئولتۇراتتى. ئىشتىنىغا

چىقىرىپ قويغان بالىدەك ئولتۇرۇشىنىڭ سەتلىكىنى، شۇنچە چىراي بەرگەن خۇدايىم ئىلىكتەك غۇرۇر بەرسىچۇ كاشكى بۇنىڭغا! شۇ خىياللار بىلەن روشەننىڭ باھار پۇرىقى ئالغان قەلب دەريا‌سى خۇددى چۈش كۆرگەندەكلا قايتىدىن مۇز بولۇپ قاتتى. ئۇ، بۇنىڭ مىجىقلىقىنى بىلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭغا نېمە قاراپ يۇرگەندىمەن. ئىسىت! بىر ئوبدان ئېچىلىپ قالغان كۆڭلۈمنى بىكارلا غەش قىلۇالدىمدە، دەپ ئويلاپ، ئۆزىدىن ئۆزىگىلا تېرىكىپ، تۇتۇلۇپ قالدى.

— نېمە بولدۇڭ، جىمىپ كەتتىڭغۇ؟ — ساباھەت ئىللىققىنا كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ سورىدى.

— ھېچنېمە.

— بوپتۇ، كۆڭلۈڭ ئەنسىرەپ تۇرغان بولسا، بىزمۇ بەك تۇتۇۋالمايلى...

ساباھەتنىڭ گېپىنى تۇگىمەيلا، ئېرشات گەپنى بەلدىنلا ئۇزدى:

— نەدىكى گەپنى قىلىدىكەنسەن، ئاغزىدا ئۇنداق دېگەن بىلەن كۆڭلىدە...

— بولار ئېرشات. ئاپامغا دېمەي كەلگەن، كەتمىسەم زادى بولمايدۇ، — روشەننىڭ ئاۋازى قەتئىي ئىدى. چىرايىمۇ يەنە بۇرۇنقىدەكلا سوغۇق ھەم مەغرۇر تۇس ئالغانىدى. ئۇ، سومكىسىنى كۆتۈرۈپلا ئورنىدىن تۇردى. ھەممەيلەن خۇددى قاينا‌ۋاتقان قازانغا سوغۇق سۇ قويۇلغاندەك، لەسسىدە بولۇپ قالدى ۋە ئارتۇق گەپ قىلمايلا روشەننى ئۇزىتىپ قويدى.

ئۇ كەتكەندىن كېيىن، ئۆي ئىچى خىلىغىچە تىمتاس بولۇپ كەتتى. ئەنسەر ھەسرەتلىك تىنىپ قويغاندىن كېيىن بىر تال تاماكا ئېلىپ تۇتاشتۇردى. ئۇنىڭ تاماكا تۇتقان قولى بىلىنەر-بىلىنمەس تىترەيتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ بولۇشچە يىغلىغۇسى، چىلاشقۇچە ئىچكۈسى، بولسا مۇشۇ دەردلىك دۇنيادىن يۇگۈرگەن

پەتى كېتىپلا قالغۇسى، ياشاشتىن بىر يولىلا ۋاز كەچكۈسى كېلەتتى. دېمىسىمۇ، ياخشى كۆرگەن ئادىمىڭگە ئېرىشەلمىسەڭ، ئۇنىڭ ھەسرىتىدە پۈچىلىنىپ ياشغىنىڭنىڭ نېمە پايدىسى؟

— مۇزدە بۇ، مۇز!

ئەنسەرنىڭ ئاۋازى ئىختىيارسىز سىرتقا چىقىپ كەتتى.

— راست دەيسەن، ئۇنى قانداقمۇ ياخشى كۆرۈپ قالغان بولغىيتتىڭ؟ بىر قارىساڭ ئوڭ، بىر قارىساڭ تەتۇرلا.

— قىز بالىنىڭ سېھرىي كۈچى دەل شۇ يەردە. بىراق ئۇ مەن ئۇچۇن بوي يەتمەيدىغان بىر ئاچچىق شاپتۇل.

— ئۇنداق دېمە، مۇھەببەت مىللەت، يۇرت ئايرىمىغان يەردە...

— توغرا دېدىڭ، — ئەنسەر ئېرشاتنىڭ گېپىنى بۆلۈپلا، قالغىنىنى ئۆزى داۋاملاشتۇردى، — ھازىرقى ياشلار ئەسەبىي ھېسسىياتلىرىنى ئەنە شۇنداق «مۇھەببەت مىللەت ۋە يۇرت ئايرىمايدۇ» دېگەن چىرايلىق نام بىلەن نىقابلاپ، ماھىيىتىنى ئۆزىمۇ تۇزۇك چۈشەنمەيدىغان مۇھەببەتنى كۆككە كۆتۈرگىنى بىلەن شۇ مۇھەببەتنى نۆۋەتتى كەلگەندە مەنسەپ ۋە مال ـ دۇنيانىڭ قۇربانى قىلىۋېتىپ بارمامدۇ؟

بۇ گەپ بىلەن ساباھەتنىڭ يۈرىكى جىغىدە قىلىپ قالدى.

— ئەنسەر، بەك ئاشۇرۇۋەتتىڭمۇ قانداق؟ بىزنىڭ ئىچىمىزدە ئۇنداق قىزلار يوق، بولۇپمۇ روشەنگە نىسبەتەن بۇ باھا بەكلا ئارتۇقچە.

— كۆرەرمىز قېنى!

ئارىنى خىلىغچە ئېغىر سۈكۈت باستى.

— ئەسلىدىمغۇ مەن بەك دوّت ئىكەنمەن. ئوتتۇرا مەكتەپتىكى شۇ ساددا ھېسسىياتقا تايىنىپلا، ئۇنى قەلبىمدىكى بىردىنبىر ۋىناسقا ئايلاندۇرۇۋالغان ئىكەنمەن ھەم بۇ مۇھەببەتنى بۇيۇك ھېسابلاپ، ئالدىراپلا ئاغزىمدىن چىقىرىۋېتىپتىمەن.

هازىرقى يېشىمدا بۇ ئىشقا دۇچ كەلگەن بولسام، شۇ مۇھەببەتنىڭ قەلبىمدە بىخلىشىغا ئەسلا يول قويمىغان بولار ئىدىم. چۈنكى، قەلبىڭدىن تۇنجى قېتىم ئورۇن ئالغان كىشىنى ئۇنتۇمىغىڭ ھەقىقەتەن تەس ئىكەن. بۇرۇن مەن پەقەت مۇھەببەتنىلا قوغلاشقان ئىدىم، بارلىقىمنى، ھەتتا ئىستىقبالىمنىمۇ شۇنىڭغا ئاتاپتىكەنمەن. كېيىن بىلسەم ئىش ئۇنداق ئاددىي ئەمەس ئىكەن. مەن بولسام بىر دېھقان بالىسى، ئۇ بولسا بىر جۇيجاڭنىڭ چەكسىز ئىستىقبالىغا ئىگە، ئەتىۋارلىق بىر تال قىزى ئىكەن. ھەي... نېمىسىنى دەي؟ مەن بەك رومانتىك ئوخشايمەن. ئۆزۈمنى ئۇنىڭسىز تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن. ھېلىمۇ تۇرۇپ - تۇرۇپلا خام - خىياللارغا ئەسىر بوپ كېتىمەن. ئۇنى ئۇنتۇپ كېتەي دەپمۇ ئۇنتۇپ كېتەلمەيۋاتىمەن، ئۇنى مەن بەختلىك قىلالايتتىم. لېكىن ھازىرقى گەپ بەختتە ئەمەس مۇھەببەتتە. يامان يېرى ئۇ مېنى پەقەتلا ياقتۇرمايدۇ.

— قىزىق گەپ قىلىدىكەنسەن ئەنسەر، قىز بالىنىڭ ياقتۇرۇش - ياقتۇرماسلىقى ئۆزۈڭگە باغلىق. تەلەپ قويۇشتىمۇ سەنئەت بولۇش كېرەكتە، — مۇرات خۇددى ھەممە ئىشنى بىلىدىغاندەك ئەتراپىدىكىلەرگە غالىبلارچە قاراپ قويدى.

— ئەمىسە دەڭلارچۇ، ئەمدى قانداق قىلىمەن؟

بۇ گەپكە ھېچكىم بىر نېمە دېيەلمىدى. چۈنكى بۇ يەردىكىلەر ئۇنىڭغا بىر نېمە دېيىشكە ھەقلىق ئەمەس ئىدى، ئەلۋەتتە.

كەچكى شەپەقنىڭ قىزغۇچ نۇرىدا خۇددى پاكلانغاندەك جۇلالىنىپ تۇرغان تەبىئەت ساپ ھاۋا ۋە ئارامبەخش سالقىنلىق بىلەن قوشۇلۇپ، گۈزەل سەھرا مەنزىرىسىگە تېخىمۇ يارقىنلىق ھەم ئۆزگىچە سېھرىي قۇدرەت بېغىشلىغاندى. روشەننىڭ ماڭلاي چاچلىرىنى يەڭگىل يەلپۈپ، چىرايلىق يۈزلىرىنى ھىدلاپ

ئۆتۈۋاتقان ئىزغىرىن شامال ۋېلىسىپىت سۈرئىتىنىڭ تېزلىكىگە ئەگىشىپ، ئۇنىڭ ناۋات رەڭ كۆڭلىكىنىڭ كەڭ ياقىسىنى گاھ لەرزان، گاھ شىددەت بىلەن يەلپۈتۈپ، ئاپئاق ئېڭەكلىرىنى ئەركىلىتىشكە باشلىدى. ئۇ ئادەمسىز ئېتىز ۋە باغ يوللىرىنى ئارىلاپ، تۈتاش كەتكەن يېشىللىق ئارىسىدا چۆكۈپ قالغانەك كۆرۈنىدىغان پاكار - پاكار ئاپئاق ئۆيلەر بىلەن قاپلانغان مەھەللىگە كىردى. «تىپىك سەھرا مەنزىرىسىدە بۇ» دەپ قويدى روشەن ئىچىدە.

3

قەلبىلەر كۆزىدە تەۋرىنەر شولا،
قېنى ئۇ ئۇنتۇلماس، بىغۇبار چاغلار.
«مۇقەددەس» جايلاردىن ئۆتسەك ناۋادا،
چاقىرىپ قالىدۇ قەدىناس باغلار.

خوش دەيمەن ئاداققى خوش دېگەن چاغدەك،
بىراقكى، ئۇنتۇلماس ئاشۇ چاغلىرىم.
قايرىلىپ قارىماي كەتسەممۇ قەستەن،
شامالار قېتىدا قالار ئاھلىرىم.

سەن بەلكىم ئۇنتۇدۇڭ ئۇ چاغنى نېكەم،
ئېسىڭدە قالغىنى ئۆزگە مۇھەببەت.
كىملەرگە باغلىماي رىشتىمنى ئەمدى،
سىمايىڭ قەلبىگە ھەمراھدۇر ئەبەد...

روشەن، ساباھەت، ئېرشات، ئەنسەر ۋە قاھارلار ئوتتۇرا

مەكتەپتىكى ساۋاقداشلار ئىدى. شۇ چاغلاردىن تارتىپلا ئەنسەرنىڭ روشەننى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ھەممەيلەن بىلەتتى. لېكىن روشەننىڭ قەلبىدە باشقا بىر ھېسسىيات — بىر جۈپ قاپقارا چىرايلىق كۆزنىڭ سېھرى ئۈنىڭ سەبىي ھەم نازۇك قەلبىنى گاھ لەرزىگە سالسا، گاھ شېرىن لەززەت ئىلكىدە ئازابلايتتى، ئۇ ئەڭ پىنھان، ئەڭ مۇقەددەس بولغان بۇ مۇھەببەتنى ئۆزىنىڭ پاك قەلبى ھەم شەرمى ـ ھاياسى بىلەن يېتىلدۈرۈپ بارماقتا ئىدى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدى شۇ مۇھەببەتنىڭ ماكانى، يايلىقى ۋە ئۇنىڭغا قۇۋۋەت بەرگۈچى مۇنبەت تۇپرىقى، يەنە شۇ مۇھەببەت روشەندىن ئىبارەت پاك ۋۇجۇد ئىگىسىنىڭ دىل ئارامى، كۈچ ـ مادارى ۋە ياشاش ئارمانى ئىدى. ئۇ خۇددى كېچە قاراڭغۇلۇقىغا چۆمگەن دېڭىزدىكى يېگانە نۇرلۇق مایاكتەك ئۇنى يېڭى بىر ئىستىقبالغا باشلىماقتا ئىدى. ھاياتلىقتىن ئىبارەت بۇ مەيداندا نىشانغا يېتىش ئۈچۈن، ھەرقانداق بىر رىقابەتچىدىن غالىب كېلىش كېرەك، دەپ ئويلايتتى ئۇ. ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىغا نىسبەتەن ئالىي مەكتەپ ئەڭ بۈيۈك نىشان، ئەلۋەتتە. روشەنگە نىسبەتەن شۇ نىشانغا يېتىشنىڭ ئۆزى بارلىق ئارزۇ ـ ئارمانغا يەتكەن بىلەن تەڭ ئىدى. ئاخىرى ئۇ نىشانغا يەتتى، لېكىن مۇھەببەتتە غەلبە قىلالمىدى. مۇھەببەت ئېرىقتىكى سۇغا ئەمەس، بەلكى ھاۋاغا ئوخشايدۇ. ئۇنى يا كۆرگىلى، يا تۇتقىلى ۋە ياكى باشقۇرغىلى بولمايدۇ. گەرچە روشەننىڭ تەلىيگە ئۇ ئىككىسى بىر مەكتەپ، بىر فاكۇلتېت، ھەتتا بىر سىنىپقا بۆلۈنگەن بولسىمۇ...

«بولسىمۇ» دېگەن بۇ بىر ئېغىز سۆز روشەننىڭ يۈرىكىدىن چىقىپ، قۇلاق پەردىلىرى تۇۋۈدە توختىماي ياڭرايتتى، بۇ ھەم يېقىمسىز، ھەم ۋەھىمىلىك ئاۋاز ئىدى. ئۇنىڭغا زەھەرلىك يىلاننىڭ سۆزى، ئەزرائىلنىڭ تەھدىدى، پۈت ـ قولى ھەم كۆزى يوق ئاجىز بىر بەندىنىڭ ياشاش ئۈچۈن خۇداغا قىلىۋاتقان نداسىدەك پىغانلىق بىر نالە يوشۇرۇنغانىدى.

※ ※ ※

ئالىي مەكتەپكە ئوقۇپ بىر يىلدىن كېيىن، ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ساۋاقداشلار تەتىلدە يىغىلىپ ئويناپ كېلىشاتاتتى. تۇيۇقسىز روشەن مىنگەن ژېلىسىپىتىنىڭ زەنجىرى شاراققىدە قىلىپ چىشلىق چاقتىن چىقىپ كەتتى.

— ژىيەي، قانداق قىلارمەن؟

— نېمە بولدى؟ نېمە بولدى؟ — ساۋاقداشلار چۈرقىراشقىنىچە ژېلىسىپىت ئەتراپىغا ئولاشتى.

— پاھوي، ما ژېلىسىپىتىنىڭ قوتالقىنى، ھېلىمۇ باينىڭ قىزى بولغىنىڭىز! — قارا قاش، ئاق يۈزلۈك چىرايلىققىنا بىر يىگىت چاقچاق قىلغاچ ژېلىسىپىت پىدالىنىڭ ئالدىغا كېلىپ زوڭزايدى - دە، چاقنى پىرقىرىتىشقا باشلىدى.

— زەنجىر چىقىپ كەتكۈدەك مىنگەندىن كېيىن سىزمۇ يامانكەنسىز، — يىگىت روشەنگە لەپپىدە قاراپ قويدى. خۇددى ھوشسىزلاندۇرۇش دورىسى ئىچىۋالغاندەك قېتىپ تۇرۇپلا قالغان روشەن دىرىڭشىدە چۆچۈپ كەتتى - دە، ئۆزى ئۇزاقتىن بېرى بىر كۆرۈشكە ئىنتىزار بولۇپ كەلگەن، لېكىن قىزلىق غۇرۇرى تۇپەيلىدىن بىر قېتىممۇ تىكىلىپ قاراشقا جۈرئەت قىلالمىغان بىر جۈپ قاپقارا كۆزدىن بالقىغان نۇر - ھارارەتنىڭ تەپتىدە، پۈتۈن ۋۇجۇدى توك تەپكەندەك جۇغلىدە بولۇپ كەتتى. قاراپلا تۇرۇشنى بىئەپ كۆرگەن روشەن كۈلگەنىدى. كۈلكىسى ئۆزىگە تولىمۇ يېقىمسىز بىلىنىدى - دە، ئۆزىنىڭ كۈلكىسى، تۇرقى، ھەتتا كىيىملىرىدىن تارتىپ ھەممىسىگە بىراقلا ئۆچ بولۇپ كەتتى.

مانا بۇ يىگىت روشەن ۋەسلىگە كېچە - كۈندۈز ئىنتىزار بولغان، بىز ساباھەتنىڭ تويى كۈنى مەست ھالەتتە ئۇچراتقان قاھار ئىدى.

شۇنداق قىلىپ، روشەن ئۇچۇن ئۇنتۇلغۇسىز ئەسلىمە قالدۇرغان قىممەتلىك پۇرسەت ناھايىتى تېز ئۆتۈپ كەتتى. لېكىن ئەنە شۇ بىر جۈپ قاپقارا چىرايلىق كۆز، يېقىملىق تەبەسسۇم ئۇنىڭ مەڭگۈلۈك كۆڭۈل خۇشى ھەم ئارمانى بولۇپ قالدى. ئۇ ھەر قېتىم شۇ كۆزلەرنى ئۇچراتقىنىدا، ئۆزىنى كۈنلەردىن بىر كۈنى كېلىدىغان بەختلىك گۈزەل كېلەچەكنىڭ غالىب ھۆكۈمرانىغا ئايلىنىدىغاندەك يەڭگىل ھەم خۇشۇاق ھېس قىلاتتى. دائىم تەبەسسۇم يېغىپ تۇرىدىغان گۈزەل چېھرىدە ساغلام ھەم بىغۇبار ياشلىق جىلۋىسى خۇددى تەنتەنە قىلىۋاتقاندەك پارلاپ تۇراتتى. روشەن ھەر كۈنى گۈگۈم پەيتىدە قىزلار ياتاق بىناسىنىڭ بالكونىغا چىقىپ، تۇغۇلۇپ ئۆسكەن دىيارىنىڭ سۈزۈك ئاسمىنىغا مەجنۇنلارچە تىكىلىپ خىيالغا كېتەتتى ـ دە، ئۆزى ئۈچۈن مۇقەددەس بولغان ئەسلىمىلەرنى خىيالەن كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ ھۇزۇرلىناتتى. لېكىن شۇ بىر جۈپ كۆز خىيالىغا كېلىشى بىلەنلا ئىختىيارسىز ھودۇقۇپ، خۇددى شەپەتسىن رەڭ ئالغاندەك ھۆپپىدە قىزىرىپ كېتەتتى.

ھەش ـ پەش دېگۈچە ئارىدىن تۆت يىل ئۆتۈپ، ئۇلار بەشىنچى ئوقۇش يىلىغا قەدەم قويدى. بۇ ۋاقىت روشەن ئۈچۈن، قايسى بىر شائىرنىڭ شېئىرىدا دېيىلگىنىدەك، ئۇلارنىڭ ئارىلىقى گاھ مىڭ دەريا ئىنسانىڭ يىراق، گاھ قەغەزچە يېقىن بىلىنىپ يۈردى. روشەن ئىككىنچىلەپ ئۇنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلىپ قاراشقا جۈرئەت قىلالمايلا قالدى.

باھارنىڭ چوكانتال مەزگىلى ئىدى. روشەن تەنتەربىيە مەيدانىنى بويلاپ، قىزلار ياتاق بىناسى تەرەپكە قاراپ كېتىۋاتاتتى. بىر توپ ۋىژىلدىغان پېتى ئۈچۈپ كېلىپ ئۇنىڭ مۇرىسىگە تەگدى. ئۇ پاراققىدە كۈلكە كۆتۈرۈلگەن مەيدانغا غەزەپ بىلەن قارىدىيۇ، ئىختىيارسىز ھودۇقۇپ كەتتى. ئالدىدا ھاۋا رەڭ تەنتەربىيە كىيىمى كىيگەن قارا قاش، قارا كۆز، ئاق

يۇزلۇك يىگىت ئۇنىڭغا خىجىللىق بىلەن قاراپ تۇراتتى.
— كەچۇرۇڭ.
— ھېچقىسى يوق.

سېنىڭ ئۈچۈن تاياق يېدىم،
بىر مىڭ ئالتە يۈز.
يەنە يېسەم شۇنچە يەرمەن،
جانىم قارا كۆز.

ھېلىغۇ، مۇرەم ئاغرىپ كېتىپتۇ، سۇنۇپ كەتسىمۇ سەن بولغىنىڭ ئۈچۈن كارى چاغلىق. شوخ، ئويناق، غۇبارسىز كۆزلەر روشەنگە خائىنلىق قىلىپ سۆزلىمەكتە ئىدى. ئۇ خىجىل بولۇپ ئالدىغا بىر قەدەم ئالدى.

— روشەن، سىزگە دەيدىغان بىر گەپ بارئىدى. ھازىر ۋاقتىڭىز بارمىكىن؟

ئاھ! زارىقىپ كۈتكەن پەيت ئاخىر كەلدى. بىر يىل، ئىككى يىل، ئۈچ يىل، ياق، توپتوغرا بەش يىل، 1825 كۈن! ياق، ئۇنىڭدىنمۇ كۆپ! ھەر نېمە دېگەنبىلەن ئەڭ ئاخىرقى ئوقۇش يىلىدا بولسىمۇ ئۇ بۇ بەختكە ئېرىشەلىدى. ئۇ خۇددى قۇياش پارلىغاندەك نۇر تۆكۈلۈپ تۇرغان مۇھەببەتلىك كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا تىككىنىچە ئىزىدا توختاپ قالدى. شۇ تاپتا ئۇ بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغىنى ئۈچۈن، ئۆز بەختىنى پۈتۈن دۇنياغا جاكارلىغۇسى كېلەتتى. ئۇ، قولىدىكى توپنى مەيدانغا ئىرغىتىپ تاشلىۋېتىپ، يەڭگىل قەدەم ئېلىپ قېشىغا كەلگەن يىگىت بىلەن قاتارلىشىپ كېتىۋېتىپ، ئۆزىنى ئوراپ تۇرغان تەبىئەتكە تۇنجى قېتىم بەختىيارلىق تۇيغۇسى بىلەن نەزەر تاشلىدى. ئۇ ئىلگىرىكى ئوقۇش بىلەن ئۆتكەن كۈنلىرىدە تەبىئەتنىڭ بۇ قەدەر گۈزەل ئىكەنلىكىنى پەقەت ھېس قىلىپ باقمىغانىدى. روشەن يۈرەك

سوقۇشىنى پۈتۈن كۈچى بىلەن بېسىپ تۇرۇپ، يىگىتنىڭ سۆزىنى ئاڭلاشقا تەييارلاندى.

— روشەن، مەن ئىلگىرى بىرىگە تەلەپ قويۇپ باقمىغان، شۇڭا بۇ جەھەتتە تەجرىبەمۇ يوق، مېنىڭچە سىز بۇنىڭغا توغرا قارايسىز.

— گېپىڭىزنى تازا چۈشىنەلمىدىم.

— چۈشەنمىگۈدەك يېرى يوق. راستىنى ئېيتقاندا، تەلەپ قويۇشقىمۇ سەنئەت كېرەككەن. بولمىسا، مەن سىزنى ياخشى كۆرىمەن، دېسىلا ئىش تۈگەيدۇ. بىراق بۇ قىزلارغا ئۆزۈن جەريان بولمىسا، تازا كۆڭۈللۈك تۈيۈلمايدىغان ئوخشايدۇ. شۇڭا سىزدىن ياردەم تەلەپ قىلىپ كېلىپ قالدىم.

— ياردەم سىزدىن ئايلانسۇن! — روشەن گاھ قىزىرىپ، گاھ تاتىرىپ كېتىۋاتاتتى. بارغانسېرى ھاۋا يېتىشمەيۋاتقاندەك ھەم چاڭقاپ كېتىۋاتقاندەك بىئارام بولۇشقا باشلىدى.

— مەن بىرىنى ياخشى كۆرۈپ قالدىم.

— كىمنى؟ — يىگىت روشەننىڭ كۆزلىرىگە كۈلۈپ قارىدى. مۇشۇ كۈندە يىگىتنىڭ كۈلكىسى روشەننىڭ كۈلكىسى ئىدى. شۇڭا ئۇمۇ مېيىقىدا كۈلۈپ قويدى. بەلكىم، ئۇ ھازىرلا «روشەنىي» دېيىشى مۇمكىن. پەرۋەردىگارىم، ھاياجانلىنىپ كېتىپ توۋلىۋېتىشتىن ساقلىغايسەن!

— كىمنى؟ — روشەن قايتۇرۇپ سورىدى.

ئەنە ئۇنىڭ كۆزىدىنمۇ مۇھەببەتنىڭ نۇر ـ ھارارىتى تۆكۈلۈۋاتامدۇ؟ ئۇنداق بولغاندىكىن ئادەمنى تەقەززا قىلمىسا بولمامدىغاندۇ؟ ئەنە، ئۇ ھازىرلا «روشەنىي» دەپ، پاك ھەم گۈزەل مۇھەببەتىمىزنى پۈتۈن دۇنياغا جاكارلايدۇ.

— كىمنى؟

— ساباھەتنى.

— ساباھەت... ساباھەتنى؟ — روشەن قاتتىق ئەندىكىپ

كەتتى. چىرايىمۇ تاتىرىپ كەتكەندى. «ساباھەت» دېگەن ئىسىمنى قايتا - قايتا تەكرارلىغىنىچە بىرنەچچە قەدەم دەلدۇگۇنۇپمۇ كەتتى.

— نېمە بولدىڭىز؟ — يىگىت چۆچۈپ روشەنگە قول ئۇزاتقان ئىدى. روشەن ئۇنى سىلكىۋەتتى. ئەمەلىيەتتە ئۇ ئۆزىنىڭ نېمە قىلىۋاتقىنىنىمۇ بىلمەيتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭغا يۇرىكى خۇددى سوقۇشتىن توختاپ قېلىۋاتقاندەك بىلىنىپ كەتتى.

— قاھار، ساباھەت... ئۇ ياخشى قىز... سىلەرگە بەخت تىلەيمەن!

روشەن كەينىگە ئۆرۈلۈپلا كېتىپ قالدى. قاھار ئۇنىڭ كەينىدىن قاراپلا قالدى.

روشەننىڭ كۆز ياشلىرى ئۇنىڭ يۈرىكىنى، يۈرىكىدىن چىقىپ كۆزلىرىنى، يۈلتۈزلىرىنى، ئالدىدا سوزۇلۇپ ياتقان پىيادىلەر يولىنى، پۈتكۈل ھاياتلىقنى ئىلكىگە ئالغان تەبىئەتنىڭ كەڭ باغرىنى يۇيماقتا ئىدى. ئۇ شۇ كۈنى مەكتەپكە كەلگەندىن بېرى تۇنجى قېتىم ساباھەتنى پۈتۈن بىر كۈن ئىزدىمەي قويدى. ھەتتا بۇ يەتمىگەندەك، ئۇنىڭغا قارىسىنىمۇ كۆرسەتمىشنى خالىمىدى، يۈرىكىدىكى ئاچچىق ھىجران ئازابى بىلەن كۈچلۈك ھەسرەت ئوتلىرى ئۇنىڭ نازۇك جىسمى ئىچىدە تىنىمسىز قۇتراماقتا ئىدى.

ئاھ! زارىقىپ كۈتكەن مۇھەببەت ئۇنى ئىنتايىن رەھىمسىزلىك بىلەن داغدا قويدى. ئۇ گۈگۈمغا، قۇياشقا، ئاي - يۇلتۇز، ھەتتا تەڭرىگە سىغىنىپ تۇرۇپ، ئازاب دەستىدە تۇگۈلۈپ كېتىۋاتقان ۋۇجۇدىنى ئاچچىق - ئاچچىق ياشلارنىڭ كەلكۈنىگە تۇتۇپ، قانچىلىك تولغىنىپ يىغلىسىمۇ، بۇ ئازابتىن خالىي بولالمىدى. شۇ تاپتا ئۇ كىمدىن تەسەللى كۈتەلەيدۇ؟ ساباھەتتىنمۇ؟ ئۇنىڭغا بۇ ئازابنى قانداقمۇ دېگىلى بولسۇن؟ ئاھ

قاهار! ئۆزى ئۆچۈن ھەم قۇدرەتلىك، ھەم ئازابلىق تۇيۇلىدىغان بۇ ئىسمنى ئۇ ئىختىيارسىز ياد ئېتەتتى. كۆزلىرىدە لىغىرلاپ تۇرغان ياشنى باشقىلارنىڭ كۆرۈپ قېلىشىنى خالىمايتتى. كۆز ياشلىرىنى تەبىئەت يۇتۇپ كەتكەن شۇ كۈندىن بېرى ئويناق كۆزى، ھەتتا يۇرىكىمۇ مانا بۇگۈنكىدەك سوغۇق تۇس ئالغان ئىدى. لېكىن مانا مۇشۇ يوللار ئۆتكەن كۈنلەرنىڭ گۈۋاھچىسى. ئاھ ئۆتمۈش! سېنى ئۇنتۇماق نەقەدەر قىيىن ـ ھە؟!

ئۇنىڭ خىياللىرى تۇگىگەندە، ئاللىقاچان تۇننىڭ قارامتۇل پەردىسى زېمىن ئۈستىگە يېيىلىشقا باشلىغان ئىدى. روشەننى قىزىدىن ئەنسىرەپ، ئىشىككە تەلمۈرۈپ تۇرغان ئاپىسى مۇڭ ۋە ھارغىنلىق ئىچىدىكى ئاجىز ئەيىبلەش نەزەرى بىلەن كۈتۈۋالدى.

4

بىر ئايدىن كېيىن، روشەننىڭ تىلى بويىچە ئېيتقاندا، تېرىقچىلىقنىڭ ئالدىراش مەزگىلى ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ پاكىز تازىلانغان ئىشخانىنىڭ سەلكىن شامال ئۇرۇپ تۇرغان دېرىزىسىدىن تىكىلىپ قاراپ تۇراتتى. ئۈستەل ئۈستىدە تۇرغان باغاق دېرىزىدىن كىرگەن شامالدا لەپپىدە كۆتۈرۈلۈپ، روشەننىڭ ئالدىغا ئۇچۇپ چۈشتى.

— تەكلىپنامە بەك ياخشى يېزىلىپتۇ.

— شۇنى دېگىنە ھەم يېڭى، ھەم ئۆزگىچە، — ئۈستەلنىڭ قارشى تەرىپىدە پوپايكا توقۇپ ئولتۇرغان ساباھەت بېشىنى كۆتۈرۈپ باغاقتا قاراپ قويدى. روشەن باغاقنى قولىغا ئېلىپ، خۇددى ئۇنىڭغا قايتا ئوقۇپ بەرمەكچى بولغاندەك دېكلاماتسىيە قىلدى:

«كېلىڭ دوستلار نەغمىگە، ئەھلى سورۇن پەيزىگە،
خۇش زەبان شوخ كۆلكىلەر چاچقۇ كەبى چېچىلسۇن.
سىلەر قەدەم باسساڭلار چىقار بۇ توي ئەۋجىگە،
قىز ـ يىگىتنىڭ قەلبىدە، بەخت گۈلى ئېچىلسۇن.

ئېھتىرام بىلەن: نەبى، ئالىيە

ئورنى: ياشلار رېستورانى»

— باغاقنى ئېلىپ قويساڭ بولغۇدەك روشەن، كېيىن كېرەك بولۇپ قالىدۇ.
— ماڭمۇ؟
— ساڭا بولماي ماڭمىتى؟ — ساباھەت چاقچاق ئارىلاش قاش ـ قاپىقىنى سۈزۈپ قويدى.
— ۋاي خۇدايىمەي. ئۇنىڭدىن ئېشىپ كەتكۈدەك شېئىرنى تاپقۇچە، توي قىلمىسام قىلمايمەنكى، خەق ئىشلىتىپ مەززىسى قالمىغانىنى ھەرگىز ئىشلەتمەيمەن جۇمۇ.
— ۋاي قانداق قىلاي. بۇ قېرى قىزنىڭ ھالىنى!
— ۋاي ئىشىڭنى قىلە، نېمە جېنىمنى چىقىرىدۇ ماۋۇ، ئون گۈلۈمنىڭ بىرى ئېچىلماي تۇرۇپ نەنىڭ قېرى قىزى بولاي؟!
— شۇ، توي قىلماي يۈرۈۋەرسەڭ، ئەلۋەتتە گۈلۈڭمۇ ئېچىلمايدۇ ـ دە، ھە راست مۇراتىنىڭ ساڭا كۆڭلى چۈشۈپ قاپتۇ.
— نېمە دەيدۇ ماۋۇ، نەدىن ئاڭلىدىڭ؟
— ئېرشات شۇنداق دەيدۇ. ئىشقىلىپ ئويلىشىپ باق. كونىلاردا: «خېرىدارىڭ بولمىسا، زىبالىقىڭ نە كېرەك» دەيدىغان گەپ بار. ھاكاۋۇرلۇق قىلىپ خەقنىڭ ھەممىسىنى قاچۇرۇپ بولدۇڭ، تەڭتۈشلەرنىڭ ئارىسىدا سېنىڭدەك

قـــزلاردىن بىر - ئىككىسىلا قالدى، خاپا بولۇپ كەتمە يەنە، دوست بولغاچقا ئاغرىتىپ دەۋاتىمەن، مۇراتمۇ يامان بالا ئەمەس.

— ئادەمنىڭ سىرتىغا قاراپ بىر نېمە دېگىلى بولمايدۇ.

— ۋاي قـوۋۇرغـام. سەن زادى قانداق بالىلارنى ياخشى كۆرۈسەنكىن - تاڭ؟

— ئەڭ ئاۋۋال غۇرۇرلۇق، — روشەن بارماقلىرىنى پۈكۈپ تۇرۇپ شەيتانلىق بىلەن ساناشقا باشلىدى، — ئۇنىڭدىن كېيىن بىلىملىك، ئەخلاقلىق، تەقى - تۇرقى كېلىشكەن، ئائىلىسىگە كۆيۈنىدىغان، خۇش چاقچاق يىگىت بولسا بولدى.

— ۋاي — ۋۇي، بـۇنداق يىگىتنى زاۋۇتقا بۇيرۇتساڭمۇ چىقمايدۇ، قەدىرلىكسەن.

— ياق دوستۇم. مېنىڭ زاۋۇتتىن چىققان ياسىما ئادەم بـىلەن خۇشۇم يوق. بۇنداق يىگىت ئەتراپىمىزدا چوقۇم بار. ھايانتىنى ھەقىقىي سۆيگەن ئادەمدە بۇ خىسلەت تەبىئىي بار بولىدۇ. سـەن ئويلاپ باق، بىز نېمىشقا توي قىلىمىز؟ پەقەت ۋىسالغا يېتىش ئۈچـۈنلىمۇ؟ ياق، تۇرمـۇشنىڭ ئـۇزاق يـولـىدا ۋاپادار ئەر - ئايال، ئىشەنچىلىك دوست بولۇش ئۈچۈن! بۇ ئاددىي گەپ بولغان بىلەن بۇنىڭ ئىچىگە بىر ئائىلە، يەنە جەمئىيەت، خىزمەت ھـەم مـۇۋەپپـەقـىيـەت قـازىـنـىـشـىـنـىـڭ ھـەممە ئامىللىرى مۇجەسسەملەنگەن. مانا مۇشۇنداق ئائىللىلا ھەقىقىي ئائىلە، ئەنە شۇنداق ياشىيالىغان ئادەملا ھەقىقىي ئادەم بولالايدۇ. بىز شۇنداق يـاشـاشـقـا ھـوقـۇقلۇق تۇرۇپ، نېمىشقا بۇ ھالقىلىق تاللاش پۈرسىتىنى بىھۇدە ئۆتكۈزۈۋەتكۈدەكمىز؟ بۇ ئالەم پەقەت كارۋان يـولىدىكى بىر ئۆتەڭ، خالاس، ئۆتەڭدىكى دەم ئېلىش ياخشى بولمىسا، ئەتىدىكى سەپىرىڭ ئوڭۇشلۇق بولمىغانغا ئوخشاش. بۇ ئـالەمدە ياخشى ياشىيالمىساڭ، ئۇ ئالەمدىمۇ جەننەتكە كىرىپ كېتىشىڭ ناتايىن.

بۇ گەپتىن كېيىن ھەر ئىككىلىسى خىلىغچە جىم بوپقالدى.

روشەن ساباھەتنىڭ پوپايكا توقۇشىغا قاراپ خىيالغا كەتكەنىدى.
ساباھەت روشەنگە لەپپىدە قاراپ قويۇپ ئېغىز ئاچتى:
— بۇگۈن كەچتە ئالىيەنىڭ مەسلىھەت چېيى ئىكەن، قانداق قىلىسەن؟
— ئەلۋەتتە بارمەنده.
— مەن بۇرۇنراق بارمىسام بولمايدۇ، ئۇ بىچاره بىزنىڭ تويدا بەكلا پالاقلاپ كەتكەن، ئەمدى نۆۋەت ماڭا كەلدى، دېگىنە، — ساباھەت سائىتىگە قاراپ قويدى - ده، — ۋىيەي، سائەت ئۇچتىن ئېشىپتۇ، مەن مېڭىۋېرەي جۇمۇ، — دەپ يېپلىرىنى يېغىشتۇرۇپ بۆلۈمدىن چىقىپ كەتتى ۋە ھايال ئۆتمەيلا، بۆلۈم ئىشكىده يەنە پەيدا بولدى.
— ھە راست، روشەن، بىر گەپنى ئۇنتۇپ قالغىلى تاس قاپتىمەن. كەچتە بىزنى ئالغىلى ئېرشات بىلەن مۇرات بارىدۇ، ئىدىيەڭده تەييارلىق قىلىپ قوي - ھە!

5

ئارىدىن بىر ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى. بۇ كۈنى يەكشەنبە ئىدى. بىر كۈنلۈك ئۆي ئىشىدىن ئەمدىلا بىكار بولغان روشەن يازلىق چايخانا تەرەپكە كېلىۋاتاتتى. تۇيۇقسىز دەرۋازىنىڭ تۆمۇر ھالقىسى شاراقلاپ قالدى. ئىشىك ئالدىدا سېرىق چىراي، 30 ياشلار چامىسىدىكى بىر كىشى ھارۋىغا قېتىلغان ئېشەكنىڭ چۈلۈۋۇرىنى تۇتۇپ تۇراتتى. ھارۋىغا بېسىلغان تاۋۇزنىڭ ئېغىرلىقىدىن بولسا كېرەك، ئېشەكنىڭ بېلى خېلىلا ئېگىلىپ كەتكەن ئىدى.
— كىمنى ئىزدەيسىز؟
— سەمەت جۇيجاڭنىڭ ئۆيى مۇشۇمۇ؟
— ھەئە.

— بۇ تاۋۇزلارنى دادىڭىز سېتىۋالغانىدى.
— ھە! — روشەن كۈلۈمسىرەپ قويۇپ، دەرۋازا قانىتىنى چوڭراق ئاچتى ۋە دېھقانغا يارەملىشىپ تاۋۇز توشۇشقا باشلىدى.
— تاۋۇزنىڭ كىلوسىنى نەچچەدىن سېتىۋاتسىلەر؟
— 20 تىيىندىن.
— نېمانچە ئەرزان؟
— ئەمدى سەمەت جۈيجاڭنىڭ يۈزىدە، — دېھقان سېرىق چىشلىرىنى كۆرسىتىپ كۈلدى.
— ئۇنىڭ يۈزى، بۇنىڭ يۈزى دەپ، ئەرزان بېرىۋەتسەڭلار، زىيان تارتمامسىلەر؟
— ھەي سىڭلىم نېمىسىنى دەيسىز؟ — دېھقان ئېغىر خورسىنىپ قويدى، — ئۇنىڭسىزمۇ پايدا ئېلىپ كەتكىنىمىز چاغلىق دەڭا.
— شۇنداقمۇ؟
— شۇنداق بولمايچۇ؟ يەر قىممەت، ئوغۇت قىممەت، سۇ قىممەت، دورا قىممەت، مەھسۇلات ئەرزان، كەتكەن گۈڭنىڭ ھەقسىزلىكىنى قويۇپ تۇرغاندىمۇ، كىرىم چىقىمنى يەنىلا يېپالمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئاشلىقنى سورتقا توشقۇزماقنىڭ ئۆزى بىر گەپ دەڭا.
روشەن گەپ سورىغىنىغا تويۇپلا قالدى. ھۆكۈمەت دېھقانىنى باي بولسۇن دەپ، سىياسەتنى كەڭ قويۇۋەتتى. لېكىن دېھقان ھۆرۈنمۇ يا خۇدانىڭ بەرگەن رىزقى شۇنچىلىكمۇ، تېخى چاپىنى تىزىدىن ئاشقىنى يوق. دادامۇ قىزىق، بىزنىڭ كۈنىمىز دېھقانىنىڭ كۈنىدىن مىڭ ھەسسە ياخشى تۇرسا، يەنە ئامال بولسا ئۇلاردىن ئالسامىلا، دەپ تۇرىدۇ. بۇ بىچارىنىڭ تۇرقىنى كۆرگەندىن كېيىن بازار باھاسىدا ئالسا بولمامدۇ؟ بىزمۇ ئۇنچىلىك ئازغىنا پۇل بىلەن تېخىمۇ كاتتىلىشىپ كەتمەيمىز. ھاجەتمەن دېھقان ئازراق بولسىمۇ كېمىنى تولۇقلىۋالار ئىدى.

روشەن دېھقاننىڭ كەينىدىن چىقىپ، ئىشىك ئالدىدا خىيال بىلەن تۇرۇپ قالدى. شۇ ئارىدا چوڭ كوچىنىڭ دوقمۇشىغا بىر قىزىل رەڭلىك تاكسى كېلىپ توختىدى ـ دە، ئىچىدىن مۇرات چۈشتى.

— مۇراتقۇ بۇ، — روشەن پېشانىسىگە چۈشۈپ تۇرغان چاچلىرىنى تۈزەشتۈرگەچ ئۇنىڭ ئالدىغا قاراپ ماڭدى.

— ياخشىمۇسىز؟

— ياخشىمۇسىز؟

— بۇياققا كېلىپ قاپسىزغۇ؟

— سىزنى ئىزدەپ بولمامدۇ.

— ياخشىغۇ، ھەر نېمە دېگەنبىلەن ئېسىڭىزدە بارىكەنمەن ـ ھە؟

— بولمايچۇ، ئولتۇرسام خىيالىمدا، ئۇخلىسام چۈشۈمدە يۇرسىڭىز.

— ھا... ھا... ھا... — روشەن قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى، — ھەر نېمە دېگەنبىلەن ئۆزە يۇرگەن ۋاقتىڭىز بولسىمۇ باشقىلارغا قالىدىكەنغۇ؟

— قارىڭ شەخسىيەتچىلىكىڭىزنى، ئۇ چاغدا ئۆزۈمنى ئويلىمامدىمەن.

بۇ گەپ بىلەن ھەر ئىككىلىسى كۈلۈشتى.

— روشەن بۇگۈن يەكشەنبە ئىكەن. ئويناپ كەلمەيمىزمۇ؟

— كەچۈرۈڭ، — روشەن خىجىللىق ئارىلاش كۈلۈپ قويدى، — بۇگۈن بەك ھېرىپ كەتكەنىدىم، ئارام ئالايمىكەن.

— روشەن، ئالدىڭىزغا ئاران بىر كەلدىم، باھانە كۆرسەتمەي بارغان بولسىڭىز. سىزگە دەيدىغان گەپلىرىم بار ئىدى.

— بۇ...

— ئۆتۈنۈپ قالاي روشەن، بىر قېتىم پۇرسەت بېرىڭ! — روشەن ئوڭايسىزلانغىنىچە نېمە دېيىشنى بىلەلمەي مۇراتقا قاراپ

تۇرۇپ قالدى. خىزمەتكە چىققان ئۇچ يىلدىن بېرى بۇ گەپنى تالايلىغان يىگىتلەردىن ئاڭلىغان بولسىمۇ، روشەن ھازىرقىدەك ئارىسالدى بولمىغانىدى.

— مەيلى ئەمىسە، بىراق سىزنى يېرىم سائەتچە ساقلىتىپ قويىدىغان بولدۇم ـ دە.

— چىقىدىغانلا بولسىڭىز، كېچىچە ساقلىسامۇ مەيلى ئەمەسمۇ.

— راستما؟ — روشەن شىتىلىلىق قىلىپ كۈلۈپ كەتتى.

— چاقچاق قىلىپ قويدۇم، چىقماي قويماڭ يەنە.

— ئۆيگە كىرگەندىن كېيىن قالغىنىنى ئۆزۈم بىلىمەنده، — روشەن كۈلگەن پېتى ئۆيگە كىرىپ كەتتى.

كەچ، سائەت 9 دىن ئاشقان چاغ. ئاۋات بازارنىڭ مەركىزىگە جايلاشقان قەھۋەخانىنىڭ ئىچى گۈڭگا چىراغ يورۇقىدا غۇۋا كۆرۈنەتتى. مۇلازىمەت پوكىيىنىڭ ئالدىدىكى ئۇزۇن ساپادا يەلكىسى ئوچۇق، كالتە قارا كۆڭلەك كىيىۋالغان ئىككى كۈتكۈچى قىز گازىر چېقىپ ئولتۇراتتى. پوكەي ئىچىدىكى يىگىت ئۇنئالغۇنىڭ نەرىنىدۇ كوچىلاپ ئاۋارە ئىدى. پوكەي يېنىدىكى كىچىك بۆلۈمدە مۇرات بىلەن روشەن ئۇدۇلمۇئۇدۇل ئولتۇرۇپ پاراڭلىشىۋاتاتتى.

— روشەن، مەن دېمەكچى بولغان گەپ شۇ. سىز قانداق ئويلايسىز، بۇ ماڭا قاراڭغۇ، شۇنداقتىمۇ رەت قىلمايدۇ، دېگەن ئارزۇدىمەن. دوستلىرىڭىزمۇ بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى توي قىلىپ كېتىۋاتىدۇ. ھازىر سىزلا قالدىڭىز، يەنە قاچانغىچە يۈرىسىز؟ — مۇرات روشەنگە لەپپىدە قاراپ قويۇپ، ئالدىدىكى پىۋا قۇيۇلغان ئىستاكاننى ئوينىغىنىچە جىم بولۇپ قالدى. روشەن ئۇنىڭغا بىلىنىۋرمەي سەپسېلىشقا باشلىدى. ئۇستىگە كىيىۋالغان ئاق كۆڭلەك بىلەن ئالدى ئوچۇق قارامتۇل كۆل رەڭ پوپايكا ئۇنى سالاپەتلىك تۇسكە كىرگۈزگەنىدى. ساقال ـ

بۇرۇتلىرىمۇ پاكىز ئېلىنغان بولۇپ، كەينىگە قايرىپ تارالغان چاچلىرى قىزغۇچ چىراغ يورۇقىدا پارقىراپ كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭغا قاراپ ئولتۇرۇپ روشەننىڭ ئىختىيارسىز ئۆپكىسى ئۆرۈلدى - دە، ئۆزىنى يىغلىۋېتىشتىن ئاران توختىتىۋالدى. ئەگەر مۇرات ئۇنىڭ سۆيگۈنى بولسا، ئۇنىڭ مەيدىسىگە بېشىنى قويۇپ، بىر قېتىم قانغۇچە يىغلىۋالسا، بەلكى ياشلىق ئۆمرىدە تارتقان روھىي ئازابىغا يەتكۈدەك تەسەللى تاپقان بولار ئىدى.

روشەن تالاي قېتىم مانا مۇشۇنداق شېرىن ئازۇلاردا بولغانىدى. ئۇ، ئەگەر ماڭا مەڭگۈ ھەمراھ بولالايدىغان بىر ۋاپادار يىگىتتىم بولسا، شەپەق نۇرى سۈ يۈزىنى قىزىل تۈسكە كىرگۈزگەن پەيتتە، كۆز يەتكۈسىز دەريانىڭ سۈ يالاپ تاقىر قىلىۋەتكەن قۇمساڭغۇ ساھىلىدا ئۇنىڭ بىلەن يۈرىكىم قانغۇچە قاقاقلاپ كۈلۈپ، شوخلۇق قىلىپ ئويناۋالسام، دەيتتى. بەلكىم، ئۇ كۈنلەرگىمۇ ئاز قالغان بولسا كېرەك، ئۆزى ئازرۇ قىلغان كەلگۈسىدىكى شۇ يىگىت مانا ئالدىدا ئولتۇرامدۇ؟ ئۇنىڭ ئەنسەرگە قارىغاندا جىگىرى بار. يەنە كېلىپ، قاھارنىڭ ئەكسىچە ئۆزىنى ياخشى كۆرۈپ، مەڭگۈ بىرگە ئۆتۈشنى تەلەپ قىلىۋاتامدۇ؟

شۇ ئاردىدا سىرتتىن ئاڭلانغان تونۇشلا بىر ئاۋاز روشەننى ئىختىيارسىز خىيالىدىن سەگىتتى. تونۇش ئاۋازنىڭ ئىگىسى نېمىنىڭدۇر باھاسى ئۈستىدە مۇلازىم بىلەن تالىشىۋاتاتتى.

— 80 كوي بېرەيلى.

— ياق، 120 دىن كەم بولسا بولمايدۇ.

— ماڭەۋاي، تايىنى قالمىغان نېمىلىرىگە نېمانچە تالىشىسەن؟

— يارىمىغان بولسا، تايىنى بارنى تاپساڭ بولىدىغۇ! — مۇلازىم سوغۇقلا جاۋاب بېرىۋېدى، بايىقى تونۇش ئاۋاز يەنە بىر نەچچە قېتىم دېيىشكە باشلىدى. روشەن ئىشىكتىن بېشىنى

چىقىرىپ سىرتقا قارىدى. يۈكىي ئالدىدا ئېرشات بايىقى ساپاغا چۈكۈپ ئولتۇرۇپ گازىر چېغىۋاتقان قىزلارغا قولىنى جونۇپ سۆزلەۋاتاتتى.

— ئېرشات! — روشەن ئىختىيارسىز توۋلىۋەتتى - دە، بۆلۈمدىن يۈگۈرۈپ چىقتى، — بۇ يەردە نېمە قىلىۋاتىسەن؟

ئېرشات روشەنگە قاراپ قويدى - دە، ھىجىيىپ تۇرۇپ:

— سودا! — دېدى. ئۇ غەرق مەست ئىدى.

— مۇشۇنداق سودا قىلىۋاتامسەن؟ كۆڭلۈڭ نېمىدېگەن پەس سېنىڭ؟!

— نېمە گەپ بۇ روشەن؟ بىز دېگەن ئوغۇل بالا - ھە؟! — ئېرشات ئىرەنسىزلا جاۋاب بەردى.

— ياق، ئېرشات. بۇ ھەقىقىي ئوغۇل بالىنىڭ قىلمىدىغان ئىشى ئەمەس. جۇر، ئۆيگە قايت! — روشەن ئېرشاتنىڭ يېڭىدىن تۇتۇپلا سىرتقا تارتتى. ئۇنىڭ قاپاقلىرى تۇرۇلگەن بولۇپ، ئۆزى ئاچچىقتىن ھېلىلا يېرىلىپ كېتىدىغاندەك تىترەپ كەتكەنىدى.

— ھويت قىز، قالتىسقۇسىز؟ — نېرىدا قاراپ تۇرغان ناتونۇش بىر يىگىت ئېرشاتنىڭ ئورنىدا روشەنگە دۈەيلىدى، — نېمىڭىز ئىدى ئۇ؟

— نېمەم بولاتتى؟ دوستۇمنىڭ ئېرى!

— دوستۇڭىزنىڭ ئېرى بولسا، سىزگە نېمە دەز كەتتى؟

— سىزنىڭ نېمە كارىڭىز؟ دوستۇمنىڭ ئېرى بولمىغاندىمۇ مېنىڭ ساۋاقدىشىم بۇ!

— ۋاي نادان كاكۇك! ساۋاقداشلىق دېگەن مەكتەپتە قالىدى. ھازىر دېگەن بىزدەك ئەل - ئاغىنىلىرى بار يەردە ساۋاقداشلىق دېگەن نېمىتى؟ يېنىڭىزدا يىگىتىڭىز بولغاندىن كېيىن، غىتتىدە قىسىپ ئولتۇرمامسىز!

— ئىشىڭنى قىل، نومۇسسىز!

— ۋاي ئاناڭنى، نېمە دەيدۇ ما قانجۇق؟!

يىگىت روشەنگە دىۋەيلەپ كېلىۋېدى. مۇرات بىلەن ئېرشات ئارىغا چۈشۈپ ئۇنى تورىۋالدى.

— قويۇپ بېرىڭلار. يىگىت بولسا چېكىپ باقسۇن قېنى!

— بولدى، بولدى، مۇرات ئاچىقىپ كېتە ما نېمەڭنى!

— ئېرشات! — روشەن ئاچچىق بىلەن كېلىپ ئېرشاتقا ئېسىلدى، — «ما نېمەڭنى» دەيسەنغۇ؟ نېمە بولدۇڭ سەن ئۇزۇڭ؟ كۆڭلۈڭ راستتىنلا شۇنچىلىك پەسمىدى؟!

— بولدى قىلىڭ، روشەن! — مۇرات سالا قىلدى.

— ياق! — روشەن ئەمدى گەپ باشلاي دېگەندى، ئېرشات گەپنى شارتتىدە تارتىۋالدى.

— قىز بالا دېگەنچۇ، قاراڭ روشەن، بىر بەدئېي سۈرەتكە ئوخشايدۇ. ئۇنى ئاللا ئەرلەر زوقلانسۇن دەپ ياراتقان. قانداق، خالىغان ئادەم زوقلىنىشقا ھەقلىق ئەمەسمىكەن؟ بۇنداق ئىشتىن ئوغۇل بالا ئېتى بار قايسى يىگىت خالىي ئىكەن؟ ئىشەنمىسىڭز مۇراتتىن سوراپ بېقىڭ.

— مۇراتتىن؟ — روشەن چۆچۈپ مۇراتقا قارىدى. ئۇ خۇددى نېمە قىلارىنى بىلەلمەيۋاتقاندەك، ئۇڭايسىزلىق ئىچىدە روشەنگە قاراپ تۇراتتى، — مۇرات، سىز دوختۇر تۇرۇپ، ئۇلارغا بۇ ئىشنىڭ زىيىنىنى سۆزلەشتە يوق، ئۆزىڭزمۇ قىلىپ يۈرەمسىز تېخى؟!

— روشەن، قاراڭ...

— بولدى قىلىڭ، ماڭا ئەمدى چۈشەندۈرۈشىڭزنىڭ ھاجىتى يوق. توۋا قىلدىم خۇدايىم، توۋا! قانداق خەق سىلەر؟ ناتونۇش بىر ئايالنى كۆڭلۈڭلار قانداقمۇ خالاۋاتقاندۇ؟ قىلچىلىك مۇھەببەت بولمىغان يات بىر ئايالنىڭ جىسمى سىلەرگە قانچىلىك لەززەت بېرە؟ نومۇسسىز! سىلەرنىڭ ھايۋاندىن نېمە پەرقىڭلار بار؟ كۆڭلۈڭلار بەئەينى بىر چېلەك يۇندى ئىكەن سىلەرنىڭ!

— روشەننىڭ كۆزلىرىدىن تارامىلاپ ياش تۆكۈلۈشكە باشلىدى،

— تۇفى! — ئۇ يەرگە شالاققىدە بىرنى تۇكۇردى ـ دە، كەينىگە ئۆرۈلۈپلا، ئىشكتىن يۇگۇرگەن پېتى چىقىپ كەتتى. كۇز ئاسمىنىغا بىر نېمە دېمەك تەس، روشەن سىرتقا چىققاندا يامغۇر يېغىۋاتاتتى. يامغۇر تامچىلىرى ئۇنىڭ يۈزىگە توختماي ئۇرۇلۇشقا باشلىدى. ئۇ ئۇدۇل كېلىگەن تەرەپكە قاراپ يۇگۇرۇپ كېتىۋەردى.

ئاھ خۇدا! بىزنىڭ يىگىتلىرىمىز تۇغىشىپتۇ، تۇغىشىپتۇ! يېرىمى ئاق ئالۋاستىغا قۇل بولۇپ كەتسە، يېرىمى غۇرۇرى، ئىززەت — نەپسىنى يوقىتىپ پاھىشۋاز بولۇپ كەتسە، بىز پەخىرلەنگۈدەك يىگىت قالدىمۇ؟ ئۇلار نەدە، زادى نەدە؟ بۇ نىدالار روشەننىڭ يۈرىكىدىن ئۇرغۇپ چىقىپ، ئۇنىڭ قۇلاق پەردىلىرى تۇۋىدە، گۈڭگا يېنىپ تۇرغان كوچا چىراغلىرىنىڭ ئەتراپلىرىدا، يۈرتنىڭ يامغۇرلۇق ئاسمىنىدا ئاۋازسىز ياڭرىماقتا ئىدى.

6

گەر بولسا قەلبىڭدە پىنھان بىر ئازاب،
شۇ قەدەر ئاچچىق ھەم ئېيتقىلى بولماس.
كۆم ئۈنى سۈكۈتنىڭ چوڭقۇر تەكتىگە،
سۈكۈتۈڭ سۆزلەيدۇ بىر كۈن ساڭا خاس.

— ئاسو سۈبوۋ

«گۇل — چېچەك باھارنىڭ ۋەدىسى، مۇددەتلىك تاشقىن دېڭىزنىڭ ۋەدىسى، يىراق مەنزىل يولنىڭ ۋەدىسى. دۇنيا نۇرغۇنلىغان چوڭ ـ كىچىك ۋەدىلەرگە ۋاپا قىلغاچقا، سۈكۈنات ۋە چوڭقۇر مۇھەببەتكە ئورنىپ ياتىدۇ. ۋەزنى بار بىر ۋەدە گويا بىر ئېگىز تاغقا ئوخشايدۇ، ئادەمنى ئېچىندۇرىدىغىنى شۇكى، ئارىمىزدىكى نۇرغۇن كىشىلەر مۇشۇ تاغنىڭ ئاستىغا باستۇرۇلۇپ

قېلىۋاتىدۇ.»

روشەن كۈندىلىك خاتىرىسىگە يېزىلغان قۇرلارنى كۆرۈۋېتىپ، ئىختىيارسىز ئۆكسۈپ كەتتى. ئاھ خۇدا! بىزنىڭ ئادەملىرىمىزگە نېمە بولغاندۇ؟ سۈكۈت ھەم مۇھەببەتكە ئورنىپ ياتقان تەبىئەت باغرىدا تۆرىلىپ ھەم ئۇنىڭ قوينىدا چوڭ بولغان تۇرۇقلۇق مۇنداق ۋاپاسىزلىق ۋە رەزىللىكنى نەدىن ئۆگەنگەن؟ شەيتان، ھەممىنى قىلغان شەيتان!

ئەھ خۇدا، نېمىشكە شەيتانغا ئادەملەرنىڭ تومۇرىنى ماكان قىلىپ بەرگەن بولغىيدىڭ؟ — روشەن مۇشۇ نەچچە كۈندىن بېرى، پىرقىرىتىپ قويۇۋەتكەن ئادەمدەك گاراڭلىق ئىچىدە قالدى. ئۇ ساباھەتنى ئويلىدى، — بىچارە دوستۇم، سېنى قانداق قىسمەتلەر كۈتۈۋاتقاندۇ؟

بۆلۈم ئىچىدە يالغۇز خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغان روشەن ئېغىر ئۇھسىنىپ قويۇپ، سىرتقا چىقماق بولۇپ ئورنىدىن تۇردى. دەل شۇ پەيتتە ئىشىك ئېچىلىپ، ساباھەت كىرىپ كەلدى. ئۇلار ئوتتۇرا مەكتەپتىن تارتىپ ئالىي مەكتەپكىچە بىللە ئوقۇپ، بۇگۈنگە كەلگەندىمۇ بىر ئىدارىدا ئىشلەپ كېلىۋاتاتتى. بىر كۈندە ئىككى - ئۈچ قېتىم ئۇچرىشاتتى. روشەننىڭ ئەنسىرىگىنىمۇ دەل مۇشۇ ئۇچرىشىش ئىدى. مانا ئەنسىرىگىنىگە يارىشا ئۇنىڭ ئالدىدا ساباھەت كۈلۈپ تۇراتتى.

— نەگە ماڭغانتىڭ؟

— سېنىڭ يېنىڭغا چىقايمىكىن دەپ، — روشەن زورغا كۈلۈپ تۇرۇپ قارىسىغىلا جاۋاب بەردى، يۈزلىرى خۇددى كۆيۈۋاتقاندەك چىملىدايتتى.

— بىلگەندەكلا كىرىپتىمەن، — ئۇ روشەننىڭ ئۇدۇلىغا كېلىپ ئولتۇرۇۋېتىپ سىرتقا قارىدى، — ئەجەب ياغدى بۇ يامغۇر.

— شۇنى دېگىنە.

— نېمە بولدۇڭ، جىمىپلا كېتىپسەنغۇ؟
— مۇشۇ ھاۋا رايى بولمامدۇ، كۆڭۈلنى غەش قىلىپ... ساباھەت جىمىپ قالدى.
— راست، قاھار توغرىلىق گەپ ئاڭلىدىڭمۇ؟
— ياق؟ — روشەن سوئال نەزىرى بىلەن ساباھەتكە تىكىلدى.
— بىر ماشىنىچى قىز بىلەن بىر مەزگىل ئارىلىشىپ، تاشلىۋېتىپتىكەن. ئوتتۇرىسىدا بىر ئىشلار بولغان چېغى، ئۇ قىز ئەرز قىلىۋېتىپتۇ، دەپ ئاڭلىدىم.
— كىم شۇنداق دەيدۇ؟ — روشەن قاتتىق چۆچۈپ. ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ كەتتى، — خاتا ئاڭلاپ قالمىغانسەن؟
— مەن قاچان ئاساسى يوق گەپنى قىلغان ئىدىم؟ قىزىق - تە سەن، قاھارنىڭ گېپىنى قىلسام سەن نېمە سەكرەيسەن؟ — ساباھەت چاقچاق قىلغاچ، ئۇنىڭغا ئەجەللىنىپ قاراپ قويدى.
— ياق، ئەمدى ئۆزۈمچىلا، قاھارنى بەك ئېسىل يىگىت چاغلاپ قاپتىكەنمەنچۇ، — روشەن تېزلا ئىزغا چۈشۈپ قالدى. لېكىن ئۇنىڭ قەلب دۇنياسىدىكى غەلياننى بىر خۇدادىن باشقا ھېچكىم چۈشەنمەيتتى. شۇغىنىسى، ئۇنىڭ بۇ خىل ساختا مىجەزى خۇدانىڭ ئىلتىپاتى ئەمەس، بەلكى يىللارنىڭ يالدامىسى ئىدى. ئۇ قەلبىدىكى ئازابلىق ھەسرەت ۋە ھەسەت ئوتىنى غەيرەت بىلەن بېسىپ، جىمىپ قالدى.
خەيرىيەت، ئۆتكەن ئىشلار ئۆتتى، كەتتى. ئەمدى پايدىسىز ئىشلار ئۈچۈن ئازابلىنىشنىڭ ھاجىتى بارمۇ؟ بەلكى يوق! مەڭگۈ يوقتۇر؟
— ھە راست، مۇرات بىلەن كۆرۈشتۇڭمۇ؟
— قىلمىغىنا ئۇنىڭ گېپىنى! — روشەن ئاچچىقى بىلەن ساباھەتنى سىلكىۋەتتى.
— نېمە بولدۇڭ؟

— ھېچنېمە.

— قىزىققۇسەن؟

— بولدى قىل، تولا سۆزلەۋەرمە، «ھە»لا دېسە، ئوغۇل بالا، ئوغۇل بالىلا دەيدىكەنسەن. مەن ئۇلاردىن بەك بىزار! — ساباھەت داڭقېتىپ تۇرۇپلا قالدى. ھېلىقى كۇندىن بېرىقى ئازاب روشەننى روھىي جەھەتتىن خېلىلا چارچاتقان ئىدى. خۇددى ئۇ ئىشلار يەتمىگەندەك، بۇگۇنكى بۇ گەپ ئۇنىڭ يارىلانغان قەلبىگە تۇز سەپمەكتە ئىدى.

ئاھ خۇدا، سەن يارالتقان ئىنسانىي خىسلەت زادى نەگە كەتتى؟!

— روشەن، ساڭا چوقۇم بىر ئىش بوپتۇ، بولمىسا بۇنداق قىلمايتتىڭ. نېمىلا بولمىسۇن مەن سېنىڭ دوستۇڭ، كۆڭلۈڭدە قانداق گەپ بولسا ماڭا دە، ياردەم بېرەلمىگەندىمۇ، ساڭا تەسەللى بېرەلەيمەن، — ساباھەت ئورنىدىن تۇرۇپ روشەننىڭ يېنىغا كەلدى ۋە ئۇنىڭ مۇرىسىگە قولىنى قويۇپ تۇرۇپ سورىدى، — ساڭا زادى نېمە بولدى؟

— جېنىم ئاداش، بۇنى ساڭا كېيىن دەپ بېرەي! — روشەن ساباھەتكە ئۆتۈنۈش نەزەرى بىلەن قاراپ قويدى. ئەمەلىيەتتە، بۇ ساباھەت ئۇچۇن مەڭگۈلۈك سىر، خالاس.

— بوپتۇ ئەمىسە.

شۇ كۈنى كەچتە يامغۇر توختاپ قالدى. لېكىن ھاۋا بۇلۇتلۇق ئىدى. تاماقنى بۇرۇنلا يەۋالغان روشەن تېلېۋىزوردىن كۆرگۈدەك بىر نەرسە تاپالماي، تىت ـ تىت بولۇپ ئولتۇراتتى. دەل شۇ ئارىدا قوشنىسىنىڭ قىزى چاقىرىپ قالدى.

— روشەن ھەدە، سىزنى بىرى چاقىرىۋاتىدۇ.

روشەن چىققاندا، مۇرات يولنىڭ بويىدا ئىككى قولىنى شىمىنىڭ يانچۇقىغا سېلىپ تۇراتتى.

— ياخشىمۇسىز؟

— ياخشىمۇسىز، روشەن؟ بارمۇسىز، كۆرۈنمەيسىزغۇ؟ يامغۇر بېسىۋالمىغاندۇ؟

— ھە، ياقەي، — روشەن سوغۇققىنا كۈلۈپ قويۇپ تۇرۇۋەردى.

— ھېلىقى كۈندىكى گەپلەر قانداق بولۇپ كەتتىكىن، دەپ كېلىۋېدىم، — مۇرات سەل مەست ئىدى.

— ئەمدى ئۇ گەپلەرنىڭ تىلغا ئالغۇچىلىكى قالمىدى، مۇرات. ياخشىسى، بولدى قىلىڭ.

— ئۇنداقمۇ دەپ كەتمەڭ، ئوغۇل بالا جۇمۇ بىز.

— كۆردۇم ئوغۇلبالىلىقىڭلارنى.

— ئۇنچىلىكمۇ دەپ كەتمەڭ. مەنمەن دېگەن بالىلارنىڭ بىرى جۇمۇڭ بىز، بىزگە ئۇنىماي تازا بىر سەھرالىق بىلەن كېتىپ قالماڭ يەنە.

— سەھرالىق ئادەم ئەمەسمىكەن؟ تېخى سەھرانىڭ بالىلىرى گەنجىڭ كېلىدۇ، يەنە كېلىپ، قەلبىمۇ سەھرانىڭ ھاۋاسىدەك ساپ دەڭا، — روشەن مۇراتقا مەنىستىمگەندەك قاراپ كۈلۈپ قويدى.

— ئۇنچىلىكمۇ دەپ كەتمەڭ، پەقەت ئۇنىماي تۇرۇۋالسىڭىز بېسىم ئىشلىتىپ قويمايلى يەنە، — مۇرات چاقچاق ئارىلاش كۈلۈپ قويدى.

— ھەددىڭىز ئەمەس.

— راست دەيمەن. بولمىغاندا، روشەن بىلەن ئارىلىشىۋاتمەن، دەپ گەپ چىقىرىمەندە، ئازراق ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، بولمايدىغان قىز ئىكەن، تاشلىۋەتتىم دەيمەن. شۇنىڭ بىلەن «ياق» دېگەنگە تويىسىز.

— ئىپلاس! — روشەن تۇيۇقسىزلا مۇراتنىڭ كاچىتىغا بىرنى سالدى، — سېنىڭ ئوغۇلبالىلىقىڭ شۇنچىلىكمىدى، يوقال كۆزۈمدىن! — ئۇ كەينىگە ئۆرۈلدى ـ دە، يۈگۈرگەن پېتى

ئۆيگە كىرىپ كەتتى.

شۇ كېچە دەھشەتلىك بىر جۇدۇن كەچ كۈز تونىغا ئورىنىپ ياتقان تەبىئەتنىڭ باغرىنى خۇددى روشەننىڭ قەلبىدەك مالىمان قىلماقتا ئىدى.

ئاھ خۇدا، ياشلىقتىكى بۇ تاللاش نېمىدېگەن قىيىن! خۇدا ئىنسانلارنى يارانقاندا، پېشانىسىگە بىرىنى پۈتۈپ، ئۇنىمۇ تەڭ يارىتىدىكەن. ھامانە شۇنداق بولغاندىن كېيىن، ئادەمنى بۇنچە كويلارغا سالغۇچە، ئۇنىڭ ئىسمىنى پېشانىمىزگە يېزىپلا قويسا ياكى بولمىسا ئىسمىنى دىلىمىزغا سىلىپ، تۇرقىنى چۈشمىزدە ئايان قىلسا بولماسمىدى؟ ئىزدەپلا تېپىۋالار ئىدۇق. دىلىغۇللۇقتا بۇنچە ئاۋارە بولغۇچە، بۇ تۇرمۇش يولىدىن بىراقلا ۋاز كېچەي دېسەڭ تېخى! ئاتا- بوۋىمىزدىن قالغان ئەنئەنە بۇنىڭغا ئەسلا يول قويمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، قەلبى قۇرۇق ئادەملەرلا تۇرمۇشتىن قورقىدۇ، دەيدىكەن. مانا ئەمىسە دەپلا بىرىنى تاپاي دېسەڭ تېخى بولمىغان. بۇ ھاياتلىقنىڭ ئۇزاق يولىدا كىشىلەرنى ئالدىغان بىلەن تۇرمۇشنى ئالدىغىلى بولمايدۇ - دە. ئادەممۇ بۇ ئالداشتىن كېلىدىغان ئاقىۋەتكە بەرداشلىق بېرەلىسە بولىدۇ. ئالىملارنىڭ تەكشۈرۈشىگە قارىغاندا، بىر ئادەم نۇرغۇنلىغان جىسمانىي ئاۋارىچىلىقلارغا بەرداشلىق بېرەلەيدىكەن. لېكىن مۇھەببەت جەھەتتە ئۇچ قېتىملىق ئوڭۇشسىزلىق ئادەمنى روھىي جەھەتتىن مەڭگۈلۈك توگەشتۈرۈۋېتىشى مۇمكىن ئىكەن. مەن مانا شۇنىڭدىن قورقىمەن. چۈنكى ئادەم ھېسسىيات بىلەن ھەقىقىي ئادەم، مەن روھىمدىن ئايرىلسام ھېسسىياتسىلا ئەمەس، ئەقلىمدىن، غايەمدىن، ئارزۇ - ئارمانلىرىمدىن ئايرىلغان بولىمەن. ئۇ چاغدا دۇنيادا ياشىشىمنىڭ ئەھمىيىتى بارمۇ؟ غايە، ئىرادە ۋە ئارزۇ - ئارمانلاردىن ئايرىلىپ قېلىشتىن خۇدا ساقلىسۇن!

زىمىستان قىش. ھاۋا سوغۇق بولسىمۇ، قۇياشنىڭ ئالتۇن

رەڭ نۇرى كۆڭۈلگە يېقىملىق تۇيغۇ بەخش ئېتەتتى. بالىلار تەتىلگە قويۇۋېتىلگەن كۈنلەر بولغاچقىمۇ، كوچىدىكى ئادەم بۇلەكچىلا كۆپ كۆرۈنەتتى. ساباھەت بىلەن روشەن خىزمەت بىناسىدىن كۆلۈشكىنىچە خۇشال چىقىپ كەلدى.

— جۇرە، بىزنىڭ ئۆيگە كەت. بۇ سوغۇقتا ئۇ ئۆيۈڭگە قاچان بارسەن؟ ئېرشاتمۇ بىر كۈن چۈشتە ئۆيگە بارمىغىنىڭغا بىر نەرسە دەپ كەتمەس.

— بىر نەرسىغۇ دەپ كەتمەيدۇ، ئەمدى شۇ چوڭ خوجايىنلار ئالدىدا خىجىل بولۇپ قالىدىكەنسەن ئەمەسمۇ؟

— چۈشتە بەك سوغۇق ئىكەن، يېقىن دەپ ئاپامنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كەتتىم دېمەمسەن.

— مەيلى ئەمىسە، جۇرە ئارقا كوچا بىلەن ماڭايلى! ئېرشات كۆرۈپ قالسا، ھەئە تازا ئاپاڭنىڭ ئۆيىگە مېڭىپسەن، دېمىسۇن! — ئۇلار قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىشتى ـ دە، چوڭ يولنى كېسىپ ئۆتۈپ يان كوچىغا قايرىلدى.

— روشەن بىرەر ئوقۇش بولغان بولسا بېرىپ ئوقۇپ كەلگەن بولساق ھە؟

— نېمە دەيدىغاندۇ ماۋۇ، ئوقۇشنىڭ چوڭىغا بېرىپ بولدۇڭ، ئەمدى يەنە نېمە ئوقۇش ئۇ ساڭا؟

— ۋاي تاڭەي، — ساباھەت كۈلۈپ قويۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — مۇشۇ كۈندە ئوقۇش ھاياتىمىزنى ئەسلەپ يۈرىيدىغانلا بولۇپ قالدىم. نېمىدېگەن ئېسىل چاغلار ئىدى ـ ھە ئۇ؟!

— ئۇنىڭ گېپىنى بىر قىلما، مۇشۇ كۈندىن جاق تويدۇم. قەلبىمدە مۇھەببەت يا نەپرەتتىن ئەسەرمۇ يوق. بارى چېكى يوق بىزارلىق، ئوقۇغۇچى ۋاقتىمىزدا تېرىمىزگە سىغمايى خۇشال يۈرەتتۇق. بىر ئىش پەقەت ئېسىمدىن چىقمايدۇ، ئۇنتۇرا مەكتەپتىكى ۋاقتىمىز ئىدى. بىر كۈنى تەنتەربىيىدىن ئىمتىھان

ئالدى، مەن ئىمتىھاننى بېرىپ بولۇپ سىنىپقا كىرسەم سىنىپتا بىرمۇ قىز يوق، ئوغۇل بالىلارنىڭ ھەممىسى تىزىپ قويغاندەك جىمجىت ئولتۇرۇپ كېتىپتۇ. ئۇلار مېنى كۆرۈپلا چاۋاك چىلىشقا باشلىدى. مەن ھوشۇمنى يىغىپ قارىسام، نېمە ئىش بوپتۇ دېمەمسەن؟

— ھە نېمە ئىش بوپتۇ؟

— مېنىڭ ھېلىقى جىگەر رەڭ ئېگىز پاشىنىلىق ئايىغىم ئېسىكدە بارمۇ؟

— يولدا كېتىپ بېرىپ پاشىنىسى چۈشۈپ قالغان ئايىغىڭمۇ؟

— ھە شۇ، ئوغۇللار شۇ ئايىغىمنى پارتىنىڭ ئۈستىگە تىزىپ، پارتىنى مۇنبەرگە ئاچقىپ قويۇپتۇ، ئاچچىغىمدا سىنىپتىن يىغلىغان پېتىم چىقىپ كەتتىم. ھا... ھا... ھا ... ھازىر بولسا، شۇلار بىلەن تەڭ قىزىقچىلىق قىلىپ كۈلمەمتىم.

— ئۇ چاغلاردا سەن تەنتەربىيە ئايىغىڭنى ئالغاچ كېلىپ دەرس ۋاقتىدىلا ئالماشتۇرۇپ كىيەتتىڭ ـ ھە؟! — ھەر ئىككىلىسى تولا كۈلۈپ، كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتتى.

— ۋاي خۇدا، پەردازلىرىمىز بۇزۇلۇپ كېتىدىغان بولدى.

— نېمىلا دېگەنبىلەن سەبىي ئىكەنمىز شۇ چاغلاردا، ھازىر نەدە دەيسەن شۇ غەمسىزلىك. ئادەم كىچىكىدە چوڭ بولسام دەيدىكەن. چوڭ بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭغىمۇ يەتكۈچە تويىدىكەن.

— ئەسلىي ئۇنچىمۇ ئەمەس ئىدى روشەن، قەلبىڭدە مۇھەببەت بولمىغاچقا، بۇ تۇرمۇش ساڭا زېرىكىشلىك تۇيۇلۇۋاتقان گەپ.

— ۋاي تاڭەي ھېچ بىلمىدىم، ئىچىم سىقىلىپلا تۇرىدۇ.

— نەچچە ۋاقىتتىن بېرى خەقنى تازا قاقشاتتىڭ، بولمىغاندا شۇلار يېنىۋاتقاندۇ ئۇزۇڭگە.

— خۇدايىم ساقلىسۇن، ئەگەر شۇنداق بولىدىغان بولسا

ھەممىدىن بەك ئەنسەرنىڭ ئۇۋالىغا قالىمەن دېگىنە.

— شۇ ئەمەسمۇ، ئۇ بىچارە ھەقىقەتەن ياخشى يىگىت ئىدى.

— قويە ئۇنى، ياخشى بولغان بىلەن بەك ياۋاش، ئۆز ۋاقتىدا ئىككى ئېغىز گەپنى جاڭگىدە قىلغان بولسا، بەلكى ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالار بولغىيتتىم. ياخشى بولغان بىلەن بار - يوقنىڭ ئارىسىدا لۆمشۈپ يۈرسە، سەن ئۇنىڭغا دېققەت قىلامسەن؟ مېنىڭ بۇ تۇرقۇمدا ئۇنداق ئادەم بىلەن بىر كۈنمۇ ئۆي تۇتمايمەن دېگىنە. ماڭا قەھرىمۇ بار، زەھىرىمۇ بار ئوغۇل بالا بولمىسا، ئىككى كۈندىلا، كۆتەر قاسقىنىڭنى! دەمدىمەنكىن دەپ، بەك ئەنسىرەيمەن.

— قىزىقتە سەن، كىمنىمۇ تاپارسەن ئاخىرى؟

— شۇنى دېمەمسەن، توۋا ساباھەت، مۇشۇ ئوغۇل بالا دېگەن نېمىگە ئىلگىرىكىن ئۆچ بولۇپ كەتتىم. بىراق يەنە ئىختىيارسىز شۇلارنىڭ گېپىگە چۈشۈپ كېتىپتىمەن. چوڭ بولۇپ قالدىممۇ يا؟ بېشىمنىڭ ئۆتۈپ كېتىشىدىن ئەنسىرەۋاتقان بولسام گېرەك، تۇرۇپلا دەككە - دۈككىگە چۈشۈپ قالىمەن. ئىشنىڭ يولىچە بولسا، ئادەم كەسىپتە مەلۇم نەتىجىگە ئېرىشكەندىن كېيىن ئۆزىنىڭ ئارزۇ - ھەۋىسى ۋە ئېھتىياجىغا قاراپ جورا تاللىسا، مانا بۇ ئاساسى مۇستەھكەم، كەلگۈسى پارلاق ئائىلە بولىدۇ، دەيمەن. بىراق ھازىرچۇ؟ ھەممىلا ئادەم مۇھەببەت قاينىمىغا چۆكۈپلا كەتتى. تەۋەككۈل دەپ بىرىنى تاللىۋالىدۇ - دە، ئالدىراپ - تېنەپ ئۆي - ئوچاقلىق بولغاندىن كېيىن ھارام شېخى كۆپىيىپ، ئاخىرى ئايرىلىپ كېتىدۇ.

— بالدۇر ئېچىلغان گۈل بالدۇر توزۇيدۇ، دېگەن شۇ.

— بىراق ھازىر ھەممىلا گۈل بالدۇر ئېچىلىپ كېتىۋاتامدۇ؟

— ھە، شۇڭا ئەنسىرەپ قاپتىكەنسەنده، ھا... ھا... ھا...

— شۇ ئەمەسمۇ، ئەگەر مۇشۇنداقلا ئۆتۈپ كېتىدىغان

بولسام، بۇ ئالىقانچىلىك يۈرتتا كۆن ئالغىلى بولىدۇ دەمسەن؟ يا بىز ئوغۇل بالا بولمىساق، يېشىم چوڭىيىپ كەتسىمۇ كىچىك قىزلار تولا دەيدىغانغا؟ ھېلىمىغۇ تىرناقتا توختىغۇدەك ئوغۇل بالا تولا. شۇغىنىسى، كۆڭۈلدە توختىغۇدەكلىرى چىقمايۋاتامدۇ؟

— ھە، مۇناق دە، ئەسلىدە...

ئىككى دوست دوقمۇشتىن ئايلىنىپ ئۆتۈشىگىلا ئالدىدا تۇرغان تونۇش ماشىنىنى كۆرۈپ، تەڭلا سۆزدىن توختاپ قېلىشتى ۋە بىر - بىرىگە مەنىلىك بېقىپ كۈلۈپ كېتىشتى.

— توۋا خۇدايىم، ئارقا كوچا بىلەن ماڭغىنىم بولدىمۇ بۇ، قاچقانىنى قوغلا دېگەندەكلا بىر ئىش بولدىغۇ!

— «نىيىتى يامانىنىڭ قازىنى تۆشۈك» دېگەن شۇ.

— نېمە قىلىپ يۈرۈيدىغاندۇ بۇ؟

— كىم بىلىدۇ؟

ئۇلار يېقىنلاپ كەلگەندە ساقچى فورمىسى كىيگەن ئۇچ يىگىت بىلەن ئېرشات ۋە روشەننىڭ ئىنىسى ئەنۋەر بىر دېھقاننىڭ ئۆيى ئالدىدا يوچۇن بىر يىگىتنى ئارىغا ئېلىپ تۇرۇشاتتى. ئەنۋەر بىلەن ئېرشات قىزلارنى كۆرۈپ يول بويىغا چىقتى.

— ياخشىمۇسەن، ئېرشات، نېمە قىلىپ يۈرۈيسىلەر بۇ يەردە؟ — روشەن دوستىنى ئايابلا، ئۇنىڭ بىلەن قىزغىن سالاملاشتى.

— ياخشىمۇسىز؟ سىلەرنى ساقلاپ.

— ۋاي ساراڭ، تۈز گەپ قىل!

— ساقچى يىگىتلەر بىلەن بىر يەرگە بارىدىغانغا كېلىشىپ قويغان. شۇ ياققا ماڭغانتۇق. يولدا ئەنۋەر ئۇچرىتۇپدى. ئۇنىمۇ ئېلىۋالدۇق. بۇ يەردە ئازراق ئىشى بار ئىكەن، بۇلارنىڭ...

— نېمە ئىش ئىكەن؟

— ئاۋۇ تۇماق كىيگەن كىشى بۇ يەرلىك ئەمەسكەن. مۇشۇ ئۆيىنىڭ كۈيئوغلى دەمدۇ، ئىشقىلىپ بۇ مۇشۇ يەردە

ئولتۇراقلىشىپ قالىدىغان ئوخشايدۇ. كىملىكىڭنى ئېلىۋال دېسە، ئۇنىماي يۈرۈپتىكەن، ھازىر كېلىپ يەنە شۇنى دېسە «ئۆزۈمنىڭ بار تۇرسا، نېمە قىلىمەن ئۇنى؟» دەپ بوي بەرمەيۋاتىدۇ. شۇڭا بىزمۇ پوپوزا قىلىۋاتاتتۇق.

— ھازىر يېنىدا كىملىكى بارمىكەن؟

— ھەئە، باركەن.

— ئەمىسە يەنە نېمشقا ئالىدۇ؟ نوپۇسقا ئاپتىمىكەن؟

— ياق.

مۇشۇ گەپلەر بولۇۋاتقاندا، فورما كىيىۋالغان بىر يىگىت ھېلىقى يوچۇن يىگىتنىڭ كاچىتىغا بىرنى سالدى.

— نېمانداق قىلىدۇ ئاۋۇ؟ — روشەن ۋېلىسىپىتنى قويۇپلا ماڭغان ئىدى. ئېرشات:

— بولدى ھوي، — دەپ سالا قىلدى. لېكىن روشەن پەرۋا قىلماي يۈگۈرۈپ بېرىپ ئارىغا كىردى.

— نېمانداق قىلىسىز؟ كىم بەردى سىزگە ئادەم ئۇرىدىغان ھوقۇقنى؟

— كىملىكىڭنى ئال دېسەك ئۇنىمايۋاتامدۇ.

— ئۆزىنىڭ بار ئىكەن. يەنە بىرنى ئېلىپ نېمە قىلىدۇ؟ يا بۇ يەرگە نوپۇسنى يۆتكەپ كەلمىسە.

— ئىشقىلىپ، مۇشۇ يۈرتنىڭ توپىسىغا دەسسىدىمۇ، بولدى. مۇشۇ يەرنىڭ كىملىكىنى ئىشلىتىشى كېرەك.

— قانداق بالا سىز، قانۇننى بىلمەمسىز نېمە؟ بۇ بىر دۆلەتنىڭ زېمىنىغۇ؟ مەيلى جەنۇبتىن، مەيلى شىمالدىن، مەيلى شاڭخەي، مەيلى بېيجىڭدىن ئالسۇن، مۇشۇ دۆلەت پۇقراسى ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدىغان گۇۋاھنامىسى بولسىلا، بۇ دۆلەتنىڭ قايسى بۇلۇڭ - پۇچقىقىغا بارمىسۇن يەنىلا ئوخشاش رول ئويناۋېرىدۇ.

— سىزنىڭ نېمە كارىڭىز، قانۇننى بىز ئىجرا قىلامدۇق

سىزمۇ؟

— ئەلۋەتتە ۋەزىپىڭىز بولغاندىن كېيىن سىز ئىجرا قىلىسىز. لېكىن ھەقىقەتنى كاللىسى بار ئادەمنىڭ ھەممىسى ياقلاشقا ھەقلىق.

ھېلىقى يىگىتنىڭ مۆلدۈرلەپ تۇرغان كۆزلىرىدە ياش ئەگىيتتى. ئۇنىڭ كەينىدە 70 نەچچە قېرىسىنى ئېلىپ قالغان بىر بوۋاي بىلەن ئاق يۈزلۈك مىسكىنگىنە بىر ياش ئايال روشەنگە ئۈمىد بىلەن قاراپ تۇراتتى.

روشەن يىگىت تارتىۋاتقان خورلۇقنى خۇددى ئۆزى تارتىۋاتقاندەك ئازابلىنىپ كېتىۋاتاتتى. دېمىسىمۇ خۇدانىڭ ئوخشاش بەندىسى تۇرۇپ، بىرى كۈچىگە تايىنىپ زورلۇق قىلسا، يەنە بىرى خورلىنىۋاتسا، بۇنىڭغا نېمە دېگۈلۈك؟ ئاڭسىز ئادەملەرگىغۇ مەيلى دەيلى، ئوقۇغان زىيالىيلىرىمىزغا نېمە دېگۈلۈك؟! ئېسىت، سېنىڭدىكى ئوغۇلبالىلىق! بۇنىڭدا تىرناقچىلىكمۇ غۇرۇر يوق ئىكەن ـ دە؟! بۇ خىياللار روشەننىڭ كاللىسىدىن چاقماق تېزلىكىدە ئۆتۈپ كەتتى. ياش ئايال قورقۇمسىراپ ئېغىز ئاچتى:

— خېنىم، تېخى 200 كوي جەريمانىمۇ بار. بىز ئۇنىڭغا نېمىمىزنى بېرىمىز دەيلا؟

— نېمە دەيدىغاندۇ، شۇنداقمۇ ئىش بارمۇ تېخى؟ بۇنى تەشكىلگە دەپ قىلىۋاتامسىلەر، ئۆزۈڭلار بىلىپلىمۇ؟

— بۇ ئىشلارغا سىز ئارىلاشماڭ، تەشكىل دېگەن مانا بىز. ئۇستىمىزدىكى فورمىمىز قانۇنغا ۋەكىللىك قىلىدۇ.

— ئۆتەپ بېرىڭ نېرى، مەن چۈشتىن كېيىن يېزىغا بېرىپ سۈرۈشتۈرىمەن بۇ ئىشنى! — روشەن تەرسالىق قىلىپ، بايىقى يىگىتلەر بىلەن خېلىلا دېيىشىپ قالدى.

— بولدى قىلىڭ، روشەن! — ئېرشات يەنىلا سالا قىلدى.

— نېمىدەپ بولدى قىلاتتىم، قاراپ تۇرۇپ ئادەم

ئۇرۇۋاتسا؟!

راست دېگەندەك، چۈشتىن كېيىن روشەن يېزا باشلىقىنىڭ ئىشخانىسىدا بايىقى ساقچى بالىلارنى خېلىلا ئەدەپلىدى. كەچتە ئۇكىسى ئەنۋەر بىلەن پاراڭلاشتى.

— ئەنۋەر سەن تېخى كىچىك، نۇرغۇن ئىشلارنى چۈشەنمەيسەن. بۇرۇن مەنمۇ چۈشەنمەيتتىم. خىزمەتكە چىققاندىن بېرى جەمئىيەتكە ئارىلىشىپ ئاق - قارىنى خېلى پەرقلەندۇرەلەيدىغان بولۇپ قالدىم. بىز سەھرادا چوڭ بولغان بولساقمۇ، بايلىقات ئائىلىدە خۇددى پارنىكتا ئۆسكەندەك، جاھاندىن بىخەۋەر يۇردۇق. كوچىغا شۇنداقلا چىقساڭ سامانەك ئادەم ئۇچرايدۇ. لېكىن سېنىڭ قورسقىڭ توق، كىيىمىڭ پۈتۈن بولغاچقا، ئۇلارغا سەپسېلىپ قاراپ باقمايسەن. ئەمەلىيەتتە، ئۇلارنىڭ تېشى پۈتۈن بولغان بىلەن سەن بىلەن مەن چۈشەنمەيدىغان رەھىمسىز تۇرمۇش بېسىمى ئۇلارنىڭ قەلبىنى تىلىم - تىلىم قىلىۋەتكەن. ئۇلاردا دادامنىڭكىدەك هوقۇق هەم پۇل يوق. بالىلىرىدا بىزنىڭكىدەك ئەۋزەل شارائىت يوق. ئۇلار ئالىي مەكتەپلەرگە ئۆتەلمىسە يەنە ساڭا ئوخشاش پۇل ۋە هوقۇق بىلەن ئامىتىنى سېتىپ ئالالمايدۇ. هەتتا بەزىلىرى شۇ پۇرسەتكە ئېرىشىپ تۇرۇپمۇ ئۇنىڭغا يەتمىلا ئىگە بولالمايدۇ. نېمىشقا؟ ئەنۋەر بۇلارنى چۈشىنىشىڭ ئۈچۈن ساڭا ۋاقىت كېرەك. ئۆزۈڭنى هەرگىزمۇ ئېرىشاتقا سېلىشتۇرما. ئۇ تۇزۇكمۇ ئوقۇمىغان، يەنە كېلىپ بىزدىنمۇ بەكرەك «كاتتا» ئائىلىدە چوڭ بولغان. ئۇنىڭ قەلبى، هەتتا پۈتۈن ۋۇجۇدى پۇلدىن باشقا نەرسىنى تونۇمايدۇ. ئۇنىڭدا ساپ ئىنسانىي قەلب دېگەن نەرسە يوق. دۇنيادا ئوغۇل بالا بولماق ئاسان، لېكىن هەقىقىي ئوغۇل بالا بولماق تەس.

روشەن گەپتىن توختاپ قالدى. ئۇ بەكلا هاياجانلىنىپ كەتكەنىدى. كۆز جىيەكلىرىدە ئېلىنىپ تۇرغان ياش تامچىلىرى

يۇزلىرىنى بويلاپ ئېقىپ كەتتى.

— ئەنۋەر... — ئۇ ئەمدىلا گەپكە ئېغىز ئېچىشىغا سىرتتىن بىرسىنىڭ «روشەن!» دەپ توۋلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇ يۇزلىرىنى ئانچە-مۇنچە تۇزەشتۇرۇپ چىققاندا، ئۇنى ئىشىك ئالدىدا بىر قىز ساقلاپ تۇراتتى.

— سىز... سىز ئەنسەرنىڭ ھەدىسىغۇ؟

— ھەئە، تاسلا قالدىڭىز ھە، تونوماي قالغىلى.

— بەك ئۆزگىرىپ كېتىپسىز. شەھەر قالتىس يارىشىپتۇ سىزگە.

— شۇنداقمۇ، رەھمەت سىزگە!

— قاچان كەلگەنتىڭىز؟

— بىرنەچچە كۈن بولۇپ قالدى. ئۆزىڭىزچۇ، ياخشى تۇرغانسىز؟

— ھەئە، ئىشلەپ يۈردۇق شۇ.

— سىز بىلەن پاراڭلىشىپ كېلەي، دەپ كەلگەن ئىدىم.

— يۈرۈڭ ئەمىسە، ئۆيگە كىرەيلى.

— بولدى مەن ئالدىرايمەن.

— ئىشىك ئالدىدىن كەتسىڭىز قانداق بولىدۇ.

— ھېچقىسى يوق، يەنە كېلىمەن، — ئەنسەرنىڭ ھەدىسى خۇددى گىپىنى قەيەردىن باشلاشنى بىلمەيۋاتقاندەك تۇرۇپ قالدى، — روشەن، مەن ئەنسەر توغرىلىق سىز بىلەن پاراڭلىشاي، دەپ كەلگەن ئىدىم. ئەسلىي بۇ گەپلەرنى مەن قىلىپ يۈرسەم توغرا بولمايتتى، بىراق ئەنسەر مېنىڭ ئىنىم، ئۇنى ھەممە ئادەمگە قارىغاندا مەن بەكرەك چۈشىنىمەن، ئۇ بەك ئاق كۆڭۈل ھەم سەمىمىي. شۇڭا ئۇنىڭ دىلى ئازار يېسە خۇددى گۈناھ بولىدىغاندەكلا ھېس قىلىمەن ھەم ئۆزۈممۇ پەقەت چىدىمايمەن. بۇ يەردە مېنىڭ ئارتۇق سۆزلىشىمنىڭ ھاجىتى يوق. ئاۋۋال سىز بۇ خەتنى ئوقۇپ بېقىڭ، قالغان گەپنى كېيىن

دېيىشەرمىز. ئەمىسە مەن قايتاي، — روشەن ئەنسەرنىڭ ھەدىسى ئۇزاتقان خەتنى تۇتقىنىچە تېڭىرقاپ تۇرۇپلا قالدى. بۇ خەتنى دېمىگەندىمۇ، بۇ قىزنىڭ ئۆزىنىڭ ئالدىغا كېلىشىنىڭ ئۆزى بىر مۆجىزە ئىدى.

— ئۆيگە كىرمەيلا كېتەرسىزمۇ؟ ئەجەپ سەت بولدى، — ئەنسەرنىڭ ھەدىسى روشەننىڭ تۇتقىنىغا قارىماي، قانداق تېز كەلگەن بولسا، شۇنداق تېز قايتىپ كەتتى.

«سالام قەدىرلىك ھەدە! ياخشىمۇسەن؟ بۇگۈن مەن قاتتىق دەرد - پىراق ئىلكىدە ئولتۇرۇپ ساڭا بۇ خەتنى يېزىۋاتىمەن. مەن ھازىر مەست. ئەتىگەندىن بېرى يېغىۋاتقان يامغۇر ئۆزاقتىن بېرى پىغان ئۆرلەپ تۇرغان قەلبىمنى تېخىمۇ ئېزىۋەتتى. قانغۇچە بىر يىغلىۋالغۇم بار ئىدى، لېكىن مەن دېگەن ئوغۇل بالىدە. شۇڭا قەلبىمگە تەسەللى بولار دەپ چىلاشقۇچە ئىچتىم. سېنىڭ ھاراقكەشنى ياقتۇرمايدىغانلىقىڭنى بىلىمەن. لېكىن مەن ئادەم - دە، دەردىتە ئېزىلىپ يۇرگەندىن كۆرە، شۇ ئازابنى بىر دەملىك بولسىمۇ ئۇنتاي دېگەنىدىم. ئەپسۇس، ئۇ، پىغانىمنى تېخىمۇ ئۇرلىتىۋەتتى. ھازىر يازغان خېتىمنى مەستلىكىم يېشىلگەندە ئوقۇپ كۆرۈپ، ساڭا ئەۋەتىشتىن يالتىيىپ قېلىشىم ئېھتىمال.

قەدىرلىك ھەدە، سەن ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرۈپلا، شۇ يەردە قېپقالدىڭ. بىز كۆرۈشمىگىلى ئۈزۈن بولدى. ساڭا دەيدىغان نۇرغۇن گەپلىرىم بار ئىدى. بۇ گەپلەرنى پەقەت سەنلا چۈشىنىسەن.

ھەدە، ھېلىقى ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ساۋاقدىشىم روشەن ئېسىڭدە بارمۇ؟ سەن ئۇنى ‹روھى ئۇرغۇپ تۇرىدۇ، قارىغان ئادەمگىمۇ ئىختىيارسىز خۇشاللىق بېغىشلايدۇ› دەپ ياخشى كۆرەتتىڭ. ھازىر ئۇ تولىمۇ سىرلىقلىشىپ كەتتى. ئۇ، ئادەمگە ناھايىتى شوخ ھەم ئىنتايىن سۆيۈملۈك كۆرۈنىدۇ. يېقىملىق ناخشىلىرىچۇ تېخى! ئويلىسام ئۇنىڭغا ئەسىر بولۇپلا كېتىمەن.

لېكىن ئۇنىڭ قەلبى بىر پارچە مۇز، ياق، مەڭگۈ ئېرىمەيدىغان تاش. ئۇنى تەسىرلەندۈرۈش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس. لېكىن مەن شۇ قىزنى، دەل شۇ مىجەزىنى... نېمە دېسەم بولار، راستىنى ئېيتسام بەك ياقتۇرىمەن. مانا مۇشۇ ئالتە يىلدىن بېرى ئۇنى بىر كۈنمۇ ئۇنتۇپ قالغىنىم يوق. 〈روشەن〉 دېگەن بۇ ئىسىمنى كۆڭلىمگە بەلگىم مىڭ قېتىم تەكرارلايمەن دېسەم، ئارتۇق كەتمەس. بىزنىڭ ساۋاقداشلار بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى توي قىلغىلى تۇردى. ھەر قېتىم تويدىن قايتقاندا، ئۇنى ئۆيىگە مەن ئاپىرىپ قويۇپ كېلىمەن. يول بويى ھەر ئىككىلىمىز ئۇندىمەيمىز. قەلبىمدە تالايلىغان سۆزلىرىم بولسىمۇ، ئۇنىڭغا ئېيتىشقا قۇرۇم يەتمەيدۇ. گەرچە ئۇنىڭغا قەلبىمنى ئىزھار قىلالمىساممۇ، ماشىنامدا ئۇنىڭ خۇشبۇي ھىدىنىڭ قالغىنىغا خۇش بولۇپ، يەنە كەلگەن يولۇمغا قايتىپ كېتىمەن.

بىر ھەپتىنىڭ ئالدىدا بىزنىڭ نەبىنىڭ تويى بولدى. ئارا مەھەللىلىك سېرىق ئالىيە ئېسىگدە بارمۇ؟ نەبى شۇ قىزنى ئالدى. ئۇلارنىڭ مەسلىھەت چېيى بولغان كۈنى كەچتە روشەن ناھىيىلىك دوختۇرخانىدا ئىشلەيدىغان بىر بالا بىلەن بىللە قايتىپتۇ. بىللە قايتقىنى يەتمىگەندەك، تېخى ئىككىسى بىر موتسىكىلىتقا مىنۈپلىشقان ئىكەن. دەل مېنىڭ ئالدىمغا كەلگەندە ئۇلارنىڭ موتسىكىلىتى بۇزۇلۇپ قالدى. روشەن ئۇنىڭ بىلىدىن تۇتۇپ ئولتۇرغان ئىكەن. يەرگە چۈشكەندىمۇ ئۇلار سۈركۈلۈپ دېگۈدەك تۇرۇشاتتى. خۇددى ئاسمان - زېمىن ئۆڭتۇرۇلۇپ كەتكەندەك، كۆز ئالدىم قاراڭغۇلىشىپ، يەر - جاھان پىرقىراپ كەتتى. مەن ماشىنىنى ئەمەس ماشىنا مېنى باشقۇرۇۋاتقاندەك قىلاتتى. ماشىنىنىڭ تۆت چاقى يەرنى ئەمەس خۇددى مېنىڭ يۈرىكىمنى بېسىپ ئۆتۈۋاتقاندەك، قاتتىق ئازابتا تولغىنىپ كەتتىم.

يۇرىكىم ئالما ئەمەس،
سەن تۇتۇپ ئويناپدىغان.

مېنىڭ بۇنچە ئازاب تارتقىنىمدىن كۆرە، مەن سۆيگەن شۇ ۋۇجۇد ئىگىسىنىڭ يۇرىكىمنى ئالما قىلىپ تۇتۇپ ئويغىنىنى ئەۋزەل ئىدى. شۇ ئازابتا ئۆزۈمنىڭ سەزگۈلىرىمنى قانداق تېز يوقاتقانلىقىمنى ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن. ئېسىمده قالغىنى كۆز چاناقلىرىمنىڭ ئاچچىق ياشقا تولۇپ، نەپىسىمنىڭ قىسىلغانلىقى ئىدى. دەل شۇ پەيتىنىڭ ئۆزىدە مەن خۇددى روشەن ئۇچۇن، ئۇنىڭغا ئېرىشىش ئۇچۇنلا ياشاۋاتقاندەك ئەگەر ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قالسام ياشىشىمنىڭ ئەھمىيىتى بولمايدىغاندەكلا ئاجايىپ بىر ۋەھشي تۇيغۇغا كېلىپ قالدىم. شۇ تاپتا ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قالغىنىمدىن كۆرە، ھەر ئىككىلىمىزنىڭ ئۆلگىنى تۇزۇك ئىدى. يەنە كېلىپ مۇراتىنىڭ قانداق بالا ئىكەنلىكىنى تازا بىلمەيتتىم. شۇڭا روشەندىن ئەنسىرەپ قېلىۋاتاتتىم، مەن شۇ خىياللار بىلەن ماشىنىنى ئۇلارغا ئۇدۇللاپ ھەيدەپ، ئوقتەك ئۇچۇپتىمەن. ھېلىمۇ تەلىيىمگە يارىشا شۇ مەسلىھەت چايدىن يانغان ئىككى قىزنى يولدا ئۇچرىتىپ ماشىنىغا سېلىۋالغان ئىكەنمەن، ئۇلارنىڭ قاتتىق چىرقىراپ كېتىشى بىلەن تېزلا ھوشۇمغا كېلىپ، ماشىنامنى قاتتىق تورمۇزلاپ توختىتىۋالدىم، شۇندىمۇ غەزەپ - نەپرەت ۋە ھەسەت ئوتلىرى ئىچىمگە پاتماي، قاتتىق ئازابلىنىپ كەتتىم، ھەدە!

شۇ كۈنى ماشىنىدىكى قىزلارنى ئۆيلىرىگە ئاپىرىۋەتكەندىن كېيىن ئۆيگە قايتتىم، لېكىن ئۆيگە پەقەت بارغۇم يوق ئىدى. كۆزلىرىمدىن قۇيۇلۇۋاتقان ياش تۇرۇپ - تۇرۇپلا كۆز ئالدىمنى تورىۋالغان بىلەن، بايىقى ئۇنتۇلغۇسىز مەنزىرىنى ھېچنەرسە توسۇپ قالالمايتتى. يول بويىدىكى بىر بوتكىغا كىرىپ بولۇشىغا

ئىچىپ، قايتىدىن ماشىنامغا چىقتىم. ئاچچىق ھاراق ئازابلىرىمغا ئازراق تەسەللى بولغاندەك. ئۇنىڭالغۇدىن ئاڭلىنىۋاتقان ناخشىغا تەڭكەش قىلىپ ئىسقىرتقىنىمچە كېتىۋەردىم. بىر چاغدا ماشىنا بىر نەرسىگە بېرىپ سوقۇلغاندىلا توختىدىم. ئۇ كۇنى ئاي تولغان ئىكەن، قارىسام كۆز ئالدىمدا ئاپئاق دالا ئاقىرىپ يېتىپتۇ. يالغۇزلۇقتا پىغانىم قايتىدىن ئۆرلەشكە باشلىدى. گەرچە ئوغۇل بالا بولسامۇ ماشىنا رولىغا بېشىمنى قويغىنىمچە قانغۇچە يىغلىۋالدىم. شۇنداق ئولتۇرۇپ ئۇخلاپ قاپتىمەن. بىر چاغدا ئويغانسام، كۇن نەيزە بويى ئۆرلىگەنكەن. بىر كىچىك پادىچى بالا قويلىرىنى قويۇۋېتىپ، ئۆزى بىر كىچىك تۆپىلىكنىڭ ئۈستىدە ئاسمانغا قاراپ يېتىپ، بولۇشىغا ناخشا توۋلىغىلى تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭغا قاراپ ئىختىيارسىز كۇلۇپ تاشلىدىم. قارا، ئۇ نېمىدېگەن غەمسىز بالا! ئەگەر تاللاشقا توغرا كەلسە، مەڭگۇ غەمسىز سەبىي بالا بولۇپ، بىر ئۆمۇر پادا بېقىشقا رازى ئىدىم. ئاخشام مەن يولدىن چىقىپ كېتىپ، يول بويىدىكى بىر دەرەخ كۆتىكىگە ئۇرۇلۇپ توختىغان ئىكەنمەن. شۇ تاپتا بۇ يەرنىڭ قەيەر ئىكەنلىكىمۇ ماڭا قاراڭغۇ ئىدى. ئوڭ تەرىپىم بۇككىدە قارىياغاچلىق ئىكەن، سول تەرىپىمدە بىر كىچىك قەبرىستانلىق مۇڭلىنىپ ياتاتتى. قەبرىستانلىققا قاراپ ئولتۇرۇپ، ئاخشامقى ئويۇمدىن چۆچۈپ كەتتىم! ئەخمەق ئىكەنمەن، ئۆلگەندىن نېمە پايدا؟ تەبىئەتنىڭ مۇشۇ گۈزەللىكىدىن، قۇياشنىڭ ئىللىق نۇرىدىن، تۇرمۇشنىڭ ئازغىنا غېمـ قايغۇسىدىن باشقا رومانتىك، گۈزەل ھاياتتىن بىر يولى مەھرۇم بولۇپ، قارا تۇپراق قوينىغا كىرىپ كېتەمدىم؟ ھاياتلىقتا ئۆلمەك ئاسان، لېكىن تىرىلىشچۇ؟

قارا ھەدە، پاكار قەبرىلەر ئىچىدە كۆزگە ئالاھىدە چېلىقمىغان بىر چىرايلىق گۈمبەز بار ئىكەن. ئويلاپ باقسام، ئىنسان ئۆزى ئۈچۈن تىكلەنگەن ئابىدىنىڭ گۈزەللىكىنى كۆزەلمەيدىكەن. ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئوتلاپ يۈرگەن قوي خۇدا

ياراتقان تىلسىز هايۋان بولسىمۇ، قەبرىنى كۆرەلەيدىكەن. قارا، بۇ هاياتلىق ۋە ماماتلىقنىڭ ئاددىي ئايرىمىسى ئەمەسمۇ؟

شۇنىڭ بىلەن ئۆزۈمگە ئۆزۈم تەسەللى بېرىپ قايتىپ كەلدىم.

ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتۈپ كەتتى. بۈگۈن شەنبە، نەبىنىڭ توبى بولىدىغان كۈن. زالغا كىرىپلا، قىزلار ئارىسىدىن روشەننى ئىزدىدىم. ئۇ يەنىلا بۇرۇنقىدەك شوخ هەم ئوماق ئىدى. ئۇ ئالىلىنىمىلەرنى دەپ، ئەتراپىدىكىلەرنى كۈلدۈرمەكتە ئىدى. لېكىن، شۇ كۈلكە يېغىپ تۇرغان چىرايى ئاستىغا قانداقتۇر بىر خىل تەمەننا يوشۇرۇنغانىدەك، ئىختىيارسىز كىشىنى ئەيمەندۈرەتتى. هېلىقى كۈنى ئۇ ئۆزلىرىنى ئۇرۇۋەتكىلى تاس قالغان سارىڭ شوپۇرنىڭ مەن ئىكەنلىكىمنى بىلدىمۇ - يوق، بۇ ماڭا قاراڭغۇ ئىدى. نەچچە تەمشىلىپ، ئۇچىنچى قول تانسا باشلانغاندا ئۇنى تانسىغا تارتتىم. ئۇ گەپ قىلمايلا ئورنىدىن تۇردى. قارىغاندا مەن ئىكەنلىكىمنى بىلمىگەن بولسا كېرەك، شۇ چاغدا مەن ئازراق ئىچىپ قىزىۋالغانىدىم. كەيپىچىلىككە يۆلەپ تۇرۇپ، ئۆمرۈمدە تۇنجى قېتىم ئۇنىڭغا ئېغىز ئاچتىم.

— روشەن، سىزگە دەيدىغان نۇرغۇن گەپلىرىم بار ئىدى. بىراق سىزگە دېيەلمەي كەلدىم. ئەمدى دېمىسەممۇ بولماس... بىز ساۋاقداش، بىر - بىرىمىزنى ئوبدان چۈشىنىمىز، ئۇنىڭ ئۈستىگە سىزنى ئۇزۇندىن بېرى... — گېپىمنىڭ ئاخىرىنى قىلالماي روشەننىڭ كۆزىگە قارىدىم. ئۇنىڭ گۈزەل چېهرىدە يەنىلا شۇ سوغۇق، تەكەببۇرانە كۈلكە جىلۋە قىلىپ تۇراتتى. ئۆزۈم جىددىيلىشىپ كەتكەنلىكتىنمۇ، لەۋلىرىم قۇرۇپ، گېلىم قىرىلىپ كېتىۋاتاتتى.

— ئەنسەر، ئۇزاقتىن بېرى ماڭا ئۇمىد باغلاپ كەلگىنىڭنى بىلىمەن، بۈگۈنكى كۈندە بىر قىز بالىغا بۈنچە قىلماقمۇ ئاسان ئەمەس. ياخشى كۆڭلۈڭگە رەهمەت، بىراق سەن كۈتكەن جاۋابنى

بېرەلمەيمەن.

— نېمىشقا؟ — تاپىنمدىن كىرگەن بىر ئوت مېڭەمدىن چىقىپ كەتكەندەك بولۇپ كەتتىم. ئۆمرۇمدە تۇنجى قېتىم بىر قىزغا يۈز تۇرانە تەلەپ قويۇپ هە دېگەندە بۇ جاۋابقا ئېرىشكىنىم ئۈچۈنمۇ، يەر يېرىلسا كىرىپ كېتىشكە رازى ئىدىم.

— ناز قىلىدىغان يېرىم بولسا، ئويلىشىپ باقاي، دەر ئىدىم. ئويلاشقۇدەك يېرى بولمىغاندىن كېيىن سەنمۇ سورىما، مەنمۇ ئېيتماي، — ئۇ گەپنى كېسىپلا دەۋەتتى. مەن خۇددى زۇۋاندىن قالغانىدەك ئۇن ـ تىنسىز بولۇپ قالدىم. تانسا ئاخىرلاشقاندا ئۇنىڭ بىلەن كۈلۈپ خەيرلەشتىممۇ يا گەپ قىلماي كېتىپ قالدىممۇ، بۇنى ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن. شۇنداق قىلىپ كېتىپ قالدىم. يەنە كېلىپ بىراقلا ئۆيگە كەتتىم. لېكىن ئورۇن سېلىپ يېتىپ بولۇپمۇ كۆڭلۈم ئارامىغا چۈشمىدى. 〈بۇ توي ـ دە، هەر قىسما بالىلار كېلىدۇ، ئۇنى خەق بوزەك قىلىپ كەتسىچۇ؟〉 ئۇنىڭ بوزەك بولمايدىغىنىنى بىلىپ تۇرسامۇ، قايتىدىن ئورنۇمدىن تۇرۇپ كىيىنىپ، توي بولۇۋاتقان زالغا قايتىپ باردىم.

مەن بارغاندا، توي ئاخىرلىشاي دېگەنىكەن، مەن زالغا كىرىشىم بىلەنلا ئۇسسۇل مۇزىكىسى باشلاندى. كەينىمدىن كىمدۇر بىرى ئىتتىرىپلا زالنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئەكىلىپ قويدى. شۇنىڭ بىلەن ئامالسىز ئۇسسۇلغا چۈشۈپ كەتتىم. زالنى بىر ئايلىنىپ چىقىپ، روشەننى ئۇسسۇلغا تارتتىم. لېكىن ئۇ قوپقىلى ئۇنمىدى. هەممىسى بىزگە قاراپ تۇرغان پەيتىنىڭ ئۆزىدە غۇرۇرۇم يەر بىلەن يەكسەن بولۇپ كېتىۋاتاتتى. ئاخىرى يەنە بىر ئايلىنىپ كېلىپ، ئۇنىڭ ئالدىغا يەكتىز بولۇپ يۇكۇندۇم. زال ئىچىدىن قىقاس چىقىپ كەتتى. كۆڭلۈمدە مىڭ نالە بىلەن ئۇنىڭغا يېلىنىۋاتاتتىم 〈 —بۇ ئەڭ ئاخىرقىسى، روشەن!〉 ئۇ يەنىلا ئادەم ئىكەن. مەن ئۆمرۇمدە تۇنجى قېتىم

ئۇنىڭ قاتتىق ھودۇققىنىنى كۆرۈۋاتاتتىم. ئۇ ئاخىرى ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆسۈلغا چۈشتى. ئۇ ئالدىمدىلا ئىدى. بىر ئويلىسام ئۇ ناھايىتى يىراقتا، بىر ئويلىسام يېنىمدىلا ئىدى. بۇ قانداق كۆرۈنۈش، قانداق سېزىم، ھەدە؟ قەلبىمۇ ھەم يېغلاپ، ھەم كۈلمەكتە ئىدى. دەل شۇ پەيتتە كىمدۇر بىرى ئۇنىڭ بېشىدىن ياغلىق ئۆرۈپ، بوينىغا ئېسىپ قويۇۋېدى، ئۇ خىجىل بولغىنىدىن قېچىپلا قىزلار ئارىسىغا كىرىپ كەتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇنى ئۆسۈل مەيدانىدا يىتتۈرۈپ قويدۇم. ئېھتىمال، بۇ مەڭگۈلۈك يىتتۈرۈشتۇر. لېكىن قايتقاندا ئىزدەپ يۈرۈپ، ئۇنى تېپىپ، بىرنەچچە دوستلىرى بىلەن بىللە ئۆيگە ئاپىرىۋېتىپ، خاتىرجەم يېنىپ كەلدىم. ئەمدى ئويلىسام، ئۇنىڭ جىسمىنى تاپقىنىم بىلەن قەلبىنى ئاللىقاچان يىتتۈرگەن ئىكەنمەن. بۇ زادى نېمە ئۈچۈن؟

ئەنە شۇ كۈندىن باشلاپ مەن مەست يۈرىمەن. مەيلى ھاراق ئىچەي، مەيلى ئىچمەي مەن ئوخشاشلا مەست يۈرىمەن. ئۆيدىكىلەر توي قىلمامسەن؟ دەپ قىستىغىلى خېلى بولدى. مەن زادى قانداق قىلىمەن؟ جېنىم ھەدە، مۇشۇ كۈندە توي قىلىدىغان بولسام، بەرىبىر ۋەيران بولۇپ كېتىمەن. مېنى تېز كېلىپ قۇتقۇزۇۋال. بولمىغاندا، كەيپىياتىم تۇرالاشقۇچە بولسىمۇ مەن تويىنىڭ گېپىنى ئاڭلىماي، بولمىسا ئۆمۈرلۈك روھىي ئازابىنىڭ بېسىمى ئاستىدا ئېزىلىپ كېتىمەن.

جېنىم ھەدە، ماڭا ياردەم قىل!»

گۈڭگا نۇر چېچىپ تۇرغان ئۈستەل چىرىغىنىڭ يورۇقىدا خەت ئوقۇپ ئولتۇرغان روشەننىڭ قەغەز تۇتقان قوللىرى ئىختىيارسىز تىترىمەكتە ئىدى. ئۇ گاھ مىيىقىدا كۈلۈپ قويسا، گاۋ لەۋلىرىنى چىشلەپ ئۈمچىيەتتى. ئۇ ئەنسىرىنىڭ ئۆزىنى يەك تىز بولۇپ تۇرۇپ ئۆسۈلغا تارتقان يېرىگە كەلگەندە، ھۇپپىدە قىزىرىپ كەتتى. ئۇ خەتنى ئوقۇپ بولۇپلا، ئۆزىنى پۈكۈكىدە كەينىگە تاشلىۋەتتى. ئۇ، بىچارە ئەنسەر! دېمەكچى

بولدىيۇ توختاپ قالدى.

ئۇ بىچارىمۇ، مەن بىچارىمۇ؟ توغرا، ھەر ئىككىمىز بىچارە ئىكەنمىز. چۈنكى ئۇ ئۆز بەختىنى تاپالمايۋاتىپتۇ. لېكىن مەنچۇ؟ ئالدىمدىكى ئۆزۈمگە تېگىشلىك بەختنى كۆرەلمەيۋاتىمەن. ئۇ مۇھەببەت ئۈچۈن بىرئۆمۈر قۇربان بەرگۈچى، مەن بولسام... ۋاي بولدىلا، بېشىم قاپاق بولۇپ كەتتىغۇ؟ جېنىم ساباھەت، شۇ تاپتا نېمە قىلىۋاتقانسەن؟ ساڭا ئەجەپمۇ موھتاج بولدۇم! روشەن ئورنىدا يېتىپ، ئىختىيارسىز تولغىنىپ كېتىۋاتاتتى. لېكىن «ساق كاللىدا بىر خىيال، تاز كاللىدا مىڭ خىيال» دېگەندەك، ساباھەتمۇ ئۆز غېمىدە، ئىشىككە تەلمۈرۈپ ئولتۇراتتى. سائەتنىڭ تۈيۈقسىز ئاڭلانغان ئاۋازى ئۇنى دىرىگىدە چۆچۈتۈۋەتتى. ئەنە سائەتمۇ 11 بولدى. ئۇ تېخىچە يوق، ئۇ نەدىمۇ يۈرگەندۇ خۇدايىم؟!

بىر چاغدا ماشىنىنىڭ ئىشىك ئالدىغا كېلىپ توختىغان ئاۋازى ئاڭلاندى ۋە كەينىدىنلا دەرۋازىنىڭ ھالقىسى ئەنسىز شاراقلىدى.

— ھەي، ساباھەت!

— ھە مانا!

ساباھەت يۈگۈرۈپ چىقىپ دەرۋازىنى ئاچتى. ئېرشات ماشىنىسى ھويلىغا ئېلىپ كىرىپ ئۆز ئورنىغا ئاپىرىپ توختاتقاندىن كېيىن، ماشىنىدىن دادىسىنى يۆلەپ چۈشۈردى. ھەر ئىككىلىسى مەست ئىدى. ساباھەت خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئۆز ئۆيىگە كىرىپ كەتتى ۋە دېرىزىدىن ئاتا ـ بالا ئىككىسىنىڭ ئېگىز ـ پەس دەسسەپ ئۆيگە كىرىپ كېتىۋاتقىنىغا قاراپ تۇردى. ئۇلار ئۆيگە كىرىپ كېتىپ، بىر ھازادىن كېيىن ئېرشاتنىڭ:

— ساباھەت، بىزگە چاي ئەكىر! — دەپ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى.

ساباھەت چاي ئېلىپ كىرگەندە، ئاتا ـ بالا ئىككىسى ساپادا

قىڭغايغىنچە يەڭگىل خورەككە چۈشكەنىدى. خۇددى ئاتا-بالىنىڭ خوربىگە تەڭكەش بولۇۋاتقاندەك، ئۇنىڭغۇدىن بىر ئەر كىشىنىڭ ناخشىسى ئاڭلىنىپ تۇراتتى:

تاۋار بالىلار، تاۋار بالىلار،
تاۋاردىن ئەتىۋا بالىلار.

ساباھەت ئېغىر ئۈھسىنىپ قويۇپ كەينىگە ياندى. تاۋار بالىلارمىش! ئەنە پۇلدىن باشقىنى تونۇمايدىغان تاۋار بالىلار ساپادا ماكچىيىپ ياتامدۇ؟ ئۇلارنىڭ غۇرۇرى، پۇلنىڭ ۋەسۋەسىسى بىلەن ئاللىقاچان ئۆز قىممىتىنى يوقاتقان، ئۇلار ئوتتۇرىسىدا پەردىشەپ يوق. ئاتا-بالىلىقنىڭ ئىززەت-ھۆرمەتلىرى دېگەندىن ئېغىز ئېچىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس. بىر سورۇندا تەڭ ئىچىشىپ، بىر-بىرىگە ساقىي بولۇشۇپ يۈرۈشكەن، بىزنىڭ ئاتا-بوۋىمىزدىن قالغان ئىنسانىي خىسلەتنىڭ تەرەققىياتى مۇشۇنچىلىكمىدى؟ ھەي پۇل، ھەي پۇل. مەن پۇل بولسلا ھەممە نەرسىگە ئېرىشكىلى بولىدۇ، دەپ ئويلايتتىم. لېكىن بۇ پۇلنىڭ ئازابلىرىمۇ يەتكۈچە ئىكەن. ئەگەر پۇل يوق بولۇپ قالسىچۇ؟ خۇددى ئەتىگەنكىدەك خارلىنىپ ئۆتىدىغان گەپ ئىكەن. بەزىلەرنىڭ: «پۇل — بايلار قولىدا خارلىنىدىغان، ئامراتلار قولىدا ئەزىزلىنىدىغان قەلەندەر قەغەز» دېگىنى ھەقىقەتەن توغرا گەپ ئىكەن.

ساباھەت دېھقان ئائىلىسىدە تۇغۇلۇپ، بار-يوقنىڭ دەردىنى يەتكۈچە تارتىپ چوڭ بولغانىدى. كېيىن، ئۇ ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ساۋاقدىشى ئېرشات بىلەن توي قىلدى. شۇ چاغدا ئۇ ئۆز تاللىشىدىن چەكسىز سۆيۈنگەن ئىدى. لېكىن بۈگۈن ئۇ ئۆز ئىشەنچىسىدىنمۇ گۇمانلىنىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ تۇرمۇش فورمۇلىسىدىكى خاتالىق زادى نەدە؟

تاللاش دېگەن نېمە؟

مەيلى تۇرمۇش، مەيلى ھاياتلىق بولسۇن، ئۇنىڭ ئوڭ ۋە سولدىن ئىبارەت ئىككى يولى بار. بۇ يوللار ھەم قارىمۇقارشى، ھەم ئىنتايىن باغلىنىشلىق، چۈنكى ئۇلار بىر نەرسىنىڭ ئىككى تەرىپى - دە.

ساباھەت پەقەت ئائىلە نۇقتىسىدىن ئېيتقاندا، توغرا قىلدى. ئۇنىڭ توغرا قىلغىنى ئۆزى چىن دىلىدىن ئارزۇلاپ سۆيگەن ئادىمىنى تاللىغانلىقىدا ئىدى. بۇ تاللاشتىن كېيىن ئۇ بارلىقىنى شۇ بىرلا ئادەمگە، ئۇنىڭ خۇشاللىقى ۋە بەختىگە ئاتىغانىدى. ئەپسۇس، ئۆز ئۆزىنىڭ ئارزۇ - ھەۋىسى ۋە قىممىتى بەدىلىگە بايا‌شات تۇرمۇشتىن باشقا نېمىگە ئېرىشتى؟ ئۇ بۇلارنى تولىمۇ كېچىكىپ چۈشىنىۋاتاتتى. كىمدۇر بىرى، بىر ئادەمنىڭ تەقى - تۇرقى ۋە پۇلى بولسىلا ھېساب ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى سېنىڭ ئاچقان يېرىڭگە بارالىشىدا، دېگەن ئىكەن، مەن شۇنچە گۈزەل ئىستىقبالىمدىن قول ئۈزۈپ توي قىلدىم ھەم بىر ئائىلىنىڭ يۈكىنى (شۇنچە يىل ئۆگەنگەنلىرىمنى قۇربان قىلىپ) ئۆز ئىختىيارىم بىلەن زىممەمگە ئالدىم. مەن بۇنىڭدىن زادى نېمىگە ئېرىشتىم. ئېرىمنىڭ پاك مۇھەببىتى ھەم سەمىمىي كۆڭلىگىمۇ؟ ياق، مەن ئايالىلىق قەلبىم ۋە سەمىمىي - ساداقىتىمنى پەقەت مۇشۇ ئۇستۇمدىكى ئېسىل كىيىم - كېچەك ۋە ئالتۇن زىبۇ زىننەتلىرىمگىلا تېگىشەلىدىم. بۇلارنىڭ مەن ئۈچۈن نېمە ئەھمىيىتى؟ ئېھ، ھاۋا ئانا! سەنمۇ مەندەك بولغانمىدىڭ؟ سېنىڭمۇ قەلبىڭ مېنىڭكىدەك بوش قالغانمىدى؟

ساباھەت ئاچچىق ئەلەمدىن ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلاپ كەتتى.

راست، ئادەم كەسىپتە مەلۇم نەتىجىگە ئېرىشكەندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ ئارزۇ - ھەۋىسى ۋە ئېھتىياجىغا قاراپ جورا تاللىسا بولمامدۇ؟ ئاھ، روشەن! سەن بەك ئەقىللىق ئىكەنسەن!

7

ئەتىسى ئىككى دوست تا چۈشكىچە مۇڭداشتى. خۇددى ئۇزۇن يىل كۆرۈشەلمەي قالغاندەك، يىغىلىپ قالغان گەپ - سۆزلىرىنى بىر - بىرىگە تۆكۈشتى.

— ساباھەت، مەن زادى قانداق قىلىشىمنى بىلەلمەي قالدىم. ئىلگىرى ئەنسەرنى ئۇ دەرىجىدە دەپ ئويلىماپتىكەنمەن.

— مېنىڭچە، سەن قايتىدىن پاراڭلىشىپ باق.

— خۇدايىم تۇۋا دە، شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى يەتكۈچە غادىيىۋېلىپ، ئەمدى ئېگىلىمەنما؟

— خېتىڭنى كۆرۈپ بەك تەسىرلىنىپ كەتتىم. شۇڭا پاراڭلىشاي دەپ كەلدىم دېمەمسەن.

— ماڭە نېرى، — روشەن ئاغزىدا بۇنداق دېگەن بىلەن ئەتىگەندىن بېرى ئەنسەر ئۇچۇن نەچچە قېتىم ئېرىپ، نەچچە قېتىم ئەسلىگە قايتقان ئىدى. مەن دوست بولغاندىن كېيىن، بۇلارنى بىر ئامال قىلىپ كۆرۈشتۇرسەم بولغۇدەك، ئۇلارنىڭ بەختى كېلىپ قالسا ئەجەب ئەمەس، دەپ ئويلىدى ساباھەت ئىچىدە.

دېگەندەك ئىككى كۇنگە قالماي ساباھەت ئامال تاپتى. بۇگۇن ئۇنىڭ تۇغۇلغان كۇنى ئىدى. ئۇ ئېرشات بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، ساۋاقداشلىرىنى كەچلىك ئولتۇرۇشقا چاقىرىپ قويدى. ئەڭ دەسلەپ روشەن، ئۇنىڭدىن كېيىن ئالىيە، نەبى، ئەنسەر، قاھار، مۇرات ۋە يەنە ئىككى قىز كەلدى. ئۇلار تام ياقىلىتىپ قويۇلغان ساپالاردا ئولتۇرۇپ، ئۇزۇلا پاراڭغا چۈشكەندى. ھەممە تەييارلىقلار پۈتكەندىن كېيىن، ئېرشات غاز بويۇنلۇق سۇزۇك زەڭگەر رومكىغا قۇيۇلغان قىزىل رەڭلىك خۇش پۇراق مەينى قولىغا ئېلىپ تۇرۇپ سۆز باشلىدى:

— ساۋاقداشلار، يىغىلىپ قاپتىمىز. بۇگۇن بىزنىڭ

خانىشىنىڭ، — ئۇ سۆزىدىن توختاپ، ساباھەتكە قاراپ كۆزىنى قىسىپ قويدى، — تۇغۇلغان كۈنى ئىدى. شۇڭا مەن ئاۋۋال ئۇنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى تەبرىكلەيمەن ھەم سىلەرنىڭ كۆڭۈللۈك ئولتۇرۇشۇڭلارنى تىلەيمەن. قېنى ئەمىسە ئىچىۋەتتىم!

— سىڭسۇن! — كىمدۇر بىرى بوشقىنا ئۇن قاتتى.

ئىبرىشات رومكىنى قۇرۇقداپ مېھمانلارغا كۆرسەتكەندىن كېيىن، يەنە بىر رومكا قويۇپ، ئۇنى ساباھەتكە ئۇزاتتى:

— ئىچىشىنى بىز ساھىبخانلار باشلاپ بېرىمىز، كىم ئىچىشنى خالىمىسا، بىر شېئىر ئوقۇپ قايتۇرسا بولىدۇ.

— بوپتۇ، مەن ساھىبخان بولۇپ قاپتىمەن، مەن ئىچمەيمەن دېسەم قىزلار تېخىمۇ ئىچمەيدۇ ھەقىچان. ئەمىسە مەنمۇ ئىچىۋەتتىم.

رومكىلار شۇ تەرىقىدە ئايلىنىشقا باشلىدى. ئىبرىشات يىگىتلەرگە، ساباھەت قىزلارغا ساقىي بولغانىدى. نۆۋەت روشەنگە كەلگەندە، ئۇ:

— مەن ئىچىپ باقماپتىكەنمەن، ماڭا زورلىمىساڭلار، — دەپ تۇرۇۋالدى.

— ئەمىسە، شېئىر ئوقۇپ قايتۇرمىسىڭ ئالمايمىز.

— نېمىنىمۇ ئوقۇپ بېرەرمەن، — روشەن بىر پەس تۇرۇۋېلىپ، دېدى، — ھە، بىر شېئىر ئېسىمگە كەلدى. شۇنى ئوقۇپ بېرەي:

باغلار ئىپار، باغلار بەك كۆركەم،
ئۇنۇت بارچە قايغۇڭنى ئەركەم.
سەن تېخىچە ئىزدەمسەن بەخت،
مەن دۇنيانى ئۇنتۇغان نېكەم.

ساباھەت بىلەن روشەننىڭ كۆزلىرى ئىختىيارسىز مەنىلىك

ئۇچرىشىپ قالدى. ساباھەت دوستىغا قاراپ مىسكىنگىنە كۈلۈپ قويدى - دە، رومكىنى قايتۇرۇپ ئالدى. سورۇندا كۈلكە - چاقچاق ۋە شېئىر ئوقۇشلار توختىماي داۋام قىلاتتى. گەپ ئارىلىقىدا ئېرشات قاھاردىن سوراپ قالدى:

— سېنىڭ ئوقەت بىلەن ئىچكىرىگە بارىدىكەن، دەپ ئاڭلايمەنغۇ؟

— ھەئە، ئىدارە بىلەن بەش يىللىق توختام تۈزۈپ يېنىپ چىقتىم.

— نېمە قىلغىنىڭ ئۇ؟ ئىچكىرىگە بارسىلا پۇل دېگەننى سۈزۈپلا ئالىدۇ، دېمىگەنسەن؟

— ئۇنداقمۇ دېمىدىم. شۇنچە ئارزۇلار بىلەن ئوقۇپ كەلسەك بەرگەن خىزمىتى ئاۋۇ، ئۇ يەتمىگەندەك ۋەيرانە، نادان خەلقنىڭ ئىچىدە ياشاۋاتىمىز، ئۇنىڭدىن كۆزۈم كۆرمەيلا قويسا بولدىغۇ؟ بولسا تېخى چەت ئەلگە چىقىپ كەتكۈم بار. دېمىسىمۇ بۇ يەردە مىڭگىنىمىز قوتا ۋېلىسىپىت، ئىچكىنىمىز لاي سۇ، يېگىنىمىز تايىنىلىقلا، چەت ئەللەردىچۇ؟ ئالىي ماشىنا، ھەشەمەتلىك تۇرمۇش، ئۆزلىرى مەدەنىيەتلىك، مۇھىتى پاكىز ھەم تىنچ، شۇ يەرلەرگە بېرىپ تاھارەتخانا ئىشچىسى بولساممۇ مەيلى ئەمەسمۇ؟

— راست دەيسەن، ئۇ يەردە تۇرمۇشنى ھەقىقەتەن ئالىي دېيىشىدۇ. ئۇلارنىڭ ئەسلىدىنلا تەرەققىياتى ئۈستۈن. شۇڭا ئۇلارنى تەرەققىي تاپقان دۆلەتلەر دەيمىز. بىزنىڭمۇ تۇرمۇشىمىز ئۇنچە يامان ئەمەس، مانا ئاستا - ئاستا ئۆزگىرىۋاتامدۇ؟ سىلەردەك بىلىملىك ياشلىرىمىز باشلامچى بولسا، بىر كۈنى بىزمۇ شۇ تەرەققىياتقا يېتىمىز. ئۇنچىلىك ئىشلار ئۈچۈن چەت ئەللىككە قۇل بولىمەن، دەپ ئۆزۈڭنى چۈشۈرمىگىنە، — دائىم جىملا يۈرىيدىغان ئەنسەردىن تۈيۈقسىز چىققان بۇ گەپ سورۇندىكىلەرنى، بولۇپمۇ روشەننى بەكلا ھەيران قالدۇرۇۋەتتى.

— سەن غۇرۇرۇڭنى ساقلا دېمەكچىغۇ؟ كۆتە ئۇنداق

غـۇرۇرنـى! قېنى مەن غۇرۇرۇمنى ساتاي، قايسىڭلار چىقىپ غۇرۇرۇمنى ئىككى تەڭگىگە سېتىپ ئالىسىلەر؟ — بۇ گەپنى ئاڭلاپ، ئەنسەر ھۇپپىدە قىزىرىپ كەتتى. ئۇ قاھارغا كۆزلىرىنى مىختەك تىكىپ قاراپ تۇرۇپ كەتتى. لېكىن قاھار مەست بولۇپ قالغان ئىدى. ئۇ ئەنسەرگە قاراپمۇ قويماي، ئالدىدا تۇرغان رومكىدىكى ھاراقنى ئېلىپ گۇپپىدە ئىچىۋەتتى.

— كەچۈرۈڭلار، مەن تالاغا چىقىپ كىرەي! — ئەنسەر ئورنىدىن تۇرۇپ سىرتقا چىقىپ كەتتى.

ھەممەيلەن جىمىپ قالغانىدى. ئۇنىڭلىغۇدىن ئاڭلىنىۋاتقان مۇھەببەت ناخشىسى قەلبلەرنى گاھ شېئىرىي تۇيغۇلارغا چۆمدۈرسە، گاھ ئازابلىق كۆڭۈللەرنىڭ ھەسرىتىنى قوزغايتتى.

قاھار پىشانىسىگە چۈشۈپ تۇرغان قاپقارا چاچلىرىنى كەينىگە سىلكىپ قايرىغاندىن كېيىن:

— تانسا ئويناپمىزمۇ، ئاغىنىلەر؟ — دېدى ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ روشەننى تانسىغا تارتتى. روشەن ئورنىدىن قانداق تۇرغانلىقىنى ئۆزىمۇ سەزمەي قالدى. چۈنكى ئۇ ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم قاھار بىلەن تانسا ئويناۋاتاتتى. ئۇ ئىلگىرى ئۆزى سېغىنغان ھەم ئارزۇ قىلغان ئىسسىق نەپەسلەر شۇ تاپتا ئۇنىڭ يۈزلىرىگە ئۇرۇلۇۋاتاتتى. بىراق ھازىر ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى لەرزىگە سېلىۋاتقىنى ئىلگىرىكىدەك ساپ مۇھەببەت ئەمەس، بەلكى «ياشانغان» مۇھەببەت بىلەن يېڭى نەپرەتنىڭ ئارىلاشمىسى ئىدى.

— روشەن، بارغانسېرى چىرايلىقلىشىپ كېتىپ بارىسىز جۇمۇ! — روشەن قويۇق كىرپىكلىرىنى لەپپىدە قېقىپ قاھارغا قارىدى.

— شۇنداقمۇ؟

— شوندىق بولمايچۇ، سىزگە قاراپ، ئۆتكەن كۈنلىرىمگە پۇشايمان قىلىۋاتىمەن، — روشەننىڭ يۈرىكى جىغغىدە قىلىپ كەتتى، ئۇ ئىككىنچى قېتىم بېشىنى كۆتۈرۈپ قاھارغا قارىدى.

قاهارنىڭ كۆزلىرىدىن، تەشنالىق ئارىسىدىن قانداقتۇر بىر ئارزۇ - ھەۋەس ۋە مەنىلەرنىڭ كۆلەڭگىسىنى غىل - پال كۆرۈپ قالدى.

— ئۇنداق دېمەڭ، قاھار، ئۆزى تاللىغان تۇرمۇش يولىدىن يېنىۋېلىش ئوغۇل بالىنىڭ ئىشى ئەمەس.

— نېمە دېگىنىڭىز ئۇ؟

— سىزنىڭ بىر ياخشى قىز بىلەن ئارىلىشىۋاتقىنىڭىزنى بىلىمەن.

— نەدىن ئاڭلىدىڭىز؟ — قاھار ھەيرانلىق بىلەن روشەنگە قاراپ قويدى.

— قىزلاردىن! — شۇندىن كېيىن ئىككىسى بىر مەھەل جىمىپ قالدى. بۇ ۋاقىت روشەنگە نىسبەتەن ئىنتايىن ئۇزۇن بىلىنىپ كەتتى.

— ياخشىلىغۇ ياخشى، بىراق ياخشى كۆرۈشكە ئەرزىمەيدۇ.

— نېمىشقا؟

— ماڭا ماس كەلمەيدۇ. مۇھەببىتىڭ بارمۇ دېسە، بار دېگۈچىلىكى يوق.

— لېكىن قاھار، ئۇ بىر پاك، ساددا قىز، يەنە كېلىپ ھەدىڭىز ھەم سىڭلىڭىزغا ئوخشاشلا قىز. خۇددى سىزگە ئوخشاش خۇدانىڭ بىر بەندىسى، بىر ئاتا - ئانىنىڭ ئەتىۋارلىق بالىسى - دە؟ سىزنىڭ كۆزگە ئىلمىغۇدەك ئاساسىڭىز يوقتە.

روشەن ئەمدىلا بىر نەرسە دەي دېگۈچە مۇزىكا تۇگىدى. ئۇ شۇ بىر قول تانسا بىلەنلا ھېرىپ قالغاندەك، لاسسىدە بولۇپ قالغان ئىدى.

ئاھ خۇدا! ئۇ ئىلگىرى ئۇنىڭ نەرىنىمۇ سۆيگەن ھەم ئارزۇلىغان بولغىيتتى؟ ۋاقىت ئۇزارغانسېرى ئۇ بۇ ئولتۇرۇشتىن بىزار بولغىلى تۇردى. بولۇۋاتقان گەپ - سۆز،

هەتتا كۆلكە - چاقچاقلارمۇ ئۇنىڭغا مەنسىز تۆيۈلماقتا ئىدى. بولسا بۇ سورۇندىن قېچىپلا چىقىپ كەتكۈسى كېلەتتى. ساھىبخان ساباھەت بولغىنى ئۈچۈنلا، چىداپ ئولتۇردى. ئەگەر ئۇ «كېتىمەن» دەيدىغان بولسا، چوقۇم ساباھەتتىن تىل ئالغلايتتى. دېمىسىمۇ ئۇ، ساباھەت توي قىلغان ئالتە ئايدىن بېرى بۇ ئۆيگە ئۈچىنچى قېتىم كېلىشى ئىدى. شۇڭىمۇ ساباھەت ئارىلاپ - ئارىلاپ: «بۇرۇن بىزنىڭ ئۆيگە تولا باراتتىڭ، توي قىلغاندىن بېرى بارمايدىغان بولۇۋالدىڭ» دەپ رەنجىپ قويياتتى. تەلىيىگە، «كېتىش» نىڭ گېپىنى ئالىيە چىقىرىپ قالدى.

— ساباھەت، بۇگۈنكى تۇغۇلغان كۈنۈڭنى بىزگە تازا ئوبدان مۇبارەكلىتىپ ئالدىڭ، ئۆزۈڭمۇ ھېرىپ قالغاندەكلا تۇرىسەن، بىزمۇ ئىززىتىمىزنى بىلىپ قايتۇالايلىمىكىن؟

— ۋاي ياق، نەدىكى گەپنى قىلىشماي جىم ئولتۇرۇش، «كېلىش مېھماندىن، كېتىش ساھىبخاندىن» دېگەن گەپ بار - ھە؟ — ساباھەت قاپاقلىرىنى تۇرۇپ قىزلارغا قەستەن دوق قىلىپ قويدى. بىراق قىزلارمۇ چىرايلىق گەپلەر بىلەن ئۆزرە ئېيتىپ تۇرۇۋالدى. دېمىسىمۇ، ھەممىسىنىڭ قايتىدىغان ۋاقتى بولغانىدى.

كۆپچىلىك قايتىپ چىقىپ، روشەنلەرنىڭ مەھەللىسىگە ئايلىنىدىغان دوقمۇشقىچە كۆلكە - چاقچاق بىلەن بىللە مېڭىشتى. بۇگۈن روشەننىڭ ئەنسەر بىلەن ئوبدان بىر پاراڭلىشىۋالغوسى بار ئىدى. بىراق قاھار ئويلىمىغان يەردىن ئۇنى ئۆيگە ئاپىرىپ قويۇشنى تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋالدى.

— بولدى، ئاۋارە بولماڭ قاھار، ئەنسەرنىڭ ئۆيىمۇ مۇشۇ ياقتا بولغاندىن كېيىن ئىككىمىز بىللە كېتىمىز. بىر - بىرىمىزگە ھەمراھ بولۇپ، ھە، ئەنسەر؟ — روشەن ئەنسەرنىڭ خېتىنى ئوقۇغاندىن بېرى ئوبدانلا يۈمشاپ قالغان ئىدى. شۇ تاپتىكى تەلەپپۇزىمۇ ئىنتايىن سىلىق ئىدى.

— ئەجەب قىلىپ كەتتىڭىز، روشەن، سىزگە دەيدىغان گەپلىرىم بار ئىدى، — بۇ گەپنى ئاڭلاپ روشەن بىر قىسمىلا بولۇپ قالدى، چۈنكى قاھار بۇ گەپنى بۇرۇنمۇ بىر قېتىم قىلغان.

— بولدىلا قاھار، كېيىن دەڭ، ھازىر ئەنسەر بىلەن كېتىۋالاي!

— توختاڭ روشەن، مەنمۇ ئاپىرىپ قويالايمەن سىزنى!

بىر ياندا قاراپ تۇرغان ئەنسەر قاھارنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ خىجىل بولدىمۇ، كەينىگە ئۆرۈلۈپلا ماڭغان ئىدى. ئۇنى روشەن توختىتىۋالدى. ئەنسەر بۇ تۇيۇقسىز ئۆزگىرىشتىن بەكلا تېڭىرقاپ قېلىۋاتاتتى. ئىلگىرى روشەن بىر ئامالارنى قىلىپ ئۇنىڭدىن ئۆزىنى قاچۇراتتى. بۈگۈن بولسا ئەكسىچە... بۇ زادى نېمە ئىش؟ ئەنسەر نېمە قىلارنى بىلەلمەي، ئورنىدا تۇرۇپ قالدى. قاھار روشەننى ئەنسەرنىڭ ئالدىغا باشلاپ كەلدى.

— روشەن، ئەنسەرنىڭ سىزنى ياخشى كۆرىدىغىنىنى ھەممە ئادەم بىلىدۇ، لېكىن سىز شۇنچە يىلدىن بېرى ئۇنى ياقتۇرماي كەلدىڭىز. بۈگۈنگە كەلگەندە مەنمۇ سىزنى ياخشى كۆرۈپ قالدىم. بىراق سىز ئەنسەر بىلەن كېتىمەن، دەۋاتىسىز. بىزنى زادى نېمە كۆرۈۋاتىسىز؟ ئەخمەق قىلىپ ئويناپىدىغان قورچىقىڭىزما بىز؟ — قاھار بەك ئېغىر بولمىسىمۇ، يەنىلا مەست ئىدى، — بوپتۇ. ئەخمەق بولساقمۇ بولۇپ تۇرايلى، بىراق كېتىش ئالدىدا چوقۇم ئىككىمىزدىن بىرىنى تاللايسىز.

— شۇنداقمۇ؟ — روشەن ئاچچىقتىن تىترەپ كەتتى. قاھارنىڭ قەستەن شۇنداق قىلىۋاتقىنى ئېنىق ئىدى.

— ئەلۋەتتە شۇنداق.

— بولىدۇ ئەمىسە، قولىقىڭىزنى دىڭ تۇتۇپ ئاڭلاڭ، قاھار، ئىلگىرى بولسا سىزنى تاللايتتىم. لېكىن ھازىر تاللاشقا تۇغرا كەلسە ئەنسەرنى تاللايمەن. ماڭا ئاق كۆڭۈل، ساددا

دېھقانلار ئارىسىدا ئۆسۈپ، شۇلارنىڭ قان ـ تەرى بەدىلىگە ئالىي مەلۇماتلىق بولغان تۇرۇقلۇق يەنە ئۆزىنىڭ ئەسلىنى ئۇنتۇپ، ئىپلاسلىشىپ كەتكەن ئادەمنىڭ كېرىكى يوق، جۇرە، ئەنسەر! — روشەن ئەنسەرنىڭ يېڭىدىن تارتقان پېتى مېڭىپ كەتتى. سەل نېرىدا ئۆزلىرىگە قاراپ تۇرغانلارمۇ ھاڭ ـ تاڭ بولغىنىچە ئۇلارنىڭ كەينىدىن قاراپلا قېلىشقان ئىدى.

روشەن ئۇن ـ تىنسىز ئالدىغا قاراپ كېتىۋاتاتتى. ئەنسەر ئارىلاپ ـ ئارىلاپ ئۇنىڭغا قاراپ قويياتتى.

— روشەن، بايىقى گەپنى ئويلىشىپ دېدىڭىزما يا ئويلاشمايلىمۇ؟

— بونى سوراپ نېمە قىلىسەن؟

— نېمىشقا سورىمايمەن، بۇ ماڭا مۇناسىۋەتلىك ئىش تۇرسا؟

روشەن بۇنىڭغا جاۋاب بەرمىدى.

— روشەن، ئالدىڭىزدا قىلچىلىك ئىناۋىتىمىنىڭ يوقلۇقىنى بىلىمەن. لېكىن مەن دېگەن ئوغۇل بالا، باشقىلارنىڭ ئالدىدا ئابرويۇمنىڭ چۈشۈشىنى خالىمايمەن! — روشەننىڭ ئۇنىڭ گېپىگە جاۋاب بەرمىگىنى ئۇنىڭغا ئوبدانلا ھار كەلگەن ئىدى. ئەمدى ئۇنىڭ جۇدۇنى ئۆرلەشكە باشلىدى، — بايا شۇنچە يىلدىن بېرى قىلغان ئەقىدەمگە يارىشا ئىككى ئېغىز لىللا گېپىڭىزنى قىلمايلا، مېنى قاھارغا سېلىشتۇرۇپ تۇرغىنىڭىز ئۈچۈن، تاشلاپلا كېتەي دەپ ئويلىغان ئىدىم، بىراق... — روشەن ئەنسەرگە كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويۇپ، مىيىقىدا پىسسىڭىدە كۈلۈۋەتتى. ياشا ئەنسەر! ئەسكى چاپانىنىڭ ئىچىدە ئادەم بار دېگەندەك، سۇكۇتۇڭ ئىچىدە مۇنچىلىك گېپىڭمۇ بار ئىكەندە؟ ياخشى، دېگەن بىلەن سەۋر قاچاڭ ئاخىر تېشىپتۇ.

— ئوغۇل بالا دەپ قويۇڭ! لېكىن بۇ كۈندىكى ئوغۇل بالىلارغا ئىشەنگىلى بولامدۇ؟ سىلەرنىڭ ئوغۇل بالىلىقىڭلار زادى

نەدىن نەگىچە؟ مۇھەببەت، مۇھەببەت دەيسىلەر، ئەمەلىيەتتە شۇ دېگەن مۇھەببىتىڭلارنىڭ قانچىلىك مۇھەببەت ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىمەن. پەقەت ئۇ بىر چاكىنىلىق! ئېرشاتقا قارا، ئۇنىڭدا ھەقىقىي ئىنسانىي خىسلەت مەۋجۇت ئەمەس. بۇگۈن ئۇنى دېسەم پەقەتلا بارغۇم يوق ئىدى. لېكىن ساباھەتنى دەپ باردىم. بىچارە ساباھەت جاھاندىن بىخەۋەر يۈرىدۇ. ئۇنىڭ ئېرشاتقا بولغان سەمىمىي - ساداقىتى ۋە پاك مۇھەببىتىگە بەك ئىچىنىمەن. قاھارچۇ؟ ئۇنىڭ تىلغا ئالغۇچىلىكىمۇ قالماپتۇ. ئىسىت! بىزنىڭ كەلگۈسىمىز شۇ يىگىتلىرىمىزنىڭ قولىدا ۋەيران بولۇپ كېتىدىغان بولدى.

— ئۇنچىلىكمۇ دەپ كەتمەك، روشەن! — شۇ تاپتا ئەنسەر بەربىر ئۇمىد يوق، دەپ، توقۇمنى قارىغا ئالغانمۇ، ئىشقىلىپ، تەلەپپۇزى قاتتىق ئىدى، — ئەتراپتىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئېرشات بىلەن قاھارلار ئەمەسقۇ؟

ئۇ تېرىككەنسېرى روشەن خۇش بولۇشقا باشلىدى. چۈنكى ئەنسەرنىڭ شۇ تاپتىكى قىلىقلىرى ئۇنىڭغا بەك سۆيۈملۈك تۇيۇلماقتا ئىدى. شۇڭا ئىچ - ئىچىدىن ئۆرلەپ چىققان كۈلكىسىنى تەستە بېسىپ، ئەنسەرنىڭ چىشىغا تېخىمۇ تېگىشكە باشلىدى. شۇغىنىسى ئەنسەر ئۇنىڭ كۈلگىنىنى كۆرمىدى ھەم نېمە ئويلاۋاتقىنىنىمۇ بىلمەيتتى.

— تۇغرا، سەنمۇ بار. بىراق سەن نېمەك بىلەن پەخىرلىنىسەن؟ كۆڭلۈڭدىكىنى تېشىغا چىقىرالمايدىغان مۇھەببەت بىلەنما؟

— روشەن، نېمە دېسىڭىز دەك، لېكىن قەلبىمدىكى مۇھەببەتنى ھاقارەتلىمەك.

— ئەمىسە نېمە دەيمەن، ماختايمەنما؟ نېمىنى ماختايمەن؟ ئەزمە، لۆملۆملىكىڭنىما؟ — روشەن تېخى گېپىنىڭ ئاخىرىنى تۈگەتمەيلا، يۈزىگە تەگكەن بىر كاچاتتىن ئەندىكىپ كەتتى.

— روشەن، ئۆزىڭىزنى ئۇنچىلىكمۇ چوڭ چاغلاپ كەتمەڭ. سىز ناھايىتى باشلىقنىڭ قىزىسىز، ئالىي مەلۇماتىڭىز بار. ئۇنىڭدىن باشقا نېمىڭىز بار؟ قەلبىڭىزدە ئىنسانىي قىممىتىڭىزنى بىلىدۇرىدىغان مۇھەببەت ھەم نەپرىتىڭىز بارمۇ؟ بۇنداق تۇرمۇشنىڭ لېيىپ كەتكەن توختام سۇدىن نېمە پەرقى؟ مەن ئاددىي بىر شوپۇر بولساممۇ، ھەقىقىي ئىنسانغا خاس، بىر ئۆمۇر پەخىرلىنىپ ئۆتكۈدەك ھېس ـ تۇيغۇلىرىم بار. خوش روشەن، ئىشىكىڭىزنىڭ ئالدىغا كېلىپ قاپسىز. ساۋاقداشلىق مەسئۇلىيىتىمنىمۇ ئادا قىلدىم، ئەمدى مەندىن رەنجىگۈدەك يېرىڭىزمۇ قالمىغاندۇ؟

ئەنسەر كەينىگە ئۆرۈلۈپلا ماڭدى.

ئىسىت ئەنسەر! شۇنچە ئۇزۇندىن بېرى مېنىمۇ، ئۆزۈڭنىمۇ قىينىغۇچە، مۇشۇنداقلا قىلساڭ بولماسمىدى؟ مەن قەھرىمۇ، زەھىرىمۇ بار يىگىتلەرنى ياخشى كۆرەتتىم ئەمەسمۇ؟ لېكىن روشەن بۇلارنى دېيىشكە ھازىرچە قادىر ئەمەس ئىدى. ئۇ يۈگۈرۈپ بېرىپ، ئەنسەرنىڭ بىلىكىگە ئېسىلدى.

— ئەنسەر، مېنى كەچۈرگىن! — ئەنسەر ئىختىيارسىز تۇرۇپ قالدى. روشەن تېخىچە ئۇنىڭ بىلىكىگە ئېسىلىپ تۇراتتى، — ئەنسەر، بۇرۇن سېنى چۈشەنمەي قاپتىمەن. بۇنچە غۇرۇرلۇق ئىكەنلىكىڭنىمۇ بىلمەپتىمەن. كېيىن... — روشەن گېپىدىن توختاپ قالدى. ئەنسەر ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى، — ئۆزۈڭ بەك ياۋاش كۆرۈنگەچكە... شۇڭا بۇگۈن قەستەن شۇنداق... — روشەن گېپىنىڭ ئاخىرىنى قىلالماي ئىختىيارسىز يىغلاپ تاشلىدى.

— ھېچقىسى يوق! — ئەنسەر يانچۇقىدىن قول ياغلىقىنى ئېلىپ، روشەننىڭ ياشلىرىنى سۈرتتى. بۇگۈنكى بۇ ئىشلار بەكلا تۇيۇقسىز بولۇپ كەتكەچكىمۇ، ئەنسەرگە خۇددى چۈشتەكلا بىلىنىپ كېتىۋاتاتتى. شۇڭا ئۇ روشەنگە سەزدۈرمەي ئۆزىنى

چىمداپ باقتى. هاياجانلىنىپ كېتىپ ئۆزىنى بەك قاتتىق چىمدىۋەتتىمۇ، ئىشقىلىپ ئۇنىڭمۇ كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتتى.

كۆكتە ئاپئاق قارغا پۇركەنگەن كائىناتقا سېخىيلىق بىلەن نۇر چېچىپ تۇرغان تولۇن ئاي بىر جۈپ ياشقا بەخت تىلەۋاتقاندەك كۈلۈمسىرەيتتى.

شەيتان قىلتىقى

هايات غەلۋىر، هەممىزنى تاسقايدۇ،
بىرى كۈلۈپ، بىرى يىغلاپ قاقشايدۇ.
بەخت دېگەن كەلمەيدىكەن ئۆزىدىن.
ئەتىمالىم هايات شۇنداق ئوخشايدۇ.

1

بەخت دېگەن نېمە؟

«بەلكىم، بەخت دېگەن مۇشۇدۇر» دەپ ئويلىغانىدىم تۇنجى قېتىم مۇھەببەتنىڭ تەمىنى تېتىغاندا.

مېنىڭ سۆيگىنىم ئېگىز بويلۇق، ئاپئاق يۈزىنىڭ ئوڭ تەرىپىدە بىر تال مېڭى بار، قاپقارا چىرايلىق بۇرۇتى ئۆزىگە يارىشىپ تۇرىدىغان يىگىت ئىدى. بولۇپمۇ مەن ئۇنىڭ ئىچ - ئىچىدىن ئۇرغۇپ چىقىپ كىشىگە هۇزۇر بېغىشلايدىغان شوخ كۈلكىسىگە بەك ئامراق ئىدىم. بىز هەر دائىم يىراق - يىراق جايلارغا بېرىپ ئايلىنىپ كېلەتتۇق. بىرگە بولساق گېپىمىز تۈگىمەي، ۋاقىتنىڭ قانداق ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنىمۇ تۇيمايلا قالاتتۇق.

ئالمىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، هەممىز ئۆز يېرىمىزگە قايتتۇق. ئىش دەل مۇشۇ يەردىن باشلاندى. چۈنكى، ئۇ شەهەردە، مەن بولسام سەهرادا تۇراتتىم. هەر قېتىم بوستان مەهەللىلەرنى يالغۇز ئايلىنىپ ئۆتكىنىمدە، ئۆيىمىزدىن سەل نېرىدىكى تاللىقتىن سۇ ئېلىپ قايتقىنىمدا ئۇنى ئىختىيارسىز

سېغىنىپ قالاتتىم. شۇنداق چاغلاردا ئۇ يېنىمدا بولسا، پەس ئاۋازدا مېنى ئەركىلەتكەچ مەن ئىنتايىن ياخشى كۆرىدىغان ھېلىقى كۈلكىسى بىلەن ئۇنىڭ قىزغىن مۇھەببىتىگە كېچە - كۈندۈز تەشنا بولۇپ تۇرىدىغان قەلبىمنى قاندۇرسا؛ بەللىرىمدىن دائىمقىدەك يېنىك قاماللاپ پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى شېرىن ھېسلارغا چۆمۈلدۈرسە؛ ئىككىمىز پۈخادىن چىققۇچە قاقاقلاپ كۈلۈپ قويۇق تاللىق ئارىسىدا مۆكۈشمەك ئوينىساق، دەپ ئويلايتتىم ۋە شۇ مەنزىرىلەرنى خىيالەن كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ، ئىختىيارسىز كۈلۈپ كېتەتتىم.

خىزمەت تەقسىماتى كۈتۈپ ئۆيدە يۇرگەن كۈنلەردە ئەنە شۇنداق شېرىن خىياللار بىلەن كۆڭلۈمنى ئاۋۇندۇرۇپ يۈردۈم. لېكىن ئۇ ئىلگىرى مېنى كۈندە بىر كۆرمىسە چىدىمايدىغان ئادەم شۇ كۈنلەردە ئىككى ھەپتىدە بىر چىقىدىغان بولۇپ قالغانىدى. مانا شۇ چاغدىلا ئۇنى شۇ قەدەر ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى چوڭقۇر ھېس قىلىشقا باشلىدىم. چەكسىز تەشنالىق ئىلكىدە كۆزلىرىم ئۇنىڭ يوللىرىغا ئىنتىزار بولۇپ كېتەتتى. ئاۋغۇستىنىڭ گۈزەل كېچىلىرىنى، ئالبۇمدىكى جانلىق ھاياتنىڭ شاھىتى بولغان سۈرەتلەرنى كۆرۈش، شېرىن ئەسلىمىلەرنى ئەسلەش بىلەن كۆڭلۈمنى بەزلەپ بەكمۇ تەستە ئۆتكۈزەتتىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئايرىلىپ قالارمەنمۇ، دەيدىغان ئوي يۈرەك - باغرىمنى پارە - پارە قىلاتتى.

— ئادىل، — دېدىم ئاخىرى بىر كۈنى، — نېمىشقا مېنى ئىككى ھەپتىدە بىر يوقلايدىغان بولۇپ قالدىڭىز؟ مەندىن زېرىكىپ قالمىغانسىز؟ — ئاغزىمدا بۇنداق ئاددىيلا سوئال سورىغىنىم بىلەن يۈرىكىم ئازابتا لەختە - لەختە ئىدى. ۋۇجۇدۇمدىن ئۆرلىگەن ئوت تەپتىدىن لەۋلىرىم قۇرۇپ تۇراتتى. ئۆزۈممۇ ماغدۇرسىز ئىدىم. ئويلاپ باقسام، ئۇنىڭسىز تۇرمۇش مەن ئۈچۈن ئىنتايىن مەنىسىز ئىدى.

— نەدىكى گەپلەرنى قىلىدىغانسىز، دىلدار؟ — ئۇ چېكە چاچلىرىمنى مېھرىبانلىق بىلەن سىلاپ قويغاندىن كېيىن، ئوتتەك كۆزلىرى بىلەن كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قاراپ تۇرۇپ — دەڭا قېنى، بىز كۆڭۈلدىكىدەك ياشاش ئۈچۈن ئەڭ موھتاج بولىدىغان نەرسە نېمە؟ — دەپ سورىدى.

— ئوزۇقلۇق.

— ئوزۇقلۇقنى يوقتىن بار قىلىدىغانچۇ؟

— كۈچ.

— بۇ گەپ ئىككى بىسلىق بولۇپ قالدى. بىر مەنىسىدىن تۇغرا، يەنە بىر مەنىسىدىن خاتا. ئەگەر «پۇل» دېگەن بولسىڭىز، ئەڭ توغرا جاۋاب بەرگەن بولاتتىڭىز. ھازىر بەخت ئىككى خىل ئادەملەرگە مەنسۇپ بولۇپ قالدى. بۇلارنىڭ بىرى ئەمەلدار، يەنە بىرى پۇلدار. جاھاننى مۇشۇ ئىككى خىل كىشىلەر سوراۋاتىدۇ. يەنە چىرايلىقلارمۇ بار، — ئۇ يېنىك ئېسقىرتىپ بۇرنۇمنىڭ ئۈچىنى بوشقىنا چېكىپ قويدى، — ئەمەلدار بولۇشتىن تەمەيىم يوق، لېكىن ئوقۇغان كەسپىم سودا بولغاندىن كېيىن، بولمىغاندا ئاددىي تىجارەتچى بولالايدىغانلىقىمغا ئىشەنچىم كامىل. يېنىمدا يەنە بىر چىرايلىقىم بار. بىز بەختلىك ياشاشقا ھوقۇقلۇق بولغانكەنسىز، ئەلۋەتتە، ئۇنىڭ يەنە بىر شەرتىنى ھازىرلاشقا ھەرىكەت قىلىۋاتىمەن.

ئانچە چىرايلىق ئەمەسلىكىمنى ئوبدان بىلەتتىم. شۇنداقمۇ چاندۇرماي:

— شۇنداقمۇ؟ كەلگۈسىدە ھۇسەن بايىنىڭ خانىمى بولغۇدەكمەنده؟ — دەپ قويدۇم.

— ھا... ھا... ھا... — ھەر ئىككىلىسىز قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتۇق. لېكىن نېمىشقىدۇر كۆڭلۈم بىر قىسمىلا بولۇپ قالدى. بۇ بەلكىم ئەزەلدىن تىجارەتچىگە ياخشى كۆزقاراشتا بولمىغانلىقىمدىن بولسا كېرەك. ئىشقىلىپ قانداقلا بولمىسۇن

ئۇنى ئالىقىنىمغا ئېلىۋالمىسام ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قالىدىغاندەكلا تۇراتتىم.

ئارىدىن ھەش - پەش دېگۈچە يەنە ئىككى ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى. بۇ دەل كۈز ئايلىرى ئىدى. سارغايغان دەرەخ يوپۇرماقلىرى بۇرۇنقىدىن خېلىلا شالاڭلاپ قالغانىدى. بىزنىڭ كۆرۈشىدىغان جايىمىز باغلىق مەھەللىنىڭ سىرتىغىراق جايلاشقان بىر كىچىك تېرەكلىك. كېتىپ بېرىپ ئۇنى خىيالەن كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ، پىلان تۈزۈشكە باشلىدىم. بەلكىم، ئۇ يەنىلا بۇرۇنقىدەك ھېلىقى كىچىك ئېرىقنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئۆتۈپ، ئولتۇرغان بولۇشى مۇمكىن. مەن بېرىشىمغىلا، ئۇ چوقۇم ئورنىدىن تۇرۇپ ئالدىمغا كېلىدۇ. ياق، بۇ قېتىم يەنىلا بۇرۇنقىدەك نازلىنىپ تۇرمايمەن. ئۇ مېنىڭ مۇھەببىتىمنىڭ ئۆزىنىڭكىدىنمۇ ئارتۇق قىزغىنلىقىنى بىلىپ قالسۇن! شۇ خىياللار بىلەن بىر دەمدىلا يېتىپ كەلدىم. دېگىنىمدەك ئۇ مەن ئويلىغان يەردە ئولتۇرۇپتۇ. مېنى كۆرۈپ ئورنىدىن تۇردى.

— بولدى كەلمەڭ، مەن ئۆتەي، — ئېرىقنىڭ بۇ تەرىپىدە ئۇنىڭغا قولۇمنى ئۇزاتتىم. ئۇستۈمگە ئۇزۇن تار كۆڭلەك كىيىۋالغان ئىدىم. ئېرىقتىن ئۆتكىچە قانداق بولدى، سەل مۇدۇرۇگەندەك قىلدىم - دە، ۋاي دەپلا، ئۇنىڭ كۇچلۇك بىلەكلىرى ئارىسىغا چۈشۈپ قالدىم. بۇ پىلاننى كىم تۇزدى؟ ھەر ئىككىلىمىز بىلمەيلا قالدۇق. قانچە قىلسامۇ يۇزلىرىم ئوتتەك قىزىپ كەتتى.

— شۇنچە ئۇزۇن ئارىلىشىپمۇ، نېمىدېگەن تۇگىمىگەن خىجىللىق بۇ، قىزىرىپ كەتكىنىنى قارا، — ھەر ئىككىلىمىز ئۆز ئالدىمىزغا كۈلەتتۇق. قانداقلا بولمىسۇن ئۆزۈمنى خىجىللىقتىن قۇتۇلدۇرمىسام كەتكۈچە ئۇنى كونترول قىلىش خىيالىم بۆشۈكىدىلا بەربات بولاتتى.

— بۇگۈن ئەجەب چىرايلىق بولۇپ كېتىپسىزغۇ؟ —

ئۇنىڭدىن سەل داجىپ بېشىدىن - ئايىغىغىچە قاراپ چىقتىم. ئۇ ئاپئاق كۆڭلەك ئۈستىگە ئېسىل رەختتىن تىكىلگەن كۆل رەڭ كاستۇم - بۇرۇلكا كىيىۋالغانىدى. چىرايى تېخىمۇ سۇزۇك، پارقىراق ھەم خاتىرجەم كۆرۈنەتتى. قارىغان كىشىگىمۇ بىر خىل ئازادە تۇيغۇ بېغىشلايتتى.

— قاراپ كەتكىنىنى، سىزگە يەتمەيدىغاندىمەن؟ — ئۇ ئېڭىكىمدىن تۇتۇپ ئۆزىگە قاراتتى. مەن قەستەن شېتىلىلىك قىلىپ كۈلۈپ، قېچىپ كەتتىم. شۇنىڭ بىلەن بىز خېلىغىچە مۆكۈشمەك ئوينىدۇق. ئۇ قوغلايتتى. مەن قاچاتتىم. بىر چاغدا ئۇ، كاستۇمىنى سېلىپلا، سارغايغان چىملىق ئۈستىگە تاشلاپ قويىدى. مەن تېخىمۇ ئەتەيلەپ تۇتۇق بەرمەي تۇرۇۋالدىم. ئۇنىڭمۇ يۈزلىرى قىزارغانىدى. مەنمۇ ئىسسىپ كېتىۋاتاتتىم. ئاخىر پەيتىنى تېپىپ ئۇنىڭ قۇچىقىغا ئۆزۈمنى تاشلىۋەتتىم. ھەر ئىككىلىمىز راسا كۈلۈشتۇق. ئۇركۇگەن بىر توپ قۇش بېشىمىز ئۈستىدە ئەگىپ يۇرەتتى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئوتتۇرىمىزدىكى مۇھەببەت تېخىمۇ لىرىك تۇس ئېلىشقا باشلىدى. شۇنداق قىلىپ ئۇنى ئەڭ قىزىق مۇھەببەت قاينىمىغا ئاستا - ئاستا سۆرەپ كىرىشكە باشلىدىم.

كېيىنكى كۈنلەردە شەھەردىكى بىر نەۋرە ھەدەمنىڭ يولدىشىنى ئىشقا سېلىپ يۈرۈپ، ئاخىرى بىر چوڭ دوختۇرخانىغا ئورۇنلاشتىم. بۇ جەريانداا ھەش - پەش دېگۈچە بىر يىل ئۆتۈپ كەتكەنىدى. ئادىل ئىككىمىز بەزىدە ئىككى ھەپتىدە بىر، بەزىدە ئىككى كۈندە بىر كۆرۈشۈپ يۈرەتتۇق.

شەھەرگە كىرگەندىن كېيىن، دەسلەپكى كۈنلەر «ھە» دېگەندىلا تىت -تىتلىق ئىچىدە باشلاندى. ئادىل شەھەرگە خاس مەدەنىي يۈرىدىغان سۆيۈملۈك يىگىت ئىدى. مەن بولسام ئاددىي، گۇللۇك رەختلەردىن سەھراچە پاسونلاردا تىكىلگەن كۆڭلەكلەرنى كىيىپ، چېچىمنى كىچىكىمدىن ئادەتلەنگىنىم بويىچە، ئۇزۇن

ئـــككى تال قىلىپ ئۆرۈپ يۈرىيدىغان قىز ئىدىم. شەھەرگە كىرگەندىن كېيىن، رەڭگارەڭ كىيىم مودىلىرى ۋە كېلىشتۇرۇپ قـــىلىنغان گىرىم بىلەن ئالاھىدە كۆزگە چېلىقىدىغان شەھەر قـــىزلـــىرى، ئىچىلىرىمنى ئىختىيارسىز ئېچىشتۇرۇپ، مەندە كـــۆچـــلـــۈك هـــەســـەت قـــوزغـــاشقا باشلىدى. ئالىي مەكتەپتىكى چاغلىرىمىزدا ئوقۇش، ئۆگىنىش بىلەن بولۇپ، بۇنىڭغا ئانچە دىـــقـــقەت قىلىپ كەتمەپتىكەنمەن. جەمئىيەتكە چىققاندىن بېرى زامانغا ماسلىشىپ يۈرمىسەك، ھەتتا كىشىلەرنىڭ نەزەرىدىنمۇ چـــۈشـــۈپ قالىدىغان گەپ ئىكەنلىكىنى چوڭقۇر ھېس قىلىشقا بـــاشلىدىم. توۋا دەيمەن، ھازىر ئادەمنىڭ قىممىتى ھەقىقەتەن ئـــۇنـــنـــىڭ پـــۇلـــى، زىـــبـــۇ زىـــنـــنـــەتلىرى ۋە كىيىملىرىگە قاراپ ئـــۆلـــچـــىنىدىكەن. جەمئىيەت ھەقىقەتەن رەزىللىشىپ كېتىپتۇ. ئـــادەمـــنـــىڭ هـــەقـــقـــي قىممىتى دەيدىغان نەرسە ھېچكىمنىڭ خـــىيالىغىمۇ كەلمەيدۇ. گەرچە بۇنچىلىك ئىشلارنى چۈشىنىپ يـــەتـــكەن بولساممۇ، ھە دېگەندىلا ئۆزۈمنى ئۆزگەرتىشكە ئانچە ئـــالـــدىـــرىـــمـــىـــدىم. ئويلىغىنىم يەنىلا ئادىلغا چاكىنا كۆرۈنۈپ قېلىشتىن ساقلىنىش ئىدى.

شۇ كۈنلەردە بىزنىڭ دوختۇرخانىدىن كەسپىي ئىقتىدارى يـــۇقـــىرى يـــاشـــلارىـــدىـــن بـــىـــرنـــەچچىنى تاللاپ، بېيجىڭ تاشقى كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسىغا بېرىپ، ھۆسن تۇزەشنى ئۆگىنىپ كېلىشكە ئەۋەتىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە مەنمۇ بار ئىدىم. تېببىي ئىلىم دېگەن شۇ كەسىپكە ئىشتىياق باغلىغان ئادەمدىن، ھەر قاچان ئۆگىنىپ تۇرۇشنى تەلەپ قىلىدىغان پەن ئىكەن. راستىنى ئېيتسام، بۇنىڭدىن بەك خۇشال بولدۇم.

مـــارت ئـــايـــلـــىـــرىنىڭ بىر كۈنى، بېيجىڭغا قاراپ يۈرۈپ كـــەتـــتۇق. ئادىل مېنى ئۇرۇمچىگىچە ئۇزىتىپ كەلدى. پويىز ئىستانسىسىدىكى خوشلىشىش مەڭگۈ كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ. شۇ چاغدا ئۇ كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ:

— خوش! — دېگەندى. ئۇستىگە كىيىۋالغان قارا پەلتوسىنىڭ پەشلىرى بىلەن بويىندىكى ئاپئاق شارپىسى شامالدا يېنىك يەلپۈنەتتى. زورىغا بېسىپ تۇرغان كۆز ياشلىرىم، پويىز قوزغىلىشى بىلەن تەڭ يېپى ئۈزۈلگەن مارجاندەك تۆكۈلۈشكە باشلىدى. قوللىرىمنى دېرىزە ئەينىكىگە قويۇپ، بوش شۇڭىرلىدىم:

— خوش قەدىرلىكىم!

2

بېيجىڭدىن قايتىپ كەلگىنىمىزگە ئىككى كۈن بولدى. كېلىپلا يېزىغا چىقىپ كەتكەنىدىم. ئەتىگەنكى ئاپتوبۇس بىلەن شەھەرگە قايتىپ كىردىم.

تاڭ قۇياشىنىڭ سېھىرلىك نۇرىغا چۆمۈلگەن كەڭ، ئازادە ھەم پاكىز شەھەر كوچىلىرىدا كېتىپ بارىمەن. ئۇستۈمدە ئۆزۈم بېيجىڭدىن ئالغاچ كەلگەن كۆرىكەم ھەم نەپىس ئىشلەنگەن ئاق يېپەك كۆڭلەك، تېرەمنىڭ ناھايىتى ئاق ھەم سۈزۈكلۈكىگە يارىشا، يېرىك ھەم تەبىئىي قارا چاچلىرىمنى بۇگۈن بىراقلا قويۇۋەتكەنىدىم. ئالدىراش كېتىپ بارغان كىشىلەرنىڭ قىزىقىنىپ قاراشلىرىدىن، ئۆزۈمنى راھەت ھەم مەغرۇر ھېس قىلاتتىم. خۇددى قۇياشنىڭ بارلىق نۇرى بىر ماڭىلا مۇجەسسەملەنگەندەك، قۇياشنىڭ جەننەتتەك باغرىدىن لەرزان ئۇچۇپ كېلىۋاتقاندەك، ئاجايىپ رومانتىك تۇيغۇلارغا بېرىلەتتىم.

دوختۇرخانا دەرۋازىسىدىن كىرىۋېتىپ، دوختۇرخانا باشلىقىمىزغا ئۇچراپ قالدىم.

— پاھ دىلدار، بېيجىڭ سىزگىلا يارىشىپتۇ جۇمۇڭ، ئاجايىپ چىرايلىق بولۇپ كېتىپسىز.

بۇنداق تەرىپىلەش بىر كۈن كەچ كىرگىچە دېگۈدەك

داۋامـــلاشتى. ھەتتا، دائىم ھېچكىمگە پەرۋا قىلماي گىدىيىپ يۈرىدىغان رېھاتمۇ، ماڭا بۇگۈن باشقىچىلا قاراپ قالغانىدى.

ئاھ گۈزەل بولۇش نېمىدېگەن زور بەخت ھە؟!

ھەش - پەش دېگۈچە قۇياش غەربكە قىيىلىپ، كەچ كىرىشكە باشلىدى. مېنىڭ ياتقىم دوختۇرخانا بىناسى ئىچىدە ئىدى. مەن ئىشتىن چۈشۈپ، تاماق يېگىلى سىرتقا ماڭدىم. كوچا ئىشتىن قايتقانلار ۋە ئەك دەسلەپكى كەچ بازارچىلار بىلەن ناھايىتى ئاۋات كـۆرۈنـەتـتى. تېخى ھېچقانچە ماڭمايلا، تۇيۇقسىز قەدەملىرىم تـوخـتـاپ قـالدى. خۇددى بېشىمدىن بىر چېلەك سوغۇق سۇ قۇيۇۋەتكەندەك قاتتىق ئەندىكىپ كەتتىم.

— ئاھ ئادىل! نېمە قىلىپ يۈرىدىغاندۇ بۇ؟

ئۇ ۋېلىسىپىتنىڭ كەينىگە ئېلىۋالغان قىز بىلەن قىزغىن پـاراڭـلـىـشـىـپ كېتىۋاتاتتى. قانداق كۈچ - جاسارەتتە ئۇنى توۋلىۋەتكىنىمنىمۇ تۇيمايلا قالدىم.

— ئادىل! — ئۇلار مەندىن بىرنەچچە قەدەم يىراقلاپ بېرىپ توختىدى.

— ھوي دىلدار! — ئۇ ھېچ ئىش بولمىغاندەك ۋېلىسىپىتنى ئـەگـىـلـدۈرۈپ يـېـنـىـمـغـا كەلدى، — پاھ قالتىس بولۇپ كېتىپسىزغۇ؟ تونۇيالماي قالغىلى تاسلا قاپتىمەن.

— شۇڭا كۆرمەپتىكەنسىزدە؟ — ئۇ كۈلۈپ قويدى.

— قاچان كەلدىڭىز؟

— ئىككى كۈن بولدى.

ھـەر ئـىـككـىـلـىـمـىـز جىمىپ قالدۇق. مېنىڭ كۆڭلۈم بىر قـىـسـمـىلا بولۇپ قالغانىدى. ئۇلار ئالدىراش ماڭغانىكەن. مەن خوشلىشىشىم كېرەك ئىدى.

— سـىـز بـىـلـەن كۆرۈشۈپ قويايى دېگەن ئىدىم، خوش ئـەمـىـسـە، ئۇ قىز ساقلاپ قالدى، — دېدىم - دە، كەينىمگە ئۆرۈلۈپلا ماڭدىم.

— دىـلـدار! — ئۇنىڭ توۋلىغىنىنى ئاڭلاپ تۇرساممۇ،

كەينىمگە قاراپمۇ قويمىدىم. كۆزلىرىمدە لىغىرلاپ تۇرغان ياشلارنى لېۋىمنى چىشلەپ تۇرۇپ ئىچىمگە يۇتتۇم. غۇرۇرۇم مۇھەببەتتىن ئۈستۈن كەلمەكتە ئىدى. توۋا، ئادىل ئۇنىڭ بىلەن كەتتى ـ ھە؟ شۇنچە ئۇزۇندا، ئاران بىر كۆرۈشكەندىن كېيىن، مەن بىلەن مېڭىشى كېرەك ئىدىغۇ؟ مەن قانچىلىك ئىنتىزارلىقتا كەلگەنىدىم؟! ئازاب يۈرىكىمنى يېمەكتە. «ئاھ خۇدا! دۇنيادا مېنىڭدەك بەختسىز، مېنىڭدەك سەت، مېنىڭدەك خار ئادەمدىن يەنە بىرى بارمىدۇ؟» دېگۈم كېلەتتى. ئۆزۈمنى خۇددى دۇنياغا پاتمايۋاتقاندەك ھېس قىلاتتىم. قەدەملىرىمنى تەستە سۆرەپ ئۆزۈم دائىم كىرىدىغان ئاشخانىغا كىرىپتىمەن. ئاشخانىنىڭ قىزىقچى خوجايىنى:

— ھوي خانقىز ياخشىمۇسىز؟ نېمە بۇيرۇيسىزكىن؟ — دەپ سورىغاندىلا، ئېسىمگە كەلدىم. «نېمە يېگۈم بار؟» مەن يۈرىكىمنى يەپ تويۇپ بولغاندەك قىلاتتىم.

— كەچۇرۇڭ، — دېدىم — دە، كەينىمگە ئۆرۈلۈپلا ئۇچقاندەك يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتىم.

بىر دەمدىلا كەچ كىردى. قاراڭغۇلۇق پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى ياپراقتەك تىترەتمەكتە. چىرايلىق بېزەلگەن ياتقىم كۆزۈمگە خۇددى غىرىبنىڭ كۆلبىسىدەك مۇڭلۇق كۆرۈنەتتى. چىراغ يېقىلمىغان ياتقىمدا پەقەت مېنىڭ ئېسەدىشىملا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. باغرىمغا بېسىپ ياتقان ياستۇقىنىڭ چىرايلىق گۈللىرى، كۆز ياشلىرىمدا ئاللىقاچان نەملەنگەنىدى. كاللامدا: ئاھ! ئادىل ئۆزگىرىپتۇ، ئۇ ئۆزگىرىپتۇ، دېگەن خىيال ھەدەپ چۈقان كۆتۈرەتتى. ياق، ياق بۇ مۇمكىن ئەمەس، بىزنىڭ مۇھەببىتىمىز چوڭقۇر مۇھەببەت، ئۇنى ھېچكىم تەۋرىتەلمەيدۇ، مەنمۇ ھەم ئۇنىڭغا يول قويالمايمەن، ھەرگىزمۇ يول قويمايمەن. سۆيگۈ ـ مۇھەببەتتە سۇغىرىلغان يۈرىكىم، خىياللىرىمغا توختىماي جەڭ ئېلان قىلاتتى. مۇنازىرىلىشەتتى. خىياللىرىم: ئادىل مەندە

ئەمەس، ئۇنىڭدا تۇردى. شۇڭا سېنىڭ كەينىڭدىن ئەمەس، ئۇنىڭ كەينىدىن كەتتى، دەيتتى. يۇرىكىم دەيتتى: ئۇ بىر قېتىملىق ئادىمىگەرچىلىكتۇر؛ بىر قېتىملىق سەۋەنلىك بىلەنلا ھەممىنى ئىنكار قىلىۋېتىشكە بولمايدۇ.

شۇنداق تۇگىمەس ئازاب بىلەن تاڭنىڭ قانداق ئاتقىنىنىمۇ بىلمەيلا قالدىم. كۆزلىرىم قىزىرىپ، جىيەكلىرى قاربداپ قاپتۇ. يۇزلىرىمۇ بىر كېچىدىلا سولاشقان ئالمىدەك سەتلىشىپ كەتكەنىدى. مىجەزىمنىڭ يوقلۇقىنى باھانە قىلىپ، چۈشتە بالدۇرلا ئىشتىن چۈشۈپ كەتتىم. گېلىمدىن بىر نەرسە ئۆتىدىغاندەك ئەمەس. ھارغىن گەۋدەمنى كارىۋاتقا تاشلىدىم. بېشىم ياستۇققا تېگىشى بىلەنلا يەنە يىغا ياماشقىلى تۇردى. تۇيۇقسىز ئىشىكنىڭ چېكىلىشى بىلەن بىر ئاز سەگەكلەشتىم. ئىشىك ئالدىدا ناتونۇش بىر قىز تۇراتتى. ئۇنى نەدىدۇر كۆرگەندەك قىلاتتىم. ھە ئېسىمگە كەلدى، دەل شۇ. شۇ ئىكەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن، دەسلەپ قانداق قىلارىمنى بىلەلمەي مەڭدەپ قالدىم.

— ياخشىمۇسىز؟

— ياخشىمۇسىز، بىرىنى ئىزدەمتىڭىز؟

— سىز دىلدارغۇ دەيمەن.

— ھەئە.

— سىز بىلەن پاراڭلىشاي دەپ كېلىۋېدىم، — بۇ گەپ مەن كۈتمىگەن يەردىن چىقتى.

— قېنى ياتاققا كىرىڭ، — ئۆزۈمنى قايسى بىر ھېكايىدىكى باش قەھرىمانەدەك ھېس قىلىشقا باشلىدىم.

— بىر ئىش بىلەن كەلگەنمىدىڭىز؟ — ئۇنىڭغا چاي راسلىغاچ سورىدىم.

— ھەئە، — ئۇ سەل ئويلىنىۋېلىپ سۆزىنى باشلىدى، — سىز ئادىل بىلەن ئارىلىشىۋاتامتىڭىز؟

— هەئە، ئەجەب سوراپ قالدىڭىزغۇ بۇنى، — ھەممىنى چۈشىنىپ تۇرسامۇ، شۇنداق دەپ سورىدىم. نېمە گەپنىڭ چىقىدىغانلىقىمۇ ماڭا ئايان ئىدى.

— راستىنى ئېيتاي دىلدار. بىز بىر ئاينىڭ ئالدىدا بىر چايدا تونۇشۇپ قالغان. ئۇ مەستلىكتە تەلەپ قويدىمۇ، بۇنى بىلمەيمەن. ئۆزۈم ياقتۇرۇپ قالغىنىم ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ماقۇل بولغانىدىم... تۇنۇگۈن يولدا ئۇچرىشىپ قالدۇق. شۇ چاغدىلا، مەن ئۇنىڭدىن گۇمان قىلىپ قالدىم. شۇڭا بۇگۈن سىزنى ئىزدەپ كېلىشىم ئىدى... بۇ كۈندە ھەممە ئادەم ئۆز مۇھەببىتى ئۈچۈن كۈرەش قىلىدىغان بولۇپ كەتتى ئەمەسمۇ.

قىز ئىنتايىن يېقىملىق سۆزلەيتتى. ئۇنىڭغا بىلىندۇرمەي سەپسېلىشقا باشلىدىم. دۇپدۇگلىك چىرايلىق كۆزلىرى، بادام قاپىقى، تۇجۇپىلەپ ياسالغان قاشلىرى، ئىلىپتەك تۇز بۇرنى، ئاجايىپ بىر خىل ئوماقلىق مۇجەسسەملەنگەن لەۋلىرى قارىغان كىشىنىڭ ئىختىيارسىز زوقىنى قوزغايتتى. قاپقارا بۇدۇر چاچلىرى يەلكىسىدە دولقۇنلىنىپ تۇرغاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇستىدىكى ناۋات رەڭ كۆڭلىكى ئۇنى تېخىمۇ يېقىملىق ھەم سىپايە كۆرسىتەتتى. ئۆزۈمنى خىيالەن كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۈم. تۇنۇگۈنكى پەيزىمدىن ئەسەرمۇ قالمىغانىدى. ئەسلىدىنمۇ ئۇنىڭغا يەتمەيتتىم. تۇرۇپلا ئىچ - ئىچىمدىن بىر خىل ھەسەت ئۆرلەشكە باشلىدى. ئەزەلدىنلا ئېغىر تەبىئەتلىك بولغانلىقىمدىنمۇ يەنىلا غەيرەت قىلىۋاتاتتىم. بولسا ۋارقىراپ - جارقىراپ ياتاقنى بېشىمغا كىيگۈم، ئۇنىڭ چىرايلىق چاچلىرىغا ئېسىلغۇم كېلەتتى، لېكىن ئۇنداق قىلىش ھەددىمۇ؟ دېمىسىمۇ، ئۇنىڭدا نېمە گۇناھ؟ يەنىلا ئۆزۈمنى بېسىۋالغىنىم تۇزۇك ئىدى.

— راست دەيسىز، بۇ كۈندە ئادەم كۆپىيىپ كەتكەچكىمۇ، بەخت ھەممىگە تەڭ يۇگۇرۇپ يېتىشەلمەيۋاتقاندەك تۇرىدۇ. ھەر

كىم ئۆزى كۆرەش قىلمىسا، بەخت كەلمەيدىغان بولۇپ قالدىغۇ تاك، — سۆزلىرىمدىن مۇڭ، ھەسرەت يەنە ئاچچىقىنىڭ ھىدى كېلىپ تۇراتتى.

— ئارىلىشىۋاتقىنىڭلارغا ئۆزۈن بولغانمۇ؟

— بەش يىلدىن ئاشقان.

ئۇ خىلىغچە جىمىپ كەتتى.

— دىلدار مەن قايتاي، ئالدىڭىزدا مەن بەك خىجىل، بۇگۈن بېرىپلا...

— ياق، ئۇنداق قىلماك، مەن ئۆزۈندىن بېرى سىزدەك بىر رىقابەتچىگە موھتاج بولۇپ تۇراتتىم. بىز بۇ يېشىمىزدا پەقەت مۇھەببەتنىلا ئەمەس، ئۆمۈرلۈك ئىشىمىزنى ئويلايدىغان بولۇپ قالدۇق. بۇ قېتىم، بىز ئۇنى تازا ئوبدان بىر سىناپ باقايلى.

— مەن تارتىۋالسام مەيلىمۇ؟

— مەيلى.

— سىز... مېنى خىجىل قىلماك.

— نېمىگە خىجىل بولىسىز؟ ھەممە ئادەم ئۆز بەختى ئۈچۈن كۆرەش قىلىشقا ھەقلىق. «باشقىلار نېمە دەر؟» دېگەن ئادەم ھامان ئۇتتۇرىدۇ. سىز بەختسىز بولۇپ قالىسىز. ھېچكىم سىزنىڭ بەختسىزلىكىڭىزنى تەڭ تارتىشىپ بېرمەيدۇ. بەخت ھەر ئادەمنىڭ ئۆزىگىلا مەنسۇپ.

— دىلدار، سىز بەك ياخشىكەنسىز، ئادىل سىزگە بىر ئۆمۈر باش ئۇرسىمۇ ئارتۇق كەتمىگۈدەك.

— ئۇنچىلىك ئەمەس، — مەن ئاچچىق بىلەن كۈلۈمسىرەپ قويدۇم.

— بىز دوست بولايلى، بولامدۇ؟ — ئۇ سەممىيلىك بىلەن ماڭا قولىنى ئۇزاتتى، — ئىسمىم سۇبھى.

بۇ يەردە مەن بىر مەرد ئادەمنىڭ رولىنى ئېلىۋاتاتتىم. ئەلۋەتتە، چاندۇرۇپ قويسام بولمايتتى. ئامالسىز قولۇمنى

ئۇزاتتىم.

بىز شۇنداق خىيرلەشتۇق. بۇ قىلغىنىمىنىڭ توغرا ياكى خاتا ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىم. پەقەت، جېدەل بىلەن مايىللىقنى قولغا كەلتۈرۈشكە بولمايدىغانلىقىنى كىتابلاردىنلا كۆرگەنىدىم. «سەۋرىدىن ھالۋا پۈتەر» مىسقۇ، قېنى كۆرۈپ باقمامدىمەن.

شۇ كۈنى كەچتە، ئادىل مېنى ئىزدەپ كەپتۇ. قانداق قىلسام بولار؟ ئەمدى بىلىندۈرمەسلىككە ھەرگىز بولمايدۇ. بۇ گەپنى مەن دېمىگەن بىلەن ھامان سۇبھى دەيتتى. ئۇ چاغدا، ئۇنىڭ ئالدىدا قىممىتىم قالمايدىغانلىقىنى ئويدان بىلەتتىم. ئاخىرى، دوختۇرخانا ئالدىدا ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشتۇم.

— ئەجەب مېنى ئىزدەپ قاپسىزغۇ؟

— قىزىق گەپ بولدى بۇ، خۇددى بۇرۇن ئىزدىمىگەندەك.

— ئەمىسە دىققەت قىلىڭ. ئىككى قولۇاققا تەڭ دەسسەپ سۇغا غەرق بولۇپ كەتمەڭ يەنە.

— نېمە دېگىنىڭىز بۇ؟ — قورققان ئاۋۇال مۇشت كۆتۈرگەندەك بۇ گېپىمگە ئادىل سەل ئۆڭدى بولغاي، بۇ سۆزنى دېگەن چاغدىكى تەلەپپۇزى قاتتىقراق چىقتى.

— بۇنى مەندىن سورىماي، سۇبھىدىن سوراڭ.

— سىز؟... دىلدار، ماڭا تولا تۆھمەت قىلماڭ.

— ھىم، — دەپ ئاچچىق كۈلۈمسىرەپ قويدۇم، — مەندىن رەنجىگەن بولسىڭىز، سۇبھىنى ئىزدەڭ، ئۇ سىزگە ھەرگىز تۆھمەت قىلمايدۇ.

— دىلدار! — ئۇ كۆزلىرىمگە مىختەك قادالغانىدى. مەنمۇ خىلىغچە ئۇنىڭ كۆزلىرىنىڭ ئىچىگە قاراپ تۇردۇم. لېكىن، ئۇ خىجىل بولمىغان بىلەن، ئەيىبلىك ئادەم خۇددى مەندەك يۆزلىرىم چىمىلداپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆپكەم ئۆرلەپ، كۆز ياشلىرىم دەۋرەپ كەلمەكتە ئىدى.

ئايرىلغانغا ئۆلمەيمەن، ئەقىدەمگە يىغلايمەن دېگەن شۇ دە.

— ئادىل، ئۇ مەندىن چىرايلىق، ھەممە جەھەتتىن سىزگە ماس كېلىدىكەن، ئۇنى مۇرادىغا يەتكۈزۈڭ. ئەمدى ئىككىنچى كۆزۈمگە كۆرۈنگۈچى بولماڭ! — دېدىم ـ دە، كەينىمگە ئۆرۈلۈپلا، ياتقىم تەرەپكە قاراپ كەتتىم. بۇ گەپنىڭ ئاغزىمدىن قانداق چىقىپ كەتكىنىنىمۇ تۇيمايلا قالغانىدىم. تاكى، ئۇنىڭ ئالدىدىن قارام يىتتى، دەپ ئويلىغىچە قەدەملىرىمنى مەغرۇر ئېلىپ ھېچ ئىش بولمىغاندەك كەينىمگە قاراپمۇ قويماي ماڭدىم.

بۇ قېتىم مەن راستتىنلا خاتا قىلغانىدىم. ئەسلىي چىرايلىق پاراڭلاشقان بولسام، چوقۇم مەن ئۇتاتتىم. بىراق ئۇنىڭ كۆڭلىنىڭ شۇنچىلىك نازۇكلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ، پېشىمنى قېقىپلا كېتىپ قالدىم. شۇنداق قىلمايمۇ ئامال بولمىدى. ئۆزۈمنى قانچە تۇتۇۋالاي دەپمۇ تۇتۇۋالالمىدىم. مەنمۇ خۇددى ئۇنىڭغا ئوخشاش ئادەم تۇرسام. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇ مېنى كۆزىگە ئىلمايۋاتقاندەك، غۇرۇرۇمنى پىسەنتىگە ئالماي، قەستەن دەپسەندە قىلىۋاتقاندەك بىر تۇيغۇ شۇ دەقىقىنىڭ ئۆزىدە مېنى بەكرەك دەي ـ دەيگە سالغانىدى. ئەمدى ئۇنىڭ مېنى ئىزدەپ كېلىشى ناتايىن. ئىشەنگەن تاغدا كېيىك ياتماپتۇ، دېگەن شۇ دە.

ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟ مۇشۇنىڭ بىلەنلا «بولدى» قىلىمەنمۇ؟ بەش يىل ئاز ۋاقىت ئەمەس. بىز بۇ بەش يىلدىن بېرى بىر ـ بىرىمىزنى خېلى چوڭقۇر چۈشىنىپ قالغانىدۇق. ئەمدى يەنە بىرىنى سىناپ، چۈشەنگۈچە چاچقا ئاق كىرمەمدۇ؟ بىراق، ئادىل ماڭا بۇنداق مۇئامىلە قىلىۋاتسا، ۋاييەي، ماڭا ئادەم كەممىتى؟ ئاشۇنىڭ زىتىغا تازا...

خىيالىلىرىم گاھ چىگىشلىشىپ، گاھ يېشىلەتتى. شۇ تەرىزدە نەچچە كېچە كىرپىك قاقماي، تاڭلار ئاپئاق ئاقىرىپ كەتتى.

بۈگۈن شەنبە، كەچتە مەن دېجۇرنى ئىدىم. بىر ھەپتىدىن بېرى ئۆينىڭ تامىقىنىمۇ سىغىنىپ قاپتىمەن. ھېلىقى نەۋرە

ھەدەمنى ئۇزۇن بولغان كۆرمىگەنىدىم. بۇگۈن، ئۇلارنى يوقلاپ قويغاچ، ئۆيىگە تاماق يېگىلى باردىم.

نەۋرە ھەدەم 30 لاردىن ئېشىپ قالغان بولسىمۇ، خوددى 20 ياشلىق قىزلاردەك شوخ ھەم چىرايلىق ئىدى. ئىككىمىز بىرگە بولساق، گېپىمىز پەقەت تۈگىمەيتتى. ئاشخانا ئۆينىڭ ئىشىكىنى يېپىۋېلىپ، لەگمەن سوزغاچ ئىككىمىز يەنە پاراڭغا چۈشتۇق.

— شۇنداق قىلىپ، ئادىل بىلەن يامان بولۇپ قالدىم، دېگىن. بۇ قىلغىنىڭ بولماپتۇ. مەنمىچۇ سېنىڭدەك ۋاقتىمدا، ئاكاڭنى نەچچىسىدىن تارتىۋېلىپ تۇرۇپ توي قىلغانىدىم. ئەر كىشى دېگەنگىچۇ، ئاچچىق بىلەن تاتلىقنى تەڭ ئىشلەتمىسەڭ، چاتاق چىقىدىغان گەپ قارا. ئاچچىق بولۇپ كەتسەڭ سىركىسى سۇ كۆتۈرمەيۋاتقان. تاتلىق بولۇپ كەتسەڭ ياراشمايۋاتقان، يىغىپ كەلگەندە داۋخوراق خەق بۇ... نېمىسىنى دەي ئۇكام. ئۇي تۇتقاندا بىلىسەن تېخى. تۇرمۇش دېگەنگىمىچۇ سەنئەت كېرەككەن، سەنئەت! — ئۇ سوزۇلغان لەگمەنلەرنى قازانغا سېلىپ ئىلەشتۇرگەچ، سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — مەن ساڭا بىر ئەقىل ئۆگىتىپ قويايى، ھەدەڭنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن ئىش دېگىنە. چاتاق چىقمايدۇ، — دەپ بۇرۇن بولغان بىر ئىشنى سۆزلەپ بەردى. ئىككىمىز كۈلۈپ، ئۆزىنى بېشىمىزغا كىيدۇق. ھەدەمنىڭ سىپايە يولدىشى كۈلكىمىزنى ئاڭلاپ، ئىشىكنى ئاستا ئېچىپ كىرىپ كەلدى.

— پاھ، پاھ ئىككىڭلار قالتىس خوشالغۇ؟ مەنمۇ ئاڭلايچۇ شۇ قىزىق گېپىڭلارنى.

— ۋاي بولدى، سىز بۇرۇن ئاڭلاپ پاقىڭىز قانغۇچە كۈلۈۋالغان، ئەمدى ئاڭلىسىڭىز مەززىسى بولمايدۇ.

ھەدەم ئىككىمىز تېخىمۇ كۈلۈشۈپ كەتتۇق. ھەدەمنىڭ يولدىشى بىزگە قاراپ كۈلۈپ قويدى ۋە ھەيران بولغاندەك

مۇرىسىنى قىسىپ قويۇپ چىقىپ كەتتى. شۇنداق قىلىپ ھەدەم ئىككىمىز پىلاننى تازا ئوبدان تۈزۈۋالدۇق.

ھەش - پەش دېگۈچە بىز پىلانلىغان شەرتىمۇ يېتىپ كەلدى. ئادىللارنىڭ ئۆيى، نەۋرە ھەدەملەر ئولتۇرغان بىنانىڭ يۇقىرى تەرىپىدىكى بىر كوچىدا ئىدى. بۇ كوچىدىن ئۆتكەن ئادەملەرنى بالكۇندا تۇرۇپ، ئوچۇق كۆرگىلى بولاتتى.

بۇگۈن شەنبە بولغان ئىكەن، ئادىل چوقۇم ئۆيدە ئولتۇرمايدۇ، دەپ ئويلايتتىم. دېگىنىمدەك قارا‌ڭغۇ چۈشۈپ يېرىم سائەتلەردىن كېيىن، ئۇ كوچىدا پەيدا بولدى. ھەدەم بىلەن خوشلاشتىم - دە، بىنادىن ئۇچقاندەك چۈشتۈم. ھەدەمنىڭ ۋېلىسىپىتىنى مىنىپ كېتىدىغان بولۇپ كېلىشكەنىدۇق. بىردەمدىلا ئۇنىڭ كەينىدىن يېتىشتىم. قارىغاندا ئۇ بىر ئۇچرىشىشقا ماڭغان بولسا كېرەك. سائىتىگە قاراپ قويۇپ، قەدەملىرىنى ئالدىرىماي ئېلىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭغا يېقىنلاپ كېلىپ، قوڭغۇراقنى جىرىڭلىتاي دەپ توختاپ قالدىم. قولۇم ئىختىيارسىز تىترەپ كېتىۋاتاتتى. شۇ تاپتا، جۈرئەتتىن سۆز ئاچقىلىمۇ بولمايدىغان دەرىجىگە چۈشۈپ قالايلا دېگەنىدىم. يەنە كېلىپ مەن ئۇنىڭغا ئېگىلەرمەنمۇ؟

بىز قىزلار ئاجايىپ بولىدىكەنمىز. ئۆزىمىزگە مۇكەممەل بىر ئادەمنىڭ مەڭگۈلۈك ھەمراھ بولۇشىنى چىن قەلبىمىزدىن ئارزۇ قىلىمىز. ياشلار تېخىمۇ شۇنداق. لېكىن دۇنيادا مۇكەممەل ئادەمنىڭ بولۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس. چۈنكى زاۋۇتتىن ئارزۇيۇڭغا قاراپ، تاللاپ ئالىدىغان تاۋار ئەمەس، بەلكى ئىنسان ئۇ مۇكەممەللىك دەرىجىسىگە يەتكەنده، بۇ دۇنيادا ياشىشىڭنىڭمۇ ھاجىتى قالمايدۇ، ئەلۋەتتە. بىراق، بىز قىزلار سۆيگۈ - مۇھەببەت ئالدىدا ھەقىقىي قارىغۇ. بىرىنى ياخشى كۆرۈپ قالدۇقمۇ بولدى، ھەممىنى ئۇنتۇيمىز، كېچە - كۈندۈز ئۇنى يەنە بىر قېتىم كۆرۈشكە شۇ قەدەر تەشنا بولىمىز. كۆزىدىن،

تۇرقىدىن ھەتتا ئۇنىڭ ماڭغان ئىزلىرىدىنمۇ سۆيگۈ - مۇھەببەت، مەنا ئىزدەيمىز. مانا شۇلا، بىزنىڭ نەزىرىمىزدىكى ھەقىقىي مۇكەممەل ئىنسان دەرىجىسىگە يېتەلەيدۇ، ھەتتا، ئۇ قەلبىمىزدىكى بىردىنبىر ئىلاھقا ئايلىنىدۇ، كاللىمىز خۇددى سىنئالغۇ ئاپپاراتىغا ئوخشاش، ئۇنىڭ پۈتۈن تۇرقىدىن ئەڭ ئاددىي سۆز - ئىبارىلىرىگە قەدەر، بىرمۇبىر خاتىرىلىۋالىدۇ.

بىز ئەنە شۇنداق خىيالىي تۈيغۇ قاينىمىدا ئۇزۇپ يۈرگەندە تاسادىپىي بىز كۆتمىگەن بىرەر ئىش يۈز بېرىپ، قىلدىن قىيىق كەتكۈدەكلا بولسا، كۆتۈرەلمەي ئۇمىدسىزلىنىپ، ھالىمىزدىن كېتىپلا قالىمىز. بەزىدە ئويلىساڭ تېخىمۇ قىزىق، بىز قارشى تەرەپنى، غايىۋى سۆيگۈ قۇدرىتى بىلەنلا، خۇددى ئاخىرقى پادىشاھ فۇيىنى يۇلەپ تەختكە چىقارغاندەك، يۈكسەكلىك دەرىجىسىگە كۆتۈرۈۋېلىپ، تەلەپنىمۇ شۇنچە چوڭ قويۇۋالىدىكەنمىز، ئەمەلىيەتتە، ئۆزىمىزنى شۇ تەلەپنىڭ يېرىمىغىمۇ سېلىپ باقمايدىكەنمىز. ئېيتماقتا ئۇلار «ئوغۇل بالا» بولغان بىلەن، يەنىلا بىزگە ئوخشاش ئىنساندە؟ ئىنسان بولغانىكەن كەمچىلىكتىن خالىي بولغىلى بولارمىدى؟ خالىي بولغان بولسىدى، ھېچكىم: «بىز ئۇچۇن ئەۋلىياغا چوقۇنۇشنىڭ ھاجىتى بار» — دېيەلمىگەن بولاتتى. بەلكى، ئۇ چاغدا مەۋجۇدىيەتنىڭمۇ ھاجىتى قالماس.

ئادىل ئون نەچچە قەدەم ئالدىمدا كېتىپ بارىدۇ. ۋېلىسىپىتنى مېڭىشىغا قويۇپ بېرىپ، ئۆزۈمدىن - ئۆزۈمگە خىيالغا كېتىپتىمەن. بىرەيلەنگە سوقۇلۇپ كەتكىلى تاس قالغاندىلا، چۆچۈپ ئېسىمگە كەلدىم.

ياق، مەن ئۇنى سۆيىمەن، يەنىلا شۇ ئادىلنى سۆيىمەن!

قايتىدىن غەيرەتكە كېلىپ، ئادىلغا يېتىشتىم - دە، ۋېلىسىپىت قوڭغۇرىقىنى جىرىڭلاتتىم. ئۇ كەينىگە ئۆرۈلدى - دە، تۇرۇپلا قالدى.

— ھەي ئادىل، قوڭغۇراقنى جىرىڭلاتمىسام، قاراپمۇ

قويمامسىز نېمە؟ — مەن ئۇنىڭ ھاڭۇېقىپ تۇرۇشىغا قاراپ، ئۆزۈمنى تۇتالماي كۈلۈپ تاشلىدىم، — ياخشىمۇسىز؟

— ياخشىمۇسىز؟

— نېمە قاراپ تۇرىسىز؟ ھەدەمنىڭ ئۆيىگە كەلگەنىدىم، بەك كەچ قالدىم. مېنى ئاپىرىپ قويامسىز - قانداق؟

— چاتاق يوق، ئاپىرىپ قويايلى، — ئۇ ماڭا قاراپ مەنىلىك كۈلۈپ قويۇپ، ۋېلىسىپىتكە قول ئۇزاتتى.

يولدا كېتىپ بارىمىز. ئۇنىڭدىن بىر ئېغىز گەپ چىقمىدىغاندەك ئەمەس.

— ئەسلىي قارىمايلا ئۆتۈپ كېتەي دېگەنىدىم. بۈگۈن شەنبە بولغاچقا يول قالايمىقان دەپ ئەنسىرىدىم.

— شۇنداقمۇ؟ — ئۇ خۇددى تەنە قىلغاندەك سوراپ قويدى.

— ئەلۋەتتە، — دېدىم ۋە دائىمقىدەك بېلىدىن تۇتتۇم - دە، دۇمبىسىگە يۆلەنىدىم. ئۇنىڭ ئاسانلا غەزەپكە كېلىدىغانلىقىنى بىلەتتىم. ئۇ «ۋاي» دەپلا كۈلۈۋەتتى... دوختۇرخانا ئالدىغا كېلىپ ۋېلىسىپىتتىن چۈشتۇق، بېشىمىز ئۈستىدىكى كوچا چىرىغى بىز ئۈچۈنلا يېقىپ قويۇلغاندەك ئىنتايىن يورۇق ئىدى. ئەتراپىمىزدا مىغىلداپ يۈرگەن كەچ بازارچىلار كۆزىمىزگىمۇ كۆرۈنمەيتتى. خۇددى ئىككىمىز قاتۇرۇپ قويغاندەك، بىر - بىرىمىزگە قاراپ قېلىشقانىدۇق.

— دىلدار، مېنى كەچۈرەمسىز؟

مەن كۈلۈپ قويدۇم. ئۇنىڭ بۇ سۆزىگە نۇرغۇن مەنە يوشۇرۇنغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتىم.

— بەش يىللىق مېھرى - مۇھەببەتنى شۇنچە ئاسان چاغلامسىز؟

ئۇ خىجىل بولغاندەك يەرگە قاراپ قويدى.

— ئەمىسە ئايلىنىپ كەلسەك قانداق؟

— چاتاق يوق، ئاۋۋال ۋېلىسىپىتنى ياتاقتا ئەكىرىۋېتەيلى.

كەچتە ياتاققا ئىنتايىن خۇشال قايتىپ كەلدىم. مەن دەسلەپكى قەدەمدە غەلىبە قىلغانىدىم. ئۇ ۋەدىلەشكەن ئۇچرىشىشقا ئەمەس، مەن بىلەن كەتتى ـ دە. ۋەدىلەشكىنىنى ئۆزى دېمىسىمۇ، مەن بىلەتتىم. ئۇنىڭ قانداق سورۇنغا قانداق بارىدىغانلىقى ماڭا بەش قولدەك ئايان، لېكىن ئۇلارنى تەگەپ، يەنە كۆڭۈلسىز بولۇشنىڭ ھاجىتى يوق. ئومۇ ھەممىنى چۈشەنگەندەك قىلاتتى. خوشلىشىدىغان چاغدا، ئۇ:

— ئەمدى توي قىلىۋالساق بولغۇدەك. سىز قانداق قارايسىز، — دەپ سوراپ قالدى.

— مەنمۇ ۋاقتى يەتكەندەك ھېس قىلىۋاتىمەن، — دەپ جاۋاب بەردىم. ياتاققا يېنىپ كىرىپ، ئىختىيارسىز كۈلۈپ تاشلىدىم. نەۋرە ھەدەم راست دەپتىكەن. ئادەم دېگەن خام سۈت ئەمگەك بەندە، ھېسسىياتچان كېلىدۇ. مانا بۇ پىسخولوگىيىنى ئوبدان ئۆگەنگەنىڭ پايدىسى...

شۇ كۆڭۈللۈك مىنۇتلارنى ئويلاپ يېتىپ بىر چاغدا ئۇخلاپ قاپتىمەن. پۈتۈن بىر كېچە ئاپئاق توي كۆڭلىكىنى كىيىپ چۈشەپ چىقتىم.

3

ياربمنى كەپتۇ دېسە،
يۈگۈرۈپ چىقاي باشىم بىلەن.
يار يۈرگەن كوچىلارغا،
سۇ سېپەي ياشىم بىلەن.

ئۇنئالغۇدىن مۇڭلۇق خەلق ناخشىسى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

ياربمنى كەپتۇ دېسە،
يۇگۇرۇپ چىقاي باشىم بىلەن.

نېمىشقىدۇر، بۇ مىسرالارنى ئېچىمدە تەكرارلاپ قالدىم.
ئۇنىڭ ئۆيگە كەلمىگىنىگە بۇگۈن ئۈچ كۈن بولدى. ھازىر بۇنداق ئىشلارغا كۆنۈپ قالغاچقىمۇ، بۇرۇنقىدەك ئەنسىرەپ كەتمەيدىغان بولۇپ قالغانىدىم. داستىكى كىرنى مىجىپ ئولتۇرۇپ خىيالغا كەتتىم.
ھەي، تۇرمۇش دېگەن ئاجايىپ بولىدىكەن. ئادەم ياش ۋاقتىدا «توي» دېگەن بۇ سۆزنى ئاجايىپ مۇقەددەس بىلىدۇ. ئالدىرىشىدۇ. خۇددى توي قىلمىسا، ئۇ بىر يەرگە قېچىپ كېتىدىغاندەك. «توي» دېگەن بۇ سۆز گەرچە ھەممە ئادەمنىڭ كۆز ئالدىغا ئاجايىپ رومانتىك تۈيغۇ، شېرىن ئارزۇ - ئارمان ۋە خۇشاللىقلارنى كەلتۈرسىمۇ، ماھىيىتىدىن ئويلىغاندا، بۇ سەن جاھانغا، ئۆي تۇتقانغا توي دېگەن گەپكەن. قىزىق يېرى ئادەم ئۆزى ھەۋەس قىلىپ، خۇشاللىق بىلەن تۇرمۇش دېگەن بۇ قەپەسنىڭ ئېچىگە يۇگۇرۇپ چۈشىدىكەن.
مانا ھەش - پەش دېگۈچە توي قىلغىنىمىزغا بەش يىل بوپتۇ. ئوغلىمىز كامىل بۇ يىل ئۈچ ياشقا كىردى. تويىنىڭ قىزىقى، شۇ ئاپئاق توي كۆڭلىكىنى كىيگۈچىلا بولغان ئارىلىقتا ئىكەن. مانا شۇنىڭدىن بېرى تۇغمەس ئۆي ئىشىنىڭ قايىنىمدا پىرقىراپلا يۈرىمەن. ئاڭلىسام ئاياللار ئىنتايىن ھېسسىياتچان بولغانلىقى ئۈچۈن، گۇناھنى كۆپ ئۆتكۈزەرمىش، شۇڭا، خۇدا ئاياللارنىڭ گۇناھىنى يۇيۇشى ئۈچۈن، ئۇلارنى جاپاكەش قىلىپ يارالتقانمىش. «ھەي - ي!!!» ئىختىيارسىز كۈلۈپ تاشلىدىم. ياشلىقتىكى ئەسلىمىلەردىن ئەرلەرمۇ خالىي ئەمەس ئىدىغۇ؟
ئۇنىئالغۇدىكى ناخشا ساداسى ئۆز ئالدىغا ياڭراۋاتاتتى. كامىلمۇ ئۆز ئويۇنى بىلەن ئاۋارە، كاللامدىكى خىياللار دەخلىسىز

داۋام قىلماقتا ئىدى.

دادام كىچىك چېغىمدىلا ئۆلۈپ كېتىپ، ئاپام ئىككىمىزلا قالغانىدۇق. ئاپام مېنى دەپ قايتا توي قىلمىغانىكەن. جاپاكەش ئاپام ئۆزى ئانىسىدىن كىچىك يېتىم قېلىپ ئۆگەي ئانىنىڭ قولىدا چوڭ بولغاچقىمۇ، مېنى ئانا مېھرىگە قانسۇن دەپ، بارلىقىنى مەن ئۈچۈن قۇربان قىلغانىدى. ئىلگىرى بۇلارنى چۈشەنمىگەن بولسامۇ، ئانا بولغاندىن بېرى، سەھرادا يالغۇز تۇرۇۋاتقان ئاپامنى ئويلىساملا، كۆز ياشلىرىم تارىلاپ تۆكۈلىدۇ. شۇ چاغلاردىلا ئۈيقۇغا، ھاياتلىقنىڭ راھىتىگە قانغانىكەنمەن. بەش يىلدىن بېرى ئۆزۈمنى تۇزۇكرەك راھەتلىنىپ باققانەك ھېس قىلمايمەن. بولۇپمۇ بالا تۇغۇلغاندىن كېيىن ئىش تېخىمۇ كۆپەيدى. سەھەردە قوپۇپ ئۆي يىغىشتۇرغان، ئىشقا بارغان. چۈشتە كېلىپ چاي قاينىتقان، كەچتە كېلىپ تاماق ئەتكەن. بالىنىڭ كىر ـ قاتلىرىنى يۇيغان. ھەتتا شۇ بىچارە يالغۇز ئاپامنىمۇ ئايلاپ ـ ئايلاپ يوقلىيالمايمەن. ھازىر خەقنىڭ ھەممىسى ماڭا ھەۋەس قىلىدۇ. ئۆزىمىز بۇرۇنقىدىن كۆپ بېيىپ كەتتۇق، نېمە دېسەم تەل، تېخى بىر ئىمپورت قىلىنغان كىچىك ماشىنىمىز بار. قولىدىن كەلمەيدىغان ئىشى يوق شۇنداق كېلىشكەن ئېرىمۇ بار. قىز ۋاقتىمدا كېچە ـ كۈندۈز ئارزۇ قىلىدىغىنىمۇ مۇشۇنداق تۇرمۇش ئىدى. بىراق... نېمىسىنى دەي؟ دېسەڭ گەپ بولىدۇ، دېمىسەڭ دەرد. يىغىپ كەلگەندە تۇرمۇشنىڭ لەززىتى، تويدىن كېيىنكى بىر ئايدىلا ئىكەن. ھەممىسى «سېنى ۋاي» دەيدۇ. ئۆزۈڭ خان، ئۆزۈڭ بەگ، ئۇنىڭدىن كېيىن... تۇيۇقسىز ئالدىمدىن «ۋاڭ» قىلغان ئاۋاز ئاڭلىنىشى بىلەن تەڭ، ئوغلۇم كەينىگە داجىپ كېلىپ، مەن كىر يۇيۇۋاتقان داسقا چۈشۈپ كەتتى.

— ۋايجان! — ئۆزۈمۇ قورقىنىمدىن توۋلىۋەتتىم.

بۇ يىل بالدۇرلا سوغۇق چۈشۈپ كەتكەنىدى. تېخى پار

بىرىدىغان ۋاقىت بولمىغاچقا، بالىنى مۇزلاپ قالمىسۇن، دەپ ئۆيگە مەش قويۇۋالغانىدىم. شۇنىڭغا قارىماي، نەچچە كۈندىن بېرى بالىنىڭ مىجەزى يوق، ئوكۇل سالدۇرۇۋاتاتتىم. بايا ئۇ ئوكۇل بوتۇلكىلىرىنى ئويناۋاتقاندەك قىلغان. مەن خىيال بىلەن بولۇپ كېتىپ دىققەت قىلمىغانىكەنمەن. بالا بىر تال ئوكۇل بوتۇلكىسىنى ئوتقا تاشلاپ، قاراپ تۇرغان چېغى، بوتۇلكا ئېتىلغاندا قورقۇپ كېتىپ داسقا چۈشۈپ كېتىپتۇ.

بالا قاتتىق ۋارقىراپ يىغلاپ كەتتى. كونا قائىدە بويىچە يۈزىگە سۇ چېچىپ، ئالداپ يۇرۇپ يىغدىن ئاران توختاتتىم. بالىنى يۇيۇپ كىيىمنى ئالماشتۇرۇۋاتسام، ئادىل ئىشكتىن كىرىپ كەلدى. كامىل دادىسىنى كۆرۈپلا، قۇچىقىمدىن سىيرىلىپ چىقتىدە، ئۇنىڭغا ئۆزىنى ئاتتى.

— دادا!

— هوي، مېنىڭ بالامنى قارا، — ئادىل بالىنى بېشىدىن ئېگىز كۆتۈرۈپ، بىرنەچچە پىرقىراتقاندىن كېيىن، يەرگە قويغاچ، — مېنىڭ بالام يىغلاپتىغۇ؟ — دەپ سورىدى. مەن بولغان ئىشنى سۆزلەپ بېرىۋېدىم، ئۇ بىر تەرەپتىن كۈلگەچ، بالىنى غىدىقلاپ، — قورقۇنچاق، توخۇ يۈرەك، — دەپ ئەركىلىتىشكە باشلىدى.

ئىككىسىنىڭ قىقاس ـ چۇقانلىرى بىلەن ئۆي باشقىدىنلا ئاۋاتلاشتى. مېنىڭمۇ كۆڭلۈم بىردىنلا كۆتۈرۈلۈپ قالدى. ئادەتتە ئادىل تىجارەت بىلەن كۆپ چاغلاردا سىرتتا يۈرەتتى. ئۆيگە كەلسە بالا بىلەنلا بولۇپ كېتەتتى ـ دە، ئۇ ئوخلىغىچە، ئۆز ئارا پاراڭلاشقۇدەكمۇ پۇرسەت چىقىرالمايتتۇق. ئۇنىڭدىن كېيىن ھېرىپ تۇرغاندا بىزگىمۇ گەپ خۇشياقمايتتى ـ دە، يېتىپلا ئۇخلاپ قالاتتۇق. شۇڭلاشقىمىكىن، ئۇنى بارغانسېرى بىزدىن يىراقلىشىپ كېتىۋاتقاندەكلا ھېس قىلاتتىم. بۇ بىر ئائىلە ئۆچۈن ئىنتايىن خەتەرلىك ئىدى. لېكىن پاراڭلىشاي دەپ قانچە

ئۇرۇنساممۇ، ئورتاق بىر تېما تاپالماي قۇرۇق ئاۋارە بولاتتىم. ئىشقىلىپ مەن مۇشۇ كۈندە ئۇنىڭ بىزنى ئۇنتۇپ قالماي، ھەپتىدە بىرنەچچە كۈن بولسىمۇ، ئۆيدە بولغىنىغا خۇش ئىدىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ دوختۇرلۇق ئاجايىپ جاپالىق خىزمەت. بەزى چاغلاردا بىكارلا بولۇپ قالىسەن. بەزى چاغلاردا كەينى - كەينىدىن نەچچە ئوپېراتسىيىگە كىرىپ «ئۆھ» دېگۈدەكمۇ ھالىڭ قالمايدۇ، يامان بولۇۋاتقىنى مۇشۇ بالىنىڭ ئىشى بولدى. بىر بالا باققۇچى قىز بار ئىدى. بىرنەچچە ئاينىڭ ئالدىدا ئاپىسى ئاغرىپ قېلىپ، كېتىپ قالغانىدى. شۇنىڭدىن بېرى بىر قىز تاپالماي يۈرىمەن. كۈندۈزىغۇ يەسلىگە ئاپىرىپ قويىمەن. بىراق ئاخشاملىرى بىرەر جىددىي ئوپېراتسىيە بولۇپ قالسا، يا ئادىل يوق. بالا يالغۇز قالىدىغان گەپكەن. قايسىبىر كۈنى، بىر ئوپېراتسىيىگە كىرىپ كېتىپ، قاراڭغۇ چۈشكەندە بىراق چىقىپتىمەن. ھېلىمۇ ياخشى بالىنى ئوقۇنتۇچىسى ئۆيىگە ئېلىپ كېتىپتۇ، كېچىدە بېرىپ ياندۇرۇپ كەلدىم. بۇلارنى ئادىلغا دېگەن بىلەن پايدىسىمۇ يوق. «ئەر كىشى تالانىڭ ئادىمى» دەپ ئەجەبمۇ توغرا دەپتىكەن. «ئۆي، بالام» دەپ كۆيىدىغىنى يەنىلا شۇ ئانا ئىكەن. شۇنىڭغا يارىشا، ئۇ ئېرىڭ بولغان ئادەم يا سېنى قەدىرلىمىگەن، يا كەسپىدە تۇزۇكرەك نەتىجە قازىنالمىغان. بىر نېمە دېسەڭ «ھەممە نېمەڭ تەل، كىم سېنى ئىشلىسۇن دەپتۇ» دەيدۇ. لېكىن، بۇ ئۆزۈم ئەڭ سۆيىدىغان ھەم پەخىرلىنىدىغان كەسىپ تۇرسا، ئوپېراتسىيە پىچىقىنى قولۇمغا ئالدىممۇ، بولدى ھەممىنى ئۇنتۇيمەن. ئۇنىڭدىن ئايرىلسام، ھاياتلىقتا نېمە رولۇم قالسۇن؟ ياشايمەن دېيىشكىمۇ ھەققىم قالماس...

خىياللىرىم شۇ يەرگە كەلگەندە، تام سائىتى بەشكە داڭ ئۇردى. «ئاپلا تاماق ئېتىدىغان ۋاقىت بوپتۇ» دەپ ئويلىدىم - دە، قولۇمنى چايقاپ تاماققا تۇتۇندۇم.

تۇيۇقسىز ئىشىك چېكىلدى. ئادىل ئاران كەلگەندە ئۇنى

ئاۋاره قىلغۇم كەلمىدى ـ ده، بىر قولۇم خېمىر، بېرىپ ئىشكنى ئاچتىم. ئىشىك ئالدىدا ناتونۇش بىر ئايال تۇراتتى.

— ياخشىمۇسىز؟

— ياخشىمۇسىز؟

— ئادىل ئۆيدىمۇ؟

— ھەئە ئۆيده، ئادىل! — مەن ئۇنى توۋلاپ قويغاچ ئايالنى ئۆيگە تەكلىپ قىلدىم. ئادىل ئىشكتىن چىققۇچە، ئايالمۇ ئۆيگە كىرىپ بولدى.

— ھوي سىزمىدىڭىز ھە ياخشىمۇسىز؟ قېنى يۇقىرى ئۆتۈڭ.

— رەھمەت، مەن ئالدىرايتتىم.

— گەپ بولسا ئولتۇرۇپ پاراڭلىشايلى.

قارىماققا ئايال 40 لارغا بېرىپ قالغاندەك قىلاتتى. سەمرىپ تېرىسىگە تىقىلىپ كەتكەن بولسىمۇ چىرايىدىن كەتمىگەنىكەن. ياقىسىنىڭ ئويمىسى چوڭ ئېلىنغان كۆڭلىكى يېشىغا تازا ماس كەلمىگەندەك كۆرۈنەتتى. بىر قاراشتا ئەڭ بۇرۇن كۆزگە چېلىقمىدىغىنى بويىنىدىكى ئۇچ قۇر ئالتۇن زەنجىرى ئىدى.

مەن چاي راسلاۋاتقاندا، ئادىل ئايالنى ماڭا تونۇشتۇردى.

— بۇ شېرىكىمنىڭ ھەدىسى بولىدۇ، ئىسمى قەمەر، — پاھ ئادىل ئاجايىپ كېلىشكەن ئايالالر بىلەن بىللە ئىشلەيدىكەن ھە؟ مېھمانخانا بىلەن ئاشخانا ئۆي ئارىسىدا قاتناپ يۈرۈپ، ئۆتەر يولۇمغا ئورنىتىپ قويغان تىكلىمە ئەينەككە سەپسالدىم. ئەينەكتە كۆرۈنۈپ تۇرغان ئاۋۇ جۈدەڭگۈ ئايال مەن ئىدىم. ئۆزۈم ئاق بولغىنىم ئۈچۈنمۇ نەچچە يىللىق ئائىلە جاپاسى يۈزلىرىمده قالدۇرۇپ كەتكەن قارا داغ كۆزگە ئالاھىدە چېلىقاتتى. توي قىلغاندىن كېيىن، گىرىم قىلىشنىمۇ تاشلىغانىدىم. تاشلىدىم دېگەندىن كۆرە يېتىشەلمىدىم دېگىنىم تۈزۈك. كۆڭلۈمده «ئادىلغا قارىساملا بولدى» دەپ ئويلايتتىم. قىلىۋاتقان ھەربىر ئىشىم

تۆلەۋاتقان بەدەللىرىمنىڭ ھەممىسى، ئۇنىڭغا بولغان مېھرى - مۇھەببەتنىڭ قۇربانى ئىدى. ئۇنىڭ رازىمەنلىك بىلەن بىر قېتىم كۆلۈپ قويۇشلا بارلىق ھاردۇقۇمنى چىقىراتتى. بىراق، بايىقى ئايالغىلا قارىغاندا، مەن بەكلا بىپەرۋالىق قىلغاندەك تۇراتتىم. ئۇنىڭغا ھەم ھەسەت ھەم ھەۋەس قىلىپ قالدىم. بىر خىل ئاچچىق قىزغىنىش ئىچلىرىمنى ئېچىشتۇرۇپ كەتتى. ئۇلار بولسا ئاللىقاندا بىر سودا ئۈستىدە پاراڭلىشۋاتاتتى.

— شۇ مالنى يېگىراقتا ئېلىپ كەپتىكەن. ئىنىم ئۇ يەردە، مەن ئالدىراپلا سىزنى چاقىرغىلى كېلىۋېدىم.

— يۈرۈڭ ئەمىسە، ھازىرلا ماڭايلى! — ئادىل ئورنىدىن تۇرۇپلا كاستۇمىنى قولىغا ئالدى ۋە، — ھەي دىلدار. مەن يەنە كېتىدىغان بولۇپ قالدىم، ماڭا قارىماي تامىقىڭلارنى يەۋېرىڭلار، — دېگىنىچە قەمەر بىلەن بىللە سىرتقا ماڭدى.

— ۋىيەي، تاماق تەييار بولايلا دېگەن، بىر تەخسىدىن يەپ ماڭغان بولساڭلارچۇ، — بۇ گەپنى قىلغان چاغدىكى تەلەپپۇزۇم سەل قاتتىقراق چىقىپ كەتتى. مېنىڭ ئېرىم بولغان ئادەمنى باشقا بىر ئايال باشلاپ چىقىپ كېتىۋاتقاچقىمۇ، غۇرۇرىدە ئاچچىقىم كېلىۋاتاتتى.

— رەھمەت! — قەمەر ئۆرۈلۈپ كۆلۈپ قويدى. كۆزلىرىمگە ئۇ خۇددى تەنتەنە قىلىۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى. دادىسىنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ ماڭغان ئوغلۇمنىڭ قولىنى تۇتقىنىمچە بوسۇغىدا تۇرۇپلا قالدىم.

بۇ كېچىمۇ ئادىل قايتىپ كەلمىدى. ئەتكەن تامىقىمۇ شۇ پېتىلا قالدى.

ئەتىسى سەھەردە سۈتچى ئايالنىڭ ۋارقىرىشىدىن ئويغىنىپ كەتتىم. يۈگۈرۈپ چىقىپ سۈتنى ئېلىپ كىرسەم ئوغلۇم ئورنىدا ئولتۇرۇپ يىغلاۋېتىپتۇ.

— نېمە بولدۇڭ ئاپئاق بالام؟ — ئاشخانا ئۆيدە گاز ئوچاقتا

ئوت ياققاچ، ئوغلۇمدىن سورىدىم.

— دادامۇ كەتسە، سىزمۇ كەتسىڭىز مەن يالغۇز قالامدىمەن؟ — بالىنىڭ مۆلدۈرلەپ تۇرغان كۆزلىرىگە قاراپ يۇرىكىم ئېرىپ كەتتى.

— كەتمىدىم بالام، سۇت ئەكىردىم.

— سۇت؟ ماڭا بېرەمسىز؟ — ئۇ يالىڭاچ پېتىلا ئاشخانا ئۆيگە يۈگۈرۈپ كىردى.

— ما بالىنىڭ چىقىۋالغىنىنى قارا، ماڭە سوغۇق ئۆتىدۇ، — دېدىم ـ دە، ئۇنى كۆتۈرۈپلا ياتاق ئۆيگە ئېلىپ كىردىم ۋە ئالدىراش كىيىملىرىنى كىيدۈرۈشكە باشلىدىم. ئۇ تېخىچىلا سۇتىنىڭ جېدىلىنى قىلىۋاتاتتى.

— سۇت خام بالام، پىشقاندا بېرەي.

— يا، يا، يا...

— خام سۇت ئىچسىڭۇ ئادەمنىڭ قورسىقى ئاغرىيدۇ. مېنىڭ ئاپئاق بالام گەپ ئاڭلايدۇ ـ ھە؟ — دەپ ئۇنى بەزلىگىلى تۇردۇم.

— ئەمىسە سىزنىڭ سۇتىڭىز پىششىقما؟ — ھەيرانلىقتا بالىغا قاراپلا قالدىم. خۇدايا توۋا، ما بالىنىڭ گېپىنى. بىر ئالىم: «بالىلار تەربىيىسىنى تۇغۇلغان كۈندىلا باشلاش كېرەك» دېگەنىكەن، ئەمدى ئۇنىڭغا توغرا جاۋاب بەرمىسەم بولمايتتى.

— ئادەم دېگەن ھەممە نەرسىنى پىشۇرۇپ يەيدۇ. شۇڭلاشقا ئاپىنىڭ سۈتى قورساق ئاغرىتمايدۇ. كالا دېگەن سوغۇق سۇ ئىچىدۇ، چۆپ يەيدۇ. سۇتىنى پىشۇرۇپ ئىچمىسە قورساقنى ئاغرىتىدۇ ئەمەسمۇ؟

بالا بايىقى خەقىشلىكىدىن توختىغانىدى. بىر تەرەپتىن ئورۇن ـ كۆرپىلەرنى يىغقاچ، بالىنى ئالدىغىلى تۇردۇم.

— مېنىڭ بالام شۇنداق ئەقىللىق، پەقەت جېدەل قىلمايدۇ ـ ھە؟ مەن بالامغا شاكىلات، يەنە نېمىتى؟

— يەنە سېغىز.

— ھە يەنە سېغىز ئېلىپ بېرىمەن - ھە؟!

ئۇنى شۇنداق ئالداپ يۈرۈپ تامىقىنى بېرىپ، يەسلىگە ئېلىپ ماڭدىم. يەسلىگە يېقىنلا يەردە بىر خەنزۇ بوۋاينىڭ ماگىزىنى ئوچۇق تۇراتتى. كامىلغا بەرگەن بايىقى ۋەدەم يادىمغا كەلدى - دە، بالىنى كۆتۈرۈپ ماگىزىنغا كىردىم.

ماگىزىندىن چىقاي دەپ، ئىشىك ئالدىغا كېلىشىم، مەن ئۇچۇن ئۇنتۇلماس ئەسلىمە بولۇپ قالغان تارىخنىڭ تەكرارلىنىشى شۇنداقمۇ توغرا كېلىپ قالدى. قاتتىق چۆچۈپ كەتتىم، ھەتتا بوشقىنا توۋلاپمۇۋېتىپتىمەن.

— نېمە بولدى ئاپا؟ — بالىنىڭ سوئالى بىلەن ئىتتىك ئېسىمنى يىغدىم - دە:

— ھېچنېمە، — دەپلا، يەنە كەينىمگە ئۆرۈلۈپ، پۈكەي ئالدىغا كەلدىم. قانداق ئەقلىم ئىشلىدىكىن، خەنزۇ بوۋايدىن بىر بولاق چاي ئاپتىمەن. ماگىزىندىن يېنىپ چىقىپ، ئۇدۇلدىكى ئاشخانىغا قاراپ خېلىغىچە تۇرۇپ قالدىم. دەل شۇ يەر، ئاھ پەرۋەردىگارىم بۇ جاھان نېمە بولۇپ كېتىۋاتىدىغاندۇ؟ تېخى نەچچە مىنۇتنىڭ ئالدىدا ئادىل بىلەن قەمەر ئەنە شۇ ئاشخانىدىن چىقىپ كېلىۋاتاتتى. ئادىلغۇ ئەر كىشى، ئۇنىڭغۇ بوپتۇمۇ دەيلى، لېكىن، قەمەرگە نېمە بوپتىكەن؟ ئۆي - ۋاقىسىغا ئوت كېتىپتىمۇ، ھاياسىز، پاسكىنا! كىمدۇر بىرى: «ئايالىارنىڭ گۇمانى ئەرلەرنىڭ ئىشەنچىسىگە قارىغاندا توغرا چىقىدۇ» دېگەنىكەن. مەنمۇ خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش سەزگۈلىرىمگە ئىشىنەتتىم. شۇنچە سەھەردە ئۇلار نەدىن كەلدى؟ كېچىدىن بېرى نەدە يۈردى؟ قەدەملىرىمنى تەستە سۆرەپ يەسلىگە قاراپ ماڭدىم. ھېلىمۇ بالا كۆرۈپ قالمىدى، ئۇ «دادا!» دەپ بىر ۋارقىرىغان بولسا، پۈتۈن پەردىشەپ تۇگەپ، ھەممىمىز شەرمىسار بولار ئىدۇق. كۆزلىرىمدىن ياشلىرىمنىڭ تاراملاپ تۆكۈلگىنىنىمۇ

تۇيمايلا قاپتىمەن. ئوغلۇم:

— ئاپا، يىغلاۋاتىسىزغۇ؟ — دەپ بۇدرۇق قوللىرى بىلەن يۇزلىرىمنى سىلىغاندىلا ئېسىمگە كەلدىم.

— يىغلىمىدىم بالام، كۆزۈمگە بىر نەرسە كىرىپ كەتتى.

— مەن قاراپ باقايمۇ؟

— بولدى، ئۆزى چىقىپ كېتىدۇ.

بالىنى ئەركىلەتكەن بولۇپ، باغرىمغا مەھكەم باستىم.

— مېنىڭ تىرىكىمۇ سەن، يۆلەنچۈكۈمۇ سەن، بالام! — تۇرۇپ ئەندىكىپ ئەتراپىمغا قارىدىم. خەق نېمە دېيىشۋاتقاندۇ؟ ھېچكىم ماڭا دىققەت قىلغاندەك ئەمەس. ھەر كىم ئۆز ئىشى بىلەن ئاۋارە ئىدى.

بالىنى يەسلىگە ئاپىرىپ قويۇپ، قايتتىم. مەن يولنى ئەمەس، يوللار مېنى، يۈرىكىمنى دەسسەپ مېڭىۋاتقاندەك قىلاتتى. سارغايغان كۆز يوپۇرمىقى ئاندا-ساندا لەيلەپ چۈشۈپ، ئاياغ ئاستىمىزدا دەسسىلىپ قالاتتى.

— كۆز يوپۇرمىقى! — يەردىن بىر تال يوپۇرماقنى ئېلىپ، ئالىقىنىمغا قويدۇم، — مەن ساڭىلا ئوخشاپ قالغاندەك قىلىمەن.

ھاۋا ئوچۇق بولسىمۇ، كۆزنىڭ ئىزغىرىن شامىلى يۈز-كۆزنى سىيپاپ ئۆتەتتى. ئىختىيارسىز تەنلىرىم شۇركىنىپ مۇزلىغاندەك قىلدىم. ئۈستۈمگە كىيىۋالغان ھاۋارەڭ يازلىق پەلتونىڭ ئالدىنى ئېچىۋەتكەنىكەنمەن. شامال ئۇنىڭ ئېتەكلىرىنى ھەريان ئۇچۇراتتى. ياقامنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، پەلتوغا تېخىمۇ بەكرەك ئورىدىم.

ئاشۇ تەقلىدتە لەيلەپ مېڭىپ، خىزمەتكە بىر سائەت كېچىكىپ كەپتىمەن.

شۇ كۈنى كەچتە ئۇ قايتىپ كەلدى. بالىنى ئۇخلىتىپ قويغاندىن كېيىن، ياستۇققا يۆلەنگىنىچە كۆزلىرىنى يېرىم يۇمۇپ

ياتقان ئادىلىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئولتۇردۇم. بىراق، گەپلىرىم، تاكلىيىمغا چاپلىشىپ قالغاندەك، خېلىغىچە ز ۇ ۋانىمنى چىقىرالماي قالدىم. خۇددى ئادىلىنىڭ ئالدىدا بىر نومۇسلۇق ئىش قىلىپ قويغاندەك، ئۆزۈمدىن - ئۆزۈمگە خىجىل بولۇپ، يۇزلىرىم ئوت ئېلىپ كېتىۋاتاتتى. ئاخىرى پۈتۈن غەيرىتىمنى يىغىپ ئېغىز ئاچتىم.

— ئادىل بىر ئاز ۋاقىت چىقىرىپ پاراكلاشساق بوپتىكەن.

— پاراكلاشقۇدەك نېمە بار؟ — ئۇ ئىرەن قىلماي ياتاتتى.

— نېمە بار دەيسىزغۇ؟ ئەر - ئاياللار ئوتتۇرىسىدىكى پىكىر ئالماشتۇرۇش نورمال ئىشقۇ؟

— نېمە بولدۇڭ دىلدار؟ خىيالىي سۆزلىمەي ئورۇن ساله، بۇگۈن بەك چارچاپ كەتتىم.

— شۇنداقمۇ، قەمەر سىزنى بەك كۆڭۈللۈك ئويناتقان ئوخشىمامدۇ؟ — بۇ گەپنىڭ ئاغزىمدىن قانداق چىقىپ كەتكىنىنى ئۆزۈممۇ تۇيمايلا قالدىم. كۆزلىرىمدىن ئوت چاقناپ مېڭىلىرىم غۇڭۇلداپ كەتتى.

— نېمە دەۋاتىسەن دىلدار؟ — ئۇ خىجىل بولۇش ئۈياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە ئورنىدىن تۇرۇپلا ماڭا گۆلەيدى.

— نېمە دېگىنىمنى تېخى بىلەلمىدىڭىزما؟ سىز مېنىڭ ئېرىم، بالىنىڭ دادىسىسىز. مېنىڭ سىزنىڭ نەگە بېرىپ، نەدە تۇرۇۋاتقانلىقىڭىزنى سوراش مەسئۇلىيىتىم بار. سىزنىڭمۇ زىممىڭىزدە بىر بالىنى تەربىيىلەش ۋەزىپىسى بار. قەمەر دېگەن پاسكىنىنىڭ سىزدە نېمە ئېلىشى بار ئىدى؟ ئەتىگەن قاغا پوق يېمەستە، ئۇنىڭ بىلەن ئاشخانىدىن چىققىنىڭىزنى كۆردۈم. سىز بىر دادىسىز، بالىڭىزدىن خىجىل بولمامسىز؟ — ئۆزۈمنى تۇتالماي ئۆكسۈپ يىغلاپ كەتتىم. بارماقلىرىم ئارىسىدىن سىرغىغان ياش، ئېتەكلىرىمگە تۆكۈلەتتى.

گەپ تەسىر قىلدىمۇ، يا يىغامنى كۆرۈپ بىر ئاز يۇمشىدىمۇ، ئۇ يېنىمغا كېلىپ، مۇرەمدىن تۇتۇپ ئۆزىگە تارتتى.

— بىلىمەن دىلدار، سەن جاپادا قالدىڭ. لېكىن مېنىڭ قىلىۋاتقىنىمنى سەن ئۇچۇن، ئوغلۇم ئۇچۇن ئەمەسمۇ؟ مەندىن بۇنداق خاتا گۇمان قىلساڭ قانداق بولىدۇ؟

— قەمەر بىلەن شېرىكلەشمىسىڭىز، سىزگە باشقا شېرىك يوقمىدى؟ بولدى، زادى شۇنداق يېرى بولسا، بۇ سودىنى قىلماي قويۇڭ. مەن ئۆتۈنۈپ قالاي، ماڭا كۆڭۈل ئارامى كېرەك، — ئىختىيارسىز ئۇنىڭ ئالدىغا تىزلاندىم. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئۇچۇن ھەممىنى قىلىشقا تەييار ئىدىم.

— يېڭى سالدۇرۇۋاتقان ئۆيىمىزمۇ پۈتەيلا دېدى. ئاز كۈندە شۇ ئۆيگە كۆچۈپ چىقايلى. بۇندىن كېيىن سەنمۇ خىزمەت ئىشلىمە. ئەمدى بارلىقىمىزنى ئوغلىمىزنى تەربىيىلەشكە قارىتايلى، ماقۇلمۇ؟ — ئۇ بۇ سۆزى بىلەن مېنى ئالداۋاتامدۇ يا راست دەۋاتامدۇ، بۇ ماڭا قاراڭغۇ ئىدى.

— مېنى ئۇ چوڭ قورۇدا ھۆۋقۇشتەك يالغۇز تۇر، دېمەكچىمۇسىز؟ ياق، مەن ئۇنداق قىلالمايمەن. كەسپىمنى ئىنتايىن ياخشى كۆرىدىغىنىمنى ئوبدان بىلىسىز. ئەگەر سىز تەلەپ قىلسىڭىز، خىزمەتتىن كەچسەممۇ كېچەي، بىراق، سىزمۇ بۇنىڭدىن كېيىن بىزدىن ئايرىلماسلىققا ۋەدە بېرىڭ.

— ماقۇل، مەنمۇ ئاستا ـ ئاستا تۇزىتەي. مۇسۇلماندارچىلىقمۇ ئاستا ـ ئاستا ئەمەسمۇ؟ — ئۇ ئېڭىكىمدىن تۇتۇپ، مېنى يېقىملىققىنا ئەركىلىتىپ قويدى. شۇنداق بىر كېلىشكەن يىگىت مېنىڭ ئېرىم ـ ھە؟ مەن ئىختىيارسىز ئۇنىڭدىن پەخىرلىنىپ قالدىم. پۈتۈن ۋۇجۇدۇم يورىكىم بىلەن ئۇنى قۇچاقلىغۇم، مەڭگۈلۈككە قۇچاقلىغۇم كېلەتتى.

— بىز سىزدىن ئايرىلالمايمىز. ئادىل! — ئۇنىڭ

ئېڭكىمنى تۆتۈپ تۇرغان قوللىرىنى مەھكەم قىسىپ باغرىمغا باستىم.

ئاھ خۇدا، ئۇنىڭ كۆڭلىگە ئىنساپ بەرگەيسەن!

4

چاغانغا ئولگۈرۈپ يېڭى ئۆيگە كۆچۈپ چىقتۇق. مەن ئەڭ ئاخىرقى يۈك - تاقىلار بىلەن بىللە بۇ ئۆيگە تۇنجى قېتىم قەدەم باستىم.

بىر مو كەلگۈدەك قورۇ پىششىق خىش بىلەن قوپۇرۇلغان تام بىلەن قورشالغانىدى. كەڭ ياسالغان رىشاتكىلىق تۆمۈر دەرۋازىدىن كىرگەن يول ئوتتۇرىدىكى گۈلخاننى ئايلىنىپ، ئىككىگە ئايرىلاتتى. گۈلخاننىڭ ئوڭ تەرىپىگە ماشىنا قويۇش ئورنى، سول تەرەپ ئىشىكتىن كىرگەن يەرگە كىچىككىنە بىر تۆمۈر رىشاتكىلىق قەپەس، ئۇنىڭدىن سەل نېرىغا ئاق سىرلانغان بىر دۆگىلەك سېمونت شىرە بىلەن بىرنەچچە ئورۇندۇق جايلاشتۇرۇلغانىدى. ئەتراپىغا يېڭى تىكىلگەن بىرنەچچە تۈپ مەجنۇنتال بىلەن ئارچا كۆچىتى خۇددى ئۆزلىشىلمەيۋاتقاندەك غېرىبسىنىپ تۇراتتى. ئۇدۇلدا، مىللىيچە ئۇسلۇبتا ئاجايىپ كۆركەم سېلىنىپ، ئاپئاق سىردا سىرلانغان ئىككى قەۋەت بىنا قۇياش نۇرى ئاستىدا ئۇسسۇلغا چۈشكەن توزدەك رەڭدار كۆرۈنەتتى. ئۇستا ھۇنەرۋەنلىڭ قولىدىن چىققان ھەربىر نەقىش سامانۇي خان سارايلىرىنى ئەسلىتەتتى. ئىللىپىس شەكىلدە ياسالغان قوش قاناتلىق ئەينەك ئىشىكتىن كىرگەندىن تارتىپ تاكى ھەربىر ئۆينىڭ ئالدىغىچە قىزىل پالاس سېلىنغانىدى. ئۆيدىكى رەڭدار چىراغلار، دېرىزىگە ئېسىلغان چەت ئەلنىڭ ئالىي دەرىجىلىك بىر يۇرۇش پەردىلىرى، ھەممە ئۆيدە چوغدەك چاقناپ تۇرغان خوتەن گىلەملىرى، ھەربىر ئۆي جابدۇقىنىڭ تېگىشلىك

ئـورۇنـغـا جايلاشتۇرۇلغانلىقلىرى بۇ ئۆزىنى خۇددى بىر ئۇستا سەنئەتكار تەرىپىدىن لايىھىلەنگەندەك تەسىرگە كەلتۈرەتتى.

ئـەرلەر ئۇنى - بۇنى يۆتكەش - چۈشۈرۈش بىلەن ئاۋارە ئـىـدى. ئـادىل ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۇياقتىن - بۇياققا چېپىپ يۈرەتتى. ئىشكتىن كىرگەندىكى زالغا قويۇلغان ساپاغا ئۆزۈمنى ھـارغـىـن تاشلاپ ئولتۇردۇم. بۇنداق كاتتا ئۆي - ئىمارەت، ھـەشـەمـەتـلـىـك ئۆي جاھازىلىرىنى تۇتارمەن دەپ چۈشۈمدىمۇ ئـويـلـىـمـغـانـىـدىم. مەن ھەقىقەتەن بەختلىك ئىكەنمەن. ساپانىڭ يۈمشاق يۆلەنچۈكىگە بىر جۈپ ئاق قۇ بىلەن گۈلنىڭ سۈرىتى چـۈشـۈرۈلگەن ياپقۇچ يېپىلغانىدى، ئۇنى تۇتۇپ كۆرۈۋېتىپ، يۈرىكىم ئىختىيارسىز جىغىدە قىلىپ كەتتى. ئۇنى قەمەر تۇتۇپ كـۆرگـەن بـولغىيمىتى؟ بىردىنلا ئۆپكەم ئۆرلەپ يىغا تۇتتى. ئۆزۈمنى خۇددى خەقىش بالا ئۇيناپ - ئويناپ بىر چەتكە تاشلاپ قويغان لاتا قونچاقتەك بىچارە ھېس قىلىپ كەتتىم.

بـۇ ئۆيگە كۆچۈپ كېلىپمۇ، ئۇ ھېلىقى مىجەزىنى يەنىلا تاشلىمىدى. تېخى «سىلەرگە ھەمراھ بولىدۇ» دەپ سەھرادىكى بـىـر تـۇغقىنىنىڭ قىزىنى بىزگە قوشۇپ قويغىنىغا نېمە دەپ كېتەي؟

بىز كېلىپ، ئەتىسىلا ئىشكىنىڭ سول تەرىپىدىكى ھېلىقى رىشاتكىلىق قەپەستە گېرمانىيىنىڭ قىممەت باھالىق يوغان باش ئىتىدىن بىرى پەيدا بولدى. ئۇ ئىتنىڭ ئەلپازىدىن قارىغاندا، قورۇغا ئادەم ئەمەس چاشقانىنمۇ يولاتمايدىغاندەك قىلاتتى.

بۇ ئۆيگە كۆچۈپ كېلىپ، ئاز كۈندىن كېيىن سەھرادىكى ئاپامنى ئەكىلىپ بۇ ئۆيدە بىر ھەپتە تۇرغۇزدۇم. بىچارە ساددا ئاپام يەرگە سېلىنغان قىزىل پالاسنى، تامغا ئورناتقان گۈللۈك چـىـراغـىـنـى، ئـاشخانا ئۆيدە ئەنسىز ئاۋاز چىقىرىپ تۇرىدىغان توڭلاتقۇنىڭ بۇرجەكلىرىنى سىلاپ كۆرەتتى ۋە كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ تۇرۇپ:

— ئازىلىغىنىمغا يارىشا، خۇدا بەختىڭنى بەردى بالام، — دەپ قويىاتتى. سىرتىم پۈتۈن تۇرغان بىلەن، ئىچىمدە پارە - پارە بولۇۋاتقان قەلبىمدىكى يېڭى جاراھەتنى ئاپامغا قانداقمۇ كۆرسىتەي؟

مەن ھازىر ھەممىنى بىلىپ تۇرىمەن، پەقەتلا ئادىلىنىڭ ئالدىدا «مانىغۇ» دەپ تاشلاشقا ئىسپاتىملا كەم ئىدى. ئاپام بىزنىڭكىدە تۇرغان بىر ھەپتىنىڭ ئۈچ كۈنىدە ئادىل ئۆيدە بولمىدى. بۇنىڭغا نېمە دەي؟ ئاق كۆڭۈل ئاپامغا چاندۇرماي:

— تىجارەت دېگەن شۇنداق بولىدىكەن ئاپا. «پۇل دېگەننىڭ بىر ئۇچى يۇرەكتە»، دېيىشىدۇ. نەچچە مىڭلىغان پۇلنى ئايلاندۇرۇپ يۈرگەندىن كېيىن شۇنىڭ كەينىدىلا بولىدىغان گەپكەن. بۇمۇ بىز ئۈچۈن دېگىنە، — دەپ قويدۇم.

ئاپام قايتىدىغان كۈنى ئادىل ئۇنىڭغا بىرنەچچە قۇر كىيىم ئالغاچ كەپتۇ. ئاپام خۇشاللىقىدا بىر نامىزدا مىڭنى دۇئا قىلىدىغان بولۇپ، قايتىپ كەتتى.

ئاردىدىن خېلى كۈنلەر ئۆتۈپ كەتتى. بىر يەكشەنبە كۈنى كىيىملىرىمنى تازىلاتقىلى بازارغا چىقىدىغان بولۇپ قالدىم. ئادىلنىڭمۇ بىرنەچچە قۇر كىيىمنىڭ تازىلىتىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالغانىدى. ئۇنىڭ كىيىملىرىنى رەتلەۋېتىپ، قارا كۆك كاستۇمنىڭ يانچۇقىدىن بىر پارچە سۇرەت تېپىۋالدىم.

«ئاھ خۇدا!» دېگىنىمنىلا بىلىمەن. ئايلىنىپ كېتىپ پول ئۇستىگە يىقىلىپ چۈشۈپتىمەن. بىر چاغدا تىزىم بىلەن جەينىكىمنىڭ سىرقىراپ ئاغرىشىدىن ھوشۇمغا كەلدىم. ئاجىزلاپ كەتكەن گەۋدەمنى تەستە كۆتۈرۈپ، ئورنۇمدىن تۇردۇم. تېنىمدە ماغدۇر دېگەندىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى. كۆزلىرىمدىكى ئىسسىق - چىسسىق بېسىلغاندىن كېيىن بايقى سۇرەتكە قايتا تىكىلدىم. سۇرەتتە ئاپئاق توي كۆڭلىكى كىيگەن قەمەرنىڭ سېمىز بىلەكلىرى كۈلۈپ تۇرغان ئادىلنىڭ بوينىنى قۇچاقلاپ تۇراتتى.

بىر - بىرىگە تەشنالىق بىلەن تىكىلگەن كۆزلەردە، چەكسىز مېھرى - مۇھەببەتنىڭ ئۇچقۇنى چاقنايتتى. سۆرەتنى قانچە سىجىقلىساممۇ، پارە - پارە قىلىۋېتىشكە قۇربىم يەتمىدى.

شۇ كۈندىن كېيىن ئاغرىپ يېتىپلا قالدىم، دوختۇرغا بارغۇچىلىكىممۇ يوق ئىدى. خىزمەتداشلىرىم يوقلاپ كەلگەچ، مېنى بىر قۇر تەكشۈرۈپ كۆردى. يەنە شۇ كونا مۇقام:

— نېرۋىڭىز قاتتىق چارچىغان، تىنىڭىز زەئىپلەشكەن، بىر مەزگىل بېسىپ داۋالىنىڭ، — دېيىشىدۇ.

ئۆزۈم 6 - 7 يىل تەببىي ئىلىم ئۆگەنگەن تۇرۇقلۇق، بۇلارنى بىلمەي قالارمىدىم. مېنى دەرد يەڭمەكتى. دەرد! بىراق، ئامال قانچە؟ ھەتتا مېنىڭ «ئىچىمنى بوشتاي» دەپ، دەرد ئېيتقۇدەك ئادىمىمۇ بولمىسا! ئۇنى يېقىنىم، بۇنى دوستۇم دەيسەن، بىراق ئۇلارمۇ چاغلىق. تېخى قايسى كۈنىلا دوختۇرخانىمىزدا بىر قىزنىڭ تويى بولۇۋېدى، نېمە دېيىشتى، دېمەمسىلەر؟ «بۇ تازا ئويناپ - ئوينىۋېلىپ، شۇنداق ئوبدان بالىنى كوممىدا قويدى» دېيىشتى. ئەگەر يامانراق بىرىگە ئۇچرىغان بولسىدى «جاجىسىنى يېدى» دېيىشەتتى. سۆرۈشتۈرۈپ كەلسە، قىزنىڭ گۇناھى نېمە؟ بىرىنچىدىن، چىرايلىق، ئىككىنچىدىن، شوخ ھەم تېتىك، ئۇچىنچىدىن، كىيىمنىڭ ئەڭ ئالدىنى كىيىپ، ياسىنىپ يۈرىدۇ. ئادەم دېگەن ئاجايىپ مەخلۇقتە. خەقتىن ئېشىپ كەتكىمۇ بولدى غەيۋېتىگنى قىلغىنى قىلغان. بەختسىز بولۇپ قالساڭچۇ؟ «ئۆزىنىڭ شورى» دېيىشىدۇ. مۇشۇ تاپتا مەن ئۇنلۇكرەك «ئۇھ» دەيچۇ، نېمە دەيدىكىن: ئادىلنىڭ سايىسىدا يۈرۈپ، كۆرەڭلەپ كېتىۋېدى، ئەمدى خۇدايىم كۆرسىتىۋاتىدۇ، دېيىشتىن يانمايدۇ. شۇ تاپتىمۇ خېلى گەپ چىقىپ بولغاندۇ، ھەقىچان. ئۆزۈمگە: سىزگە دۆلەت يارىشايۋاتقان ئوخشايدۇ، چوڭراق نەزىر قىلىۋېتىڭلار، دەپ يېغىرىمغا تەگكەنلەرمۇ ئاز بولمىدى.

نەچچە كېچىنى كۆز يۇمماي، بۇگۈن سەھەرلا ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتتىم. ئۆينىڭ ئىچى دىمىقىپ كەتكەندەك تىنجىق ئىدى. دېرىزىنى ئېچىشىمغىلا يازنىڭ سەھەردىكى سالقىن ھاۋاسى يۈزۈمگە كېلىپ ئۇرۇلدى. كۆزلىرىمنى يۇمۇپ، ئۆزۈمنى شۇ شامالغا تۇتۇپ تۇردۇم. خۇددى سەھەرنىڭ ساپ ھاۋاسىدا يۇيۇنغاندەك راھەتلىنىپ كەتتىم. سەھرادىكى چاغلىرىمدا، ھەر كۈنى سەھەردە مانا مۇشۇنداق راھەتلىنىپ قالاتتىم.

بالا چاغلىرىمىزدا تېزراق چوڭ بولۇشنى ئارزۇ قىلاتتۇق. ئەمدى ئويلىسام نېمىدېگەن گۈزەل چاغلار شۇ!

چۈشكە يېقىن، قەپەستىكى ئىتنىڭ ئەركىلەپ غىڭشىغىنى، كېيىنىدىلا دەرۋازىنىڭ غىچ قىلغان ئاۋازى بىلەن، ماشىنا ماتورىنىڭ قوزغالغان ۋە توختىغاندا چىقىرىدىغان يەڭگىل شاۋقۇنى ئاڭلاندى. ئۇ كەپتۇ ـ دە، دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە. ھايال ئۆتمەيلا ئادىل، قەمەر ۋە يەنە بىر ئەر كىشى ئۆيگە كىرىپ كەلدى. قەمەرنى كۆرۈش بىلەن تەڭ تەنلىرىم غۇژۇرىدە بولۇپ قورۇلغاندەك قىلدى.

— ھوي، دىلدار ياخشىمۇسىز؟ — قەمەرنىڭ مەن بىلەن ئېسىلىپ كۆرۈشكىنىگە نېمە دەپ كېتەي، — چىرايىڭىز سارغىيىپ قاپتۇ، مىجەزىڭىز يوقمۇ نېمە؟

— ھەئە نەچچە كۈن بولدى دەم ئېلىۋاتىمەن، — ئۇلارنى ئۆيگە باشلىغاچ جاۋاب بەردىم.

— دوختۇرغا كۆرۈنمىدىڭىزمۇ؟

— ئۆزى دوختۇر تۇرسا، دوختۇرغا كۆرۈنۈش كېتىدۇ دەمسىز قەمەر؟ — ئادىل چاقچاق قىلىپ، مۇرەمگە قېقىپ قويدى، — بالا قېنى؟

— يەسلىدە، — قىسقىلا جاۋاب بېرىپ، ئاشخانا ئۆيگە چىقتىم. سەھرادىن ئەكەلگەن تۇغقىنىمىزنىڭ قىزى تېخى يېڭىراقتىلا ئادىللارنىڭ چوڭ ئۆيگە كەتكەنىدى. ئازاب ھەم

خورلۇق ئىچىدە يۈرۈپ ئۇلارغا چاي راسلاشقا كىرىشتىم.
— دىلدار، يېڭى ئۆيگە كۆچكىنىڭلاردىن بېرى سىلەرنى مۇبارەكلەپ كېلەلمىدۇق. بۈگۈن ئىنىم ئىككىمىز، يولدىن ئۆتكەچ ھال سوراپ قويايلى، دەپ كىرگەن.
— رەھمەت! — دەپ كۈلۈپ قويدۇم. ئىشىم بولمىسىمۇ، ئۇنى ـ بۇنى باھانە قىلىپ ھېلىدىن ـ ھېلىغا ئاشخانا ئۆيگە يۈگۈرەتتىم. دەۋرەپ تۇرغان كۆز ياشلىرىم ئاشخانا ئۆيگە كىرىش بىلەنلا تارامىلاپ تۆكۈلەتتى. يەنە تېزلا ئۆزۈمنى توزەشتۇرۇپ، ئەينەك ئالدىدا تۇرۇپ، يالغاندىن بىر ـ ئىككىنى كۈلۈۋېلىپ، ئاندىن مېھمانخانا ئۆيگە كىرەتتىم. كۈلكىلىرىمۇ بارغانسېرى قاملاشمىغىلى تۇردى. بەزىدە ھەتتا يىغىغىلا ئوخشاپ قالاتتى. ئاخىرى مەك بىر بالالىقتا ئۇلارنى يولغا سېلىۋالدىم. ئادىل ئۇلارنى ئۇزىتىپ قويۇپ كىرىپ، ماڭا خاپا بولۇپ كەتتى.
— نېمانچە ئوڭسىزسەن، خۇددى ئۇلار بىر نېمەڭنى يەپ كېتىدىغاندەك؟ ھەممىنى مەن تېپىپ بېرىۋاتىمەنغۇ ساڭا!
— تىنى ئېغرا دېدىڭىز، ھەممىنى سىز تېپىپ بېرىۋاتىسىز. لېكىن ئۇ، سىز مەڭگۈ تاپالمايدىغان پۇتۇن ۋەسلىڭىزنى بېرىپمۇ سېتىپ ئالالمايدىغان بىر نەرسىنى يەپ كېتىۋاتىدۇ. ئادىل سىز بەك ھەددىڭىزدىن ئېشىپ كەتتىڭىز. «ئاتا قىلسا بالىغا» دەيدىغان گەپ بار. ئەمدى بۇ قىلىقلىرىڭىزنى يىغىشتۇرۇۋالمىسىڭىز، ئاشۇ بىر تال ئوغلىڭىزغا قىلىپ قويىسىز، ئاڭلىدىڭىزمۇ؟
— نېمە دەيسەن؟ سېنىڭ راست دېگەننى بىلمەيدىغان نېمىكەنسەن. ئەمدى سەنمۇ تولا ھەددىڭدىن ئاشما! — ئۇ مەندىن ئۆتە ئاچچىق بىلەن ۋارقىرىدى.
— نېمە، ھەددىدىن ئاشقان مەنمۇ؟ — تاقىلداپ بېرىپ، تارتمىدىن سۈرەتنى ئالدىم ـ دە، ئالدىغا ئاتتىم، — نېمە بۇ؟ نېمە قىلغىنىڭىز بۇ؟ كىمىڭىزنى كۆزىڭىزگە ئىلمايسىز؟ بۇنداق قىلىپ جېنىڭىزنى قىينىغۇچە ئاجرىشىمەن، دېسىڭىزلا بولمامدۇ؟

— ئاجرىشمەن؟ — ئادىل مەنسىتمىگەندەك كۈلۈپ قويۇپ ساپاغا ئولتۇرغاچ تاماكا تۈتاشتۇردى، — ئاجراشماق شۇنداق ئاسانمىكەن؟

— مېنىڭ چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى، ئەمدى زادى ئاجرىشمەن!

— ھىم، سەن دەۋرىنىڭ كەينىدىن بەكلا كېيىن قاپسەن، ھازىر ئىقتىسادىي جەھەتتىن قامدىيالىغان شارائىتتا نىكاھلىق بولۇشقا بولىدۇ، دەيدىغان يېڭى بەلگىلىمە چىقتى. سېنى ئىقتىسادىي جەھەتتە، خەق ئارزۇ قىلىپمۇ يېتەلمەيدىغان شارائىتقا ئىگە قىلدىم. ئىككى نىكاھلىق بولمامدىكەن؟ ئەمدى قانچە قىلساڭمۇ بەربىر، ئەمما، ئاجرىشمەن دېگەن گەپنى ئىككىنچى ئاغزىڭغا ئالغۇچى بولما.

— ھۇ بۇزۇق، مېنى بىلمەيدۇ دەمسەن؟ قانۇندا ئۇنداق بەلگىلىمە يوق، بولغاندىمۇ، خۇدانىڭ ئالدىدا خىجىل بولمامسەن؟

— ئاغزىڭنى يۇم، شەرىئەتتە يەتتە خوتۇنلۇق بولۇشقا بولىدۇ!

يەنە نېمىلەرنى دېدىم، بۇلار ئېسىمدە يوق. بىر چاغدا ھوشۇمنى يىغسام، دوختۇرخانىدا يېتىپتىمەن. ماڭا ئاسما ئوكۇل ئېسىپ قويۇلۇپتۇ. ئادىل دېرىزە تەكچىسىگە يۆلەنگىنىچە، سىرتقا قاراپ تۇراتتى. مېنىڭ مىدىرلىغىنىمنى ئاڭلاپ، كەينىگە ئۆرۈلۈپ يېنىمغا كەلدى ۋە ئېڭىشىپ تۇرۇپ:

— قانداقراق دىلدار؟ — دەپ سورىدى. ئۇنى كۆرۈپلا يۈرىكىمدىن ئۆرلىگەن بىر ئاچچىق مېڭەمدىن چىقتى. ئىتتىكلا كۆزلىرىمنى يۇمۇپ تەتۈر قارىۋالدىم. كۆزلىرىمدىن ياشلار يەنە تارىلاپ تۆكۈلۈشكە باشلىدى.

ئاھ خۇدا! نېمىشقا ئۇنىڭغا بالا ـ قازا بەرمەيدىغانسەن؟ ئۇ مېيىپ بولۇپ يېتىپ قالسا، مەن ئۇنى ئۆيدە خاتىرجەم ئولتۇرۇپ باققان بولسام.

تۇنجى قېتىم خۇداغا يىغلاپ تۇرۇپ، شۇنى تىلىدىم.
— يەنە نېمىگە يىغلايسەن دىلدار، كەڭرەك بولساڭ بولمامدۇ؟
ئۇنىڭغا جاۋابىمۇ بەرمىدىم، جاۋاب بەرگۈدەك رەۋىتىممۇ يوق ئىدى. كاللامدا بولسا، ئاجرىشىپلا كەتسەمچۇ؟ دەيدىغان بىر خىيال ھۆكۈم سۈرمەكتە. توۋا خۇدايىم، ئىنسانمۇ مۇشۇنداق بولىدىكەن. مەن ئۇنىڭ ئالدىدا نېمە، ھايۋانمۇ؟ مەن بىر مۇستەقىل ئادەم، بەختلىك تۇرمۇشنى چىن قەلبىمدىن ئارزۇ قىلىدىغان بىر سەممىي، پاك ئايال ئىدىمغۇ؟ مېنىڭ نەزىرىمدىكى بەخت، ھەرگىزمۇ بېھىساب مال ـ دۇنيا، زىبۇ زىننەت ۋە كىيىم ـ كېچەكتە ئەمەس... ئاھ، مەن بەك رومانتىك ئىكەنمەن. مۇھەببەت بەختمۇ ياكى بەختنىڭ ئۆزى مۇھەببەتمۇ؟ مەن زادى قايسىسىغا ئېرىشمەكچى؟ مەن ئادىلدىن نېمىنى كۆتۈپ يۈرۈۋاتىمەن؟ ئەلۋەتتە، ئۆزۈم ئۇنىڭغا ئاتا قىلغان چىن مۇھەببەتنىڭ جاۋابىنى. مەن تېخى ياش. ئاجرىشىپ كەتسەممۇ يەنە مۇشۇنداق بىر ئەرگە تېگىمەن. ئۇ چاغدا مەن ئۇ ئەرگە نېمىنى بېرىمەن ھەم نېمىنى تەلەپ قىلىمەن؟ قەلبى ئۆلگەن بىر ئايالدا، ھاياتقا بەرگۈدەك نېمە بار دەيسىز؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆزۈم بەش يىل يۈرۈپ، ئارزۇلاپ تەگكىنىم بۇنچىلىك. ئەمدىكىسى نېمە بولماقچى؟... بەزى چاغدا ياخشى كۆرگەن ئادەمنىڭ بىلەن بىر قازانىنىڭ تامىقىنى يەپ، بىر ئۆيدە ياشاشنىڭ ئۆزىمۇ ساڭا چەكسىز بەخت بولۇپ تۇيۇلىدۇ...
ئارىدىن ئىككى ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى. ھازىر ئۆزۈمنى خىزمەتكە بۇرۇنقىدەك ئۇرۇپ كەتمەيدىغان بولۇپ قالدىم. سالامەتلىكىم ناچارلاشقاندىن بېرى، ئوپېراتسىيەلەرگىمۇ ئورۇنلاشتۇرمايدىغان بولدى. ئۆزۈمۇ بۇنداق لەيلەپ يۈرۈشتىن خىجىل بولۇپ، ئوكۇل بۆلۈمگە ئالمىشۋالغانىدىم.
بايا بىزنىڭ يېزىدىن كەلگەن بىرەيلەن، مېنى ئوكۇل بۆلۈمگە ئىزدەپ كىرىپتۇ.

— ياخشىمۇسىز دىلدار؟
— ۋىيىي قادىركامغۇ بۇ، ياخشىمۇسىز؟
— ھە، تىنچلىق تۇرۇۋاتامسىلەر؟
— ھەئە، ئۆزۈڭلار چۇ؟
— خۇداغا شۈكۈر، يامان ئەمەس كېتىپ باريمىز، — قادىركامنى بۆلۈمگە باشلىغاچ سورىدىم، — بۇ ياققا كىرىپ قاپسىزغۇ؟
— ھەئە، بىزنىڭ بىر تۇغقان ئاغرىپ يېتىپ قاپتىكەن، يوقلاپ قويايلى دەپ كىرگەن.
— ھە، ياخشى بوپتۇ. ئەمدى ئۆيلەرگە باشلاپ باراي.
— رەھمەت ئۈكام، رەھمەت، ئاپىڭىزنىڭ بىر ئامانەت گېپى بار ئىدى. شۇنى يەتكۈزۈپ قويايلى دەپ...
— ئاپامنىڭ؟ قادىركا ئاپام قانداقراق؟ — ئەندىكىپ سورىدىم. ئاپامنىڭ ئىسمى چىقىشى بىلەن كۆزلىرىمگە ياش تولغاندى.
— ئۆزىغۇ ياخشى. شۇ سىزنى بىر چىقىپ كەتسۇن، دەپ ئېيتىپ بەرگەنىدى.
بېشىم پىرىدە قايغاندەك بولدى. كۆڭلۈمدە ئاللىقانداق شۇم خىياللار ئەگىيتتى. قادىركامغا نېمىلەرنى دېدىمكىن، ئىشقىلىپ ئۇنى يولغا سالدىم - دە، قايتىپ كىرىپلا، ئۆيگە چاپتىم. يولدا كېتىپ باريمەن. كاللامدا تۇرلۇك - تۇمەن خىياللار، بىچارە ئاپام. تېخى ئۆتكەن ھەپتىلا چىقىنىمدا بىر ئوبدان تۇراتتى. نېمە بولغاندۇ؟ ئۇ ئۆمرىدە مېنى بىر قېتىممۇ چاقىرتىپ باققان ئەمەس، چوقۇم بىر ئىش بولدى، ئاپامنىڭ مەن ئۈچۈن شۇنچىلىك قەدىرلىك ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ چوڭقۇر ھېس قىلىشقا باشلىدىم. مەن سىزدىن ئايرىلالمايمەن ئاپا، جېنىم ئاپا! سىز مېنى چوڭ قىلىمەن دەپ ئېغىر ئەمگەكتىلا چېقىلىپ كەتكەن ئىدىڭىز. شۇنداق تۇرۇقلۇق بىر قېتىممۇ ۋايسىغىنىڭىزنى

ئاڭلىغان ئەمەسمەن. «مەن كۆيەرمەن بالامغا، بالام كۆيەر بالىسىغا» دەپ ئەجەب توغرا ئېيتىپتىكەن. شۇنچە ياشقا كىرگەن تۇرۇقلۇق بىر قېتىممۇ هالىڭىزغا يەتمەپتىمەن، شۇ ئاددىي، كۆرۈمسىز ئۆيىمىزدە قانچە كېچىنى يالغۇزلۇقتا يېتىمسىراپ ئۆتكۈزگەن بولغىيتتىڭىز؟ مۇكچەيگەن قەددىڭىزنى تەستە سۆرەپ يۈرگىنىڭىزدە، يەنە قانچە چېلەك سۇنى تومۇز ئىسسىق، قار - شىۋىرغان دېمەي ئۆستەڭ بويىدىن ئېلىپ كەلگەنسىز؟ خىياللىرىمنىڭ ئاخىرىنى داۋاملاشتۇرغۇدەك هالىمۇ قالمىدى. يۈزلىرىم كۆز ياشلىرىمدا يۇيۇلماقتا ئىدى. ئاپام غۇلچىنى كەڭ يېيىپ تۇرسا، مەن خۇددى كىچىك ۋاقتىمدىكىدەك يۈگۈرۈپ بېرىپ، ئاپامنى مەھكەم قۇچاقلىسام، ئۇنىڭ ئانىلىق مېهرىگە يەنە بىر قېتىم قانسام.

ئۇيگە كەلسەم ئادىل بار ئىكەن. خۇددى تامدەك مەدەتكە ئېرىشكەندەك خۇش بولۇپ كەتتىم.

— ئادىل، ئاپام مېنى چاقىرتىپتۇ، — سۆزۈمنىڭ ئاخىرىنىمۇ قىلالماي يىغلاپ تاشلىدىم.

— شۇنىڭغىمۇ يىغلىغان بارمۇ؟ هەي، ئايال كىشى دېگەنزە، كۆز يېشى تەييارلاپ تۇرغان، سېغىنغاندۇ شۇ؟ — ئۇ ماڭا بىر تەرەپتىن يول تەييارلىقىغا ياردەملىشۋاتاتتى. ئۇنىڭمۇ ئەنسىرەۋاتقانلىقىنى ئۆزى دېمىسىمۇ، سېزىپ تۇراتتىم. ئاخىرى يولغىمۇ چىقتۇق. كېتىپ بارىمىز. ئادىل ماشىنىنى بولۇشىغا قويۇپ بېردى. كەينى ئورۇندۇقتا بالىنى مەھكەم قۇچاقلاپ خىيالدا ئولتۇرىمەن. كۆزلىرىمدىكى ياش هېچ قۇرۇيدىغاندەك ئەمەس. ئاپام هاياتمىدۇ؟ . . . بولمىغاندا، ئاپامنىڭ قاتتىق ئاغرىپ يېتىپ قالغانلىقى ئېنىق ئىدى. بىز يېتىپ كەلگەندە، ئاپام هويلىدىكى يازلىق چايخانىدا يېتىپتىكەن. يېنىدا تاغام، تاغامنىڭ ئايالى ۋە بىرنەچچە قولۇم - قوشنىلار ئولتۇراتتى. دەرۋازىدىن كىرىپلا:

— ئاپا! — دېگىنىمچە ئۇنىڭغا ئۆزۈمنى ئاتتىم. ئاغرىق يىتىقان ئاپامغا تەسەللى بېرەي دەپ قانچە قىلسامۇ، ئۆزۈمنى بېسىۋالالمايۋاتاتتىم.

— جېنىم بالام! — ئاپام باش - كۆزۈمنى سىلىغاچ، ماڭا تەسەللى بەرگىلى تۇردى، — قوغۇن پىشقاندا ساپىقىدىن ئۆزى ئۈزۈلىدىغان گەپ بالام، يىغلىما، مېنى خاتىرجەم يانقىلى قوي.

— نەدىكى گەپنى قىلمىغىنا ئاپا، مانا بىر ئوبدان تۇرمامسەن؟

— ھەئە بالام، سېنى كۆرۈپ ياخشىلا بولۇپ قالدىم، — ھەر ئىككىمىز چاندۇرمىساقمۇ، كۆزلىرىمىزدىن ياش قۇيۇلاتتى. ئولتۇرغانلارمۇ بىزگە قاراپ كۆز يېشى قىلىشۋاتاتتى.

كەچ كىردى، ئاپامۇ خېلى ياخشى بولۇپ قالغاندەكلا قىلاتتى. ئىككىمىز تا يېرىم كېچىگىچە مۇڭداشتۇق، ئەتىسى ئاپام ئورنىدىن بىر ئوبدانلا تۇردى، چۈشكە يېقىن ئۇرۇق - تۇغقان، قولۇم - قوشنىلار يىغىلغاندا، ئاپامغا دېگەن يەنە شۇ بۇرۇنقى گېپىمنى قىلدىم.

— تۇغقانلار، ھەممىڭلار ئولتۇرۇپسىلەر. ئاپامغا بىر نەسىھەت قىلىپ قويغان بولساڭلار. بىزنىڭ ئۆيلەرمۇ كەڭرى، ئاپام قورۇنغۇدەك ئادەممۇ يوق. بۇ يەردە ياڭۇز تۇرغىچە مەن ئۆيگە ئېلىپ كېتەي دېسەم نېمىشقىكىن پەقەتلا ئۇنىمايدۇ. ئەمدى بولسىمۇ بىر مەزگىل تۇرۇپ چىقسۇن، ئۇ يەردە شارائىت بولغاندىن كېيىن، ياخشىراق دوختۇرغا كۆرسىتىپ داۋالىتاي، دېگەنىدىم.

— ھوي، دىلدار ياخشى گەپ قىپتۇ، نېمىشقا ئۇنىمايلا؟ ھەممىسى تەرەپ - تەرەپتىن سالا قىلىشتى.

— بالام ئۆزى خىزمەتتە، مەن بارسام بىر ئادەمنىڭ ئىشى كۆپىيىدىغان گەپ، ئۇنىڭسىزمۇ ئۆزىنىڭ جاپاسى ئازمۇ؟ — ئاپامنىڭ ئاغزىدا بۇنداق دېگىنى بىلەن كۆڭلىدە يەنە، ئالىمادىس

بىر ئىش بولۇپ قالسا مۇشۇ سەھرانىڭ تۇپرىقىدىن ئايرىلىپ قالماي دەپ ئويلايدىغىنىمۇ ماڭا ئايان ئىدى.

ئاخىرى ئاپامنى كۆندۈرۈپ، شەھەرگە ئېلىپ كىردىم ھەم شەھەردىكى ئەڭ داڭلىق ئىچكى كېسەللەر دوختۇرىنى تەكلىپ قىلىپ، ئاپامنى تەكشۈرتتۈم. ئاپامدا چوڭ كېسەل يوق ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ دوختۇرنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە داۋالىتىپ ئوبدان كۈتتۈم. لېكىن، ئاپام كۆندىن - كۈنگە ئىشتىيى تۈتۈلۈپ، ئاجىزلاپ كېتىۋاتاتتى، بىچارە ئاپام مۆلدۈرلەپلا قالغان كۆزلىرىنى مەندىن بىر مىنۇتمۇ ئۈزمەي قاراپ ياتاتتى. ئاخىرى بارلىق تىرىشچانلىقىمىز بىكار كېتىپ، ئۈمىد ئۈزۈلگەندىن كېيىن، ئۆزۈڭنىڭ تەلىپى بويىچە سەھراغا قايتتۇق. يولدا كېتىپ بارىمىز. ئادىل ماشىنىنى ئىمكانبار سىلىق ھەيدەيتتى، ئاپامنى كەينى ئورۇندۇقتا ياتقۇزۇپ، بېشىنى قۇچىقىمغا ئېلىۋالغانىدىم. ئادىلنىڭ كەينىدىن قاراپ ئولتۇرۇپ، خىيالغا كەتتىم: ئادىل، سىزدىن بىكارلا رەنجىپتىمەن، مېنى كەچۈرۈڭ، بۇ قېتىم خۇددى ئۆز ئانىڭىز ئالدىدا بالىلىق بۇرچىڭىزنى ئادا قىلىۋاتقاندەك، كۆيۈغوللۇقىنىمۇ ئاشۇرۇپ يەتكۈزدىڭىز، سىزگە قانداق رەھمەت ئېيتسام بولار، ئادىل؟!...

ئۇ ئېسىل يىگىت، ھەقىقەتەن ئېسىل يىگىتتە؟! توۋا، دۇنيادا ئادەمنى چۈشەنمەك نېمە دېگەن تەس. مەن شۇنداق بىر ئادەمنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىنى ھەتتا كۆڭلىدە ئويلىغانلىرىنىمۇ بىلگىلى بولسا دەيمەن. بەلكى مەن رەنجىشىنى بەكلا ئاشۇرۇۋەتكەندىمەن؟ كىم بىلىدۇ، مۇھەببەت مېنى مۇشۇنداق كەچۈرۈمچان قىلىۋېتىپ بارامدۇ، تېخى؟! ئىختىيارسىز مىيىقىمدا كۈلۈپ قويدۇم.

ئاپام سەھراغا چىقىپ، ئىككىنچى كۈنى بىز بىلەن مەڭگۈلۈككە ۋىدالاشتى. مەن شۇ كۈندىن تارتىپ، ئاپامنىڭ ئۈچ نەزىر كۈنىگىچە ھوشسىز يېتىپتىمەن. ئاپامنىڭ ئۆلۈمى ماڭا،

قىيامەت دەھشىتىدىنمۇ ئېغىر كەلگەنىدى. ئۆزۈڭنىڭ ئەڭ يېقىن ئادەمىدىن مەڭگۈلۈككە ئايرىلساڭ... ھېلىمۇ يۈرەك بۇ دەردلەرگە چىدايدىكەن. ھوشۇمغا كەلگەندىن كېيىن، ئۇرۇق - تۇغقانلارنىڭ ئادىلدىن بەك رازى بولۇپ كەتكىنىنى ئۇقتۇم.

— قىزىم، ئادىل ئالتۇنغا بەرگۈسىز بالىكەن. مېيىتنى ئۇزاتقان كۈنى، جىنازىنىڭ بىر تەرىپىنى بارغۇچە دېگۈدەك كۆتۈرۈپ بېرىپتۇ. نەزىرلەرنىمۇ ئۆزى يۈگۈرۈپ يۈرۈپ، شۇنداق چوڭ قىلىپ بەردى. ئۇرۇق - تۇغقان، جامائەتمۇ شۇنداق رازى بولۇپ كەتتى. خۇدايىم بەختىڭلارنى بەرسۇن. بەرىڭلارنى مىڭ قىلسۇن! — تۇپراق بېشىغا چېچىلىدىغان قوناقنا سۇرە ئوقۇپ ئولتۇرغان موماي گېپىنى قىلىپ بولۇپ دۇئا قىلدى.

— رەھمەت! — دەپ قويدۇم. بۇ «رەھمىتىم»نى مومايغا دېيىلمۇ، ئادىلغا دېيىلمۇ ئۆزۈممۇ بىلمەيتتىم. ئىختىيارسىز ئادىلنىڭ يېنىمدا بولۇشىنى ئارزۇ قىلىپ قالدىم. شۇ ئارىلىقتا سىرتتىن ئۇنىڭ كامىلغا گەپ قىلىۋاتقان ئاۋازى ئاڭلاندى:

— قارا بالام، كىيىملىرىڭنى يەنە توپا قىلىۋېتىپسەنغۇ؟

5

بۇ يىل بالدۇرلا قىش بولۇپ كەتكەنىدى. ئەتراپ ئاپئاق توي كۆڭلىكى كىيىۋالغان نازىنىن قىزغا ئوخشاش، گۈزەل ھەم سۈمباتلىق كۆرۈنەتتى. مۇشۇنداق قېلىن قار ياغقان كۈنلەردە ئۆيىمىز كەينىدىكى ھېلىقى كىچىككىنە تاللىق، خۇددى سالامغا كىرگەن ئۇياتچان كېلىنچەكنىڭ ئاق بۆرتمە شالىدەك جالا - جالا بولۇپ كۆرۈنەتتى.

ئاپام تۇڭەپ قىرىق نەزىرىدىن كېيىن سالامەتلىكىم تازا ياخشى بولمىغاچ، ئۇ ئۆينى يوقلىيالمىغانىدىم. بۇگۈن شۇ تاللىق مەھەللىسىنى، ئۆزىمىزنىڭ پاكار سېلىنغان كونا ئۆيىمىزنى

ئىختىيارسىز سېغىنىپ قالدىم. بەڭۈاش بالىلىق ھەم ياشلىق دەۋرىمىزدىكى ئەسلىمىلەر، ئاپامنىڭ مۇلايىم، مېھرىبان چىرايىنى، ھەربىر قەدىمىدىن مىسكىنلىك تۆكۈلۈپ تۇرغان قەددىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرەتتى. بۇگۈن چىقىپ، ئاپامنىڭ روھىغا نەزىر قىلىۋېتەي دەپ ئويلىدىم.

ئادىل شۇ بىر مەزگىل خېلى تۈزەلگەندەك قىلىۋېدى، يەنە مۇشۇ يېقىندىن بېرى ئۆيگە پات - پاتلا كەلمەيدىغان بولۇۋالدى. پەقەت مۇشۇ ئوماق بالاملا، مېنىڭ بۇ دۇنيادىكى بىردىنبىر يۆلەنچۈكۈم! بەزى چاغلاردا ئۇنىڭ تاتلىق قىلىقلىرىغا ئەمەك بولۇپ، دەرد - ئەلەمنىمۇ ئۇنتۇپ قالغاندەكلا بولۇپ قالىمەن. ئىككى كۈندىن بېرى بالىنىڭ تازا مىجەزى يوق. سەل قىزىپ تۇرغاچقىمۇ تۇرۇپ - تۇرۇپلا دادىسىنىڭ جېدىلىنى قىلىپ يىغلاپ، ھېچ ئارامىمنى قويمىدى. تەلىيىگە، تېلېفونغا نەچچە چاقىرىپمۇ ئۇنى تاپالمىدىم. شۇڭا، ئۇنىڭ كېلىشىنىمۇ كۈتمەيلا يېزىغا چىقىپ كەتتىم. ئۇرۇق - تۇغقانلارنىڭ ھە - ھۈسى بىلەن ياغ پۇرۇتۇپ، ئانچە - مۇنچە نەزىر قىلغانمۇ بولدۇق. كەچتە بالامنى كۆتۈرۈپ، تاغامنىڭ ئۆيىگە ماڭدىم.

ئاسمانىنى بىر قەۋەت سۇررەڭ بۇلۇت قاپلىغانىدى. جۇدۇنىدىن ئالدىن دېرەك بېرىدىغان ئاچچىق شامال، قۇلاق تۈۋىمدە ۋىشىلدىغان ئاۋاز چىقىرىپ ئەگىپ يۈرەتتى. سوغۇق ھەممە ئادەمنى ئاللىقاچان ئۆي - ئۆيلىرىگە كىرگۈزۈۋەتكەنىدى. سەھراچە پاسوندا پاكار - پاكار سېلىنغان ئاددىي ئۆيلەرنىڭ ئۈستىدە بىر قەۋەت ئاپئاق ئىس ئەگىيتتى. مەھەللىنىڭ ئۇ يەر-بۇ يېرىدىن ئاڭلانغان ئىتنىڭ ئەنسىز قاۋىغان ئاۋازى كىشىنى بىر خىل يېقىمسىز تۇيغۇغا كەلتۈرەتتى. بىردىنلا بالا چاغلىرىمنى ئەسلەپ قالدىم. يۈز - قوللىرىڭنىڭ سوغۇقتا مۇزلاپ قىزىرىپ كەتكىنىگە قارىماي ئويناش، نېمىدېگەن بەخت!

بالىلىقىم كەلسەڭچۇ يېنىپ،
بالىلىققا ئالسامچۇ قېنىپ.

بالىلىقىمدىكى ھەربىر ئەسلىمە خۇددى ئاپامنىڭ ئەللەي ناخشىسىغا ئوخشاش يېقىملىق ھەم گۈزەل ئىدى.

تارامىلاپ تۆكۈلۈۋاتقان كۆز ياشلىرىمنى سۈرتكىنىمچە، كىچىكىمدىن تالاي مېڭلاپ، سانسىز ئىز قالدۇرغان يوللار بىلەن تاغامنىڭ قورۇسىغا كىرىپ كەلدىم.

كېچە، دېگىنىمدەك دەھشەتلىك بىر جۇدۇن پۈتۈن تەبىئەتنى ئىلكىگە ئالدى. ئاپئاق قارنى قەھرى بىلەن ئۇچۇرۇپ يۇرگەن بوران، ئۆزىنى گاھ ئىشىك، گاھ دېرىزىگە ئۇرۇپ، كۆڭۈلگە ئاللىقانداق قورقۇنچلارنى سالاتتى.

بۇگۈن تالادا كۆپرەك ئويناپ كەتتىمۇ، نەچچە كۈندىن بېرى ئېلىك - سېلىك يۇرگەن بالا كەچ كىرىشى بىلەن تەڭ، باشقىدىن قىزىپ ئاغرىشقا باشلىدى. يېرىم كېچىگە بارغاندا پەقەت بولمىدى. پۈتۈن بەدىنى ئوتتەك قىزىپ، گاھ ھوشىدىن كېتەتتى. گاھ ئاللىنېمىلەرنى دەپ جۆيلۈيتتى. ئاخىرى، بالىنى كۆتۈرۈپ يېزا دوختۇرخانىسىغا قاراپ چاپتۇق. ئەتراپ گۆردەك قاراڭغۇ، شۇرغان دەستىدىن كۆزنىمۇ ئاچقىلى بولمايتتى. تاغام ئالدىمىزدا كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقان قول چىرىغىنىڭ يورۇقى كۆزگە غۇۋا چېلىقاتتى.

دوختۇرخانىغا بارغاندىن كېيىن، قىزىتمىنى پەسەيتىدىغان بىرنەچچە خىل ئوكۇل - دورىنىڭ كۈچى بىلەن بالا بىر ئاز تىنچلاندى. بوران توك سىملىرىنىمۇ ئۈزۈۋەتكەنكەن. پىلىلداپ يېنىپ تۇرغان شامنىڭ يورۇقىدا، بالىنى تۆتۈپ ئولتۇرۇپ ئويقۇغا كېتىپتىمەن. بىر چاغدا چۈش كۆرۈشكە باشلىدىم. ئاپام كونا گۈلۈك كۆڭلەكنى كىيىپ ئولتۇرۇپ، ماڭا سۆزلەۋاتاتتى:

— بالام، بۇ بالىنى باقمەن دەپ ئۆزۈڭمۇ جاپادا قاپسەن، بالىنىمۇ قىيناپ قويۇپسەن، بولدى. بۇ بالىنى ئەمدى مەن باقاي.

— رەھمەت ئاپا، ئۆزۈڭمۇ ئاران تۇرغاندا، بالا بېقىپ نېمە قىلسەن؟ جاپا تارتساممۇ مەن ياشقۇ! — مەن بالىنى ئەمدى باغرىمغا بېسىپ قۇچاقلىشىمغا، بالا قولۇمدىن سىيرىلىپ چىقىپ، ئاپامنىڭ ئالدىغا يۈگۈردى. بالىنى تۇتۇۋالاي دەپ: «كامىل بالام!» دېگىنىمچە ئويغىنىپ كەتتىم، بالا قولۇمدا ياتاتتى، بالىنىڭ چىرايىغا قاراپلا چۆچۈپ كەتتىم.

ياق، مۇمكىن ئەمەس، مۇمكىن ئەمەس. ئاھ خۇدا! بالا تىنىقتىن قالغانىدى. كۆڭلۈمدە قانچە ناله ـ پەريات قىلىپ، ۋارقىراپ ـ جارقىرساممۇ ئۇنۇمنى تېشىمغا چىقىرالمايۋاتاتتىم. ئۇدۇلۇمدىكى كارىۋاتتا، تاغامنىڭ ئايالى پۈشۈلداپ يېتىپ، ئۇخلاۋاتاتتى. شۇ تاپتا مەندە، ئۇنى ئويغاتقۇدەكمۇ مادار يوق. كۆزۈمدىن ئاققان ياشلار بالىنىڭ يۈزىگە دومىلاپ چۈشمەكتە ئىدى. بالام، بۇ ساڭا ئەڭ ئاخىرقى قېتىم قارىشىم، ئەمدى سېنىڭ جامالىڭنى مەڭگۈ كۆرەلمەيمەن، سېنى قايتىلاپ باغرىمغاباسالمايمەن. ئەمدى مېنى ھېچكىم ساڭا ئوخشاش چۈچۈك تىلدا «ئاپا» دەپ چاقىرمايدۇ، سېنى خىيالەنمۇ ئەركىلىتەلمەيمەن.

ئەمدى سەن كېتىسەن. بىزدىن مەڭگۈلۈككە ئايرىلىپ قارا تۇپراق قوينىغا كىرىپ كېتىسەن. ئۆزۈڭگىلا خاس بولغان ئىللىق سەبىي پۇرىقىڭ جىسمىڭ بىلەن بىللىلا شۇ تۇپراق قوينىغا سىڭىپ كېتىدۇ.

بالام! سەنسىز قانداقمۇ ياشارمەن؟ ئاھ خۇدا نېمىشقا مېنىمۇ قوشۇپ ئالغاچ كەتمەيدىغانسەن؟ بۇ دەردىمەن دۇنيادىن مەن جاق تويدۇم!

بالىغا ئەڭ ئاخىرقى قېتىم تويماي قارىدىم. ئۇ دادىسىغا قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايتتى. ئاپئاق، بۇدۇرۇق قوللىرى بىلەن

بىر قولۇمنى مەھكەم تۇتۇۋالغاندى. كېيىن نېمە ئىشلار بولغىنىنى پەقەتلا ئەسلىيەلمەيمەن. بىلىدىغىنىم ئوغلۇمنىڭ قارا چېچەك بىلەن ئۆلۈپ كەتكىنىلا، خالاس.

«دادا قىلسا بالىغا» دېگەن شۇ دە. قەمەر دېگەن پاسكىنا ئاخىر بالامنىڭ بېشىغا چىقتى. مەن سەن خەقتىن ئۇنىڭ ئۆچىنى ئالماي قويمايمەن، دائىم قېتىپ قالغاندەك ئولتۇرساممۇ، بۇ خىيالىنى كۆڭلۈمدىن بىر مىنۇتمۇ چىقىرىۋېتەلمەيتتىم. ئەتراپتىكىلەرنىڭ نېمە ئىش قىلىپ، نېمە دېيىشۋاتقانلىقى بىلەن پەرۋايىم پەلەك، ئىختىيارسىز ئۆزۈمگە سۆزلەپ، ئۆزۈمگە كۈلىدىغان بولۇپ قالغانىدىم. شۇ كۈنلەردە ئادىلمۇ ياۋاشلىشىپ قالدىمۇ، ماڭا بىر ئېغىزمۇ ئارتۇق گەپ قىلمايتتى. ئۇنىڭمۇ يۈز — كۆزىنى ساقال - بۇرۇت بېسىپ باشقىلا بىر ئادەمگە ئايلىنىپ قالغانىدى. مۇشۇ ئىشتىن كېيىن، ئۆز كەسپىمگىمۇ تۇنجى قېتىم، ئىنتايىن كۈچلۈك نەپرەت بىلەن ئۆچ بولدۇم.

6

ھەش - پەش دېگۈچە قىش كېتىپ باش باھار يېتىپ كەلدى.

قوشلاپ كەلگەن دەرد - ئەلەم ئېسىمنى ئېلىپ قويدىمۇ، يا يۈرىكىم قېتىپ قالدىمۇ، ھەرقانچە ئىش بولسىمۇ سەزمەيدىغان بولۇپ قالغانىدىم. باھار كېلىشى بىلەن بازارغا چىقىپ، بىرنەچچە خىل گۈل - گىياھلارنىڭ ئۇرۇقىنى سېتىۋالدىم. ئوغلۇمنى ئاپامنىڭ يېنىغا كۆمگەنىدۇق. ياخشى بىر كۈننى تاللاپ ئۇلارنى يوقلىغىلى چىقتىم، خۇددى ھېكايىلەردىكىگە ئوخشاش مەجنۇنلارچە، ئۇلارنىڭ قەبرە بېشىنى سۈپۈرۈپ، گۈل تېرىدىم. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇلارنى پات - پاتلا يوقلايدىغان ئىشنى چىقاردىم. كۆپ چاغلاردا ئادىل ماڭا ھەمراھ بولاتتى. كېيىنكى كۈنلەردە بۇ مەن ئۈچۈن، بىر ئادەت ھەم مۇقەددەس ئېتىقادقا

ئايلاندى. ھەر قېتىم يېزىغا چىقسام بىرنەچچە كۈن تۇرۇپ قالاتتىم. كۆڭلۈممۇ خۇددى داچىغا بېرىپ، دەم ئېلىپ قايتقاندەك كۆتۈرۈلۈپ، كەيپىياتىممۇ ياخشىلىنىپ قالاتتى. كېيىن سالامەتلىكىممۇ ئاستا-ئاستا ئەسلىگە كېلىشكە باشلىدى.

يازنىڭ گۈزەل كۈنلىرىنى ئۆيدە دەم ئېلىپ ئۆتكۈزدۇم. بىر كۈنى چۈش پېشىندىن قايىرلىغان چاغ ئىدى. مەن قورۇدىكى گۈللۈكتە چۆپ ئوتاۋاتاتتىم، تېلېفونىنىڭ جىرىڭلىشى بىلەن قولۇمدىكى ئىشنى قويۇپ، يۈگۈرۈپ كىرىپ تېلېفونىنى ئالدىم. بىز بىر لىنىيىگە ئىككى تېلېفون ئورناتقانىدۇق. بىرى ئاستىنقى قەۋەتتە، بىرى ئۈستۈنكى قەۋەتتە ئىدى. مېنىڭ تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قولۇمغا ئېلىشىم ئادىلنىڭ ئۈستۈنكى قەۋەتتىكى تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قولىغا ئېلىشى بىلەن توغرا كېلىپ قالدى. دەل شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدە قايسى شەيتانىنىڭ ۋەسۋەسىسىكىن، ئىختىيارسىز تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قۇلىقىم تۈۋىگە ئەكەلدىم.

— ۋەي، — بۇ ئادىلنىڭ ئاۋازى ئىدى.

— ۋەي، سىز ئادىلما؟ — قارشى تەرەپتىن قەمەرنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. بۇ ئاۋاز بىلەن تەڭ لىنىيە بويلاپ كەلگەن سىرلىق بىر ئېقىم، قۇلىقىمدىن كىرىپ پۈتۈن بەدىنىمگە تاراپ كەتتى ۋە شۇنىڭ بىلەن بىللە خۇددى تۈيۈقسىز يۈرەك ئاغرىقى قوزغالغاندەك ئۇنتۇلۇپ قالغان بىر تىترەك قايتىدىن تېنىمگە ئولاشتى.

— ھەئە مەن.

— ياخشىمۇسىز. مەن قەمەر، — قەمەر ناز بىلەن سۆزلەۋاتاتتى، — نەچچە كۈن بولدى كەلمىدىڭىزغۇ، مەن سىزنى بەك سېغىنىپ كەتتىم.

— پاھ، پاھ، ئىككى بايغا بىر مالايلا بولدۇم - دە، بۇ يەردىكىسى قانۇنلۇق ئايالىم بولغاندىن كېيىن، بىرنەچچە كۈن

تۇرمىسام بولامتى، ئەمىسە؟

— ۋايجان، ئۇ سەت كېسەل كۆرپىسىگە ئەجەب ئامراقكەنسىز، قويۇۋەتسىڭىزلا بولمىدىمۇ ئۇنى، ئۇ چاغدا ئىككىمىز گۈلدەك ئۇتەتتۇق.

— بولا ھە قەمەر، — ئادىل ئۇستۇنكى قەۋەتتە بىر ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتسا كېرەك، بۇ سۆزلەرگە ئانچە ئېرەن قىلماي ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا جاۋاب بېرىۋاتاتتى.

— ئەمىسە چەت ئەلگە چىقىدىغان ئىش قانداق بولدى.

«ئاھ!» ئىختىيارسىز چۆچۈپ كەتتىم. تېلېفون تۇرۇپكىسىمۇ قولۇمدىن چۈشۈپ كەتكىلى تاسلا قالدى. ئادىل بىرنەچچە دەقىقە جىمىپ كەتتى. بۇ ۋاقىت ماڭا خۇددى نەچچە ئەسىردەك بىلىنىپ كېتىۋاتاتتى. خۇدا، ئۆز پاناھىڭدا ساقلىغايسەن! لەۋلىرىمنى چىشلەپ قانىتىۋەتكىلى تاسلا قالدىم.

— پۈتەي دەپ قالدى.

— بەك ياخشى بوپتۇ. كەچتە كېلەمسىز؟ سىزنى ساقلايمەن.

— ماقۇل، — ئىككىلا تەرەپتىن تۇرۇپكىنىڭ قويۇلغان ئاۋازى ئاڭلانىدى.

قولۇمدىكى تۇرۇپكىنى قانداق قويۇپ، سىرتقا قانداق چىقىپ كەتكەنلىكىمنى ئۆزۈممۇ بىلمەي قاپتىمەن. كەينىمدىكى يەڭگىل ئاياغ تاۋۇشى ئاڭلانغاندىلا ئېسىمگە كەلدىم.

— ئادىل نەگە بارىسىز؟

ئۇ ماشىنا تەرەپكە كېتىۋېتىپ جاۋاب بەردى:

— سىرتقا چىقمەن.

— راست گەپنى قىلسىڭىز بولمامدۇ ئادىل؟ دېمىسىڭىزمۇ بىلىمەن. قەمەرنىڭ يېنىغا بارىسىز، — ئۇ ماڭا قاراپ تۇرۇپ قالدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە نە خىجىللىق، نە قورۇنۇش، ئاچچىق يا تەنبىھ، ھېچقايسىسى كۆرۈنمەيتتى، — ئادىل، سىزگە بىر

گەپ قىلاي، مەيلى ئاڭلاڭ، مەيلى ئاڭلىماڭ ئۆزىڭىزنىڭ ئىشى. بۇ گەپنى يۈز - ئابرۇي ئۈچۈن قىلىۋاتقىنىم يوق. ھازىر، يۈز - ئابرۇي دېگەننى ئىككى پۇلغىمۇ ئالمايدىغان جاھان بولۇپ كەتتى. بىراق، پۇل سىزنىڭ جېنىڭىز، سىز ئويلاپ باقتىڭىزمۇ؟ قەمەرغۇ بوپتۇ، ئۇ بىر بۇزۇق ئايال، سىزنىڭ پۇلىڭىزنى دېمىگەندىمۇ، چىرايىڭىز، تەقى - تۇرقىڭىزنى دەپ بولسىمۇ، كەينىڭىزگە كىرىۋالسۇن دەي، ئەمدى ئاۋۇ ۋۇجدانسىغا ئىت چىچىۋەتكەن ئىنسىسگە نېمە دەي؟ ئۇ سىزنىڭ ئىشەنگەن تېغىڭىز تۇرۇپ نومۇس قىلماي ھەدىسى بىلەن قىلتاق قۇرۇپ، ئۇنىڭ ھارامدىن تاپقان پۇلىغا شېرىك بولغىنىدا ھېچقانداق مۇددىئا يوق دەپ ئويلامسىز؟ ئادىل، پۇل، مال - دۇنيا، دۆلەت سىزنىڭ بېشىڭىزنى ئايلاندۇرۇۋېتىپتۇ. بۇ مال - دۇنيا ئىڭىز ھېچقاچان سىزنىڭ جېنىڭىزغا ئارا بولالمايدۇ. جەمئىيەت ئۇنچىلىك ئاددىي ئەمەس. ئەمدى كۆزىڭىزنى چوڭراق ئېچىپ، ھوشيارراق يۈرگىنىڭىز تۈزۈكمىكىن؟! — گېپىم تۈگىشى بىلەن ئۇنىڭ جاۋاب بېرىشىنىمۇ كۈتمەيلا ئۆيگە كىرىپ كەتتىم.

بۇگۈن قانچە قىلسامۇ ئۆزۈمنى باسالمايلا قېلىۋاتاتتىم. بىر دەم يۇقىرىغا چىقاتتىم. بىر دەم تۆۋەنگە چۈشەتتىم. ياق مەن بۇنداق ئۆز گۆشۈمنى ئۆزۈم يەپ تۈگىشىپ كەتسەم بولمايدۇ. شۇنچە يىلدىن بېرى نېمە ئۈچۈن ياشىدىم؟ زادى نېمىگە ئەقىدە قىلىدىم؟ ھېم. ئۇنداق ئاسان بوزەك بولىدىغان ئىش يوق. كونىلاردا: «سۇغا كىرسەڭ بېلىڭچە» دەيدىغان گەپ بار. «ئوتنىڭ تېشىدا كۆيگىچە، بىراقلا ئىچىدە كۆيگەن ياخشى».

ئورنۇمدىن دەس تۇردۇم - دە، بىر دەمدىلا جابدۇنۇپ سىرتقا چىقتىم. نەگە بېرىپ نېمە ئىش قىلىدىغانلىقىم ئۆزۈمگە ئايان. تېنىمدە ئەزەلدىن كۆرۈلۈپ باقمىغان بىر قەتئىيلىك قېنىمنى قاينىتاماقتا ئىدى. مەن ئولتۇرغان كىچىك كىرا ماشىنىسى، خەلق سوت مەھكىمىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى. پەلەمپەي بىلەن

بىنانىڭ يۇقىرى قەۋىتىگە قاراپ ئۆرلىدىم. دىلىمدىن دەۋرىگەن غەزەپ - نەپرەت خۇددى پۈتۈن بىنانى كۆمپەيكۇم قىلىۋەتكۈدەك قۇدرەتكە ئىگە ئىدى. قەدىممدىن تارىغان سادا، پۈتۈن بىنانى چۆچۈتكىدەك دەرىجىدە تاقىلدايتتى.

ئۇزۇم كۆزلىگەن نىشانغا ئاخىر يېتىپ كەلدىم. ئىشىك ئالدىدا تۇرۇپ، بىردەم دېمىمنى ئالغاندىن كېيىن ئىشىكنى چەكتىم. ئىچكىرىدىن بىر ئەر كىشىنىڭ بوم ئاۋازى ئاڭلاندى.

— كىرىڭ!

بوسۇغىدىن ئاتلاپ، ئۆزۈمنى ئامانلاشقاندىن كېيىن، ئۇ كۆرسەتكەن ئورۇنغا بېرىپ ئولتۇردۇم. بۇرۇنقى چاغلار بولسا، خىلىغچە ئىشىك تۇۋىدە مەڭدەپ تۇرۇپ قالغان بولار ئىدىم.

— سىز بىلەن پاراڭلىشاي دەپ كىلىۋېدىم.

— ھە ياخشى بوپتۇ. ئۆزىڭىز كىم بولىسىز؟

— كىم بولماقچى ئىدىم؟ شەيتان قىلتىقىنىڭ قۇربانى بولىمەن.

ئالدىمدا ئولتۇرغان قاراقاش، مۇلايىم چىراي مۇنۇ ئادەم، ئۆمرىدە مېنىڭدەك غەلىتە گەپ قىلىدىغان دەۋاگەرنى كۆرمىگەن بولسا كېرەك، ماڭا قاراپ تۇرۇپلا قالدى.

— دېمەكچى بولغىنىڭىز؟...

مەن ھەسرەتلىك كۈلۈپ قويۇپ سۆزۈمنى باشلىدىم. ئالدىمدىكى بۇ ئادەمنىڭ سەۋرچانلىقىغا مىڭ رەھمەت! ئۇنىڭغا مەن مەكتەپ ھاياتىمىزدىن تارتىپ تاكى بۈگۈنكى ئىشقىچە بولغان جەريانىنىڭ ھەممىسىنى تەپسىلىي سۆزلەپ بەردىم. ئاخىرىدا:

— سوتچى ئەپەندىم، سۆزۈمنىڭ بېشىدا، شەيتان قىلتىقىنىڭ قۇربانى دېگەن بىر سۆزنى قىلغانىدىم. بايا‌تىن بېرىقى سۆزلىرىمدىن ئەزەلدىن نامرات ياشاپ كەلگەن بۇ نادان خەلقنىڭ، مال - دۇنيا ئالدىدا ئۆزىنى يوقىتىپ، كەيپ - ساپاغا بېرىلىپ كېتىۋاتقانلىقىنىڭ بىر دەللىلىنى كۆرگەنىدىڭىز. ئەمدى، بۇ

شەيتان قىلتىقىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنىمۇ بىلگۈڭىز كېلىۋاتقاندۇ؟ رەھمەتلىك ئاپام، بىر چاغلاردا، شەيتان ئادەمنىڭ تېرىسى بىلەن گۆشى ئارىسىدا يۈرەرمىش، شۇڭا، ھەر دائىم ئادەملەرنى ئازدۇرۇش ئۈچۈن خىلمۇخىل نەيرەڭلەرنى ئويلاپ چىقارمىش، دەيدىغان، پۈلمۇ دەل شۇ نەيرەڭلەرنىڭ بىر خىلى ئىكەن. بىلگەن ئادەم پۈلنى يولىدا ئىشلىتەلەيدىكەن. بىلمىگەن ئادەم مانا مۇشۇنداق شەيتان قىلتىقىغا ئىلىنىپ قالىدىكەن. بۇنى تەقدىر دەپ ئولتۇرغىلى بولمايدۇ. بۇنىڭدا، سىزنىڭمۇ، مېنىڭمۇ ئوخشاشلا مەسئۇلىيىتىم بار. شۇڭا بۈگۈن، چوقۇم يارەدەم قىلىدۇ دېگەن ئۈمىدتە ئالدىڭلارغا كېلىپ قالدىم، — دەپ سۆزۈمنى تۈگەتتىم.

— بولىدۇ. سىز بىر ماتېرىيال يېزىپ كېلىڭ، بىز ئىلتىماسىڭىزغا قاراپ، بىر تەرەپ قىلىپ بېرىمىز.

— ياق، مەن ئاجرىشاي دەپ كەلمىدىم، بەختىمنى قايتا تىكلەي دەپ كەلدىم. ھوقۇق - مەنپەئىتىمنى قوغداش ئۈچۈن، ئېرىمنىڭ ئۈستىدىن ئەرز قىلاي دېگىنىم يوق، پەقەت قەمەردىن ئىللىق ئائىلەمنىڭ مېھرى - مۇھەببىتىنىلا قايتۇرۇۋالماقچىمەن.

— ئەگەر قەمەر ئۈستىدە دېلو تۇرغۇزماقچى بولساق، ئوخشاشلا ئادىل ئۈستىدىنمۇ دېلو تۇرغۇزۇشىمىزغا توغرا كېلىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، قەمەرنى قارىلاشقا دەلىل - ئىسپاتىڭىزمۇ تولۇق ئەمەسكەن.

— مېنى يالغان گەپ قىلىۋاتىدۇ دەمسىز، خۇدا ئالدىدا قەسەم قىلىمەن.

— ھوي، ئۇنداق گەپنى قىلماڭ، قانۇن قەسەمنى ئېتىراپ قىلمايدۇ.

— بولمىغاندا، بىر رازۇبدچىك ئاجرىتىپ بېرىڭ. بۇنىڭ ئۈچۈن قانچىلىك تۆلەم تۆلىسەممۇ مەيلى، بۈگۈن بىر كۈنلۈك بولسىمۇ بولىدۇ.

— بولىدۇ، مەن سىزگە بىرنى تونۇشتۇرۇپ قوياي.

شۇنداق قىلىپ، ئاخىرى كېلىشتۇق، ئۇلار ماڭا تەكشۈرۈشنىڭ نەتىجىسىنى، ئۆزلىرى ئوقتۇرىدىغان بولدى.

خۇددى ئەسىرگە باراۋەر بىلىنىدىغان كۈنلەر بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى، ئېغىر پاراۋوزدەك بەكمۇ تەستە ئۆتمەكتە ئىدى. سوت ماڭا خەۋەر بەرگۈچە، ئادىل بىلەن قەمەر چەت ئەلگە چىقىپ كەتسە، قانداقمۇ قىلارمەن؟ دەپ، كېچە - كۈندۈز غەم يەيتتىم. توپ - توغرا بىر ھەپتىدىن كېيىن، سوت مەھكىمىسىدىن خەۋەر كەلدى. «دەلىل - ئىسپاتلار تولۇقلىنىپتۇ. بۇگۈن ئۇلار سوتقا چاقىرتىلىدىكەن.» ئۆز - ئۆزۈمگە سۆزلىگىنىمچە، گىرىم جازىسى ئالدىدا خىلىغىچە ئولتۇرۇپ كېتىپتىمەن. كۆز ياشلىرىم تارامىلاپ تۆكۈلەتتى. بۇ خۇشاللىق يېشىمدىمۇ ياكى قايغۇلۇق يېشىمدىمۇ ئۆزۈمدۇ بىلمەيتتىم. ئۆزۈمگە سۆزلەپ، ئۆزۈمگە يىغلاپ يۈرۈپ، كۈننى ئاران كەچ قىلدىم. بىر چاغدا ئادىلنىڭ ماشىنىسى دەرۋازا ئالدىغا كېلىپ توختىدى. ئىككىنچى قەۋەتتىكى دېرىزىسىدىن ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتىم. ئۇ ئۆڭسۆلى يوق. بىر كىچىك قارا چامادانىنى كۆتۈرۈپ ماشىنىدىن چۈشتى ھەم خۇددى ئاچچىقىنى يەردىن ئالماقچى بولغاندەك، گۈس - گۈس دەسسىگىنىچە، ئۇدۇللا مەن بار ئۆيگە كىرىپ كەلدى.

— دۆت، كالۋا، لاي سۇ ئىچىپ ئەقلى بۇلغىنىپ كەتكەن سەھرالىق، بايلىق ياراشمايدىغان گىرى، ئەرز قىلىپ، بېشىڭغا بالا تېرىغىچە سىڭگەن نېنىڭنى يېسەڭچۇ. ئۆزۈڭچە، ئەرز قىلسام بوينۇمغا تىللا مونچاق ئېسىپ قويىدۇ دېگەنمىدىڭ؟ گەپ قىل دەيمەن! — ئۇ قولىدىكى قارا چامادانىنى ساپا ئۈستىگە پوككىدە تاشلىدى - دە، ئالدىمغا دېۋەيلەپ كەلدى، — ھېلىغۇ سېنىڭ ئەرزىڭكەن، جانغا تاقىلىدىغان ئىش بولسىمۇ... ھەي نېمە دېسەم بولار ساڭا؟ بىرنى سالسامغۇ ئۆلۈپلا قالسەن ھازىر، ھەي، — ئۇ بىگىز بارمىقى بىلەن پېشانىمگە بىرنى نوقۇپ

كەينىمگە نەچچە قەدەم داجىتىۋەتتى، — ما قاپاق كاللاڭنى ئەمدى سىلكىۋەت، پۈلى بارنىڭ گېپى ئوڭ بولىدىغان زامان بۇ، مەن بولمىسامچۇ قارا، سەن جېنىڭنىمۇ باقالمايسەن، بىلدىڭمۇ؟!

تىلىم خۇددى ئاغزىمنىڭ ئىچىگە بىر پارچە تاش سېلىپ قويغاندەك، كاللەك بولۇپ قالغاندى. پۈتۈن بەدىنىمگە بىر خىل كۈيۈشۈش تارىماقتا. كۆزلىرىمدىن ئىختىيارسىز ياش قۇيۇلۇپ كەتتى. نېمە خورلۇق بۇ، نېمە خورلۇق؟!

پۈت - قولۇمنىڭ جېنى چىقىپ كەتكەندەك بىردىنلا بوشاپ، جايىمغا لاسسىدە ئولتۇرۇپلا قالدىم.

— جايىڭدىلا ئۆل! ئىززىتىنى بىلمەيدىغان كېسەل، ئاشۇ قىلىغىنىڭغا تازا، كۆندە قەمەرنىڭ يېنىغا كېتىمەن، — ئۇ سۆزلىگەچ، بايىقى كىچىك قارا چامادانىنى تامغا ئورناتقان مەخپىي ئىشكاپقا سېلىپ، ئاغزىنى قۇلۇپلاپ قويدى، — قەمەر سەندىن چىرايلىق، سەندىن كېلىشكەن، ئايالىم دېسەممۇ دېگۈچىلىكى بار، بىڭسىڭ بولسا يەنە ئەرز قىل، بولمىسا موللىغا بېرىپ ئوقۇتۇۋال، ئوقتۇڭمۇ؟ خوش ئەمىسە! — ئۇ كەينىگە ئۆرۈلۈپلا، ماڭا پەرۋاسىز قىلماي ئىشكىتىن چىقىپ كەتتى.

ئاھ، خۇدا! ھەممە ئىش تۈگىدى. سوتچىلاردىمۇ ئۇمىد يوقكەن، ئۇلار پارا يەپتۇ. بولمىسا بۇ، بۇنچە چوڭ سۆزلىيەلمىگەن بولاتتى. ئەمدى كىمدىن مەدەت تىلەيمەن؟ خۇدا: «يارىتىش مەندىن، يارىلىنىش ئۆزۈڭدىن» دېگەنكەن. خۇدا مېنى خۇددى ئادىل بىلەن قەمەرگە ئوخشاش ئادەم قىلىپ ھەتتا پەزىلەت جەھەتتە ئۇلاردىنمۇ ئارتۇق قىلىپ يارىتقانكەن. يەنە مەن نېمىشقا ئادەملىكىمدىن پايدىلانمايمەن؟

مال - دۇنيا بەختنىڭ ئاساسى ئەمەس. مەنمۇ ھەم ئادىلغا مال - دۇنيا ئۈچۈن تەگكەن ئەمەس. مېنىڭچە ئەرلەر ھەقىقىي مۇھەببەتنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى، تۇرمۇش لۇغىتىدە ساداقەت دەيدىغان سۆزنىڭ بارلىقىنىمۇ بىلمەيدىكەن. ئۇلار

پەقەت ئەقىل - پاراسىتى بىلەنلا ھايۋاندىن پەرقلەنگەنكەن. شۇڭا، ئايالالار سەۋرلىكلىكى بىلەن بۇ جەھەتتە ئەرلەردىن ئاقىلراق كېلىدۇ، ئەلۋەتتە. لېكىن ئايالالار قانچە سەۋرلىك ھەم سادالىقتەمەن بولغانسېرى، ئەرلەرنىڭ نەزەرىدىكى ئورنىمۇ شۇنچە پەسلىشىپ كېتىدىكەن. ياق، ئادەم ئۆز بەختىنى ئۆزىلا يارىتالايدۇ.

مەن ئادەل ئۇچۇن بارلىقىمنى قۇربان قىلدىم، ھەتتا كەسپىمدىنمۇ ئايرىلىپ قالغانىدىم. لېكىن ئىنسانىي قىممىتىم، ئىززەت - ھۆرمىتىم ئاللىقاچان دەپسەندە بولدى. ئوغلۇممۇ، ئاپامۇ يوق، توۋا، بۇ دۇنيادا كىمگە تارتىشىپ يۈرۈۋاتقاندىمەن. قانداقمۇ ئۆزۈمنى ئادەم دەپ، ياشاۋاتقاندىمەن - ھە؟ بىر مۇستەقىل ئادەم تۇرۇپ، شۇنچە خورلۇق ئىچىدە، ئادىلغا يەنە قانداقمۇ ئۇمىد باغلاپ يۈرۈۋاتقاندىمەن؟ قەمەردىن نەرىم كەم ئىدىم؟ ياق، مەن ئادەم. ئادىلغا ئوخشاش ئەقىل - پاراسەت، ھېسسىيات ئىگىسىمەن. ئۇنىڭ خورلىشىغا ئۆچرىغۇدەك ھېچقانداق يېرىم يوق. قەمەر دېگەن بىر بۇزۇق، مۇنداقچە ئېيتقاندا، ئۇمۇ شەيتاننىڭ قىلتىقى، مەن ئۇنىڭغا ئوخشاش باشقىلارنىڭ پوستىغا كىرىپ، كىشىنىڭ چاپىنىدا تەرلەپ ياشىمايمەن. مەندە ھايات يولۇمنى ئۆزگەرتەلىگۇدەك ئىقتىدار بار. مەن مۇنداقلا تۇگىشىپ كەتمەيمەن.

خىيال بىلەن ئولتۇرۇپ تۈيۈقسىز كاللامغا كەلگەن بىر ئىشتىن ئىختىيارسىز چۆچۈپ كەتتىم. بۇ شەيتاننىڭ قىلتىقىنى كۆيدۈرۈپ، يەر يۈزىدىن بىراقلا يوقاتسامچۇ؟ «قاينىقسۇ ئىچ، كۆڭلۈڭ تىنچ» دېگەندەك، نامرات بولسىمۇ، ئادىل بىلەن بىللە بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرەلەرمەنمۇ؟ نېمە بولسا كارىم نېمە؟ ئىنسان بەختىنى ۋەيران قىلغان بايلىقنى كۆيدۈرۈپ، كۈل قىلىۋەتسىمۇ ئازلىق قىلىدۇ. غەزىپىم بارغانسېرى ئۆرلىمەكتە ئىدى. شۇ كۈنلەردىكى دەرد - ئەلەم مېنى ئاچچىقىم كەلگەندە،

كونتروللۇقۇمنى يوقىتىپ قويمىغان قىلىپ قويغانىدى. شۇ تاپتا ئولتۇرۇپ، ئادىلىنىڭ ياخشى تەرەپلىرىنى ئويلاپ ئۆزۈمنى قانچە باسسامۇ، ئۇنىڭ بۇگۈن كېچە قەمەرنىڭ يېنىدا ئىكەنلىكى، كاللامدىن چىقماي، ئوغامنى تېخىمۇ ئۆرلەتمەكتە ئىدى. ئۇنىڭ بايىقى گەپلىرىچۇ، تېخى!

قارچۇغۇمدەك بۇلاپ قاچتى ئۇ،
ئەقىدەمنى چەيلەپ رەھىمسىز.
ئۆلۈم كۆتۈپ ھۇۋلىدى يۇرەك،
ئاھلىرىدا يۇتۇلدى دېگىز.

ئاخىرى كونترۇللۇقۇمنى يوقاتتىم. پەقەت كىيىم-كېچەكلىرىمنى يەڭگىل سەپەر سومكىسىغا قاچىلاۋاتقانلىقىملا يادىمدا. كېيىن ماشىنا قويۇش ئورنىدىن بىر تۇڭ بېنزىننى كۆتۈرۈپ كېلىپ، ئۆينىڭ پۈتۈن يېرىگە چاچتىم- دە، ئىشىكتىن چىقىپ كېتىۋېتىپ، بىر تال سەرەڭگىنى تۇتاشتۇرۇپلا، ئۆي ئىچىگە تاشلىدىم. چېچىلغان بېنزىنغا ئوت تېگىشى بىلەن لاپلا قىلىپ، يالقۇنغا ئايلاندى. ئۆزۈم ياخشى كۆرۈپ، ئارزۇلاپ تۇتقان ئۆي- جابدۇقلىرى، غۇرۇرۇم، ئەقىدەم دەپسەندە بولغان ھەم نەچچە يىللىق مېھرى- مۇھەببىتىم سىڭگەن ئۆي، كۆز ئالدىمدىلا كۆيمەكتە ئىدى.

كىيىم- كېچەكلىرىم سېلىنغان سومكىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ كېتىۋېتىپ، ماڭا ئۇمىد ۋە تەشۋىش بىلەن تىكىلىپ تۇرغان، قەپەستىكى ئىتنىڭ بېشىنى سىلاپ قويدۇم.

— غەم يېمە ساڭا زىيان يەتمەيدۇ.

دەرۋازىنى ئەسلىدىكىدەك قۇلۇپلاپ قويۇپ، ھەيۋەتلىك ئوت دېگىزىغا ئايلانغان ئۆيدىن تېز يىراقلاپ كەتتىم. ئىتنىڭ ئەنسىز قاۋۇشى بىلەن بارا- بارا ئەتراپتا ئادەملەر كۆپەيمەكتە.

چۇغلۇق

1

ئاۋغۇستنىڭ ئاخىرقى بىر كۈنى، چىڭقى چۈش مەزگىلى ئىدى. تىك ئۆرلىگەن قۇياشنىڭ ئوتتەك تەپتىدە قىزىغان زېمىن قوشتىن چىققان ئۆكۈزدەك ئېغىر - ئېغىر تىنىاتتى. ۋىل - ۋىل كۆرۈنۈپ تۇرغان ئالۋۇن تىنىمسىز لوغۇلدايتتى.

ئېتىز يولىنى بويلاپ مېڭىپ، يېزىغا ئىچكىرىلەپ كىرگەنسېرى سولاشقان دەرەخ يوپۇرماقلىرىنىڭ سايىسى تەپچىرىگەن تەنلەرنى سالقىنلىتىپ، كىشىگە بىرئاز ھۇزۇر بېغىشلايتتى. ناگان - ناگاندا يۈزلەرنى يېنىك سىيپاپ ئۆتىدىغان تىنىجىق شامال قەيەرلەردىندۇر چىققان چىلە ئارىلاش ئوغۇت پۇرىقىنى دىماغلارغا ئۇراتتى.

بۇ چەت خىلۋەت يېزىغا ئېلىپ كىرىدىغان يولنىڭ ئايلانمىسىدىكى كىچىككىنە بېكەت غېرىبنىڭ چەكمىنىدەك تولىمۇ مۇڭلۇق كۆرۈنەتتى. قوداڭشىپ قالغان كونا ئاپتوبۇسقا بىردىن - ئىككىدىن چىقىۋاتقان يولۇچىلار ئۆزلىرىنى ئورۇندۇققا تاشلىشاتتى - دە، مۇگدەشكە باشلايتتى.

تولا ساقلاپ تاقىتى - تاق بولغان يولۇچىلار غۇدۇراشقا باشلىغاندىن كېيىن، قاپقىدىن مۇز يېغىپ تۇرىدىغان، تەلەتى سۆرۈن شوپۇر، كىملەرگىدۇر ئاچچىقلانغاندەك، ئىشكىنى جالاقلىدا يېپىپ رولغا ئولتۇردى ۋە بېكەت سەيناسىدا تاتلىق سۇ سېتىپ ئولتۇرغانلار ھەم ئۇلارنىڭ تەلەڭگە - پەلەڭگىلىرىنى توپا ئىچىدە قالدۇرۇپ يولغا چۈشتى. پاكار - پاكار قورۇق تاملار

بىلەن قورشالغان بېكەت ۋە باغلار ئارىسىدىن ناگان - ناگاندا كۆرۈنۈپ قالىدىغان ئۆيلەر بارا - بارا ئارقىدا قېلىشقا باشلىدى.

زېرىكىشلىك ماتور ئاۋازى مۇگدەپ ئولتۇرغان يولۇچىلارنى تىنىمسىز ئەللەيلىمەكتە، يېيىلىپ ياتقان بوستان دالا خۇددى قۇياشنى باغاشلىماقچى بولغاندەك، غۇلچىنى كەڭ يايغىنچە، سۇكۇتكە چۆمگەنىدى. قىرلاردا ئۇنۇپ قالغان سېرىق ماماكاپ گۈللىرى بىلەن ئاللىقانداق چېچەكلەر كۆزگە چېلىقىپ قالاتتى.

— چۈغلۇق گۈلى، چۈغلۇق گۈلى! تاغ گۈلى بارمىدۇ؟ مومام رەھمىتى ھەر دائىم: «چۈغلۇق گۈلى، ئۇ شۇنداق بىر گۈلكى...» دەيتتى - دە، چۈشىنىكسىز غۇدۇڭشىغىنىچە ئۈيقۇغا كېتەتتى. ئۇ زادى قانداق گۈل بولغىيتتى؟

قۇياش ئاستا - ئاستا غەربكە قىيىلىپ، كەچ كىرىشكە باشلىدى. چوغدەك تاۋلانغان شەپەق، خۇددى قىيمايۋاتقاندەك، بەكمۇ تەستە يىراقلىماقتا. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئىككى قولىنى پۇلاڭلىتىپ تۇرۇپ، بار ئاۋازى بىلەن:

— ئىھ شەپەق! سەن چۈغلۇق گۈلىنى بىلەمسەن، — دەپ توۋلىغۇسى كېلىۋاتىدۇ. يەنە بىر دەمدىن كېيىن، تۇن يۇلتۇز كۆزلۈك قارا رومىلىنى پۈتۈن زېمىنغا يايىدۇ. تۇن، رەھىمسىز تۇن، ئۇ قارا بولغىنى ئۈچۈن چۈغلۇق گۈلىنى كۆرەلمەيدۇ...

ئاپتوبۇس ئاستا - ئاستا مەنزىلگە يېقىنلاشتى.

2

ھەش - پەش دېگۈچە ئارىدىن بىر ئاي ئۆتۈپ كەتتى. چۈغلۇق يېڭى مۇھىتقا خېلىلا كۈنۈپ قالدى. ئۇ تۇرۇپلا ھەيران قالاتتى. ئۆزىنى خۇددى يېڭى تۈغۈلغان بالىدەك ھېس قىلاتتى. دېمىسىمۇ بۇ مەكتەپ ئۇنىڭ ئۈچۈن يېڭى بىر ھايات يولى ئاچتى. ئېگىز-ئېگىز بىنالار قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان شەھەر مەركىزىدىن خېلىلا

يـــراققـا جـايلاشقان، ئاددي، كۆرۈمسىز بۇ مەكتەپ گەرچە ئـــجتىمائي كۆچلەر ئاچقان ئالىي مەكتەپ بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئۇچۇن مىسلىسىز بىر دۇنيا ئىدى. ئۇ ھەر قېتىم سىنىپ، ياتاق ۋە تـاماقخانا يوللىرىدا پەيدا بولغاندا ئۆزىگە تىكىلگەن ئوتتەك كۆزلەر، ئۆزئارا كۆسۈرلاشلار ۋە قايرىلىپ قاراشلار ئۇنىڭ شۇ قەدەر گۇزەل، سۈمباتلىق قەددىگە چۈشىنىپ بولمايدىغان سېھرىي قۇدرەتكە ئىگە مەغرۇرلۇق ئاتا قىلاتتى.

بولۇپمۇ بىر كۆز، ئوتتەك بىر كۆز ئۇنىڭغا چەكسىز شادلىق ۋە ھۇزۇر بېغىشلايتتى. كۆزتەننىڭ تىلى. گەرچە ئۇ ئوتلۇق قـاراشـنـى ھېچكىم ئېتىراپ قىلمىسىمۇ چۈغلۇققا نىسبەتەن، ئىپتىدائي بولغان بىر خىل ئالىڭ بۇ توغرىسىدا ئاللىقاچان سىگنال بېرىپ بولغانىدى. لېكىن قادىر ئاللا تېخى بۇنى شۇ كۆزلەرنىڭ ئىگىسىگە ئۇقتۇرمىغان ئىدى.

— چـۈغلۇق، بـولمامسەن، نېمـانچە تـۈگىمىگەن پەرداز بۇ؟!

— مانا ھازىر.

ئۇ ئەينەككە يەنە بىر قېتىم قارىۋەتكەندىن كېيىن، ھېچكىم قـالـمىغان ياتاقنىڭ ئىشىكىنى ئەتتى ـ دە، بىنادىن ئالدىراپ چىقتى.

دەرس باشلاندى.

كەينىگە قايرىپ تارالغان دولقۇن چاچلىرى، كەڭ پېشانىسى ۋە سوقمچاق يۈزى بىلەن قوشۇلۇپ، ھەقىقىي ئۇيغۇر يىگىتىنىڭ سىماسىنى نامايانده قىلغان بۇ ياش ئوقۇتقۇچى تار مۇنبەر ئۈستىدە تـۇرۇپ، دوسـكـىغا خەت يېزىۋاتاتتى. ئوغۇل بالا دېگەن مانا مـۇشۇنداق بولسا، باشقىلار يۈرگىنىڭ بارمۇ؟ دېسە، مەغرۇر ھـالـدا بار دېمەمدۇ كىشى. شۇغىنىسى ئوقۇتقۇچىدە بۇ. ۋاي خۇدايىمەي ماڭا نېمە قويۇپتۇ؟ تېخى يىگىرمىگىمۇ كىرمىدىم، ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇمۇ مېنى نېمە قىلاتتى؟ تازا بىر بەڭگىنىڭ

خىيالى بولدى بۇ! بۇ چاغدا ئوقۇتقۇچىمۇ دەرسىنى باشلاپ بولغانىدى. كەرىمە نادىر قانداقراق ئايالدۇ؟ «سامانيولى» دېگەن بۇ ئەسەر ئەجەبمۇ ياخشى ئىكەن. ئاخىرى قانداق بولار؟ قەدىردان دېگەن ماۋۇ بىر نېمىمۇ ئەجەب بىز تەرەپكىلا قاراپ سۆزلەيدىغان بولدى. بولمىسا ئوقۇغاچ ئولتۇراتتىم. ۋاي نېمە كارىم. ئۇ پۈل تېپىشنى بىلسۇن، پۈلنى دېمىسە، بىزگە دەرس سۆزلەپ نېمە قىلاتتى؟ ئۇ كىتابنى قولىغا ئېلىپ، ئاستا ۋاراقلاشقا باشلىدى.

«‹ئېھتىمال، شۇكران خانىم! خىيال بىلەن چۈشنى ئارىلاشتۇرۇپ قويىدىغان ۋاقىتلىرىم جىق! مېنىڭچە، تۇرمۇش كۆپ چاغلاردا ئۇلارنىڭ ئارىلىشىشىدىن تەركىب تاپىدۇ. ›نجات بۇ سۆزلەرنى ھاياتنىڭ يۈكى ئاستىدا ئېزىلگەن ئادەمنىڭ ئۈمىدسىزلىكى بىلەن ئەمەس، ھاياتنىڭ ئۇستىگە چىققان قاۋۇل ئەرنىڭ تەنتەنىسى بىلەن ئېيتقانىدى. شۇكران ئۆز ھاياجانلىرىنى يوشۇرمىدى، ئىختىيارسىز:

— زۇلال، تۇرمۇشتا ناھايىتى چوڭ بىر نەرسىنى قولدىن چىقىرىپ قويغانلىقىڭنى ئەمدى تېخىمۇ چۈشەندىم! — دېدى. زۇلال ۋىللىدە قىزاردى.»

بېشىڭنى يە، ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان، قىزىرىپتىمىش. ئۇ قەدىردانغا قاراپ قويدى ـ دە، داۋامىنى ئوقۇشقا باشلىدى.

— چۈغلۇق، دەرسكە دىققەت قىلىڭ!

چۈغلۇق دىڭگىدە چۆچۈپ كەتتى. قولىدىكى كىتابىمۇ يەرگە چۈشۈپ كەتكىلى تاس قالدى. گەرچە بۇ سۆزلەر سىلىق ئېيتىلغان بولسىمۇ، ئۇنىڭغا نىسبەتەن چاقماق چاقىنادەك بىلىنگەنىدى. يۈزلىرىمۇ ئىختىيارسىز ئوت ئالدى. قەدىردان ئۇنىڭغا قاراپ سەل تۇرغاندىن كېيىن، دەرسىنى داۋاملاشتۇردى.

ئىككى سائەتلىك دەرس ۋاقتى توشۇپ، قوڭغۇراق چېلىنىدى. كارىدوردىن ئوقۇغۇچىلارنىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. قەدىردان قولىدىكى بور توزانلىرىنى قاققاچ:

— دەرستىن چۇشۇڭلار! — دېدى ۋە كىتابنى قولىغا ئېلىپ، چۇغلۇقنىڭ ئالدىغا كەلدى ھەم كۇلۇپ تۇرۇپ:

— بايا تىز بېرى ھېكايە ئوقۇدىڭىزغۇ دەيمەن ـ ھە؟ — دەپ سورىدى. چۇغلۇق قورقۇنچ ئارىلاش سىنچى كۆزلىرى بىلەن قەدىرداڭغا تىكىلىپ قاراپ قويغاندىن كېيىن:

— ھەئە، — دېدى ۋە شىتىلىلىك قىلىپ، تىلىنى چىقىرىپ قويدى. ئەتراپىدا تۇرغانلارنىڭ ھەممىسى پاراققىدە كۇلۇپ كېتىشتى.

— نېمىنى ئوقۇدىڭىز؟

— «سامانيولى»نى.

— كەرىمە نادىرنىڭمۇ؟

— ھەئە.

— بۇ رومان ناھايىتى ياخشى يېزىلغان. يازغۇچىنىڭ ۋەكىل خاراكتېرلىك ئەسەرلىرىنىڭ بىرى. ھېكايە ئوقۇشنى ياخشى كۆرىدىغان ئوخشىمامسىز؟

— ھەئە، بەك ياخشى كۆرىمەن، — چۇغلۇق جاۋاب بەرگەچ ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىگە يۆلەندى. ئۇنىڭغا ئۆزگىچە گۈزەللىك بېغىشلىغان بىر ئۆرۈم قارا چېچى مەيدىسىدىن ئېشىپ، ئېتىكىگە تاشلىنىپ تۇراتتى.

— ھوي شەيتان، ھەئە دېگىننى قارا. ياخشى كۆرگەن ئادەم دەرس ۋاقتىدا ئوقامدەكەن؟ مېنىڭچە، بوش ۋاقتىدا ئوقۇسا، ئۇنۇمى تېخىمۇ ياخشىغۇ دەيمەن ـ ھە؟! — قەدىردان مەنىلىك كۈلۈپ قويغاندىن كېيىن، كەينىگە ئۆرۈلۈپ، سىرتقا قاراپ ماڭدى. ئۇ ئىشىكتىن چىقىشىغىلا سىنىپتا پاراققىدە كۇلكە كۆتۈرۈلدى.

— ئۇ چوقۇم سېنى ياخشى كۆرۈپ قالغان گەپ.

— ئىشىكنى قىل، ساڭا كۆيۈپ يۈرەمدۇ تېخى؟

— ئارىمىزدا ئاي ئولتۇرسا، يۇلتۇزغا سان نەدە؟

— شۇنى دەيمەن، يەنە كېلىپ كىم بىلمەيدۇ ئۇنىڭ چۇغلۇققىلا قاراپ سۆزلەيدىغىنىنى.

— قارىسا قارىمامدۇ، كۆزىنىڭ ئىختىيارى.

قىزلار بىر ـ بىرىگە گەپ بەرمەي چاقچاقلىشاتتى. دەل شۇ ئاردا سىرتتىن بىرىنىڭ:

— چۇغلۇق، خەت كەپتۇ، — دەپ توۋلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇ ئالدىرىماي ئورنىدىن تۇرۇپ، سىرتقا ماڭغاچ:

ئايلىناي قارا كۆز...

دەپ يوقلا بىر ناخشىنى توۋلاپ قويدى. كۆڭلىدە بولسا ناھايىتى خوش بولۇۋاتاتتى، شەھلا كۆزلىرىمۇ كۈلمەكتە ئىدى.

ئۇ سىرتقا چىقىشىغىلا بىر توپ قىز ئۇنى ئورۇۋالدى.

— ۋاھ زۇلىيار! نېمانداق چىرايلىق ئىسسىم بۇ! كىم ئۇ، چۇغلۇق؟

— مېنىڭ ساۋاقدىشىم، — ئۇ كونۇبرتىنىڭ ئاغزىنى يىرتقاچ ئېرەنسىزلا جاۋاب بەردى، — شىنجاڭ داشۆدە ئوقۇۋاتىدۇ.

— پاھ كاساپەت، ئەجەپ تەلەيلىك ئىكەنسەن!

— كۆرمەي تۇرۇپ ياخشى كۆرۈپ قالمىغانسەن؟ ئۆزىمۇ پەيزى بار يېگىت ئۇ، خالىساڭ تونۇشتۇرۇپ قويماي.

— شۇنداق قىلە ئاداش، ئايلىنىپ كېتەي سەندىن.

— ماڭمىچۇ؟

بۇ بىر توپ كۈلگۈنچەك قىزلارنىڭ قىقاس ـ چۇقانلىرى مەيداننى بىر ئالدى.

3

يېڭى يىل هارپا ئاخشىمى. مەكتەپ قاينام ـ تاشقىنلىقتا چۆمگەن ئىدى. سوغۇقمۇ خېلى ئەدىگەن. قېتىپ قالغاندەك تۇرغان يۇلتۇزلار بىلەن بەسلەشكەندەك ئاقۇچ، سوغۇق نۇر چېچىپ تۇرغان كوچا چىراغلىرى يىراق ـ يىراقلاردىن كۆزنى

چاقاتتى. كۆكته ئېسىلىپ تۇرغان ئالتۇن تاۋاقتەك تولۇن ئاي روجەكتىن ماراپ تۇرغان ساھىبجامالدەك ئاق قارغا پۈركەنگەن زېمىنغا قاراپ كۈلمەكته ئىدى.

ئوقۇغۇچىلار بەس - بەس بىلەن بېزەشكەن سىنىپلاردا رەڭگارەڭ پانۇسلار گۈڭگا نۇر چېچىپ تۇراتتى. ۋاقىت خېلى بىر يەرگە بارغان، تانسىمۇ راسا قىزغان ئىدى.

قارەدەك ئاق يۈڭ پوپايكا ئۈستىگە ئوچۇق قىزىل سارافان كىيىۋالغان چۈغلۇق كۆزگە ئالاھىدە چېلىقاتتى. بۇگۈن ئۇ چېچىنى بوشلا قويۇۋەتكەن ئىدى. تېقىمىغا قەدەر يېيىلىپ تۇرغان قاپقارا قۇندۇز چاچلار ئۇ ھەربىر پىرقىرىغاندا، يەڭگىل يەلپۈنۈپ ھەريان تاشلىناتتى. قىسقا دەم ئېلىشتىن كېيىن، مۇزىكا ئەڭ شوخ پەردىدە ياڭراشقا باشلىدى. دەل شۇ چاغدا ھەممەيلەننى ھاڭ - تاڭ قالدۇرۇپ، قەدىردان بىلەن چۈغلۇق تانسىغا چۈشتى. ئۇلار شۇ قەدەر ئەستايىدىل، نازۇك ھەربىكەتلەر بىلەن بىر - بىرىگە شۇنچىلىك ماسلاشقان ئىدىكى، چېلىنىۋاتقان مۇزىكىنىڭ ھەربىر ئۇدارىغا ئەگىشىپ ئېلىنىۋاتقان يەڭگىل قەدەملەر خۇددى ساز بىلەن بىرلىشىپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى. چۈغلۇقنىڭ قىزارغان يۈزلىرى چىراغ نۇرىدا ۋال - ۋۇل پارقىراپ قالاتتى. ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى ھاياتنىڭ ئوتتەك قىزغىنلىقىغا چۆمگەن ئاجايىپ گۈزەل بىر سىمفونىيىنى ئورۇندىماقتا ئىدى. ساز تۈگىشى بىلەن چۈغلۇق ئورنىغا قايتىپ كېلىپلا:

— خەمىدە، بەك ئىسسىپ كېتىۋاتىمەن. جۇرە بىردەم سىرتقا چىقىپ ئايلىنىپ كېلەيلى! — دەپ تۇرۇۋالدى. ئۇ خۇددى ئەنسىز دۇپۇلدەۋاتقان يۈرىكى سىرتقا چىقىپ كېتىدىغاندەك، قوللىرىنى قوشتۇرۇپ مەيدىسىگە قويۇۋالغاندى. غوللىرىمۇ ئالدىغا ئېگىلىپ تۇراتتى.

— جۇرە.

مەكتەپ مەيدانىنىڭ بىرنەچچە يېرىدە جۇپ - جۇپ سايىلەر

غىل - پال كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئاينىڭ قار يۈزىدىن قايتقان نۇرى كۆزلەرنى چاقاتتى. ئالدىرىماي تاشلىنىۋاتقان قەدەمگە ئەگىشىپ، قارنىڭ غىرىس - غىرىس قىلغان ئاۋازى ئاڭلىناتتى.

— ئاھ خەمىدە، نېمىدېگەن چىرايلىق كېچە! قارا ئاينىڭ گۈزەللىكىگە.

— سەن ئايدىنمۇ گۈزەلغۇ؟!

— تەبىئەت گۈزەل، شۇڭا بىزمۇ گۈزەل. سېنىڭ مۇشۇ ئويماقتەك لەۋلىرىڭنى مەن بەكمۇ ياخشى كۆرىمەن... جېنىم دوستۇم، شۇ تاپتا شۇنچىلىك ھاياجانلىنىپ كېتىۋاتمەنكى، بار ئاۋازىم بىلەن توۋلىغۇم، ناخشا ئېيتقۇم، سەكرەپ - تاقلاپ، قىيغىتىپ يۈگۈرگۈم، ئاپئاق قار ئۈستىدە ھارغىچە دومىلىغۇم كېلىۋاتىدۇ، — ئۇ قوللىرىنى ھەريان پۇلاڭلىتاتتى. كۆكتىكى تولۇن ئاي ئۇنىڭ يۈرىكىنىڭ چوڭقۇر قېتىدىن ئۇرغۇپ چىققان، شادىمان شوخلۇقنىڭ تەپتىدە سېھىرلەنگەن كۆزلىرىدىن ئەكسىنى تاپقانىدى.

— ھەي سەھرالىق ياۋايى، يەنە تەنتەكلىكىڭ تۇتۇۋېتىپتۇ - دە، سېنىڭ.

— ھاھ... ھا... — چۇغلۇق بوش توۋلاپ قويدى - دە، شېئىر دېكلاماتسىيە قىلىشقا باشلىدى:

قوۋزاق يېرىپ چىقماي تۇرۇپ پوتلا تېخى،
قانداق قىلىپ چېچەك ئاچتى ئۆرۈك شېخى؟
قار بېغىغا ئايلىنىپتۇ بۇ كائىنات،
توپ - توپ بولۇپ كېلىپ قونغاچ ئاق قۇ پېيى.

— پاھ كاساپەت، شائىر ئىكەنسەنغۇ، بىلمەي يۈرۈپتىمىز - ھە؟

— ھا... ھا... ھا...

جاراڭلاپ چىققان كۆلكە ساداسى تۇن بوشلۇقىنى يېرىپ ئۆتۈپ، توتەكتەك كۆرۈنۈپ تۇرغان سامان يولىغا ئۇچۇپ كەتتى. كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە ئارىدىن بىر يىلمۇ ئۆتۈپ كەتتى.

4

ئىجتىمائىي كۆچلەر ئاچقان مەكتەپلەرنىڭ ئوقۇنقۇچىلارنى تەكلىپ قىلىپ ئىشلىتىدىغان قائىدىسى بار. بۇ يىل تەكلىپ قىلىنمىدىمۇ ياكى باشقا سەۋەب بارمۇ، قەدىردان مەكتەپكە كەلمىدى. ھەر قېتىم ئۇ توغرىلىق پاراڭ بولغاندا، چوغلۇق شوخلۇق بىلەن:

— بولىدىغان يىگىت ئىدى ئۇ، — دەپ چاقچاق قىلاتتى. كۆنلەر شۇ تەرىقىدە ئۆتۈپلا كەتكەن بولسىغۇ تەقدىرمۇ كېيىن ئۇنىڭغا ئۇنچە رەھىمسىز چاقچاق قىلماس ئىدى. بىراق ھېلىقى بىر يەكشەنبە...

سەھەردىن باشلاپلا ھاۋا ئۆزگىرىشكە باشلىغانىدى. سۇررەڭ بۇلۇتلار بار - بارا يېيىلىپ، يالىڭاچلىنىپ قالغان دەرەخ شاخلىرىغا تېخىمۇ سوغۇق تۇس بەردى. جۇدۇندىن ئالدىن دېرەك بېرىدىغان سوغۇق شامال تۇرۇپ - تۇرۇپ ھۇشقىتىپ قويىاتتى. كەچ كىرگەنسېرى سوغۇق تېخىمۇ ئەدىدى.

چوغلۇق چوڭ ئايلانمىدىن ئۆتۈپ، مەكتەپكە بارىدىغان يولغا ئەگىلدى.

— ئاپئاق قىز، كەچ قاپسىز، ئاپىرىپ قويايمۇ؟

ئۇزۇن بۇرۇت قويۇۋالغان ئورۇق، ئېگىز، قارامتۇل كەلگەن بىر يىگىت خېلىدىن بېرى ئۇنىڭغا سايىدەك ئەگىشىپ كېلىۋاتاتتى.

— رەھمەت دېدىمغۇ. ئەجەبمۇ خىجىل بولمايدىكەنسىز. خەق سوغۇقتا ئۆلەي دەۋاتسا نېمە قىلىپ يۈرۈيدىغاندۇ بۇ؟ — چوغلۇق

ئاچچىق بىلەن ئۇنىڭغا ئالىيىپ قويۇپ يولىغا مېڭىۋەردى.

— ئۇكاموي، ئادەم ئېتىپ كەيتىڭىزگە كىرىپ قويساق، بىزنى لالما كۆرۈۋاتامسىز نېمە؟ قىز بالا دېگەنغۇ كوچىدا ساماندەك، ئەمدى شۇ...

— چوغلۇق! — غايىبتىن كەلگەندەك چىققان بۇ ئاۋاز چوغلۇقنى قاتتىق چۆچۈتۈۋەتتى، — قايتتىڭىزمۇ؟

— ھوي، قەدىردان! — چوغلۇقمۇ ئۆزىگە يېقىنلاپ كەلگۈچىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن، ئىنتايىن خوش بولۇپ كەتتى. قانداقتۇر بىر جاسارەتتە ئۇنى «قەدىردان» دەپ ئاتىۋەتكىنىنىمۇ ئۆزى تۇيمايلا قالدى.

— ھە، بۇ ساۋاقدىشىڭىزمۇ؟

— بۇ... — چوغلۇق نېمە دېيىشنى بىلەلمەي قالدى.

«ياق» دەي دېسە، ئۆزىگە مۆلدۈرلەپ قاراپ تۇرغان بىر ئادەمنى لەت قىلغۇسى كەلمىدى. «ھەئە» دەي دېسە، يەنە بالاغا قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. شۇ ئارىلىقتا قەدىردان ۋېلىسىپىتتىن چۈشۈپ ناتونۇش يىگىتكە قول ئۇزاتتى.

— ياخشىمۇ سەن؟ ئىسمىم قەدىردان، تونۇشۇپ قويايلى!

— بۇ... بۇ... — يىگىت تارتىنىپراق قول ئۇزاتتى ۋە ئارانلا، — ئەدەپسىزلىك بوپتۇ، كەچۈرۈڭلار، — دېدى ـ دە، كەينىگە ئۆرۈلۈپلا، ۋېلىسىپىتنى مىنىپ، ئۇچقاندەك كېتىپ قالدى.

چوغلۇقنىڭ شۇنداق كۈلگۈسى كەلدىكى، ئاخىرى ئۆزىنى تۇتالمايلا قالدى. قەدىردانمۇ ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.

— ئاجايىپ قىزىق ئىش بولدى بۇ!

— قارىسام قاپاقلىرىڭىز چۈشۈپ كېتىپتۇ. ھەقىچان كەينىڭىزگە كىرىۋالغان نېمە بۇ، دەپ ئويلىدىم ـ دە، نېمە بولسا بولسۇن دەپلا كەلگەنىدىم.

— ئۇ سىزدىن چىڭ چىقىپ گۈلەيگەن بولسا، قانداق قىلاتتىڭىز؟

— بۇ مېنىڭ يۈرگىنىم دەيتتىم - دە، شۇ.

— ۋىيەي... — چۈغلۇق ئوتتەك قىزارغان يۈزلىرىنى چەتكە ئېلىپ كۈلۈپلا قويدى. قەدىرداىمۇ گەپنى ئىتتىكلا يۆتكەپ:

— نەگە بېرىپ شۇنچە كەچ قالدىڭىز؟ — دەپ سورىدى.

— كىچىك ئاپامنىڭ ئۆيىگە بارغانىدىم. تاماق يەپ كەت، دەپ تۇتۇۋالغان، شۇنىڭ بىلەن كەچ قالدىم، يا كوچا ئاپتوبۇسلىرىمۇ ئۈچرىمىدى...

— شۇنىڭ بىلەن بايىقى رودىپايغا ئۈچراپ قالدىم دەڭ.

ئۇلار بۇ قېتىممۇ يەنە قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىشتى. ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىرنەچچەيلەن ئۇلارغا ھەيرانلىق بىلەن قاراپ قويۇشتى.

— بۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق كەچ قالماڭ. جەمئىيەتتە قالايمىقان ئادەملەر بار، ئۇنىڭ ئۈستىگە، سىزدەك بىر چىرايلىق قىز كوچىدا يالغۇز يۈرسە... ھېلىمۇ خەق ئىنساپلىق ئىكەن.

قەدىردان كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا چۈغلۇقنى سىن نەزەرىدىن ئۆتكۈزدى. قارامتۇل ئەت رەڭ، ئۇزۇن، تار يوپكا ئۈستىدىن ئەڭ يېڭى مودىدا تىكىلگەن توق قىزىل سوكنۇ چاپان كىيگەن چۈغلۇق بىر قارىماققا يېزىلىق قىزلارغا ئەمەس، باي ئائىلىنىڭ شەھەردە ئۆسكەن ئەركە قىزىغا ئوخشايتتى. ئەتراپىغا سۈس گىرىم قىلىۋالغان چوڭ - چوڭ شەھلا كۆزلىرى خۇددى تەلپۈنگەن بوۋاق بالىنىڭ كۆزىدەك تىنىق، بىغۇبار ۋە ئويناق ئىدى. ئېقىپ چۈشكەندەك كۆرۈنىدىغان نازۇككىنە بۇرنى، ئالۇچىدەك لەۋلىرى، سوغۇقتا قىزارغان ئانارەك يۇپيۇمىلاق يۈزلىرى، زىبا قەددى - قامىتىنى تېخىمۇ نامايان قىلىپ كەلگەن يارىشىملىق كىيىملىرى ئۇنى بىر كۆرگەن ھەرقانداق ئادەمدە: ئىسىت!

مۇشۇنداق بىر گۈلنى نېمىشقىمۇ شۇ چەت يېزىدا ئېچىلدۇرغاندۇ؟ دېگەن ئويغا پەيدا قىلاتتى. بىلگەنلەر: «بەلكى ئاللا ئۇنى يامان كۆزدىن ساقلىتىقچىدۇر؟» دېيىشى مۇمكىن، ئىشقىلىپ، ئۇنى كۆرگەنلا كىشىنىڭ ئىچى كۆيەتتى.

— بۇگۈنغۇ سىزنى مەن ئاپىرىپ قويارمەن، بۇندىن كېيىن كەچ قالسىڭىز كىممۇ ئاپىرىپ قويار؟

— ۋىيەي، نېمە دەۋاتىسىز، قەدىردان مۇئەللىم!

— بولدى قەدىردان دەۋېرىڭ، بايىمۇ شۇنداق ئاتىدىڭىزغۇ؟

— ئۇ دېگەن بايا...

— قىزىقكەنسىز، ھەقىقەتەن قىزىق. ھە، بايىقى گېپىمگە جاۋاب بەرمەيسىزغۇ؟

— ھازىرچە ئۇلارنى ئويلاشقا بالدۇرمىكىن؟

— ياق، ئانچە بالدۇر ئەمەس، بۇ يىل نەچچىگە كىرىدىڭىز؟

— يىگىرمىگە.

— مانا ئەمەسمۇ. مەندىن پەقەت بەش ياش كىچىككەنسىز.

شۇنىڭ بىلەن ئارىدىكى جىملىق ئۇزاققا سوزۇلدى، ئۇلار شۇ مېڭىشىدا مەكتەپ ئالدىغا بىرىدەمدىلا يېتىپ كەلدى.

— رەھمەت سىزنى ئاۋارە قىلدىم.

— ياق، بۇ قانچىلىك ئىش ئىدى. ھە راست، ئويۇن قويىدىكەن، ئاپارساق بارامسىلەر؟

— قاچان؟ — چۈغلۇق ئىختىيارسىز توۋلىۋەتتى.

— ھوي ئاستىراق! — قەدىردان كۈلۈپ كەتتى، — ئەتە، ئاپتونوم رايون بويىچە تاللانغان ئارتىسلار ئىكەن.

— رەھمەت، بۇگۈن ئاۋارە قىلغىنىمغۇ يېتەر، ئۇنىڭ ئۈستىگە، مەكتەپنىڭ تۇزۇمىمۇ چىڭىپ قالدى. كەچتە سىرتلارغا چىقىشقا يول قويمايدۇ.

— چىقمىسىلا دېسەڭلار، ئۆزىمىز ئورۇنلاشتۇرىمىز، — قەدىردان ئىشەنچ بىلەن چۈغلۇقنىڭ كۆزىگە تىكىلدى.

— ماقۇل، چىقايلى. خوش ئەمسە، شۇنداق بولسۇن!
— خوش. بىر دوستىڭىزنى ئېلىپ چىقىسىزغۇ ـ ھە؟
— ئەلۋەتتە، — بۇ ئاۋاز قەدىردانغا غۇۋا ئاڭلاندى. بۇ چاغدا چۇغلۇقمۇ خېلى يىراقلاپ كەتكەنىدى.

5

شۇنداق قىلىپ ئىككىنچى يىلىمۇ ئاخىرلىشاي دەپ قالدى. شۇ مەزگىللەردە ئېغىزدىن ـ ئېغىزغا قەدىردان بىلەن چۇغلۇق ئارىلىشىۋېتىپتۇ دېگەن گەپلەر كۆچۈپ يۈرەتتى.

بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن، چۇغلۇقنى ئېگىز بوي، بۇدۇر چاچ، ئانچە چىرايلىق دېگىلى بولمىسىمۇ، يامان ئەمەس بىر قىز ئىزدەپ كەلدى.

— سىز بىلەن پاراڭلاشقىلى كېلىۋېدىم.
— مەن بىلەن؟ نېمىشقا؟
— قەدىردان توغرىلىق.
— قەدىردان! ھە. . . — نېمىشقىدۇر چوغلۇقنىڭ يۈرىكى جىغىدە قىلىپ قالدى، — ئەمسە ياتاققا كىرەيلى!
— ئەپسىز بولماس؟
— ياقەي، ھېچكىم يوق.

ياتاق ئىچى پاكىز تازىلانغان، كارىۋاتلارغا ئاپئاق پراستىنلار تارتىلغان ئىدى، ھەر كىم ئۆز كارىۋىتىنى كىنو چولپانلىرىنىڭ سۈرەتلىرى ۋە رەسىملىك كالېندارلار بىلەن بېزىگەن ئىدى. بايىقى قىز ياتاق ئىچىگە بىر قۇر كۆز يۈگۈرتۈپ چىققاندىن كېيىن پاھ، خېلى ئىشقى بار قىزلارمۇ نېمە؟ دەپ ئويلىدى. ئۇتتۇرىغا قويۇلغان ئۇستەل ئۇستىدە يۇيۇلمىغان بىرنەچچە چىنە قالايمىقان تۇراتتى. چۇغلۇق «كەچۈرۈڭ» دېگەندەك قىلىپ قىزغا قاراپ قويغاندىن كېيىن، ئۇلارنى يىغىشتۇرۇپ ئېلىۋەتتى.

— بىر ياتاقتا سەككىز قىز ياتىدىكەنسىلەردە؟
— ھەئە.
— يېقىن دوستىڭىز بارمۇ؟
— بار، بىراق ئۇ مەن بىلەن بىر يەردىن ئەمەس. ئۇنىڭ كۆڭلى بەك ياخشى. شۇڭلاشقىمىكىن ئۇنى شۇنداق ياخشى كۆرىمەن، — چۈغلۇق گەپ قىلغاچ ناتونۇش قىزنىڭ ئۈدۈلىغا كېلىپ ئولتۇردى.
— قەدىردانمۇ ئاق كۆڭۈل بولغاچقا ياخشى كۆرىدىكەنسىز ـ دە؟ — قىز كۈلۈپ تۇرسىمۇ، سۆزىگە تەنە ئارىلاشقانىدى.
— سىز؟... — چۈغلۇق تەئەججۈپ بىلەن قىزنىڭ پۈتۈن قىياپىتىنى كۆز ئۆڭىدىن ئۆتكۈزگەچ: سېرىق دېگەننىڭ ئىچى يامان بولىدۇ دېيىشىدىغان، راستىمۇ نېمە؟ ھە دېمەيلا زىتىمغا تەگكىلى تۇردىغۇ بۇ، نېمە مەقسەتتە كەلدىكىن تېخى؟ دەپ ئويلىدى، چىرايىدىكى ئۇياتچان كۈلكە ئۆچۈپ، كۆز جىيەكلىرى ۋە لەۋلىرى ئەتراپىدا سوغۇق كۈلكە ئەكس ئېتىشكە باشلىدى.
— راست دەيسىز. قەدىردان ئوبدان يىگىت.
— سىز شۇنداق قارامسىز؟
— ئەلۋەتتە! — بۇ سۆز ئىنتايىن ئۇرغۇلۇق ئېيتىلدى. چۈغلۇق قوللىرىنى قوشتۇرۇپ، خودىدى ئاپئاق پۇتلىرىنى نامايان قىلماقچى بولغاندەك، ئالدىغا سوزۇپ ئولتۇراتتى.
— ئەمىسە ئۇنىڭ تارىخىنى ئاڭلىغۇڭىز يوقكەندە؟
— تارىخ دېگەندىن مەنمۇ خالىي ئەمەس، شۇڭا باشقىلارنىڭكىگە ئانچە قىزىقمايمەن.
— بىراق مەن قىزىقىمەن... ئىلگىرى ئۇ مەن بىلەن ئارىلاشقان، يەنە كېلىپ ئالتە يىل دەڭە. ئەمدى بۇ يۈزۈمنى خەنىڭ ئالدىدا قانداق كۆتۈرۈپ يۈرۈيمەن؟
— شۇڭلاشقا مەن ئايرىلىپ كېتىشىم كېرەكمۇ؟

— ئەلۋەتتە، بولمىسا مەن ئەرز قىلمەن.
— شۇنداقمۇ تېخى؟ كاللىڭىز ئېزىپ قالمىغاندۇ؟ سىزگە دەپ قويايلى، قانۇن مۇھەببەتنى قوغدىمايدۇ!
— ھىم، مەنلا بولىدىكەنمەن قەدىردانىنى مەن تارتىۋالمەن، دەپ خام خىيال قىلماڭ. خۇدايىم توۋا، خەق بۇ مەكتەپنىڭ قىزلىرىنى يامان دېسە، ئىشەنمەيلا يۈرۈپتىمەن، راستمۇ نېمە؟
— نېمە داۋاتىسىز؟ ھەرقانچە بولارمىز، سىزچىلىك ئەمەستۇ؟
— بۇ يەرگە ساپ خەقنىڭ مۇھەببىتىنى بۇزغىلى كېلىشكەنمىدىڭ؟!
چۈغلۇق ئورنىدىن ئىرغىپ تۇرۇپ كەتتى. ھەر ئىككىلىسى بىر - بىرىگە زورمۇزور قارىشىپ تۇراتتى.
— پەرىزىمچە، سىز بۇ يىل كەم دېگەندە 25 ياشقا كىرگەنسىز. گەرچە مەن سىزدىن تۆت - بەش ياش كىچىك بولساممۇ، خېلى ئەقىللىق ئىكەنمەن. مۇھەببەت دېگەن ئەلۋەتتە مۇھەببەت. ئۇ ھەرگىزمۇ ئەر - ئاياللىق تۇرمۇش ئەمەس. ھەرقانچە يامان بولساممۇ، بۇنى چۈشەنگۈچىلىكىم، ئۆزۈمنىڭ قەدىر - قىممىتىمنى ساقلىغۇچىلىكىم بار...
— نېمە؟ سىز تېخى...
— گېپىمنى بۆلمەڭ، — چۈغلۇقنىڭ يۈزلىرى قىزارغان، قوشۇمىلىرى تۇرۇلگەن ئىدى. ئالدىدىكى چەكچىيىپ تۇرغان، ھارغىن چىراي، ئەسەبىي قىزغا قارىغانسېرى غەزىپىنى باسالماي قېلىۋاتاتتى، — ئۆزىڭىزنى ئاقىلماقچىمۇ سىز؟ قايسى يۈزىڭىز بىلەن؟ قىز بالا ئۆزىنىڭ پاكلىقى بىلەن گۈزەل. گۈزەللىكىڭىزنى شۇنداق يوقاتقانكەنسىز، سىزنىڭ قىممىتىڭىز بولامدۇ؟
— سەن...
— قولۇڭنى ئادەمگە شىلتىمە، چىقە ياتاقتىن. بۇ يەرگە

مەن بىلەن مەنپەئەت تالاشقىلى كەلگەنمىدىڭ؟ گەرچە شەھەرلىك بولساڭمۇ، مەن ئۆزۈمنى ساڭا تەڭ قىلمايمەن. ئۆزىنىڭ قىممىتىنى بىلمىگەن ئادەم نېمىتى؟ ئەنە قەدىردانمۇ كوچىدا يۈرۈپتۇ. ئۇ ئۇنىسا ئېلىپ كەت. بولمىسا كۆزۈمدىن يوقال! ئىككىنچى ئالدىمغا دەسسىگۈچى بولما!

يېزىدا بەردەم چوڭ بولغان چۈغلۇق قىزنىڭ يەلكىسىدىن تۇتۇپ، ئىشكىتىن كۈچ بىلەن ئىتتىرىپ چىقىرىۋەتتى. قىزنىڭ قارشىلىق قىلىپ ئىشلىتىلگەن قوللىرى ئۆزى بىلەن بىللە ھاۋادا پۇلاڭلىغىنىچە، ئىشكىنىڭ سىرتىدا قالدى. چۈغلۇقنىڭ قۇلىقىدا قالغىنى:

— پاسكىنا، بۇزۇق! — دېگەن سەت، چىرقىراق ئاۋاز بولدى. ياتاقتىكىلەر دەرستىن چۈشۈپ كىرگەندە، چۈغلۇق ئۆپكە - ئۆپكىسىنى باسالماي يىغلاپ ياتاتتى.

— نېمە بولدۇڭ، چۈغلۇق؟

— نېمە بولدۇڭ، يىغلاۋەرمەي دېمەمسەن؟

بېشىدا بىردەم قاراپ تۇرغان خەمىدە قولىدىكى كىتابلىرىنى ئاچچىق بىلەن كارىۋات ئۈستىگە پاققىدە قىلىپ تاشلىدى. قىزلارنىڭ ھەممىسى ئۆز كارىۋاتلىرىدا چۈغلۇقنىڭ تىنىمسىز تىترەۋاتقان گەۋدىسىگە قارىغىنىچە ئولتۇراتتى.

— ماڭا بۇگۈن نەدىن بولمىسۇن، قەدىردان دېگەن نېمىنى تېپىشىپ بەر ئاداش! — چۈغلۇق ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ، خەمىدەنىڭ قولىغا ئېسىلدى.

— نېمە قىلاتتىڭ؟

— جېنىم ئاداش، بۇنى سورىما.

— نەدىنمۇ تاپارمەن؟

— قىلغان ئەڭ چوڭ ياردىمىڭ بولۇپ قالسۇن!

كەڭ پېشانىسى، يېيىلاڭغۇ قاشلىرى ئاستىدىكى بادام قاپاقلىرى ۋە كۆزلىرىدىن تەرسا مىجەزلىكى مانا مەن دەپ چىقىپ

تۇرغان خەمىدە چۇغلۇقنىڭ ئەلەم - ھەسرەت يېغىپ تۇرغان كۆزلىرىگە، تېخى ئەتىگەندىلا تۇجۇپىلەپ قىلغان گىرىم مەينەت قىلىۋەتكەن سۇزۇك، چىرايلىق يۇزلىرىگە، دائىم شوخ تەبەسسۇم ئۇچىمەيدىغان لەۋلىرىدىكى ئازار ئارىلاش ئۆمچىيىشكە قاراپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن، چوڭقۇر تىنىپ قويدى ۋە قولياغلىقى بىلەن ئۇنىڭ ياشلىرىنى سۈرتكەچ:

— ئەلۋەتتە، ساڭا ياردەم ئەمەس، ھەتتا جان كېرەك بولسىمۇ ئايىمايمەن، دوستۇم، بىراق سەن ئۆزۈڭنى بېسىۋال، نېمە ئىش بولغىنىنى ماڭا دە، بۇ ئەلپازىڭدا ئىشنى خېلى بۇزىدىغاندەك تۇرىسەن، ئاۋۋال ئۆزىمىز ئوبدانراق ئويلىشىپ باقساق قانداق؟ — دەپ مەسلىھەت بەردى.

— يەنىلا مەندىن سەن ياخشى. بىراق ئۆزۈمنى پەقەتلا باسالمايۋاتىمەن.

— جۇرە ئەمىسە، سىرتقا چىقىپ ئايلىنىپ كىرەيلى!

6 - ئاي مەزگىلى بولغاچقىمۇ، تەبىئەت تازا ۋايىغا يېتىپ باراقسانلاشقانىدى. تۇپتۇز ئاسفالت يول ئۇدۇل شىپاڭغا — گۈل ۋە مەجنۇنتاللار بىلەن پۇركەنگەن رىشاتكىلىق بۇكلۇككە باشلاپ باراتتى. ئەتراپتا بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى. غەربكە قىيىلىپ كېتىۋاتقان قۇياش پاك ۋە غۇبارسىز نۇر - ھارارىتىنى سېخىيلىق بىلەن زېمىنغا چاچماقتا ئىدى. شىپاڭ ئۇستىگە يېيىتىلغان كاھىشلارنىڭ قايسىبىر بۇرجەكلىرى غىل - پال پارقىراپ قالاتتى. ئارىلاپ - ئارىلاپ چىقىۋاتقان شامالدا لەرزان يەلپۇنۇپ تۇرغان مەجنۇنتاللارنىڭ نازۇك ياپراقلىرى ۋىل - ۋىل قىلىپ كۆزنى چاقاتتى.

— تەبىئەت نېمىدېگەن پاكىز. قۇياش نۇرلىرى بىلەن ئادەملەرنىڭ كۆڭلىدىكى قاراڭغۇلۇقلارنىمۇ يورۇتۇۋېتىدىغان قۇدرەتكە ئىگە بولۇپ قالسىچۇ، ئىسىت!

— ئاداش، هەممىلا نەرسىنىڭ قارىمۇقارشى تەرىپى بولىدۇ ئەمەسمۇ؟

— دېگىنىڭغۇ توغرا، بىراق بىز بۇ يەرگە ئوقۇش، ئۆگىنىش ئۈچۈن كەلدۇق. بۇ مەكتەپ مۇئەللىم ئالىي مەكتەپ ئەمەس. ئوقۇغۇچىلارغىمۇ ئادەتتىكى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭكىدەك يۇقىرى تەلەپ قويۇلمايدۇ. ھېمىشقا جەمئىيەت بۇنىڭغا توغرا قارىمايدۇ. بەزىلەرنىڭ بىزنىڭ مۇشۇ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقىنىمىزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، مەنسىتمىگەندەك قارىغىنىنى سېزىپ قالىمەن. ئالىي مەكتەپكە ئۆتەلمىگىنىمىز بىزنىڭ يارىماس ئىكەنلىكىمىزنى ئىسپاتلامدۇ؟

— بۇنى مەنمۇ بەزى چاغدا ھېس قىلىپ قالىمەن.

— ھازىر جەمئىيەت ئادەمنىڭ ئىقتىدارىغا ئەمەس، دىپلۇمغا قاراۋاتىدۇ. خەپ، شۇنداقمۇ بىر كۈنلەر كېلەر، بىزمۇ ئۆزىمىزنىڭ دۆت ئەمەسلىكىمىزنى خەققە تونۇتۇپ قويارمىز ـ ھە؟

— بولدى قوي، كۆڭلىمىزنى يېرىم قىلمايلى! بۇنچە ئاددىي ئىشلار ئۈچۈن قايغۇرساق كېيىن تۇرمۇشنىڭ بېسىمىغا قانداق بەرداشلىق بېرەلەيمىز؟ ئادەم دېگەن قەيسەررەك بولغىنى ياخشى، مېنىڭچە، بىز ئۈچۈن ئاپىرىدە بولۇۋاتقان ھەربىر مىنۇتىمۇ غەنىيمەت. شۇنىڭ ئۈچۈن بولسىمۇ ئاللاغا رەھمەت ئېيتىش كېرەك. سەنمۇ ئىسمى ـ جىسمىغا لايىق چۈغلۇق بولساڭچۇ! چۈغلۇق پىسخىكىدە كۈلۈپ قويدى.

— سەن بار يەردە غەم تارتقىلى بولامدۇ؟ دېمەيدىغان گېپىڭ بولمىسا يا!

— ھە، مۇنداق قىل، كۈلە، يەنە كۈلە! — خەمىدە چۈغلۇققا قاراپ شېتىلىلىك قىلاتتى. ئۇلار قوشۇلۇپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىشتى. يېقىن ئەتراپتىكى بىر توپ قوش ئۇركۈپ چىقىپ، پۇرىدە ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ كەتتى.

6

— قەدىردان، ھەرقانچە بولسىمۇ، بىر قىز بالىغا مۇناق مۇئامىلە قىلماسلىقىڭىز كېرەكتى. قىز بالا دېگەن ئاق قەغەزگە ئوخشايدۇ. سۇ تېگىپ كەتسىمۇ داغ بولۇپ قالىدۇ، ئەلۋەتتە. دېگى بار قەغەزگە ھېچكىمنىڭ سالام خەت يازغۇسى كەلمەيدىغۇ؟

— ئۇنداقمۇ دەپ كەتمەڭ. ئۇ دېگەن ئىلگىرىكى ئىشلار. لېكىن ئوتتۇرىمىزدا ئۇ ئېيتقاندەك ئاللىقانداق مۇناسىۋەت يوق... ئۇ مېنىڭ تۇنجى سۆيگۈنۈم ئىدى. ھەر ئادەمنىڭ تۇنجى قېتىم سۆيگۈنى بىر ئۆمۈر ئۇنتۇلمايدۇ. بىراق ئۇ قەلبىمدە قالدۇرۇپ كەتكەن دەرد ـ ئەلەمنى بىر ئۆمۈر ئۇنتۇلمايدۇ... ئۇ مۇھەببەتنى چۈشەنمەيدۇ. ئويلاپ بېقىڭ، مەن بەش يىل ئالىي مەكتەپتە ئوقۇش جەريانىدا بۇ مۇھەببەتىمىزگە نىسبەتەن بىر قېتىممۇ ساختىلىق قىلغىنىم يوق. ئۇنچۇ؟ — قەدىردان ئۆزى يۆلىنىپ تۇرغان دەرەخنىڭ قىيپاش ئۆسكەن غولىدىن ئىنچىكە بىر شاخنى ئاچچىق بىلەن يۇلۇپ ئالدى، — ئۇ ئالىي مەكتەپكە ئۆتەلمىگەندىن كېيىن، توقۇمىچىلىقتا ئىشلەپ قالغانىدى. مەن يوق پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، بۇ يەردە ئۆزى بىلگەن سەنەمگە دەسسەپ يۇرۇپتۇ. مەن قايتىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ بۇ خۇيىنى تاشلىمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، شۇ چاغلاردا ئۇنىڭ دادىسى شەھەر باشلىقى بولغانىدى. ھە دېسىلا دادىسىنى پەش قىلىپ غۇرۇرۇم بىلەن ئوينىشىدىغان بولۇۋالدى. كېيىن ئۇنىڭ ھەقىقەتەن ياخشى كۆرۈشكە ئەرزىمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلدىم. ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ كەتتىم. مانا ھازىر تەسەۋۋۇرۇمدا ئىزدەپ يۈرگەن قىزنى ئاخىر تاپتىم. ئۇنىڭ ھاياتقا نىسبەتەن مۇھەببىتى ئىنتايىن قىزغىن. يەنە كېلىپ قانداق ياشاشنىمۇ بىلىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئۆتكەن بىر مىنۇتىمۇ مەن ئۈچۈن ئاجايىپ مەنىلىك تۇيۇلىدۇ... مەن جىملىقنى ياقتۇرمايمەن. گۈزەللىكنى سۆيىمەن. تۇرمۇشۇمدا

لاتاپەتلىك، قولىدىن ئىش كېلىدىغان بىر ئائىلە ئايالى بولسىلا كۇپايە قىلمايدۇ. يەنە تۇرمۇشتىن لەززەت ئالالايدىغان، ئۆزىنىمۇ، ئۆزگىنىمۇ كۈلدۈرەلەيدىغان ئايال بولۇشى كېرەك. ئۆمۈر دېگەن بىزگە بەخشەندە ئەمەس. ئويلاپ بېقىڭ، توختام سۇنىڭ مەززىسى يوق، كىم ئېقىن سۇنى ياخشى كۆرمەيدۇ؟ دېمەك، سىز بۇ ئۆزگىچە مىجەزىڭىز بىلەن ئېقىن سۇدىن چاچراپ چىققان شوخ تامچىدەك قەلبىمگە بۆسۈپ كىردىڭىز... سىز شۇنچىلىك ھېسسىياتچان بولسىڭىزمۇ، ئۆزىڭىزنى قانداق تۇتۇشنى بىلىسىز. باشقىلارنى سۆيەلەيسىز ھەم سۆيدۈرەلەيسىز. مانا بۇ سىزنىڭ ئەڭ چوڭ ئالاھىدىلىكىڭىز.

— بىراق قەدىردان، بەزى چاغدا تۇرمۇش ۋە جەمئىيەت ئادەمنى شۇنداق ئۆزگەرتىۋېتىدۇ. ئۇ كىچىك تۇرۇپلا تۇرمۇش قانىنىمىغا كىرىپ كەتكەچكە شۇنداق بولۇپ قالغاندۇ؟ بەزى چاغلاردا قەلبىمىز ئۆزىمىزدىن نېمىنىدۇر تەلەپ قىلىدۇ. بىز ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي بەك قىينىلىپ كېتىمىز. ئۇمۇ خۇددى شۇنداق بولغاندۇ؟ ئۇنىڭ ئۇستىگە، يېنىدا سىز يوق. سىز دېگەن ئۇنىڭ ئەڭ يېقىن ئادىمى ـ دە! يەنە كېلىپ ئۇ چاغلاردا يېشىمۇ كىچىك تۇرسا. ئاتا ـ ئانىدىن پەخىرلىنىش بارلىق بالىلارنىڭ ئورتاق خۇسۇسىيىتىغۇ؟ ھەي بىچارە، ئاستا ـ ئاستا تەسىر سىڭدۈرۈپ ئۆزگەرتىۋالغىلى بولاتتى ئەمەسمۇ؟ مەنمۇ ھېلىقى كۈنى تازا بىشەملىك قىلدىممۇ ـ نېمە؟

— بولدى، بولدى، مېنىڭ چىرايلىق پەيلاسوپۇم، — قەدىردان چۈغلۇققا مەستلىكى كەلگەندەك قاراپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن، قېشىنى ھىمىرىپ قويۇپ، — سىزمۇ كىچىكچۇ، كىچىك بولغىنىڭىز بىلەن نۇرغۇن ئىشلارنى چۈشىنىسىزغۇ، — دېدى.

— بۇمۇ سىزنىڭ تەسىرىڭىز ھەقاچان؟ — چۈغلۇق قەدىردانغا ناز بىلەن قاراپ كۈلۈپ قويدى.

— شەيتان! — قەدىردان چۇغلۇقنىڭ مۇرىسىدىن تۇتۇپ ئۆزىگە تارتتى، — بولدى ئەمدى ئارتۇق سۆزلىمەڭ، مەنمۇ ئاڭلىمايمەن. سىز ھاياتىمنىڭ بىر بۆلىكى، قەلبىمنىڭ دىلئارامى، ياشلىق بېغىمنىڭ بۇلبۇلى. مەن سىزدىن ئايرىلسام ياشىيالمايمەن، ئادەمدەك ياشىيالمايمەن.

— قەدىردان! — چۇغلۇق بوش پىچىرلاپ قەدىرداننىڭ قويۇق كىرپىكلىك ئوتتەك كۆزلىرىگە تىكىلدى.

تەبىئەت شۇنداق گۈزەل. قويۇق دەرەخ شاخلىرى ئارىسىدىن شۇڭغۇغان قۇياش نۇرى بۇ بىر جۈپ ياشقا كۆز قىسىشقاندەك غىل — پال سايە تاشلاپ ئۆتۈپ كېتەتتى. قۇشلارنىڭ چاڭىلداشلىرى ئەتراپنى بىر ئالغاندى. شەھەر چېتىگە جايلاشقان بۇ ئارامگاھ ئارىلاپ - ئارىلاپ شەھەردىكى قاينىق تۇرمۇشنىڭ شاۋقۇن - سۈرەنلىرىگە ئەكس سادا قايتۇراتتى.

7

شەھەرلىك قاتناش بېكىتمىنىڭ كۈتۈش زالى شامالدۇرغۇچىنىڭ بولغىنىغا قارىماي، ناھايىتى ئىسسىپ كەتكەنىدى. ئاپتوبۇسلار قاتارىسىغا توختىتۇپتىلگەن مەيدان خۇددى تونۇردەك كۆرۈنەتتى. يېقىنلا يەردە بىر ئادەم ئاپتوبۇس ئۇستىگە يۈك بېسىۋاتاتتى. تۆۋەندە تۇرۇپ ئۇنىڭغا نەرسە - كېرەك ئېلىپ بېرىۋاتقان ئادەمگە بىرى سوقۇلۇپ كېتىۋېدى، نېمىلەرنىدۇر دەپ تىللاپ كەتتى.

— بىچارىلەر، دۇمبىلىرى تەرلەپ كىيىملىرىگە چاپلىشىپ كېتىپتۇ، — زالنىڭ دېرىزىسىگە يۆلىنىپ تۇرغان قەدىردان چۇغلۇقنىڭ گېپىنى بىلەن كەينىگە ئۆرۈلۈپ سىرتقا قاراپ قويدى.

— ئۆزىمىزنىڭ گېپىگە كېلەيلى، چۇغلۇق!

— ھىم، — چۇغلۇق مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويۇپ، سىرتقا قاراپ تۇرۇۋەردى. كۆز ۋە لەۋلىرى ئەتراپىدا سۈس

كۆلۈمسىرەش ئەكس ئېتىپ تۇراتتى.

— مېنى ئۆيدىكىلەر ئالدىرىتىۋاتىدۇ. ئىشقىلىپ نېمىلا بولمىسۇن، ئىدىيىدە تەييارلىق قىلىپ قويۇڭ. كەينىڭىزدىنلا ئەلچى چىقىشى مۇمكىن. ئۆيدىكىلەر تويىنى بۇ يىل يازدىلا قىلىۋېتەيلى، دەيدۇ.

— مېنىڭ يەنە بىر يىللىق ئوقۇشۇم بار تۇرسا؟

— كۆڭلىڭىزگە كەلمىسۇن، ئوقۇۋاتقىنىڭىز مۇنتىزىم ئالىي مەكتەپ ئەمەس. ئىشتىن سىرتقى بىلىم ئاشۇرۇش مەكتەپلىرىنىڭ بىرى. ئۇنداق بولغاندىن كېيىن، توي قىلىشىمىز چەكلىمىگە ئۇچرىمايدۇ.

— مېنىڭ خىزمىتىم بولمىسا، يەنە كېلىپ ئوقۇۋاتقان تۇرسام، تويدىن كېيىن سىزگە ئېغىر چۈشمەمدۇ؟ — چۈغلۇق قەدىردانغا سوئال بىلەن لەپپىدە قاراپ قويدى.

— ئېغىر كەلسىمۇ ناھايىتى بىر يىلغۇ، ئۆزىڭىزمۇ ياتاقتا يېتىپ قېينىلىپ قېلىۋاتىسىز...

— ئاپتوبۇس كەپتۇ، چىقايلىمۇ؟ — چوغلۇق گەپنى بۆلۈپلا سومكىسىنى كۆتۈرۈپ سىرتقا ماڭدى. قەدىردان چۈغلۇقنىڭ كەينىدىن نارازلىق بىلەن قاراپ قويغاندىن كېيىن، گەپ قىلمايلا ئۇنىڭغا ئەگەشتى.

ئاپتوبۇس بىردەمدىلا توشتى. چۈغلۇق ئاپتوبۇس دېرىزىسىدىن بېشىنى چىقىرىپ، قەدىردان بىلەن پاراڭ سېلىپ ئولتۇراتتى. شۇندىمۇ كەيپى ئانچە جايىدا ئەمەس، بىئارام كۆرۈنەتتى. پاراڭ ئارىلىقىدا نېرىدىن ئۆزىگە تىكىلىپ تۇرغان بىرىگە كۆزى چۈشتى - دە، ئىختىيارسىز توۋلىۋەتتى.

— ۋېيەي، زۇلىيار، سىزمىدىڭىز؟ نېمە قاراپ تۇرىسىز؟ مېڭىڭە، كېتىمىز.

زۇلىيار كۆلۈپ كېتىپ، سەل ئەيمىنىش بىلەن ئاپتوبۇسقا يېقىن كەلدى ۋە قەدىردان بىلەن كۆرۈشكەندىن كېيىن، چۈغلۇققا قاراپ:

— ياخشىمۇسىز، ئۆيگە قايتتىڭىزمۇ؟ — دېدى.
— ھەئە، سىزمۇ قايتقانسىز؟
— مەنمۇ قايتقان، بىراق تېخى بېلەت ئالمىدىم.
— ۋاي مۇشۇنىڭغا چىقىۋېرىڭە، ئىككىمىز بىللە ئولتۇرۇپ كېتىمىز، — چۈغلۇق چاقچاق قىلىپ بىر كۆزىنى قىسىپ كۈلۈپ قويدى.
— مەيلى، بولمىسا شۇنداق قىلاي.
زۇلىيار ئېگىز بويلۇق، خۇددى قىزلارغا ئوخشاش نازۇككىنە يىگىت ئىدى. پېشانىسىگە قالايمىقان يېيىلغان چاچلىرى ئارىسىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان قارلىغاچ قانىتىدەك قاشلىرى ئاستىدىكى سەل - پەل قىسىلغان كۆزلىرى ناھايىتى شوخ كۆرۈنەتتى. ئۇ يەڭگىل سەپەر سومكىسى كۆتۈرۈۋالغانىدى. ئاپتوبۇسقا لىككىدە سەكرەپ چىقتى - دە، چۈغلۇقنىڭ ئالدىغا كېلىپ تۇردى ۋە ھە دېمەيلا ئۇلار قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى. گەپ ئارىلىقىدا، قانداقتۇر بىر بۇغا ئاۋازىنى ئەسلىشىپ، كۈلۈشۈپ كەتتى. سىرتتىن قاراپ تۇرغان قەدىردان ئۆزىنى خۇددى ئارتۇق ئادەمدەك ھېس قىلىپ، بۇ يەردىن كېتىپ قالغۇدەك يەرگە يېتىۋاتاتتى. كۆڭلىمۇ بىر قىسمىلا بولۇپ قالدى، چۈغلۇققا نىسبەتەن كۈندەشلىك ئارىلاشقان قاتتىق نارازىلىق غەلىيان كۆتۈرمەكتە ئىدى. ھەي ئۇنىڭ مۇشۇ مىجەزىزە... ئاپتوبۇس قوزغالدى. چۈغلۇق ئېرەنسىز، قەدىردان سوغۇقلا خەيرلەشتى.

8

كوچىدا بىر توپ بالا بىلەن قولىنى بىلىكىگە كەلگۈچە لايغا تىقىپ ئويناۋاتقان نىجات چۈغلۇقنى كۆرۈپلا ئۆيگە قاراپ يۈگۈردى.

— چوڭ ئاپا، چۈغلۇق ھەدەم كەلدى.

يېشىل سىرلانغان قوش قاناتلىق چوڭ دەرۋازا ھاڭغىرقاي تۇراتتى. ئۆيدىن نىجاتقا ئەگىشىپ 28 ياشلار چامىسىدىكى ئاق سۇزۇك، چىرايلىققىنا كەلگەن يەڭگىسى بىلەن ئوتتۇرىسى سەل ئۆڭۈپ قالغان ھاۋارەڭ ياغلىقنى چېكىلەپ تېڭىۋالغان ئاپىسى ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ چىقتى.

— ئاپا!

— جېنىم بالام! كۆزۈمنىڭ قارىسى، يۈرىكىمنىڭ پارىسى، يېنىپ كەلدىڭمۇ، بالام؟ — ئانا چۈغلۇقنىڭ باش - كۆزىنى سىيلاپ يۈم - يۈم يىغلاپ كەتتى.

— بولدى قىل ئاپا، مەن ساق يېنىپ كەلدىمغۇ؟ ھېيت - بايرامىلاردىمۇ كېلىپ - كېتىپ تۇرىمەنغۇ. شۇنچىلىك سېغىنىپ كەتتىڭمۇ، ئاپا؟... مۇشۇ ئاپامنىڭ، قاچانغىچە كۆنەلمەيسەنكىنتاڭ؟

ئۇلار بىر - بىرىگە تەسەللى بېرىشكىنىچە ھويلىغا كىرىپ كېتىشتى.

— دادام قېنى؟ ئىشقا كەتكەنمۇ؟ ئاكامچۇ؟

بۇ قېتىم ئانا يەنە باشقىدىن يىغا سالدى.

— بولدى قىلىڭ ئاپا، سېغىلمىز ئەمدىلا كەلدى، ھاردۇقىنى ئېلىڭالسۇن.

— نېمە بولدى، سىلەرگە زادى نېمە بولدى؟

— ھېچنېمە بالام، جۇر ئۆيگە! — ئانا ياشلىرىنى سۈرتۈپ، ھەيرانلىقتا داڭقېتىپ قالغان قىزىنى ئۆيگە باشلىدى.

— نېمە بولدى ئاپا؟ — چۈغلۇق قورققىنىدىن پاڭگىدە يىغلىۋەتتى.

چۈغلۇقنىڭ دادىسى دوختۇر ئىدى. بۇ ئائىلىدە دادىسى، ئاپىسى ۋە چۈغلۇقتىن باشقا ئاكىسى، يەڭگىسى بار. بۇلار بىر ئائىلىدە ئىنتايىن ئىناق ئۆتەتتى.

نېمە بولغاندۇ؟ دادىسى بىرەر پالاكەتكە يولۇقتىمۇ؟ ياق، ياق، خۇدايىم ساقلىسۇن!

ھەش - پەش دېگۈچە كەچ كىردى. ئەل ئاللىقاچان ئېغىر ئۈيقۇغا كەتكەن بولسىمۇ، چۈغلۇق ئانا - بالا ئىككىسى بىر - بىرىگە قاراپ ئولتۇرۇشاتتى. چۈغلۇقنىڭ كۆزلىرى كېچەيگەن، قارىچۇقلىرى بىر نۇقتىغا تىكىلگىنىچە قېتىپ قالغاندى. قۇلاق تۈۋىدە بىرئاۋاز مېھرىبان، ئاجىز ئانىسىنىڭ خۇددى دەز چىنىنىڭ ئاۋازىدەك بوش، ئازابلىق ئاۋازى تىنىمسىز ياڭرايتتى. غۇڭغۇلدايتتى. «جېنىم قىزىم، داداڭنى كەچۈرگىن! ئۇ شەھەرلىك بىر ئايالغا بۇزۇلغانكەن، مەن بىلەن ئاجرىشىپ كېتىپ قالدى...»

— ياق، ياق، ياق! — چۈغلۇق تۇيۇقسىز قاتتىق ۋارقىرىۋەتتى - دە، ئۆزىنى ياستۇقتا تاشلاپ، ھۆركىرەپ يىغلاپ كەتتى.

بىر ئادەم ئوتتۇز يىللىق قەدىناسىنى، ھەر ۋاقىت ئۆز مېھرىگە تەشنا ئەزىز بالىلىرىنى، قان - تەر بەدىلىگە بەرپا قىلىپ باشناتقان ئائىلىسىنى شۇنداقلا تاشلاپ چىقىپ كەتسە - ھە؟! بۇنىڭغا نېمە دېگۈلۈك؟

ئىسىت، ئۇنىڭ گۈزەل ئارزۇ - ئارمانلىرى!

ئەتىسىدىن باشلاپ پۈتۈن قورۇنى تېخىمۇ ئېغىر جىملىق قاپلىدى. چۈغلۇق بىر مىنۇتمۇ خىيالدىن خالىي بولالمايتتى. ئېگىز كۆتۈرۈپ سېلىنغان پېشايۋانلىق ئۆيلىرىمۇ ئۇنىڭ كۆزىگە خۇددى نومۇستىن كىچىكلەپ كېتىۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى. سەھرا يېرى قىيامەت دېگىنى شۇمىكىنتاڭ، ئادەتتە ئۆيدە تىرىققىدە قىلغان ئاۋاز بىردەمدىلا غەيۋەتچى خوتۇنلارنىڭ ئاغزىغا چىقاتتى - دە، پۈتۈن مەھەللىنى بېشىغا كىيىپ داراڭلايتتى. ئۇنىڭ يېنىدا بۇ دېگەن چوڭ ئىش تۇرسا، كوچىغا باش كۆتۈرۈپ چىقىش مۇمكىنمۇ ئەمدى؟ ئۇ خۇددى پۈت - قوللىرى بوشاپ

كېتىۋاتقاندەك روھسىزلىنىپ، بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا سولىشىپ قالدى. ئۇنىڭ ئاكىسى سودىگەر ئىدى، ئۇغۇ ئاچچىقىدا ئىچكىرىگە كېتىپلا يوقىلىپتۇ، بۇ ئىزا - ئاھانەتتە مەن نەگىمۇ يوقىلارمەن؟ دەپ ئويلايتتى چۈغلۇق.

ئاردىدىن ئۈزۈن ئۆتمەي قەدىردانىڭ ئائىلىسىدىن ئەلچى كەلدى. ئانا:

— دۇنيادا بارى - يوق بىرلا قىزىم ئىدى. ئۇنىڭ ئارزۇلۇقىغا يارىشا ياخشى يەردىن ئەلچى كەپتۇ. ئەمدى شۇنىڭدىمۇ بىز ئۇرۇق - تۇغقانلار بىلەن مەسلىھەت قىلىپ باقايلى! — دەپ، كەلگەن ئەلچىنى چىرايلىق يولغا سالدى. ئۇنىڭسىزمۇ «قىزى بارنىڭ نازى بار» دەپ، بىرىنچى قېتىمدىلا «ماقۇل» دەيدىغان ئىش ئەمە بولسۇن؟ بىراق ئەلچى شۇ كەتكەنچە ئىككىنچىسىلەپ قايتا بوسۇغىغا دەسسىمىدى. چۈغلۇقنىڭ كۆزلىرىمۇ ئاپىسى ئېيتقاندەك ئېقىپ كېتەيلا دېدى.

ئۇلارنىڭ ئۆيىدە بىرەر ئىش بولغانمىدۇ ياكى... چۈغلۇق خىياللىرىنىڭ ئاخىرىنى داۋاملاشتۇرۇشقا جۈرئەت قىلالمايتتى. ئۇنىڭ ئۆلۈپلا تۇغەشكۈسى كېلەتتى. بۇ، ئانىسىنى دەپلا ياشاشقا مەجبۇر بولاتتى. توۋا، بۇ دادىسىنىڭ نېمە قىلغىنىدۇ؟ ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن بالىلىق چاغلىرى خۇددى كىنو لېنتىسىدەك تىزىلىپ ئۆتەتتى. ئۇنتۇلغۇسىز غۇۋا ئەسلىمىلەر، قاقاقلىغان كۈلكە ساداسى...

ئاھ! ئۇ چاغلاردا بۇ ئائىلە نەقەدەر بەختلىك ئىدى - ھە؟ قېنى شۇ بەخت، قېنى؟...

تۆت تام ئۇنسىز باش ئېگىپ تۇرغاندەك كۆرۈنەتتى، ھەممىلا يەرنى مۇڭ باسقان، ئاھ خۇدا!

غەم، خىيال، يالغۇزلۇق ۋە ئازاب ئىچىدە تەتىل ئايلىرىمۇ توشۇپ كەتتى.

چۇغلۇق ئاخىرقى ئوقۇش يىلىنى ئىنتايىن كۆڭۈلسىز كۈتۈۋالدى.

كېچە. يۇلتۇزلۇق ئاسمان ئاينىڭ سۈتتەك نۇرىدىن ئاقىرىپ كۆرۈنەتتى. دېرىزە تۈۋىگە قويۇلغان كارىۋاتتا ئىككى قىز ئاسمانغا قارىغىنىچە جىمجىت ياتاتتى.

— قارا چۇغلۇق، ئاي تولۇپتۇ.

— نەدىكىنى، تېخى تولماپتۇ... كەمتۈك تۇرمامدۇ ئەنە. ئىككىسى يەنە جىمىپ قالدى.

— بىچارە ئاي، ئۇنىڭمۇ كۆڭلى مېنىڭكىدەك يېرىمىمۇ نېمە؟

— نېمىلەرنى دەيدىغانسەن؟ — خەمىدە ئاچچىق كۈلۈپ قويدى.

— مۇشۇ يېقىندىن بېرى ھەممىلا نەرسە، ھەتتا تەبىئەتمۇ ماڭا ناھايىتى غەمكىن كۆرۈنىدۇ. قەلبىمدە كىچىككىنە خۇشاللىقنىڭ سايىسىمۇ يوق. خۇددى ئالەمدە كۈلكە دېگەن نەرسە مەۋجۇت ئەمەستەكلا ھېس قىلىمەن.

— ئۇنچىلىكمۇ ئويلاپ كەتمە، بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كېتىدۇ.

— ئۆتۈپ كەتكەن بىلەن ئۇنتۇپ كەتكىلى بولمايدۇ — دە... كەلگۈسىمگە بىر ھەپتىدىن ئاشتى. قەدىردان دېگەن نېمە قارىسىنىمۇ كۆرسەتمىدى. ھىم... مېنىڭدەك بۇزۇقنىڭ قىزىنى نېمە قىلاتتى ئۇ؟

— ئۇنداق دېمە، ئاداش...

— ماڭىمۇ ئاز. ئاتام كۆرمىگەن، ئانام كۆرمىگەن بىر نېمىلەرنى تاپقۇچە بىلىدىغانلىنى تاپسام بولماسمىدى؟ ھالىمغا باقماي ئېگىزگە ئېسىلغاندىن كېيىن، تازا ئوبدان بولدى... ئىسمت زۇلىيار!

— ئۇ سېنى ياخشى كۆرىدىغان ئوخشايدۇ — ھە؟

— ئۇنىڭدا گەپ يوق. ئۆزۈمنىڭمۇ بىر يەرلىرى ئۇنىڭغا تارتىدۇ. ئۆز ۋاقتىدا ئۇ جۇرئەتلىكرەك بولغان بولسا، مەنمۇ بۇ

كۆنگە قالماس ئىدىم. . . بىز بۇرۇندىن تونۇشاتتۇق. ئۇ مەندىن بىر سىنىپ يۇقىرى ئوقۇيتتى. ئىشقىلىپ يېقىن ئۆتەتتۇق. بىر - بىرىمىزنى ئىنتايىن ھۆرمەت قىلاتتۇق. بىللە بولساق گەپنىمىز تۈگىمەيتتى دېگىنە. . . ئۇ بەك ياخشى، ئادەمنىڭ ھالىغىمۇ شۇنداق يېتىدۇ. . . مەن بۇ مەكتەپكە كېلىشنىڭ ئالدىدا ئۇ بىزنىڭكىگە خوشلاشقىلى كەپتىكەن. ئىشكىمىز ئالدىدا پاراڭلىشىپ ئۇزاق تۇردۇق. قوشنىمىزنىڭ بىرنەچچە بۇغىسى بار ئىدى. ئارىلاپ - ئارىلاپ شۇنداق زىل ھەم يېقىملىق ئاۋازدا سوزۇپ - سوزۇپ توۋلاپ قويياتتى. بىز تولا كۈلۈپ، تېلىقىپ قالاي دېگەنىدۇق. ھازىر ئويلىسامۇ شۇنداق قىزىق تۇيۇلىدۇ. بۇنداق ئاۋاز سەھرالىغا ماس كېلىدۇ. ئاڭلىغان ۋاقتىڭدا ئاجايىپ بىر خىل خاتىرجەملىك ھەم ھۇزۇر ھېس قىلىسەن. . . شۇ چاغدا، ئۇ ماڭا: «سىز بىلەن بىر ئۆمۈر بىرگە ئۆتسەم دەيدىغان ئارزۇيۇم بار ئىدى» دېگەنتى. مەن نېمە دەيمەن؟ چاقچاقلا ئايلاندۇرۇپلا تۇرۇۋالغانىدىم. . . بۇ قېتىم ئۆيگە قايتقاندىمۇ ئىككىمىز بىكەتتە ئۈچرىشىپ قېلىپ، بىللە كەتتۇق.

— ئۇنداق ئادەم نېمە ئالدىراپ قەدىرداننى تاللىغان ئىدىڭ؟

— شۇنى دېمەمسەن؟ ئۇنى ياخشى كۆرۈپلا قالدىمغۇ - تاڭ. ئۇنىڭ ئۇستىگە، زۇلىيار ئۇرۇمچىدە. كۆزدىن يىراق، كۆڭۈلدىن يىراق، دەپ ئويلاپتىمەن. ھەي، قەدىردان ئىزدىمىگەن بىلەن يەنە شۇ زۇلىيار ئىزدەپ بېرىپتىكەن، مەن چىققىلى ئۇنىمىدىم. . .

— نېمىشقا چىقمىدىڭ؟

— ئىشقىلىپ مەندە ئۇنىڭغا يۈز كېلەلمەيدىغانىدەك بىر خىل ھېسسىيات بارغۇ تاڭ؟ . . . شۇنداققۇ دەيمەن، بىراق يەنىلا تەتىل ئايلىرىمنى شۇ بۇغىنىڭ ئاۋازىدىن تەسەللى ئىزدەش بىلەن ئۆتكۈزدۇم. . . ھېلىمۇ بۇ يەردە سەن بولۇپ قاپتىكەنسەن، بولمىسا قانداقمۇ قىلار ئىدىم؟ كۆڭلۈمنىڭ ئەڭ چوڭ تەسەللىسى يەنىلا سەن دېگىنە. . .

چۈغلۇق خەمىدەنىڭ قوللىرىنى مەھكەم تۇتتى. ئاي نۇرىدا غىل- پال كۆرۈنگەن ئىككى تامچە ياش ياستۇقتا سىرغىپ چۈشۈپ كەتتى.

ئەتىسى چۈشتىن كېيىن چۈغلۇقنىڭ دەرسكە چىققۇسى كەلمەي، ياتاقتا يالغۇز قالدى، مۇشۇ كۈندە ئۇنىڭ خەققە كۆرۈنگۈسىمۇ يوق. خەقنىڭ ئاغزىدا ئېقىپ يۈرگەن بىرمۇنچە گەپ. توۋا، گەپ دېگەن شامالدىنمۇ تېز بولىدىكەن-ھە؟... تۇگىدى، ھەممىسى تۇگىدى. قېنى مېنىڭ ئىلگىرىكى مەغرۇرلۇقۇم؟ بۇ پېشانەمگە پۈتۈلگەن تەقدىرمۇ؟ بولمىسا بۇنچە تارتقۇلۇققا قالغۇدەك نېمە گۇناھ قىلغان ئىدىم؟ ئاھ خۇدا!

— چۈغلۇق نېمىنى خىيال قىلىپ ئولتۇرۇپ كەتتىڭ؟ — خەمىدە تالادىن كۇلگىنىچە ئۇچقاندەك يۇگۇرۇپ كىردى، — تۇرە ئورنۇڭدىن، پەردىزىڭنى تېز قىل، قەدىردان كەپتۇ.

— نېمە ئۇ كەلدىما؟ — چۈغلۇق ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ كەتتى ۋە ئۇندەرىگەندەك ياتاق ئىچىدە پىرقىراپلا قالدى.

— ۋاي خۇدايىمەي، كىرىپ قالارمۇ؟

— ۋاي ھودۇقمىغىنا بولدى. مەن سىرتتا تۇرغۇزۇپ قويدۇم. بىر ھەپتىدىن بېرى جىمىپ كېتىۋېدىڭ، قەدىردانىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ نېمانچە قىلىسەن؟ ئۆزۈڭنىڭ يۈرگىنىغۇ ئۇ. خۇددى سالامغا كىرىدىغان يېڭى كېلىندەك ھودۇقۇپلا كەتتىڭا. بولدى ئۆپكەڭنى بېسىۋال... ئۇ سېنى تۇگىشىپلا كېتىپتۇ، دېمىسۇن يەنە. بۇرۇنقىدەك چىرايلىق ياسىنىپ، كۇلۇپ چىق! مەن ئۇنى گەپكە سېلىپ تۇراي- ھە! — خەمىدە قانداق تېز كىرگەن بولسا يەنە شۇنداق تېز چىقىپ كەتتى.

سېنتەبىرنىڭ سالقىن شامىلى يوپۇرماقلارنى يېنىك شىلدىرلىتاتتى. تەبىئەت يەنىلا ياز گۈزەللىكىدە يېشىللىققا پۈركىنىپ ياتقان بولسىمۇ ئاندا- ساندا دەرەخ شېخىدىن ئايرىلغان يوپۇرماقلار ھاۋادا لەرزان لەيلەپ ئاياغ ئاستىغا ئۇچۇپ چۈشەتتى.

— تەتىل ئايلىرىڭىز ياخشى ئۆتكەندۇ؟

— ياماں ئەمەس.

ئارىنى ئېغىر جىملىق باستى. ھەر ئىككىلىسى قىلىدىغان سۆز تاپالمايۋاتقاندەك قىلاتتى. چۈغلۇقنىڭمۇ ئاخشامقى ئاچچىقلىرى تاراپ ئېرىپ قالغاندى. نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇ ئاخىر ئىزدەپ كەلدى - دە؟! ئۇلار ئارىلاپ - ئارىلاپ بىر - بىرىگە قاراپ قويۇشاتتى - دە، ئېغىر ئۇھسىنىپ قويۇپ، يولنى داۋاملاشتۇراتتى. ھەر ئىككى قەلب، ھەر ئىككى كۆزنىڭ توختىماي سۆزلىگۈسى، ھال - مۇڭىنى ئېيتقۇسى، تەقدىرنى تازا تىللىغۇسى، يىغىلىپ قالغان سۆزلىرى بىلەن بىر - بىرىگە تەسەللى بەرگۈسى كېلەتتى. بىراق نېمىدۇر ئۇلارنى سۆزلەتمەيۋاتاتتى. يەنە ئۇلار نېمىدىندۇر قورقۇۋاتاتتى، ھەر ئىككىلىسى بۇ رېئاللىقنىڭ چۈش بولۇپ قېلىشىنى نەقەدەر ئارزۇ قىلىدۇ - ھە؟

— ھاۋا ئوبدانلا سوۋۇپ قاپتۇ، قىش بۇرۇن كېلەمدۇ - نېمە؟

— بەلكىم، كۆزمۇ مۆلچەردىن بۇرۇن يېتىپ كەلدىغۇ مانا.

— بولدىلا چۈغلۇق، تولا تەنە قىلمۇڭرەمگە.

— تەنە قىلىش ھەددىمۇ؟ ھەر كىم ئۆز ھالىغا باققىنى ياخشى - دە.

چۈغلۇق قەدىردانىنى خۇددى تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك ئۇنىڭغا ئەجەبلىنىپ قاراپ قويدى. توۋا، بۇمۇ ئادەم ئىكەن - ھە؟ مېنىڭ ھالىمنى سوراپ قويۇشقا يارىمايدۇ - يۇ، مەندىن تەسەللى كۈتۈۋېتىپتۇ - دە، ئۆزىچە. ماڭا بىر ئېغىز تەسەللى بەرگەن بولسا، ئارىمىزدىكى بۇ يېتىرقاشمۇ تۇگەيتتى. مەنمۇ تازا يىغلاپ، پۈخادىن چىققان بولاتتىم. خۇددى ھەممە ئىشنى مەن ئالدىن ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۇنىڭغا يول بەرمەيۋاتقاندەك، ماڭا باتناپ كېتىشلىرىنى قانداق قىلاي؟ ئۇنىڭغا نېمە دەپ تەسەللى

بەرگۈدەكمەن؟ نېمىشقا، زادى نېمىشقا؟ كەلگۈلۈك ماڭا كەلسۇنۇ، تەسەللىگە ئۇ موھتاج بولسۇن؟ ئۇنىڭ قايسى ئەلەملىرىگە تەسەللى بەرگۈدەكمەن؟ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ماڭا قىلغان ئەقىدىسىگىنىڭ ئۇنداق ئەقىدە مەندىمۇ ئېشىپ ـ تېشىپ تۇرمامدۇ؟ مەن دېگەن بۇزۇقنىڭ قىزى، ئەمدى مېنى كىمنىڭمۇ ئالغۇسى كەلسۇن؟ بولمىسا ھېلىقى سېرىقنى بېرىپ تېپىۋال، ئۇ دېگەن باشلىقنىڭ قىزى، ئىستىقبالىڭ چەكسىز پارلاق بولىدۇ. بۇ ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى گەپلىرى ئىدى. بىراق بۇنى قانداقمۇ دېسۇن؟ چۈغلۇقنىڭ كۆزلىرىگە لىققىدە ياش كەلدى. ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قېلىش ئېھتىمالى مېنى ئەندىشىگە سېلىۋاتامدۇ ـ نېمە؟ ئۇنى نېمانچە ياخشى كۆرۈپ قالغان بولغىيتتىمكىن؟ ئارىمىزدىكى ھاڭ كېڭەيگەنسېرى بۇنى تېخىمۇ چوڭقۇر ھېس قىلىۋاتىمەن. ھەي مۇھەببەت، ھەي مۇھەببەت!

شىپاڭلىق باغنىڭ ئادەمسىز كوچىلىرى ھەر ئىككىلىسىنى چوڭقۇر ئويغا سېلىۋەتكەنىدى.

— چۈغلۇق ئاپامنىڭ سىز بىلەن كۆرۈشكۈسى بارکەن.

— نېمىشقا؟

— تاڭ بىلمىدىم، — ئارىنى بىردەم جىملىق باستى.

— قايتايلى قەدىردان، كەچ كىرىپ كەتمىسۇن يەنە.

— تېخى بالدۇرغۇ، ئىلگىرى بۇنداق چاغلارنى كەچ دېمەيتتىڭىز...

— ھاۋانىڭ كەيپى بۇزۇلۇپتۇ، ۋاقتىدا قايتقىنىمىز تۇزۇكمىكىن؟

— مەيلى ئەمىسە.

ئىككىلىسى ئۇن ـ تىنسىز مېڭىپ مەكتەپ ئالدىغا يېتىپ كەلدى.

— ئاپام بىلەن كۆرۈشمەمسىز؟

— ياق... ئاپىڭىزغا دەپ قويۇڭ. مېنىڭ پېشانەمگە

«بۇزۇقنىڭ قىزى» دېگەن يوغان تامغا بېسىلدى. بۇ يۈزۈم بىلەن ئائىلىڭىلارگە بارسام، ئابرۇيۇڭلار تۆكۈلۈپ كەتمىسۇن. بۇنىڭدىن كېيىن سىزمۇ مېنى ئىزدەپ كەلمەڭ!

— چۇغلۇق، بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟ — قەدىردان ئىختىيارسىز ئەندىكىپ كەتتى. ئوتتۇرىدا ئەتكىلى بولمايدىغان بوشلۇق ئاستا ـ ئاستا شەكىللەنمەكتە ئىدى.

چۇغلۇق گەپ قىلماي، كەينىگە ئۆرۈلدى ـ دە، يۈزىنى ئەتكىنىچە ياتاق بىناسى تەرەپكە يۈگۈرۈپ كېتىپ قالدى. دېمىسىمۇ ئۇ نېمە دېيەلەيتتى؟ بۇ بەختسىزلىكنىڭ سەۋەبچىسى يا قەدىردان بولمىسا؟ ئۇنىڭغا نېمىشقا قېيدايدۇ؟ ئۇمۇ چۇغلۇقنىڭ كۆڭلىگە كەلگۈدەك گەپ قىلغىنى يوققۇ؟ كونىلارنىڭ: «ئادەم ئۆزىنىڭ ئەڭ يېقىنىدىن تېز رەنجيدۇ» دېگىنى بىكار ئەمەسكەن ـ دە؟ چۇغلۇق پەقەت ئۇنىڭغا: ئۆيىمىزگە ئادەم ئەۋەتىپ قويۇپ، نېمىشقا جىمىپ كەتتىڭلار؟ دېيىشكىلا ھەقلىق. بىراق بۇنداق دېمىسە قەدىردان ئۆلگەننىڭ ئۇستىگە تەپكەندەك بولغانلىقىنى چۈشىنەرمۇ؟ ئاھ، بۇلارنى چۈشەندۈرۈشكە چۇغلۇقنىڭ ئاجىز يۈرىكى چىدىمايدۇ، ھەرگىز چىدىمايدۇ!

قەدىردان مەكتەپ ئالدىدا خېلىغىچە تۇرۇپ قالدى. كېيىن يانچۇقىدىن تاماكىسىنى ئېلىپ تۇتاشتۇرۇپ چېكىشكە باشلىدى. بۇ چاغدا ئاستا ـ ئاستا قاراڭغۇ چۈشۈپ، كوچا چىراغلىرى يېنىشقا باشلىدى. ئادەملەر كەچ بازارنى تېخىمۇ ئاۋات قىلىۋەتكەنىدى.

قانداق قىلسام بولار؟ بىر تەرەپتە مېنى پارلاق ئىستىقبال كۈتۈۋاتىدۇ. يەنە بىر تەرەپتە... ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۆزۈمنى چۇغلۇقسىز تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن. بىراق، ئاپام... مۇشۇ ئادەملەردىمۇ غەم ـ قايغۇ بارمىدۇ؟ قەدىردان يېنىدىن ئۆتكەن ھەربىر ئادەمنىڭ چىرايىغا سەپسېلىپ قاراشقا باشلىدى.

9

سىرتتا سىم - سىم يامغۇر يېغىۋاتاتتى. ئاسماننى قاپلىغان سۇررەڭ بۇلۇتنىڭ قوغۇشۇن رەڭگىدىكى ئېغىر سايىسى ياتاق ئىچىدە ئەكس ئېتەتتى.

خەمىدە سىرتتىن ۋايسىغىنىچە كىرىپ كەلدى ۋە بوسۇغىدا تۇرۇپلا ئايىغىدىكى لايىنى سۈپۈرگە بىلەن تازىلاشقا باشلىدى.

— ۋاي خۇدايىمەي، قاچانغىچە ياغار بۇ يامغۇر؟

— كۆزىنىڭ يامغۇرى دېگىنە بۇ، — كارىۋىتىدا دۇم يېتىپ بىر نەرسە يېزىۋاتقان چۇغلۇق بېشىنى يېرىم كۆتۈرۈپ خەمىدەگە قاراپ قويدى ۋە سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — ياتاقلىرىمىزنىڭ ھالى بۇ، ئۆتۈپ كەتسە قانداقمۇ قىلارمىز؟ — دېدى.

— قانداق قىلاتتۇق. كېتىمىز شۇ، — خەمىدە كەڭ پېشانىسىگە چاپلىشىپ قالغان چاچلىرىنى لۆڭگە بىلەن سۈرتكەچ، چۇغلۇقنىڭ كارىۋىتى ئالدىغا كەلدى.

— نېمە يېزىۋاتسەن؟

— كۆندىلىك خاتىرە.

— بىزگە بىرەر قېتىم ئوقۇتمامسەن؟

— ۋاي ئوقۇتمامدىغان. سەندىن نېمىنى ئايىغان ئىدىم. بىراق ھازىر ۋاقتى ئەمەس.

— شۇنداقمۇ تېخى؟...

خەمىدەنىڭ گېپىنى تۇگىتىمەيلا ئىشىك چېكىلدى. خەمىدە ئىشىكنى ئاچقاچ، كىمنىدۇر ياتاققا باشلىدى.

— چۇغلۇق سېنى بىرى ئىزدەيدىكەن.

50 ياشلاردىن ئېشىپ قالغان بىر ئايال بوسۇغىدا تۇرۇپ، كۆنلۈكنى قاتلاۋاتاتتى.

— كېلىڭ، — چۇغلۇق تەئەججۈپ بىلەن ئورنىدىن تۇردى.

— چۇغلۇق سىز بولامسىز؟

— هەئە.

— مەن قەدىردانىڭ ئاپىسى. سىز بىلەن سۆزلەشكىلى كېلىۋېدىم. ۋاقتىڭىز بارمىكىن؟

چىرايىدىن ياشلىقىدىكى گۈزەللىكى مانا مەن دەپ بىلىنىپ تۇرغان بۇ ئايال ھەربىر قېتىم سۆزگە ئېغىز ئاچقىنىدا كىشىگە «ياق» دېيىش پۈرسىتى بەرمەيدىغان تەلەپپۇزىغا ئاغزىدا كۆرۈنۈپ تۇرغان ئالتۇن چىشلىرى قوشۇلۇپ، كىشىنى ئىختىيارسىز ئەيمەندۈرەتتى. چۈغلۇق نېمە قىلارىنى بىلەلمەيلا قالدى. ئايال تېخىچە ئۆزە تۇراتتى.

— قېنى ئولتۇرۇڭ.

— ئۆزىڭىزمۇ ئولتۇرۇڭ.

چۈغلۇق ئۇنىڭ ئۈدۈلىغا كېلىپ ئولتۇرغاچ، خەمىدەگە مەدەت تىلىگەندەك قاراپ قويدى. بىراق خەمىدە ئەپسىز ھېس قىلدىمۇ، نېمىنىدۇر باھانە قىلىپ ياتاقتىن چىقىپ كەتتى.

— كېلىدىغانلىقىمنى قەدىردان دېگەن بولغىيتتى، قىزىم؟ ئىشىقىلىپ مەنمۇ ئالدىڭىزغا بەك تەستە كەلدىم، — ئايال چۈغلۇققا قاراپ قويدى، — تۇرمۇش دېگەن رەھىمسىز بولىدىكەن. بەزى گەپلەرنى قىلسام، كۆڭلۈڭىزگە بەك ئېلىپ كەتمەك، توي ئۆمۈرلۈك ئىش بولغانكەن. ئوچۇق - يورۇق سۆزلەشمەي بولمايدۇ... مېنىڭمۇ سىزدەك ياشلىق چاغلىرىم بولغان، يەتكۈچە ئازابمۇ تارتقانىدىم، مانا قاراڭ، ھازىر ناھايىتى بەختلىكمەن، ھەر ئىش بولسا ئۆتۈپ كېتىدۇ...

— ھەدە، گەپ بولسا ئەگىتمەي دەڭىرىڭ.

— سىز مەن ئويلىغاندىنمۇ نەچچە ھەسسە چىرايلىق ئىكەنسىز. سىزدەك بىر قىزنى كېلىن قىلالىغان بولسام، ئۆلسەممۇ ئارمانسىز كېتەر ئىدىم. شۇغىنىسى...

ئايال يەنە نېمىلەرنى دېدى، بۇ چۈغلۇقنىڭ قۇلىقىغا كىرىپمۇ قويمىدى. ئۇنىڭ يۈزى شەلپەردەك قىزارغانىدى. ئايال

بۇ قىزىرىشنى خجىللىقتىن، دەپ چۈشەنگەندەك قىلاتتى. لېكىن چۈغلۇق غەزەپ - نەپرىتىنى بېسىپ، ئاران ئولتۇراتتى. مەن كىم؟ بۇزۇقنىڭ قىزى، شۇنداقمۇ؟ كىم سېنى، ھەتتا ئىرىڭنى بۇزۇق شەرمەندىچىلىكتىن خالىي، دەپ ئېيتالايدۇ؟ بۇ خۇددى بىزنىڭ كوچىنىڭ دوقمۇشىدىكى قېرى سېدىنىڭ ئىچىنى ھېچكىم پۈتۈن دېيەلمىگىنىگە ئوخشاش ئىشقۇ؟ بالاڭنى چېكەڭگە تاڭ، لېكىن مېنىڭ غۇرۇرۇمنى ھاقارەتلىمە. ياق، ياق چۈغلۇق، بۇلارنى دېيىشىڭگە بولمايدۇ. ھېچبولمىغاندا ئۇ بىر ئانا، خۇددى سېنىڭ ئاناڭغا ئوخشاش ئانا.

— ئاڭلىسام، قورسىقىدىكى بالىسى ئالتە ئايلىق بوپتۇ.

— نېمە؟ — چۈغلۇق دىڭىدە چۆچۈپ كەتتى، — ئالتە ئايلىق بوپتۇ دېدىڭىزما؟ كىمنىڭ بالىسى؟

— قەدىر داننىڭ بولمامدۇ؟ ئۇ قىز شۇنداق دەيدۇ.

— ئاھ، پەرۋەردىگارىم! ياتاق چۆرگىلەۋاتامدۇ؟ - نېمە؟ — چۈغلۇق بوش شۇبرلىغىنچە ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. بېشىدا خۇددى چاقماق چاققاندەك دەھشەتلىك بىر ئاۋاز توختاۋسىز پارتلايتتى. دېمەك، ئۇمىدنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئۇچقۇنىمۇ شۇنىڭ بىلەن ئۆچكەنىدى. ئۇ چاندۇرماي دېرىزە ئالدىغا كېلىۋالدى. سىرتتا زېرىكىشلىك بىر يامغۇرلۇق كۈن ھۆكۈم سۈرمەكتە. چوڭ كوچىدا كۈنلۈك كۆتۈرۈۋالغان بىر ئايال ئالدىرىماي كېتىۋاتاتتى. چوڭ سۇلياۋ خالتىنى ئۈچ بۇرجەك قىلىپ بېشىغا كىيىۋالغان يەتتە - سەككىز ياشلار چامىسىدىكى ئىككى بالا كوچىدىكى يىغىلىپ قالغان سۇنى پاقىلدىتىپ دەسسەپ، ئىككى ياقتا چاچراتقىنىچە، ھېچنېمىگە پەرۋا قىلماي يۈگۈرۈپ كېتىۋاتاتتى. ئىسىت! مېنىڭمۇ شۇنداق چاغلىرىم بولغانمىكىن؟ نېمىدېگەن غەمسىز. چۈغلۇق ئاچچىق كۈلۈمسىرەپ قويدى.

— ئەمدى بىزگە شۇ قىزنى ئېلىپ بەرمەكتىن باشقا نېمە ئامال بار دەيسىز؟ بىزنىڭمۇ قىزلىرىمىز بار، خەقنىڭ قىزىنى

يـغلاتساق خۇدا راۋا كۆرمەس. . . ئۇنىڭ ئۇستىگە، ئۇ قىز ئاددىي ئادەملەرنىڭ قىزى ئەمەس دەڭە، بىزدە «ئويناشماڭ ئەرباب بـلـەن، ئـەرباب سالۇر ھەر باب بىلەن» دەيدىغان گەپ بار ئەمەسمۇ؟ ھېچبولمىغاندا قەدىردانىنىڭ ئىستىقبالىنى ئويلىمىساق بولمايدۇ ـ دە. سىزمۇ ئۇنى ياخشى كۆرگەنسىز، ھەر جايدا بەخت تىلەيسىز، شۇنداق ئەمەسمۇ ـ يا؟ — ئايال چۇغلۇققا كۆزىنىڭ قـۇيـرۇقىدا قاراپ قويدى، — بۇ ئىشنى سىلەرنىڭكىگە ئادەم چىقىرىپ ئاز كۈندىن كېيىنلا ئۇقتۇق. شۇنىڭ بىلەن يا سىلەرگە بىر نېمە دېيەلمەي، يا بۇ قىزدىن قۇتۇلالماي جىمىپلا كەتكەن ئىدۇق. . . كۆڭلۈڭلارنىڭ ئارامى يوق، ئاران تۇرغاندا، ئەجەب بىر ئىش بولدى، بۇ، — ئايال تېخىچە سۆزلەۋاتاتتى. چۇغلۇقنىڭ كاللىسى قۇيقۇرۇق ئىدى. قوشلاپ كەلگەن دەرد ـ ئەلەم ئۇنى خامۇش قىلىپ قويغانىدى. سائەت نەچچە بولغاندۇ؟ ئەجەب ئۇيقۇم كېلىۋاتىدۇ، قاچان كېتەر بۇ خوتۇن؟ بىر قەدىردان ئۇچۇن بۇنچە گـەپ كـەتسە خۇدايىم ساقلاپ ھېلىمۇ ئىككى قەدىردان بولۇپ قالماپتىكەن. ئۇ تېخىچىلا سىرتقا قاراپ تۇراتتى.

— بـۇ گـەپـلـەرنى قەدىردان ئۆزى دېيەلمەيمەن، دەيدۇ. شـۇنـىڭ بـىـلـەن، مـەن دەي، دەپ كـەلدىم. قىزىم، ئۇنى كەچۇرۇڭ. ئادەم دېگەن ھېسسىياتچان كېلىدۇ، خېلى بۇرۇنلا ئـايـرىـلىپ كېتىپتىكەن، قەيەرلەردە بىللە بولغىنىنى ئۆزىمۇ بىلمەيدىكەن. . . مەنمۇ ئالدىڭىزدا بەك خىجىل. . .

— نېمىگە خىجىل بولىسىز؟ — چۇغلۇق ئاستا كەينىگە ئـۆرۈلدى. دېرىزىدىن چۈشۈپ تۇرغان سوغۇق نۇر چۇغلۇقنى ئـەگـىـپ ئـۆتۈپ، ياتاق ئىچىنى ئىلكىگە ئالغانىدى. قىزنىڭ يۈزلىرىدە قارامتۇل سايە ئەكس ئېتەتتى، — مەنمۇ سىلەرگە لايىق ئەمەس. . . مەن بىر بۇزۇقنىڭ قىزى تۇرسام.

ئاخىرقى سۆزلەر ئاچچىق بىلەن ئۇرغۇلۇق ئېتىلىپ چىقتى. كۆزلىرى چىممىدە ئېچىشىپ، جىيەكلىرى لىققىدە ياشقا تولدى.

— بـۇ. . . — ئـايال خۇددى ماقۇللىماقچى بولغاندەك،

سۆزىنىڭ ئاخىرىنى ئىچىگە يۇتتى. ياتاق ئىچىنى خېلىغىچە جىمجىتلىق قاپلىدى. ئايال ئوڭايسىز ھېس قىلدىمۇ، ئاستا ئورنىدىن تۇردى.

— قىزىم مەن قايتاي، كېيىنچە يەنە كېلەرمەن.

ئايال خوشلىشىپ چىقىپ كەتتى. چۆغلۇق كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلاپ تازا يىغلىدى. ئىچى بىرئاز بوشىغاندىن كېيىن، كۆز ياشلىرىنى سۈرتكەچ ئويغا كەتتى.

سوغۇق چۆغلۇقنىڭ مۈرىلىرىنى قورۇماقتا ئىدى. ئۇ چاپىنىغا تېخىمۇ چىڭ ئورانىدى. قەلبىدە ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز يالغۇزلۇق ھۆكۈم سۈرمەكتە ئىدى.

— خەپ توختاپتۇر، مۇشۇ ئەلەمگە قانداق قىلىمەنكىن؟ خەق كۆرۈپ قويسۇن!

10

چۆغلۇق ئالتە قەۋەتلىك ئائىلىلىكلەر بىناسىنىڭ ئۈچىنچى قەۋەت ئوڭ تەرەپتىكى ئۆينىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى ۋە ئۆزىنى بىرئاز بېسىۋالغاندىن كېيىن ئىشىكنى رېتىملىق ئۇردى. ئىشىكنى 35 ياشلار چامىسىدىكى ئالتۇن چىشلىق، زىلۋاغىنا بىر ئايال ئاچتى.

— شەمسىيە دېگەن سىز بولامسىز؟

— ھەئە.

— ئالىمجىنكام ئۆيدە بارمۇ؟

— ئىشىڭىز بارمىدى؟ — ئايالنىڭ ھەيرانلىق يېغىپ تۇرغان كۆزلىرىگە بىر خىل كۆرەڭ،ە ھاكاۋۇرلۇق ئارىلاشقانىدى. ئۇ قىزىنىڭ باش- ئايىغىغا مەنسىتمىگەندەك قاراپ قويغاندىن كېيىن، ئىچكىرىگە بوينىنى سوزۇپ:

— ئالىم، سىزنى بىرى ئىزدەپ كەپتۇ، — دەپ توۋلىدى.

— هه مانا، — ئىچكىرىدىن چاچلىرىغا ئاق ئارىلىغان، يېشى خېلى بىر يەرگە بارغان بولسىمۇ، يۈزىدىن قىزىللىق كەتمىگەن سالاپەتلىك بىر ئادەم مۇنداقچە ئېيتقاندا، چۈغلۇقنىڭ دادىسى ساپما كەشنى سۆرىگىنىچە چىقىپ كەلدى.

— چۈغلۇق، سەن...

— هه دادا، مېنى تونۇمايۋاتامسەن؟ — چۈغلۇق ئىشكنى گىرەدەپ تۇرغان شەمسىيەنى بىر ياققا ئىتتىرىۋېتىپ، ئۆيگە كىرىپ كەلدى، — پاھ! ئۆيۈڭلار پەيزىغۇ، شۇغىنىسى سەل تارمۇ نېمە؟ هه راست دادا، سەن بىلەن پاراڭلاشقىلى كېلىۋېدىم. مېنى ئۆيگە باشلىمايسەنغۇ؟

— هه، جۇر، قېنى ئۆيگە كىر، — دادىسى قىزىنى ئۆيگە باشلىغاچ، شەمسىيەگە ئۆتۈشۈش بىلەن، — بىزنى بىردەم يالغۇز قالدۇرساڭ بوپتىكەن، — دېدى.

— بولدى دادا ئاۋارە بولما، گېپىمنىڭمۇ ئانچە مەخپىيىتى يوق. ئۇمۇ، — چۈغلۇق قوللىرىنى قوشتۇرۇپ، ساپاغا يۆلەندى، — ئۆز ئادەمغۇ.

ئۆي ئىچى جىمجىتلىققا چۆكتى. پەقەت شەمسىيەنىڭ سېغىز چاينىغاندىكى يېقىمسىز ئاۋازىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

— دادا، مەن توي قىلاي دېگەنىدىم.

— هه، شۇنداقمۇ؟ — ئالىمجان جوزىنى چېكىپ قويدى. چۈغلۇق سۆزلىگەچ ئۆي ئىچىگە سەپسېلىپ چىقتى. مېهمانخانا هەقىقەتەن زامانغا لايىق ياسالغانىدى.

— تويىنىڭ هەممە تەييارلىقى پۈتكەنىدى...

— هه، پۇل لازىم بوپتۇ - دە؟ — شەمسىيە گەپنى بۆلدى.

— ياقەي، شەمسىيە هەدە، ئالدىراپ گېپىمگە قوشۇق سالمىسىڭىزچۇ!

— چۈغلۇق! — ئالىمجان قىزىغا نارازىلىق بىلەن قارىدى.

— كەچۈرۈڭ دادا... بىراق يېگىت تەرەپ يېنىپ كەتتى.

— نېمىشقا؟ — ئالىمجان چۆچۈپ قىزىغا قارىدى.

— نېمىشقا؟ بۇنى مەندىن سوراۋاتامسەن؟ راستىنلا بىلمەمسەن؟ — چۈغلۇقنىڭ ئىچىدىكى غەزەپ ـ نەپرىتى چىرايىغا تېپىپ چىقتى. ئۇ سەل مەسخىرە تەلەپپۇزىدا سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — بىلەلمىگەن بولساڭ مەن دەپ بېرەي، سېنىڭ قىزىڭ بولغىنىم ئۈچۈن!

— نېمە؟ سەن... — ئالىمجان ئورنىدىن ئىرغىپ تۇرۇپ كەتتى.

— ئۇكام، ئۇ دېگەن سىزنىڭ دادىڭىز.

— نېمە؟ — چۈغلۇقمۇ ئورنىدىن ئىرغىپ تۇرۇپ، — ئىشىڭىزنى قىلىڭ! — دەپ ۋارقىرىدى، — سىز بۇرۇنمۇ ئۇنىڭ دادا ئىكەنلىكىنى بىلگەنمىدىڭىز؟ دادا، سەن دەپ باقە، سەن ئۆزۈڭنىڭ دادا ئىكەنلىكىنى، يەنە كېلىپ قانداق دادا ئىكەنلىكىڭنى بىرەر قېتىم ئويلاپ باقتىڭمۇ؟ دادا، ماڭا ئالايما، ئۆزۈڭنى بېسىۋال، ئەلۋەتتە، سەن مۇراد ـ مەقسىتىڭگە يەتكەن ئادەم بولغاندىن كېيىن ئۆزۈڭنى بېسىۋالالايسەن، لېكىن مەنچۇ؟ ئىچىمگە يىغىلغان دەرد ـ ھەسرىتىمنى كىمگە دەپ بېرىمەن؟... دادا، مەن خېلى ـ خېلىسىنىڭ ئىچى كۆيگۈدەك، ئايدەك چىرايلىق قىز، شۇنداقمۇ؟ بىراق ھازىر بۇزۇق دادىنىڭ قىزى بولغىنىم ئۈچۈن، بىر پۇلغا يارىماس بولۇپ قالدىم، ئاڭلاۋاتامسەن؟ — ئالىمجان ئادەتتە مۇلايىم يۇرۇيدىغان قىزىنى، خۇددى تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك، ئۇنىڭغا قاراپ قېتىپلا قالغانىدى، — ماڭا چەكچىيىسەنغۇ؟ بۇرۇنقى ھۆرمەت قىلىدىغان چاغلار كەتتى. سەن ھۆرمەت قىلغاننى بىلمەيدىكەنسەن! بالىلىرىڭ چوپچوك بولۇپ بويىغا يەتتى. بىراق سەن شۇ بالىلىرىڭمۇ قىلمايدىغان قىلىقنى قىلدىڭ. ئاشۇ ئاپئاق چېچىڭ، دادىلىق ھۆرمىتىڭنى قانداقمۇ دەپسەندە قىلغانسەن؟ ئاپام قېرىپ ساڭا يارىماي قاپتۇ ـ دە، ياش ۋاقتىدا گۈل كۆرۈنگەن

بولغىيتتى؟ شەمسىيە دېگەن بۇ نېمىنىڭ چىرايىمۇ چاغلىق ئىكەنلىگى؟ پاھ، گىرىملىرى، چاچلىرىنىڭ پاسونلىرىدىن ئۆرگىلەي. ئۇ سېنىڭ پۇلۇڭنى دېمىسە، سەندەك قېرىنى نېمە قىلاتتى؟ دادا، مېنى ئويلا، بىر تال قىزىڭنى ئويلا. سەن ئۇنى قانداق ئەتىۋارلاپ چوڭ قىلغان ئىدىڭ؟ بۈگۈن ئۇ بەختسىز بولۇپ قالدى، بەختسىز! — ئۇنىڭ ئۇنلىرى بوغۇلۇپ، كۆزلىرىدىن ياش تارىلاپ تۆكۈلۈشكە باشلىدى، — كىمنىڭمۇ ئۆزى ئۆستۈرگەن گۈلنى نابۇت قىلغۇسى كەلسۇن؟ جېنىم دادا، ماڭا ئېچىڭ ئاغرىسۇن! — چۇغلۇق دادىسىنىڭ ئايىغىغا كېلىپلا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ يىغلاپ كەتتى.

— قىزىم... چۇغلۇق... — ئالمجان قىزىنى ئاستا يۆلىدى. ئۇنىڭمۇ كىرپىكلىرىدە ئىلىنىپ قالغان مەرۋايىتتەك ئىككى تامچە ياش يۈزلىرىنى بويلاپ ئېقىپ چۈشتى.

— جېنىم دادا، قايتىپ كېتەيلى، ماقۇلمۇ؟

— قىزىم...

— ھىم، كېتىش ھەددىمۇ؟ — شەمسىيە ھە دېمەيلا چۇقان كۆتۈردى.

شۇنىدىن كېيىن چۇغلۇق دادىسىنى ئىزدەپ ئۇچ قېتىم كەلدى.

— ئاناڭ مېنى كەچۈرەرمۇ؟ — دېدى دادا ئەڭ ئاخىرقى قېتىم.

11

يىللىق ئىمتىھان ۋاقتى يېقىنلىشىپ قېلىۋاتاتتى. بۇ ئاخىرقى ئوقۇش يىلى. بىراق قەدىردانىنىڭ پات ئارىدا بولىدىغان تويى چۇغلۇقنىڭ خىياللىرىنى ھەر تەرەپكە ئېلىپ كېتىۋاتاتتى. دوستلىرىم مېنى ياۋاشلاپ كەتتىڭ دېيىشىۋاتىدۇ. راست،

دېمىسىمۇ خۇددى بىردىنلا قېرىپ قالغاندەك، ئېغىرلىشىپ كەتتىم. مۇشۇ كۈندە ئۆزۈمنى ئۆزۈم چۈشەنمەيدىغان بولۇپ قېلىۋاتىمەن. ئىلگىرى مەن قانداق ئىدىم؟ ئاھ! دۇنيادا ئوغۇل بالا دېگەن بىرلا قەدىردان بولمىغاندىن كېيىن مەغرۇر يۈرسەم بولمامدۇ؟ مەن تېخى كىچىك، جاھان دېگەن ئۇزۇن، نى بەختلىك كۈنلەر مېنى كۈتۈۋاتقاندۇ؟ بىراق بۇ دېگەن كۆڭۈل مەسىلىسىدە. مەن ئۇنى نېمانچىلا ياخشى كۆرىدىغان بولغىيتتىم؟ خەق تۇنجى مۇھەببەتنىڭ ئوتى قىرىق يىلغىچە، دېسە نېمە دەيدىغاندۇ دەپتىكەنمەن. بۇ گەپ راستمۇ قانداق؟ بۇ قەدىردان دېگەن نېمە ياخشى كۆرۈشكە ئەرزىمدۇ؟... ۋاي خۇدايىم بۇ تۇنجى مۇھەببەتنىمنى نېمىشقىمۇ مۇشۇنداق بىر نەرسىگە بېغىشلىغان بولغىيتتىم؟ ئىسىت زۇلىيار، ئىسىت زۇلىيار! شۇ تۇنجى مۇھەببەتىمنى ساڭا بەرگەن بولسام، بەلكىم بىر ئۆمۈر قەدىرلەر ئىدىڭ؟ ئاھ پەرۋەردىگار، ئۇنى شۇنداق سېغىنىۋاتىمەن. بىراق قەدىردانىنى بىر ئۆمۈر ئۇنتۇيالمايمەن. چۈنكى مۇھەببەت دېگەن بۇ ئۇقۇمنى ماڭا تۇنجى قېتىم تونۇتقان ئادەم شۇ. ئەمدى قەلبىمنى، ھەتتا بارلىقىمنى زۇلىيارغا تەقدىم قىلىۋەتكەن تەقدىردىمۇ، بۇ مۇھەببەتنىڭ شۇ تۇنجى مۇھەببەتتەك پاك، شېرىن ھەم ئۇنتۇلغۇسىز جەلپ قىلارلىق بولۇشى ناتايىن. تەكرارلانغان مۇھەببەت، ئەلۋەتتە، تۇنجى مۇھەببەتتەك لەززەتلىك بولالمايدۇ. بۇنداق ئىكەنلىكىنى بۇرۇنراق بىلگەن بولسام، بۇ قەدەمنى ئويلىشىپراق باسارىكەنمەن. تۇنجى مۇھەببەتنىڭ كىشى قەلبىدە قالدۇرغان نەپرىتىمۇ ئوخشاشلا كۈچلۈك بولىدىكەن. تۇنۇگۈن ئۇ مېنى ئىزدەپ كەلسە، قەستەن چىقمىدىم، نېمىشقا؟ ئەلۋەتتە چىقمايمەن- دە، ئۇ كىمنى ئەخمەق قىلىدىكەن؟ ياخشى كۆرەرمىش تېخى! ھازىر ئۇ مەن ئۈچۈن ناھايىتىمۇ يات ئادەم. مۇنداقچە ئېيتقاندا، بالىسى بار بىر يات ئادەم. ئۇنى قانچە ياخشى كۆرسەممۇ، ياشاپ تۇرۇپ ئىنسان

قىممىتىنى چۈشەنمىگەن ئۇنداق ئادەم ئالدىدا ھەرگىزمۇ غۇرۇرۇمنى پايانداز قىلىپ بەرمەيمەن. ھاياتنىڭ، تۇرمۇشنىڭ لەززىتى شەھۋانىيلىقتا ئەمەس. مۇشۇنداق ئاددىي بىر ئۇقۇمنى بىلمىگەن ئادەمنىڭ ھايۋاندىن نېمە پەرقى بولسۇن؟ ئەسلىدە ئۇنىڭ قەلبىدە مۇھەببەتتىن ئەسەرمۇ يوق ئىكەن. ئۇ مېنى ئەمەس، چىرايىمنى، ئىچىمنى ئەمەس سىرتىمنى ياخشى كۆرگەن ئىكەن... ئاھ خۇدا! نېمىشقا مېنى بۇنداق مەسخىرە قىلىسەن، نېمىشقا؟ چىرايلىق بولغىنىم ئۈچۈنمۇ؟ ئۆز ۋاقتىدا ئۇنچە كۆرەڭلەپ، ئېگىزگە چىقىۋالمىغان بولسام، ئۆز قەدىر-قىممىتىمنى ھەقىقىي مۇھەببەتتىن تاپقان بولاتتىم. زۇلىيار قەدىردانەڭ كېلىشكەن بولمىسىمۇ، ئىنتايىن مەدەنىيەتلىك ھەم ئېخلاقلىق. ھاياتنى ھەقىقىي مەنىسى بىلەن چۈشىنەلەيدىغان ئوغۇل بالا ئىدىغۇ؟ بولدى بەس. ئۆتكەن كۈنلەر، ئەلۋىدا! ئەمدى، قەدىردان كۈندە بىر ئەمەس، سائىتىدە بىر كەلسىمۇ ھەرگىز ئېرىنمايمەن، ھەرگىز! ئۆلسەممۇ ئۇنىڭ چىرايىنى كۆرمەي ئۆلۈپ كېتەي. ئۆمرۈمدىكى تۇنجى، شۇ ئەزىز مۇھەببىتىم، مەن بىلەن بىللە ئۇ دۇنياغا كەتسۇن، ئۇنىڭ ئالدىدا خارلىنىپ قالغۇچە، قارا تۇپراققا ئايلىنىپ كەتسۇن!

چۈغلۇق كارىۋىتىدا كىتابنى مەيدىسىگە قويغىنىچە ئوڭدىسىغا ياتاتتى. كۆزىدىن سىرغىپ چۈشۈۋاتقان ياشلار چېكىلىرىنى بويلاپ، چاچلىرىغا سىڭىپ كېتىۋاتاتتى. ياق، بۇ يىغلىغىنىمنى ھېچكىم كۆرمىسۇن.

ياتاقتىكىلەرنىڭ ھەممىسى چۈشلۈك ئۈيقۇغا كەتكەن ئىدى. شۇندىمۇ ئۇ ئاستا ئۆرۈلۈپ تام تەرەپكە قارىۋالدى.

مەن شۇنداق بىر ياشايكى، كەلگۈسىدە قەدىردان چوقۇم پۈشايمان قىلسۇن... ئۇنىڭ خىياللىرىنىڭ داۋامىنى خەمىدەنىڭ:

— چۈغلۇق! — دەپ چاقىرىشى بۇزۇۋەتتى، — سېنى

مەردان چاقىرىۋاتىدۇ.

— نېمە قىلىدىكەن؟ ۋاي خۇدايىمەي، ئەجەب ئۆچ بولدۇم بۇ قېرى يىگىتكە! — ئۇ كۆز ياشلىرىنى ھاپىلا - شاپىلا سۈرتۈپ. ئەينەككە قاراپ ئانچە - مۇنچە پەرداز قىلغاندىن كېيىن، پۈتىنىڭ ئۈچىدا دەسسەپ ياتاقتىن چىقىپ كەتتى.

ئەسلىدە مەردان چۈغلۇق بىلەن خەمدەمنى ئۆيگە مېھمان بولۇپ كېلىشكە تەكلىپ قىلىپ كەلگەنىدى.

— بوپتۇ. بارساق بارايلى، چۈغلۇق، ئۇ سېنى چۈشەنمىگەن بولسا، ئۆيگە بۇنداق يۈرەكلىك تەكلىپ قىلمىغان بولاتتى... ئۇنىڭ قانداق يىگىت ئىكەنلىكىنى بىلمىسەكمۇ مەيلى، ئۆيگە بارغاندىن كېيىن بىر نېمە دېيىشمەمدۇق.

— بىراق...

— ھە بىراق دەيسەنغۇ؟ — ئەينەككە قاراپ ئولتۇرۇپ چېچىنىڭ ئالدىغا قىستۇرۇلغان چاچ كۆپتۈرگۈچنى ئېلىۋاتقان خەمدە چۈغلۇققا ئالىيىپ قاراپ قويدى، — كىچىك ئاپاڭنىڭ ئوغلىمۇ ئۆزۈڭنىڭ ئاكاڭغا ئوخشاش دېگىنە، ئاكاڭنىڭ ئاغىنىسى بولغاندىن كېيىن چاتاق يوقتۇ؟

— شۇنداقمۇ دەيسەن، ئوقەتچى - دە، ئىشەنچ يوق ئاداش.

— خاتىرجەم بولە، مەن بار! كىمكەن ئۇ ساڭا چېقىلمىغان دەيدىغان. بولدى، ئۇنداق نېمىگە جېنىمنى تىكىپ قويدۇم!

— ھا... ھا... ھا... — چۈغلۇق ئۆزىنى تۇتالماي قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى، — مۇشۇنداق يېرىڭنى دېمىسەم جېنىم ئاداش...

— نېمە قىلاتتىم سېنىڭدەك نېمىنى دېگىنە!

— ماڭغىنا نېرى! — چۈغلۇق سەل رەنجىش بىلەن قولىدىكى تاغاقنى شىلتىپ قويدى، — شۇنداق چۈشەنگەن بولساڭ بوپتۇ.

— ۋاي تاۋى نازۇكەي، بولدى گېپىمنى ياندۇرۇۋالدىم.

ئۇلار يەنىلا كەچلىك مېھماندارچىلىق ئۈچۈن تەييارلىق قىلىۋاتاتتى.

چۈغلۇقنىڭ كىچىك ئاپىسىنىڭ چوڭ ئوغلى ئوقەتچى ئىدى. پات - پاتلا ئىچكىرىگە كىرىپ، ئۆيدىكىلەرنى بولۇپمۇ كىچىك ئاپىسىنى بەك ئەنسىرىتەتتى. شۇنىڭ بىلەن چوڭلار: «ئۆيلەپ قويساق، بېشى باغلىنىپ قالار» دەپ ئۇنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قويماي ئىككى ئاي بۇرۇن تويىنى قىلغانىدى. چۈغلۇق مەردان بىلەن شۇ تويدا تونۇشقان، ئۇنىڭ ئوقەتچى ئىكەنلىكىنى بىلسىمۇ، تېخى چوڭقۇر چۈشەنگۈدەك بولمىغانىدى. شۇڭا مەردانىنىڭ ئارىلاپ - ئارىلاپ ئىزدەپ كېلىشى، بولۇپمۇ بۇگۈنكىدەك ئۆيگە تەكلىپ قىلىشى (گەرچە مەقسەت چۈشىنىشلىك بولسىمۇ) يەنىلا چۈغلۇقنى شۇبھىلەندۈرەتتى.

— مەردانىنىڭ تۇرقىغا قارىغاندا ئائىلە ئەھۋالى يامان ئەمەستەك قىلىدۇ. تەكلىپ قويغانلا بولسا غاچچىدە توي قىلىۋال، ئاداش، قەدىردان ئاغزىنى تۇتۇپلا قالسۇن.

— سەن كەچكىچە خەقنىڭ ئىقتىسادىغىلا قارايدىكەنسەن. ئىقتىسادنىڭ قولىدىن نېمە كېلەتتى؟

— ئەخمەق، بۇرۇنلاردا «پۇلى بارنىڭ گېپى ئوڭ، پۇلى يوقنىڭ گېپى توك» دەپتىكەن. مانا شۇ زامان يەنە يېتىپ كەلدى. ھازىرچۇ، پۇل بولسا جاڭگالدا شورپا، ھەتتا مۇھەببەتنىمۇ سېتىۋالالايسەن. قارايسەنغۇ، مۇشۇ كۈندە ئوقەتچى بىلەن يۈرۈش مودا بولۇۋاتىدۇ، ئىشەنمەيۋاتامسەن؟ كېيىن بىلىسەن... قەدىردانىنىڭ ھالىنى چاغلىقمىكىن دەيمەن، سەن بىلەن شۇنچە يىل ئارىلىشىپ، بىزگە بوسۇغىسىنىڭ سايىسىنىمۇ كۆرسەتمىدى، ئۇ پەس.

— پاھ، شۇنچە ئويناتقىنى ھېساب ئەمەسكەن - دە؟

— ئۇ بىر نېمىگە تولا چاپان ياپما، قەلەندەرگە ئاشنا بولساڭمۇ، ئۇنچىلىك ئوينىتالايدۇ.

— شۇنداقمۇ؟! — چۈغلۇق كۈلۈپ كەتتى.

— ئەلۋەتتە شۇنداق. سەن قەدىردانىنى ياخشى كۆرىسەن. بىراق مۇھەببەت مەسلىسىدە كۆپ چاغلاردا ئادەم دېگىنىگە ئېرىشەلمەيدۇ. دۇنيا مۇھەببەت بىلەن نەپرەتكە تولغان. مېنىڭچە، ئادەملەر ئەنە شۇ مۇھەببەت بىلەن نەپرەت ئۇچۇنلا ياشىسا كېرەك. چۇغلۇق، چېچىمنىڭ كەينىنى ئوڭشاپ قويە.

— ماقۇل، ئاداش... ئىلگىرى قەدىردان مېنىڭ نەزىرىمدە مۇلايىم، ئاق كۆڭۈل ئىدى. ئاجايىپ مەغرۇر كۆرۈنەتتى. مەن ئۇنىڭ ئاشۇ مەغرۇرلۇقى بىلەن خۇددى ئۇ پۈتۈن ئالەمگە ئۆزىنىڭ ئىنسان ئىكەنلىكىنى، شۇنداقلا ياشاۋاتقانلىقىنى نامايان قىلىۋاتقاندەك ھېس قىلاتتىم ھەم ئۇنىڭدىن پەخىرلىنەتتىم. بىراق ئۇ... ئۇھ، — چۇغلۇق چوڭقۇر ھەسرەت بىلەن تىنىپ قويۇپ، سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئۇنىڭغا شۇنچە قەددى-قامەت بەرگەن ئاللا يەنە نېمىشقا كىچىككىنە، ھېچ بولمىسا تېرىقچىلىق غورۇر بەرمىگەن بولغىيتتى؟ بەزى چاغدا ئۇنىڭدىنمۇ گۈناھ يوقتۇ، دەپ ئويلايمەن، بىراق ئۇ ماڭا ئىشىنىڭ جەريانىنى سۆزلەپ بېرىشى، ھېچبولمىغاندا چىرايلىقچە كېلىپ مۇناسىۋەتنى ئۈزۈشى كېرەككۇ؟ خۇددى مېنىڭ تاماشامنى كۆرمەكچى بولغاندەك، ئاۋۇال ئاپىسىنى ئەلچىلىككە ئەۋەتكىنىنى كۆرمەمدىغان، كېيىن قىلغانلىرىغا نېمە دەپ كېتەي، ئۆزى تويغا قوپسۇنۇ، يەنە ئادەمنى كۆزگە ئىلمىغاندەك، ياخشى كۆرەتتىم دەپ، مېنى ئىزدەپ كەلسۇن. نېمىگە ئىزدەپ كېلىدۇ، نېمىگە؟ ساراڭ گۆشباش. ئويلىغۇچىلىكى بولسا مۇشۇ ئىشلارنى قىلامدۇ؟ ئۆزلىرىچە مېنى: «بۇزۇقنىڭ قىزى» دەپىشىۋاتقاندۇ تېخى! ساناپ كەلسە قىلغانلىرىنى كرانمۇ تارتالمايدۇ، ھاكاۋۇرلارنىڭ. مۇشۇلارنى ئويلىسام، قەلبىمدىكى شۇنچە زور مۇھەببەت بىردىنلا نەپرەتكە ئايلىنىدۇ. خەقنىڭ ئالدىدا شۇنچە رەسۋا قىلغىنى ئۈچۈن، ئۇنىڭدىن ئۆچ ئالغۇم، ئۇنى بوغۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكۈم كېلىپ كېتىدۇ. ئۇنى ئويلىساملا، تۇرمۇش ماڭا ئىنتايىن

مەنسىز، ئۆزۈممۇ ئارتۇقچە ئادەمدەكلا بولۇپ قالىمەن. ئىسىت! ئۇ زۇۋانسىز بولۇپ قالسىچۇ، مەن شۇندىلا ئۇنى ئەيىبلىمەس ئىدىم...

— ھەي چۈغلۇق، قاراپباققىنا، چېچىمنى قالايمىقانلا قىلىۋەتتىڭغۇ؟

— كەچۈرگىن، ھېچ قاملاشتۇرالمايۋاتىمەن. بولدىلا ئۆزۈڭ بىر نېمە قىلغىن!

چۈغلۇق كارىۋاتقا لاسسىدە ئولتۇرۇپ قالدى.

— ئاداش، كۆڭلۈڭنى غەش قىلغان مەن، ئەسلىي بۇنداق قىلمىسام بولاتتى. بىراق مەن سېنىڭ ئۇنى تېزراق ئونتۇپ كېتىشىڭنى، ئەمەلگە ئاشمايدىغان مۇھەببەت ئۈچۈن ئۆزۈڭنى ئارتۇقچە ئازابلىماسلىقىڭنى ئۈمىد قىلاتتىم.

— بۇنىڭغۇ راست دەيسەن، بىراق مەنمۇ بىر ئادەم، مەندىمۇ غۇرۇر ھېسسىيات بار. شۇنداق تۇرۇقلۇق نېمىشقا بۇنداق قىلىدۇ، نېمىشقا؟ ھېچ بىلمىدىم، مەن نېمانچە تەتۇر پىشانە؟

چۈغلۇقنىڭ كۆزىدىن ئاققان ياشلار ئۈچىسىدىكى ئاپئاق كۆڭلىكىنىڭ ئېتەكلىرىگە تارىلاپ تۆكۈلەتتى.

— كۆرۈپتۇر، ئۇنى ھامان پۇشايمان قىلدۇرىمەن.

خەمىدە ئۇنىڭ كۆز ياشلىرىنى سۈرتكەچ:

— بولدى قىل، جېنىم ئاداش، ۋاقىتمۇ بىر يەرگە بېرىپ قالدى، تەييارلىق قىلايلى، — دېدى.

— مېنىڭ بارغۇم يوق.

— نېمىشقا؟

— بىلمەيمەن، كۆڭلۈم تارتماي تۇرىدۇ.

— بۇنداق قىلساڭ بولمايدۇ. ۋەدە قىلغان ئىكەنسەن، گېپىڭدە تۇر. كىم بىلىدۇ، بۇ تېخى بېشىڭغا قونغان بەخت قۇشىمۇ.

— ناتايىن. بەخت مەندىن يۈز ئۆرىگەنمىكىن دەيمەن.

— نېمه دەيدىغاندۇ ماۋۇ؟ بۇرۇن بىر قازاق شائىر مۇنداق دەپتىكەن:

«ئالدىمدا بىر بەخت بار، يېڭى بەخت،
كىم بىلەر بالدۇر ياكى كەچ كېلىشىن».

12

مەردان قىزلارنى كۆتۈرۈپ سېلىنغان، چوڭ ھاۋارەڭ دەرۋازىلىق ئۆينىڭ ئالدىغا باشلاپ كەلدى.

بۇگۈن ئۇ ئاق كۆڭلەك ئۈستىگە قارا سارجىدىن تىكىلگەن كاستۇم - بۇرۇلكا كىيىۋالغان ئىدى. تېگىدىن بىر خىل سېرىقلىق چىقىپ تۇرىدىغان، دۇپدۇگىلەك تولغان يۇزلىرى خۇش تەبەسسۇمدىن پارقىراپ كۆرۈنەتتى. ئۇ قىزلارنى ئۆيگە باشلاپ قويۇپ چىقىپ كەتتى.

— پاھ، ئۆيلىرى قالتىسكەن - ھە، خەمىدە؟!

— ھەئە، ھەي نېمانداق سىرلىق، قورۇدا بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيدۇ.

— شۇنى دەيمەن.

قىزلار سەگەكلەشتى.

ھايال ئۆتمەي مەردان چىرايىدىن ياشلىقىدىكى گۈزەللىكى ئانا مەن دەپ بىلىنىپ تۇرغان، ئالتۇن چىشلىق بىر ئايالنى باشلاپ كىرىپ كەلدى.

— سىلەرگە تونۇشتۇرۇپ قويايى، بۇ مېنىڭ ئاپام.

— نېمە، سىزنىڭ ئاپىڭىز؟ — داڭقېتىپ قالغان ئىككى قىز ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ كەتتى.

— كەچۈرۈڭلار، ئەسلىي بۇرۇنراق دېسەم بولاتتى. بىراق سىلەرنى كەلمەمدىكىن دەپ ئويلىدىم، — دېدى مەردان.

خەمىدە چۈغلۇقنىڭ قولىنى تۇتتى- دە، «جۇر» دەپ سىرتقا

تارتتى ۋە:

— سىلەر كىمنىڭلارنى ئەخمەق قىلىسىلەر؟ چۈغلۇق ئالدىڭلاردا شۇنچىلىك بولۇپ قالدىمۇ؟ بىر توپ ئالۋاستى ئىكەنغۇ بۇلار! — دەپ ۋارقىراپ كەتتى.

ئۇلار ياتاقتا قايتىپ كەلدى.

بۇ كېچىمۇ چۈغلۇق كىرپىك قاقماي تاڭنى ئاتقۇزۇۋەتتى. ئىككى قىز بىر ئېغىزمۇ پاراڭ سېلىشمايتتى، پەقەت بىر - بىرىگە سىرلىق قاراپلا قويۇشاتتى. ھەر ئىككىلىسىنىڭ مۇڭلانغان كۆزلىرىدە ئوخشاش بىر سوئال غىل - پال ئەكس ئېتەتتى. كىممۇ مەردانىنى قەدىردانىنىڭ ئاكىسى دەپ ئويلىغان؟ بىلىشىمچە، ئۇلار تۆت ئوغۇل ئىدى. ھېلىقى ئىككى ئاكىسىنىغۇ تونۇيمەن، دېمەك، بۇ . . . ۋاي خۇدايىمەي، بۇ زادى نېمە ئىش؟ چۈغلۇقنىڭ بېشى يېرىلىپ كەتكۈدەك ئاغرىيتتى.

13

كۈنلەر كەينى - كەينىدىن ئۆتمەكتە. يىللىق ئىمتىھانلارمۇ ئاخىرلاشتى. چۈغلۇقنىڭ ئوقۇشىمۇ تۈگىدى. يامغۇر ياغقاندا پاتقىقىدىن، شارائىتىنىڭ ناچارلىقىدىن زارلانغان بۇ مەكتەپمۇ ئەمدى ئۇنى تۆتۈپ قالالمايتتى.

خەير خوش، سۆيۈملۈك مەكتەپ! ئەتە سەن بىلەن خەيرلىشىپ ھېلىقى خىلۋەت يېزامغا كېتىمەن. بەلكىم، ئەمدى سېنى يوقلاپ كېلەلمەسمەن. ئۇنىڭسىزمۇ تالاي ئەسلىمە، بەخت، شادلىق، ئۇنتۇلغۇسىز قايغۇغا گۇۋاھ بولغان قوينۇڭنى، يوللۇرۇڭنى، مىسكىن تۇرقۇڭنى قايتا كۆرۈپ يۈرىكىمنى ئازابلىغۇم يوق. سەندە قالغان ھېدىم، سايەمۇ ھامان بىر كۈنى سەندىن يوقايدۇ. سەنمۇ مېنى ئۇنتۇيسەن.

چۈغلۇق خىيال بىلەن نەرسە - كېرەكلىرىنى

يىغىشتۇرۇۋاتاتتى. كۆزلىرىدىن ئاققان ياشلىرى يۈزلىرىنى بويلاپ توختىماي تۆكۈلەتتى. بىر چەتتە قاراپ تۇرغان خەمىدە چۈغلۇققا ياندىشىپ ئولتۇردى. ياتاقتا ئىككىسىدىن باشقا ھېچكىم يوق ئىدى. ھەممىسىنىڭ يۈك ـ تاقلىرى تېڭىۋېتىلگەن. ياتاق ئىچىنى بىر خىل غېرىبلىق باسقانىدى. پەردىلىرى ئېلىۋېتىلگەن ئىشىك ـ دېرىزىلەردىن چۈشىنىپ بولمايدىغان مۇڭ تۆكۈلەتتى.

— چۈغلۇق نېمىگە يىغلايسەن؟ مەكتەپكە قېيمايۋاتامسەن ـ يا؟ بولدى قىل، تولا يىغلاۋەرمىگىنە. بىكار مەنمۇ يىغلۇۋېتىمەن، — چۈغلۇق يەنىلا يىغلاۋەردى. خەمىدە ئۇنى مۇرىسىدىن تۆتۈپ ئۆزىگە قارىتتى. ئۇنىڭمۇ كىرپىكلىرىدە مەرۋايىتتەك ياش تامچىلىرى ئىلىنىپ تۇراتتى.

— چۈغلۇق، مەن سېنىڭ كۆلۈپ تۇرغان چىرايىڭنى ھەم شۇ خۇشخۇي مىجەزىڭنى ياقتۇرىمەن. بۇنداق غەم ـ قايغۇ ساڭا ياراشمايدىكەن، ئاداش.

— جېنىم خەمىدە، مېنى سەنلا چۈشىنىسەن. بۇ قېتىم ھەتتا سەندىنمۇ ئايرىلىدىغان تۇرسام، يىغلىماي قانداق قىلىمەن؟

— قىزىقتە سەن. ئارىلىق يىراق بولسىمۇ، دىلىمىز يېقىن. نېمىدىن غەم قىلاتتىڭ؟ بىرىدىن ئايرىغان خۇدايىم يەنە بىرىنى بېرىدۇ.

— تولا چاقچاق قىلمىغىنا.

— چاقچاق قىلمىدىم. ماڭا قارا، چۈغلۇق. سەن مۇھەببەت يولىدا كۆپ ئازاب چەكتىڭ. لېكىن بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ساڭا چىدام ھەم غەيرەت ئۆگەتتى. قانداق ياشاش كېرەكلىكىنىمۇ چوڭقۇر چۈشەندىڭ. مانا بۇ بىرىنى تارتىۋالغان تۇرمۇشنىڭ يەنە بىرىنى بەرگىنى ئەمەسمۇ؟ . . . بىز ئايرىلىش ئالدىدا تۇرىمىز. مۇشۇ مىنۇتلاردا چۈشكۈن تۇرۇشۇڭنى خالىمايمەن. يېقىندىن بېرى ئۆزۈڭنى تاشلاپلاۋەتتىڭ. سېنىڭ ئۆز قىممىتىڭنى چۈشىنىشىڭ شۇنچىلىكمۇ؟ سەن بىر پاك قىزسەن. ئۇيغۇر

قىزلىرىنىڭ نەمۇنىسى بولغۇدەك چىرايلىقسەن. بىزنىڭ ئۆرپ - ئادەتىمىز سەۋەبىدىن ئۇيغۇر ئاياللىرىنىڭ قولىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ، دەيدىغان قاراش ھەممىزنىڭ ئىدىيىسىگە سىڭىپ كەتتى. سېنىڭمۇ ئاددىيلا بىر ئايال بولۇپ ئۆتكۈڭ بارمۇ؟ مېنىڭچە، بىز ئۆزىمىزنى خەققە تونۇتۇپ قويايلى! يوللار تېخى ئۇزۇن، ھازىردىن باشلاپ ئىشەنچ تۇرغۇزمىساڭ بولمايدۇ. ئەنگلىيەنىڭ باش ۋەزىرى ساچىر خانىم ئېسىڭدىمۇ؟ ئۇ ئىلگىرى پارلامېنت ئەزاسى بولۇش ئۈچۈن تەرەپ - تەرەپكە چېپىپلا يۈرۈيدىغان ئاددىي بىر قىز ئىكەن. ئۇ ھەممىلا ئىشتا قابىلىيەتنى بىرىنچى ئورۇنغا قويىدىكەن. لېكىن ئۇنىڭ ئىشلىرىدا پەقەت ئىلگىرىلەش بولماپتۇ. كېيىن ئۇ مۇنداق ئويلاپتۇ: ئەرلەر پۇلى، قابىلىيىتى ۋە كۈچىگە تايىنىپ يۈكسىلەلەيدىكەن. لېكىن ئاياللارچۇ؟ شۇنىڭ بىلەن ئۇ قانداق قىپتۇ، دېمەمسەن؟ ئۆزىگە مەخسۇس بىر كىيىم تىككۈچى بىلەن بىر ساتىراچ يالليۇاپتۇ. ھەر كۈنى ئىشقا مېڭىشتىن ئىلگىرى مەخسۇس ۋاقىت چىقىرىپ ياسىنىدىغان بوپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئاردىدىن ئۇزۇن ئۆتمەيلا كەينى - كەينىدىن نەتىجە قازىنىشقا باشلاپتۇ... مېنىڭچە، ھەرقانداق ئادەم ئۆزىنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشىدىن قانچە رازى بولسا، ئۆزىگە نىسبەتەن ئىشەنچ شۇنچە ئاشىدۇ. قانداق دېدىم؟

— بۇنىغۇ توغرا دېدىڭ، بىراق مېنى نېمە قىل دەيسەن؟

— ئەخمەق، ھېلىقى چاغلاردىكىدەك ياسىنىپ يۈرمەمسەن؟

— قويە بولدى، كىم ئۈچۈن ياسىناتتىم ئەمدى؟

— كىم ئۈچۈن بولاتتى. ئەلۋەتتە، ئۆزۈڭ ئۈچۈن. گۈزەللىككە ئىنتىلىش ئىنسانىنىڭ تۇغما تەبىئىتى. بۇنى قانداقمۇ باشقىلارغا باغلاپ قويغىلى بولسۇن؟ تۇرە ئورنۇڭدىن، ھازىر بېلەت ئالغىلى بارىمىز. يولدا قەدىردان كۆرسە ئىچىگە ئوت كەتسۇن!

ھەر ئىككىلىسى ياسىنىپ تەقمۇتەق بولدى. دەل شۇ چاغدا

ئويلىمىغان يەردىن قەدىردانىڭ ئاپىسى كېلىپ قالدى.

— ئۆزۈڭنى بېسىپ، ئەڭ ئاخىرقى بىر قېتىم ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىپ باق، نېمە دەيدىكىن؟

— خاتىرجەم بول، ئۇنىڭ ئاخىرقى ئويۇنىنىمۇ كۆرۈپ باققۇم بار. سەن يېنىمدا بولمىساڭمۇ، كۆڭلۈمدە بار. ئۆزۈمنى تۇتالايمەن. بىردەمدىن كېيىن كۆرۈشەيلى!

خەمىدە تاتلىققىنە كۈلۈپ قويدى.

— ئەمىسە، دەرۋازا ئالدىدا ساقلاپ تۇراي ـ ھە؟

— ماقۇل.

چۈغلۇق خەمىدەنى ئۆزىتىپ قويۇپ، ياتاقتا قايتىپ كىردى. ئۇلار روبىرو ئولتۇرۇشاتتى. ياتاقنىڭ ئوچۇق دېرىزىسىدىن ئىيۇننىڭ ئىللىق شامىلى ئۇرۇپ تۇراتتى. قىيپاش چۈشكەن قۇياش نۇرى ياپراقلار ئارىسىدىن ئۆتۈپ، ياتاق ئىچىگە شۇڭغۇيتتى.

— بىلىپ تۇرۇپتىمەن، قىزىم. سىز مېنى شۇنداق ھېيلىگەر، يامان خوتۇن كۆرۈپ قالدىڭىز. بىراق مەندىمۇ نېمە ئامال؟ ئانا دېگەن بالا ئۈچۈنلا ياشايدىغان ئىنسان ئىكەن... بالا بىر ئوتتا كۆيسە، ئانا مىڭ ئوتتا كۆيىدىغان گەپكەن. بۇنى دېگىنىم بىلەن بېشىڭىزغا كەلمىگەندىن كېيىن بىلمەيسىز... ئاۋۋال سىزدىن قايسى كۈنكى ئىش ئۈچۈن كەچۈرۈم سورايمەن، — ئايال چۈغلۇققا قاراپ قويدى، — مەردان ئوغرىلىق ئادىلاپتىكەنسىز... ئېيتسام گەپ تولا. مەردان ئوغۇللىرىمنىڭ ئۈچىنچىسى. بەش يىلنىڭ ئالدىدا ئايالىنى ئۆلتۈردى دېگەن گۇمان بىلەن قولغا ئېلىنغان. كۈندەشلىك تۇتسا ئادەم نېمىنى قىلمايدۇ، دەيسىز؟ دېمىسىمۇ ئايالى بەك چىرايلىق ئىدى. ئوغلۇمنىڭ مىجەزىگە يارىشا، ئۇ ئايالىنىڭ ئويۇنچىلىقىنى دېمەمسىز. بىر كۈنى ئىككىسى ئۇرۇشۇپ قاپتۇ. بىر چاغدا ئۇلارنىڭ ئۆيىدىن قىيا ـ چىيا چىقىپ كەتتى. يۈگۈرۈپ

كىرسەك، كېلىنىمىز قانغا مىلىنىپ يەردە يېتىپتۇ. ئوغلۇمۇ هوشىدىن كېتىپتۇ. كېيىن، ئۇنى ئۇچ يىل تۇرمىدە تۇتۇپ تۇرغاندىن كېيىن، دەلىل ـ ئىسپات تولۇق ئەمەس، دەپ قويۇپ بەرگەن. تۇرمىدىن چىقىپلا بۇ يەردە يۈرۈشتىن خىجىل بولدىمۇ، ئىچكىرىگە كىرىپ كەتكەن... كەلگىنىگە تېخى يېرىم يىلمۇ بولمىدى. نېمە تەقدىركىنتاك، قەدىردان ئىككىلار ياخشى چاغدا رەسىمىڭىزنى كۆرۈپ، سىزنى ئۆلۈپ كەتكەن ئايالىغا ئوخشىتىپ، نەچچە كۈن يىغلىغان ئىدى. كېيىن سىلەر ئايرىلىپ كەتتىڭلار، هەي، بۇ مەرداننىزە... رەسىمىڭىزنى كۆرۈپلا سىزنى ياخشى كۆرۈپ قاپتىكەن، كېيىن قانداق تونۇشۇپ قالدىڭلار، بۇنى بىلمىدىم... شۇنچە نەسىھەتلىرىمگىمۇ قۇلاق سالمايلا، هېلىقى كۈنى سىلەرنى ئۆيگە باشلاپ بېرىپتۇ... مەندىمۇ نېمە چارە؟ بالىلارنىڭ رايى شۇ تۇرسا... شۇ كۈندىن بېرى ئۇنىڭ مىجەزى يوق. يۈرىكىدىكى دەردىمۇ ياكى تۇرمە هاياتىنىڭ يالدامىسىمۇ، بىچارە بالام روهىي جەهەتتىن بەك ئاجىزلاپ كېتىپتۇ. كىچىككىنە ئىشلارنىمۇ ئېغىر ئالىدىغان بولۇپ قالدى. جېنىم قىزىم... — ئايالىنىڭ ياشلىرى تارىلاپ تۆكۈلدى، — ئۇنىڭ هالى بەك خاراب. كېسىلى كۈندىن ـ كۈنگە ئېغىرلىشىپ كېتىۋاتىدۇ. جۆيلۈپ يانقىنى يانقان... ماڭا ياردەم قىلىڭ. بىر يۈرەك پارەم بىھۇدە ئۆلۈپ كەتمىسۇن، — ئايال يېشىنى سۈرتۈپ يالۋۇرۇشقا باشلىدى.

— هېم، — چۇغلۇق سوغۇق كۈلۈپ قويدى، — كەچۈرۈڭ، بۇنداق ياردەم مېنىڭ قولۇمدىن كەلمىگۈدەك.

— سىز... — ئايالىنىڭ كۆزلىرىدىن سوغۇق نۇر چاقناپ كەتتى، — قەلبىڭىزدە ئازراقمۇ ئىنسانپەرۋەرلىك يوقمۇ، قىزىم؟

— بولغان تەقدىردىمۇ، مەن ئۇنىڭغا نېمە قىلىپ بېرەلەيمەن؟ مەن ئىتلار تالىشىپ يەيدىغان سۆڭەك ئەمەس.

لېكىن سىلەر بىر ئائىلە كىشىلىرى ماڭا ئادەمدەك مۇئامىلە قىلدىڭلارمۇ؟ بىرەر قېتىم ئىنسانپەرۋەرلىك نۇقتىسىدا قاراپ باقتىڭلارمۇ؟ ئادەم قانچە ئاق كۆڭۈل بولسا، شۇنچە زىيان تارتىدىغان گەپكەن. سىلەر بىر ئائىلە كىشىلىرى ئۆزۈڭلارنى ئويلىغان يەردە، مەن بىر ئادەم ئۆز مەنپەئىتىمنى كۆزلىسەم بولمامدىكەن؟

— بۇنچىلىك دەپ كېتىشىڭىزنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ياردەم بېرەلمەيمەن دېگىنىڭىزنىڭ ئۆزىمۇ يېتەرلىك ئىدى، — ئايال ھاكاۋۇرلۇق بىلەن پېشىنى قېقىپ، ئورنىدىن تۇردى ـ دە، سىرتقا قاراپ ماڭدى، — ئۇمۇ سىزسىز ئۆلۈپ قالماس.

— تۇختاپ تۇرۇڭ، ھېچكىم باشقىلار ئۈچۈن ياشاپ بەرمەيدۇ. مەنمۇ پەقەت ئۆزۈم ئۈچۈنلا ياشايمەن، خالاس. ئۇمۇ شۇ. شۇنداق بولغان ئىكەن، پېشانىسىگە ئۆلۈم پۈتۈلگەن بولسا، مەن ئۇنى ھەرگىزمۇ توسۇپ قالالمايمەن. ئوغلىڭىزغا دەپ قويۇڭ. ئىرادىسىز ئادەمنى تۇرمۇش مەڭگۈ كۆزىگە ئىلمايدۇ... سىلەر بىر ئائىلە كىشىلىرىگە بەخت تىلەيمەن. خوش ئەمىسە، ئۇزاتمىدىم.

— ھىم، — ئايال دىمىغىنى سوغۇق قېقىپ قويۇپ، خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك، ئىشىكتىن مەغرۇر چىقىپ كەتتى.

14

شەھەرلىك قاتناش بېكىتىنىڭ ماشىنا كۈتۈش زالى. ئادەملەر مىغىلدايتتى. چۈغلۇق بىلەن ئۇنىڭ دادىسىنى خەمىدە ئۇزىتىپ چىققانىدى.

— چۈغلۇق، مانا ئەمدى ئەسلىگە قايتتىڭ. بۇنىڭدىن كېيىنمۇ مۇشۇنداق ياشىشىڭنى ئۈمىد قىلىمەن. كۆلگەندىمۇ راسا كۆلۈش، يىغلاشقا توغرا كەلسىمۇ قانغۇچە يىغلاش كېرەك،

دەيدىغان ئۆزۈكتىكىغۇ. مەنمۇ بۇ سۆزۈكنى ئۇنتۇپ قالمايمەن. بېرىپلا ماڭا خەت ياز، مەنمۇ ساڭا خەت يازىمەن.

— ماقۇل، راست ئاداش، ئەتىگىچە مەردانىنى بىر يوقلاپ قوي. سەنمۇ ئەمدى كەتسەڭ ئۇنى كۆرەلمەيسەن. بىچارىگە ئىچىم ئاغرىۋاتىدۇ. ئاپىسىنىڭ دېگىنىمۇ راستتۇ. ھېچبولمىغاندا تەسەللى بېرىپ قويارسەن.

— خاتىرجەم بول ئاداش، ئۇنداقلار ھەرگىز ئۆلمەيدۇ.

— نېمىلا بولمىسۇن، مەنمۇ شۇنداق بولۇشىنى تىلەيمەن.

ئىككىسى تەڭلا كۈلۈپ كەتتى. ئەتراپتىكىلەر ئۇلارغا قاراپ قويۇشتى.

— ھە راست، چۇغلۇق، بېرىپ، پۇرسەت بولسا زۇلىيانى قايتىدىن تېپىۋال.

— ئەمدىما؟ — چۇغلۇق ھەسرەت بىلەن كۈلۈمسىرەپ قويدى. كۆزلىرىدە چەكسىز پۇشايمان داۋالغۇيتتى، — ئەمدى كېچىكتىم. ھازىر ئۇنىڭمۇ يۈرگىنى بار.

— شۇنداقمۇ؟

ھەر ئىككىلىسى جىمىپ قالدى. ئۇزاق ئۆتمەي ماشىنا قوزغالدى.

— خوش.

— خوش ئەمىسە.

ھەر ئىككىسىنىڭ لەۋلىرىدە تەبەسسۇم جىلۋە قىلىپ تۇرسىمۇ، كۆزلىرىدىن ئەگىگەن ياش چاناقلاردا مەرۋايىتتەك پارقىراپ كۆرۈنەتتى.

— خوش! — چۇغلۇق ئەڭ ئاخىرقى قېتىم ئاپتوبۇس دېرىزىسىدىن شەھەرگە قايرىلىپ قارىدى، — خەيرخوش، گۈزەل شەھەر.

چۇغلۇق يول بويى چوڭقۇر خىيال ئىچىدە قالدى. ئاپامغۇ رايىش ئايال، ئۇنىغۇ قايىل قىلارمەن. شۇغىنىسى ھېلىقى

دۇررەك تاغام قانچىلىك سەكرەپ كېتەر. نېمىلا بولمىسۇن، دادامنى قايتۇرۇپ ماڭدىم. قالغىنىنى باشقا كەلگەندە كۆرمەمدىمەن.

چۈغلۇق مەھەللىگە كىرىپلا بىرنەچچە چوڭ ئايالارنى ئۆيگە چاقىردى. ئۆيدىكىلەرنىڭ ھەممىسى جىملىققا چۆمگەندى. چۈغلۇقنىڭ دادىسى بىلەن ئاپىسىمۇ يەرگە قارىغىنىچە سۈكۈتتە ئولتۇراتتى. ھېچكىممۇ بالدۇر ئېغىز ئېچىشقا پېتىنالمايۋاتاتتى. دەل شۇ ئارىدا ھويلىدا بىردىنلا غوۋغا كۆتۈرۈلدى ـ دە، ھېلىقى تاغىسى گۇس ـ گۇس دەسسىگىنىچە ئۆيگە كىرىپ كەلدى ۋە:

— ھەي، ئالىم دېگەن ۋىجدانسىز، بۇ ئۆيگە قايسى يۈزۈڭ بىلەن كەلدىڭ؟ — دېگىنىچە يۈگۈرۈپ كېلىپ چۈغلۇقنىڭ دادىسىغا ئېسىلدى. ئۆيدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆپۈر ـ تۆپۈر بولۇشۇپ كەتتى.

— قۇربان ئاكا، دادامنىڭ ياقىسىنى قويۇپ بەر.

— كىمكەن ئۇ سېنىڭ دادىڭ؟ ئۇ بىر قارا يۈز چوشقا!

— بولدى قىل، جېنىم قۇربان ئاكا. ئۇ دېگەن مېنىڭ دادام! — چۈغلۇق بار ئاۋازى بىلەن ۋارقىراپ ئارىغا كىردى، — ئۇ مېنىڭ دادام!

چاڭكىدە قىلىپ تەگكەن بىر كاچات چۈغلۇقنى سۈپا ئۈستىگە پۈكۈكىدە چۈشۈرۈۋەتتى. يۈزى كۆزى بىلەن قوشۇلۇپ لازا قۇيغاندەك ئېچىشىپ كەتتى. بىر قۇلىقى ۋاڭكىدە قىلىپ، ئېتىلىپ قالغاندەك بىر قىسمىلا بولۇپ كەتتى. ئالىم خۇددى چۆرگىلەۋاتقاندەك بىلىنمەكتە ئىدى.

— قۇربان! — چۈغلۇقنىڭ دادىسى غەزەپ بىلەن ۋارقىرىدى.

— نېمە دەيسەن؟ ماڭا ۋارقىرايسەنغۇ، كۆرگۈلۈكۈڭنى بىر كۆرسەتمەيدىغان بولسام! — قۇربان دۈمبىلەپ كېلىپ، ئالىمغا

ئېتىلدى.

— توختا! — چوغلۇق يۈگۈرۈپ قوپۇپ، قۇربانغا ئېسىلدى، — سېنىڭدەك نېمىگە جېنىمنى تىكىپ قويدۇم!

— نېمە؟! — ھەممەيلەن خۇددى قېتىپ قالغاندەك چۇغلۇققا تىكىلىپلا قالدى.

— ئۇنى مەن ئەكەلدىم. گەپ بولسا قېنى ماڭا دە، ئاۋۋال ماڭا تېتىمامسەن، كۆرگۈلۈكۈمنى كۆرسەت، ئاۋۋال مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ، ئۇنىڭدىن كېيىن دادامغا ئېسىل. راست، ئۇنىڭ ساڭا كېرىكى يوق. لېكىن ماڭا كېرەك. بىزگە دادا كېرەك. سەن بىزگە دادا بولالامسەن؟ بىزنى ئۆزۈڭنىڭ پۈشتى دېيەلەمسەن؟ سېنىڭ بالىلىرىڭ سېنى «دادا» دەر، سەن ئۇنى قوغلىۋەتسەڭ، بىز كىمنى «دادا» دەيمىز. دېگىنە قېنى؟ بېشىمىزغا كۈن چۈشكەندە، قايسىڭ كېلىپ بېشىمىزنى سىلاشقان ئىدىڭ؟ مېنى خەق دادىسى يوق دەپ كۆزىگە ئىلمىدى. خەلقىئالەم ئالدىدا شەرمەندىلەرچە تاشلىۋەتتى. بىكىسىڭ بولسا مۇشۇ ئىشلارنى ئۆزگەرتىپ باقمامسەن؟ گەپ قىلمايسەنغۇ؟ بايا ئەجەپ گۈركىرەپ كېتىۋېدىڭ، ئەمدى زۇۋانىڭ ئۆچتىغۇ؟ شۇنچە يىلدىن بېرى، ئۇلار بىزنى بېقىپ قاتارغا قوشتى. ئەمدى بېقىش نۆۋىتى بىزگە كەلدى. دادامنى قوغلىۋېتىش سېنىڭ ھەددىڭ ئەمەس، بىزگە ئاتا ـ ئانا كېرەك. ئاڭلاۋاتامسەن؟ بۇتتەك تۇرىسەنغۇ؟ سېنىڭ كېرىكىڭ يوق. يوقال كۆزۈمدىن، يوقال!

قۇربان ئاچچىقتىن خۇددى بەزگەكتەك تىترىدى. كېيىن ئىشكىتىن ئوقتەك ئېتىلىپ چىقتى ـ دە، كۆزدىن غايىب بولدى. چۇغلۇق ئۆزىنى باسالماي تېخىمۇ قاتتىق ھۆكۈرەپ يىغلاپ كەتتى. ئۇنىڭ دادىسى بىلەن ئاپىسى كېلىپ، قىزىنى قۇچاقلىۋالدى.

15

ئارىدىن ئىككى يىل ئۆتۈپ كەتتى. بۇ دەل 5 - ئاي مەزگىلى ئىدى.

كۆكتە ئېسىلىپ تۇرغان ئالتۇن تاۋاقتەك تولۇن ئاي پۈتكۈل كائىناتقا سېھرىي قۇدرەت ئاتا قىلغانىدى.

كۇن نۇرىلىق ئۇستەل چىرىغى ئاستىدا ھەربىكەتلىنىۋاتقان قەلەم تۆۋەندىكى قۇرلارنى قەغەز يۈزىگە تۆكمەكتە:

«قەدىردان دوستۇم خەمىدە، كۇندىلىك خاتىرە يازمىغىنىمغا ئۇزاق بولدى. بۇ يازغۇدەك ئىشنىڭ بولمىغانلىقىدىن ئەمەس، نېمىسىنى ئېيتاي...

ئاڭلا دوستۇم!

بۇگۇن سەھەرلا ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتكەن ئىدىم. ھۆكۈمەت قورۇسىغا يېتىپ كەلگىنىمدىمۇ، تېخى ھېچكىم ئىشقا چۈشمىگەنىدى. ئىشكىتىن كىرىۋېتىپ گۈلنار بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم. بىز ئوتتۇرا مەكتەپتە بىللە ئوقۇغان ئىدۇق. ئىلگىرى ئۇ ناھايىتى ئاددىي قىز ئىدى. ھازىر شۇنچىلىك ئۆزگىرىپ كېتىپتۇكى، تونۇيالماي قالغىلى تاسلا قاپتىمەن.

— ھوي، بۇ چۈغلۇققۇ؟

مەن بىردەم مەڭدەپ تۇرۇپ قالدىم.

— ۋىيەي، سەنمىدىڭ گۈلنار، ياخشىمۇسەن؟

— ئۆزۈڭچۇ، بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىپ يۈرۈيسەن؟

— كادىرلار ئىدارىسىگە كېلىۋېدىم.

— يۆتكىلەي دەپسەن - دە؟

— نەدىكىنى، تېخى ئىش كۇتۇپ يۈرۈيمەن.

— نېمە دەيدىغانسەن، ئوقۇش پۈتتۈرگىنىڭگە خېلى بولغاندۇ؟

— ئىككى يىل بولاي دېدى.

— ۋاي خۇدايىمەي، تەلىيىڭ تازىمۇ كاج ئوخشىمامدۇ؟ بىز مانا ھېچيەردە ئوقۇمايلا ئىشقا ئورۇنلىشىپ كەتتۇق.

بۇ گەپ غۇرۇرۇمغا شۇنچىلىك تەگكەن بولسىمۇ، ئۆزۈمنى بېسىۋالدىم. بۇ ئىككى يىلدىن بېرى بۇنداق گەپلەرگە كۆنۈپمۇ قالغانىدىم.

— قەيەردە ئىشلەۋاتىسەن؟

— ناھىيىلىك مەدەنىيەت ئىدارىسىدا. شتاتمۇ ھەل بولۇپ قىلىۋېدى. بۇگۈن رەسمىيەت ئۆتەشكە كېلىۋېدىم.

— ھەە، مۇنداق دە. راستتىنلا تەلەيلىك ئىكەنسەن، — يالغاندىن كۈلۈپ قويدۇم، ئەمما ناھايىتى ئاچچىقىم كېلىۋاتاتتى. مۇشۇ كۈندە بەك نازۇكلىشىپ كەتتىممۇ، ئارتۇق كەتكەن بىر ئېغىز گەپنىمۇ كۆتۈرەلمەس بولۇپ قېلىۋاتاتتىم. ئارىدا گەپمۇ تۇغۇلغاندەك قىلاتتى. ئىككىمىز خوشلىشىپ ئۆز يولىمىزغا كەتتۇق. بىراق نېمە ئۈچۈندۇر ئۇنىڭ تاكى چېكىلىرىگە قەدەر تارتىپ ياسالغان قىيغاچ قاشلىرىدىكى مانا مەن دەپ بىلىنىپ تۇرغان مەغرۇرلۇق خېلىغىچە كۆز ئالدىمدىن كەتمەي، ئىچىمنى ئېچىشتۇرۇۋەتتى.

كادىرلار ئىدارىسىگە كىرگىنىمدە، يۈمۈلايدىغان كالپۇكلىرى ئارىسىدىن ھېڭگاڭ سېرىق چىشلىرى كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان ھېلىقى ئادەم كۆزەينىكى ئۈستىدىن قاراپ قويغاندىن كېيىن:

— كېلىڭ! — دەپ، ئىشىك تۈۋىگە قويۇلغان يۆلەنچۈكلۈك ئۆزۈن ئورۇندۇقنى شەرەت قىلدى. ئۇ يەردە تاكى چۈشكىچە ئولتۇرۇپ، كۆڭۈلگە ياققۇدەك بىر ئېغىز گەپكىمۇ ئىگە بولالمايلا، ئۆيگە قايتتىم.

مەكتەپ پۈتتۈرگەندىن بېرى ماڭارىپ ئىدارىسى بىلەن كادىرلار ئىدارىسىگە تولا قاتراپ، ئىككى پۈتۈمدىن ئايرىلىپ قالايلا دېدىم. قەيەرگىلا بارساڭ قازانىڭ قۇلىقى تۆت، ساڭا

قارايدىغان ئادەمنىڭ يوق. كادىرلىققا ئىمتىھان بېرىڭ، دېيىشىدۇ تېخى! قانچە قېتىم ئىمتىھان بەرسەڭمۇ يەنە ئوخشاشلا. ھەيران قالىدىغىنىڭ ئاجايىپ بىر سىرلىق ئىكەنلىكى. خۇددى سۇ سايغا، پۇل بايغا ئاققاندەكلا بىر ئىش، تۇرۇپلا ئويلاپ قالىمەن: قايسى بىر شورلۇق كۆنى تۇغۇلغان بولغىيتتىمكىنتاڭ؟ بۇ يەردىكىلەرنىڭ ھەممىسى خۇددى ماڭا يانچۇقىدىن ئاش ـ نان ئېلىپ بېرىدىغاندەك نېمانچە قىلىشىدۇ؟ دادام بولسا، 30 نەچچە يىللىق ئىستاژىغا ئىگە زىيالىي. يەنە كېلىپ بىرمۇ بالىسى ئورۇنلاشمىغان، خەقنىڭ ئاغزىدىن زىيالىيلار سىياسىتىدە دەل دادامدەكلەرنىڭ بىردىن بالىسىنى ئورۇنلاشتۇرىدىغان پرىنسىپ بار، دەپ ئاڭلايمەن. بىراق بۇنىمۇ خۇددى كادىرلىق ئىمتىھانىغا ئوخشاش بىر رەسمىيەتمىكىن دەيمەن. مۇشۇ كۈندە ئەمەلدارلارمۇ ئاجايىپ ئۆستا بولۇپ كەتتى. ئەگەر قىلغان ئىشىدىن بىرەر تۈش چىققۇدەكلا بولسا، قىلغان ئىشىغا زىيالىيلار سىياسىتى دېگەنگە ئوخشاش چىرايلىق قالپاقتىن بىرنى كىيگۈزىدۇ ـ دە، شاپپىدە ئىشنى تۇغرىلايدۇ. شۇنداق قىلىپ، سودا يەڭ ئىچىدە پۈتىدۇ ـ دە، ھەر كىم ئۆز ئىشىنىڭ پۈتكىنىدىن خوش. قېنى، نوچى بولسا، مۇشۇ كۈندىكى باشلىقتىن بىرەرى، «مېنىڭ گېلىم پاك» دەپ مەيدىسىگە ئۇرۇپ چىقىپ باقسۇنا؟ مەن شۇنداق ئادەمنىڭ جامالىغا بىر قېنىپ قارىۋالاي. بۇنداق دېسەم، ھەقىچان «زامان ساڭا باقمىسا، سەن زامانغا باق» دەيدىغانسەن. بۇنى ئويلىمىدى دەمسەن؟ تالاي رەت ئويلىغان. بىراق دادامنىڭ ئايال تونۇشلىرى كۆپ بولغان بىلەن بىرەر قېتىممۇ ئەمەلدارلار بىلەن ئۇلىپەت بولۇپ باقماپتىكەن. ئىش بۇنداق تۇرسا، كىمگە بېرىپ يالۋۇرىسەن؟ بۇ باشنى قايسىبىر تۆشۈككە پېتىنىپراق تىققىلى بولسۇن؟

خۇددى ئۆمۈچۈك تورىغا ئوخشاش باش ـ ئۈچىنى تاپقىلى بولمىغۇدەك دەرىجىدە چىرمىشىپ كەتكەن بۇ ئىجتىمائىي

مۇناسىۋەت قورغىنىنىڭ (بىزدەكلەرگە نىسبەتەن) قايسى بىر ئىشىكنى چەكمە، «پۇل» دېگەن ئاۋازنى ئاڭلايسەن، بىراق ھەر ئىشنىڭ ئېپى كەلمىسە، ئۇنى خەقنىڭ ئالدىغا دوققىدە قىلىپ قويغىلى بولمايدىكەن.

قەدىرلىك دوستۇم، بۇ ئىشلارغا نېمىمۇ دەيمەن؟ شۇنچە يىلدىن بېرى نېمىشقىمۇ ئوقۇغان بولغىيتتىم؟ ئىلگىرى ئوقۇغان ئادەم يەردە قالمايدۇ، دەپ ئويلاپتىكەنمەن. بۇنداق ئىكەنلىكىنى بىلگەن بولسام، ئاتا ـ ئانامنىڭ تاپقىنىنى ھېچنېمىگە ئەسقاتمايدىغان بۇنداق ئىشقا چاچماس ئىكەنمەن. توۋا دەيمەن، ھۆكۈمەت ئىشتىن سىرتقى ئالىي مەكتەپ مائارىپىنى يولغا قويىدۇ ـ يۇ، يەنە نېمىشقا شۇ مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارغا ئىگە بولمايدۇ؟ كۆزۈم ئېچىلماي، ئاق ـ قارىنى پەرقلەندۈرگۈچىلىكىم بولمىغان بولسىدى، بۇنچە ئەلەم تارتماس ئىدىم. ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟ كاللامدا تۇرلۇك ـ تۇمەن خىياللار ھۆكۈم سۈرىدۇ.

باشلىقنىڭ بالىلىرى ياكى يېقىنلىرى نېمىدېگەن تەلەيلىك. ئۇلارغا ئىش دېگەن تېپىلىپ تۇرىدۇ. ھايات، تۇرمۇش ئۇلار ئۈچۈن ناھايىتى گۈزەل. لېكىن بۇ جاھان مەن ئۈچۈن ناھايىتى تار، ھەتتا پۈت تىققۇدەكمۇ ئورۇن يوق. خۇددى كوچىغا تاشلىۋېتىلگەن يېتىم بالىدەكلا بولۇپ قېلىۋاتىمەن.

خىزمەت، شتات دېگەن نەرسىلەر زادى قانداقتۇر؟ تەمىنى تېتىپ باقمىلى بولسىدى، ئېلىپلا يۇتۇۋېتەتتىم. زادى چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى. باشلىقنىڭ سايىسىنى ئايدا بازارغا ساپتۇ دېسىمۇ، چىقىپ سېتىۋالغۇدەكلا يەرگە يەتتىم.

شۇ خىياللاردا كېتىۋاتسام كەينىمدىن بىر كىشىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى.

— چۇغلۇق! — كەينىمگە ئۆرۈلمەي تۇرۇپلا يۇرىكىم ئەنسىز سېلىپ كەتتى. كۆڭلۈمنىڭ ئۇلۇغلۇقى راست بولسا

كېرەك. ئەسلىدە مېنى توۋلىغان قەدىردان ئىكەن. ئۇنى كۆرۈپ بەكلا ھودۇقۇپ كەتتىم.

— ياخشىمۇسىز؟ — ئارانلا شۇنداق دېيەلىدىم.

— ياخشىمۇسىز، قاچان كەلدىڭىز؟

— ئەتىگەن، سىزچۇ؟

— بىز تۆۋەنگە چۈشكەن، كەلگىنىمگە بىر ئايچە بولۇپ قالدى.

— شۇنداقمۇ؟ — نېمىشقىدۇر ئۇنىڭغا قارىغۇم يوق. كۆزلىرىمىز ئۇچرىشىپ قېلىشتىن خۇدا ساقلىسۇن!

— ھە، ئىشلىرىڭىز قانداقراق؟

— يامان ئەمەس، — ئۇنىڭ ئالدىدا ئابرۇيۇمنى چۈشۈرگۈم كەلمىدى. پوتى قارىسىغىلا ئېتىۋەردىم، — ئۇلار مېنى ئۆزىمىزنىڭ يېزىسىغا تەقسىم قىپتىكەن، مەن ياقتۇرماي تۇرۇۋاتىمەن.

— ئاۋۋال ئىشلەپ تۇرۇپ، شتات ئېلىۋالغاندىن كېيىن، يۆتكىلىپ كەلسىڭىزمۇ بولىدىغۇ؟

— ئۇغۇ شۇ، بىراق ئاۋۋال يولىنى قىلغاچ تۇراي دەيمەنغۇ؟

— ئەمدى بىز كەلدۇق. كەتكۈچە مېنى ئىزدەڭ، ياردىمىم تېگىپ قالسا ئەجەب ئەمەس.

— ياخشى كۆڭلىڭىزگە رەھمەت، يولۇمنى مېڭىۋاتقانلار بار.

— ئەمىسە بوپتۇ، — نېمىشقىدۇر ئۇ بىر قىسىملا كۈلۈپ قويدى. كۈلكىسىگە سەل ـ پەل مەسخىرە ئارىلاشقاندەكمۇ قىلاتتى، يەنە تۇرغۇدەك تاقىتىممۇ قالمىدى. يۈزۈم لەپپىدە ئوت ئېلىپ، پۈتۈن بەدىنىم قىزىپ كەتتى. يەر يېرىلسا كىرىپ كەتكۈدەكلا ھالغا يېتىۋاتاتتىم.

— خوش، — دېدىم ـ دە، كەينىمگە ئۆرۈلۈپلا ماڭدىم.

— توختاڭ، چۈغلۇق، سىزگە دەيدىغان نۇرغۇن گەپلىرىم بار ئىدى.

— ئەمدىما، ھاجىتى بارمۇ؟

— ھاجىتىغۇ يوق، شۇندىمۇ ئۆتكەن ئىشلارغا چۈشەنچە بېرىشىمگە بولار؟

— ئۆز ۋاقتى بولسىغۇ مەيلىدى. ئەمدى ۋاقتى ئۆتتى. مەنمۇ ئۇ ئىشلارنى ئاللىقاچان ئۇنتۇپ كەتتىم. ئەمدى ئارتۇقچە ئاۋارە بولماڭ. ھازىر كۆڭۈل بۆلىدىغان ئادىمىم بار، خوش ئەمىسە، — دېدىم ـ دە، پېشىمنى قېقىپلا كېتىپ قالدىم.

ئېيتقىنا دوستۇم، مەن كىمگە كۆڭۈل بۆلىمەن، كىمگە؟ كىممۇ ماڭا كۆڭۈل بۆلگەنىدى؟ زۇلىيارمۇ؟ ئۇ ئۆتكەن ئىشلار، ئۇمۇ ئەمدى ماڭا كۆڭۈل بۆلمەيدۇ. مۇشۇ ئىككى يىلدىن بېرى ئۇنىمۇ ئىككى ـ ئۈچ قېتىملا ئۇچراتتىم، تۇزۇك پاراڭلاشقۇدەكمۇ بولمىدۇق. ئوبدان بولدى. ئۆز ۋاقتىدا قىلغانلىرىم ئەمدى ئۆزۈمگە يېنىۋاتسا كېرەك؟ مۇشۇ نەچچە يىلدىن بېرى ھاياتنىڭ، تۇرمۇشنىڭ ئىللىقلىقىنى زەررىچە ھېس قىلىپ باقمىدىم. ياشاۋاتقىمەن دېيىشكە توغرا كەلسە، قۇياشنىڭ ئىللىق نۇرى ئۈچۈن، ئاتا ـ ئانام ئۈچۈنلا ياشاۋاتقىمەن، خالاس. مەنمۇ باشقىلارنىڭ مۇھەببىتىگە موھتاج. لېكىن ھازىرقى مۇھەببەتمۇ مال ـ دۇنيا ۋە سېنىڭ جەمئىيەتتىكى ئورنۇڭغا بېقىپ بولىدىكەن. ھېچكىم سېنىڭ ئەخلاقىي پەزىلىتىڭ ۋە ساپ قەلبىڭ بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرمايدىكەن. گۈزەل چىرايمۇ ھەقىقىي مۇھەببەتكە ئارا بولالمايدىكەن.

راستىنى ئېيتسام، قەدىردانلىق ئىنتايىن سېغىنغان ئىدىم. كۆڑۈپ مۇرادىمغا يەتكەن، قەلبىمگە ئازغىنا تەسەللى تاپقان بولسامۇ، ئۇنىڭغا بولغان چەكسىز مۇھەببىتىمدىن تۇغۇلغان نەپرەتنى بېسىپ قالالمىدىم. يىلار مېنى تاۋلىدى ھەم تاۋلاۋاتىدۇ. ھازىر ئېغىر ـ بېسىق بولۇپ قالدىم. لېكىن قەدىردانلىغا ئۆزۈمنى كۆرسىتىپ قويۇش نىيىتىمدىن تېخى يانغىنىم يوق. ئەكسىچە شۇنداق بىر ئىرادە — غەلىتە مەقسەت كۈندىن-

كۈنگە چىگىپ ھەم روشەنلىشىپ بېرىۋاتىدۇ. مۇشۇ قۇرلارنى يېزىۋېتىپ كەرىمە نادىرنىڭ ھېلىقى سامانيولى، دېگەن رومانىنى ئەسلەپ قېلىۋاتىمەن. بەلكىم بىر كۈنلەردە قەدىرداشىمۇ ماڭا چەكسىز ئۆكۈنۈش بىلەن تەلمۇرۈپ قالار.

بۇگۈن گەرچە ھاۋا ئوچۇق بولسىمۇ، ماڭا ھەممىلا نەرسە خۇددى كەچ كۈزنىڭ يامغۇرلۇق كۈنلىرىدەكلا سۇرۇن كۆرۈنۈپ كېتىۋاتىدۇ. يولدا كېتىۋاتقانلارنىڭ ئىچىدە مېنىڭدەك بەختسىزدىن يەنە بىرى بارمىدۇ؟ ئۇلار نېمىگە شۇنچە خۇشالدۇ؟ باپكارنىڭ مۇكىسىدەك غۇرقىراپ ئۆتۈۋاتقان كىچىك ماشىنىلاردا ئاللىكىملەرنىڭ مەغرۇر چىرايى غىل - پال كۆرۈنۈپ قالىدۇ. ئۇلارنىڭ كۆڭلىدە دەردمەنلەرنىڭ ھالى دەيدىغان كىچىككىنە ئۇقۇم مەۋجۇتمىدۇ؟ ھەيتاڭەي، ئۇلارنىڭ ئويلايدىغىنى ئۆزىنىڭ ئورنىلا ھەقاچان. كىممۇ يۇقىرى ئۆرلەش ئۈچۈن كەتمەننى ئوڭ - تەتۈر چاپمايدۇ، دەيسەن؟ ھېلىمۇ خۇدا ئۆلۈم دېگەن نەرسىنى يارىتىپتىكەن. قانچە قىلساقمۇ، كىمنىڭ قولىدا قالغان جاھان دەيسەن بۇ؟ كونىلار: تاڭ ئالدىدىكى قاراڭغۇنى بەك يامان دېيىشىدىكەن. پاھ، بۇ قاراڭغۇلۇق نېمىدېگەن ئۇزۇن! مەن تاڭنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتۈۋاتىمەن.

شۇ خىياللاردا ئىشىك ئالدىغا قانداق كېلىپ قالغىنىمنىمۇ تۇيماي قاپتىمەن. دەرۋازا ئالدىدىكى ئېرىق بويىدا يولغا قاراپ قىيپاش ئۆسكەن سېرىنگۈلنىڭ غولىغا يۆلەنگىنىمچە، بىر ھازا تۇرۇپ قالدىم.

ئاھ خۇدا! ئىشنىڭ يولى نەدىدۇر؟ كاللامدا غەلىتە بىر خىيال غىل - پال ئەكس ئېتىپ ئۆتۈپ كەتتى. گەرچە بۇ خىيالدىن كۆڭلۈم غەش بولۇپ قالغان بولسىمۇ، ئۇ ئەڭ ئاخىرقى ئۈمىدتەك بىلىنىۋاتىدۇ.

قەدىرلىك دوستۇم. تۆۋەندىكى قۇرلارنى ئوقۇغىنىڭدا ھەرگىز مەندىن يىرگەنمە. سەن بەلكى ھېلىقى ساپ نىيەت، ئاق

كۆڭۈل چۈغلۇق ئۇچۇن ئاھ ئۇرۇشۇڭ، ياش تۆكۈشۈڭ مۇمكىن. سەن قانچە ئاق كۆڭۈل بولساڭ جەمئىيەت تەرىپىدىن شاللىۋېتىلىدىكەنسەن. چۈنكى سەن كىشىلەر نەزىرىدە ئەخمەقتە. ياشاشنىڭ ئۆزى جەڭگە ئوخشايدىكەن. كوناللار «ئۇرۇشنىڭ بىرى جەڭ، توققۇزى رەڭ» دەپ تولىمۇ توغرا ئېيتقان ئىكەن. شۇ تاپتا مەن ياشاش ئۈچۈن تىركىشىۋاتقان ئادەم ئەمەس، بەلكى ياشاش سالاھىيىتىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئەزرائىل بىلەن ئېلىشىۋاتقان ئادەمگەئوخشاپ قالدىم. موھتاجلىق نېمىنى قىلغۇزمايدۇ؟

ئۇزاق بولدى، دادامنىڭ سالامەتلىكى ياخشى ئەمەس. ئۇ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئۆزلۈكىدىن جىمغۇرلىشىپ كەتتى. خۇددى تۇرمۇشنىڭ ئېغىر بېسىمى ئاستىدا قالغاندەك دائىم ھارغىن يۇرۇيدۇ. بەلكىم بىر مەزگىللىك ھېسسىياتقا تايىنىپ قىلغان ئىشلىرى ئۈچۈن، ئالدىمىزدا خىجىل بولسا كېرەك. بۇنداق بولغاندىن كېيىن مەنمۇ ئېھتىياجىم، خىزمىتىم توغرىسىدا ئۇنىڭغا ئارتۇق بىر نېمە دېمىدىم. ئۇنىڭ ئۇستىگە، تېخى يېقىندىلا ئۇنىڭ يوشۇرۇن خاراكتېرلىك يۈرەك مۇسكۇل تىقىلمىسى كېسىلىگە گىرىپتار بولغىنىنى ئۇقتۇق. ئەسلىدىمۇ ئۇنىڭ قان بېسىمى يۇقىرى ئىدى. بۇنداق بولغاندىن كېيىن ئۇنى ئاياشقا توغرا كېلىدىكەن. ھەتتا بەزى چاغدا ئۇ ماڭا ئەمەس، مەن ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىمەن. بۇ بەختسىزلىكىمنىڭ تۈپ سەۋەبچىسى ئۇ ئەمەستە. ئۆز ۋاقتىدا ئالىي بىلىم يۈرتلىرىغا كەتكەن بولسام، بارلىق ئازابتىن بىر يولى قۇتۇلغان بولاتتىم. ئاپامنىڭ ھالىنى ئۆزۈڭ بىلىسەن، تۆت ئادەمنىڭ ئالدىدا گېپىنىمۇ جايلاپ قىلالمايدۇ. ئاكام ھېلىقى كەتكەنچە ئىچكىرىدىن تېخى قايتقىنى يوق. يەڭگەمغۇ ئەرگە سادىق، خۇدانىڭ ئەڭ مۇمىن بەندىسى، مانا شۇنداق شارائىتتا باشقىچە يول تۇتۇشقا مەجبۇر بولدۇم...

بىزنىڭ بىر شىرەم تۇغقىنىمىز بار، ھازىر ئۇ قايسىبىر ئىدارىنىڭ جۇيجاڭى. ئۆتكەن بىر كۈنى كادىرلار ئىدارىسىدىن چىقىۋېتىپ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم، شۇنىڭ بىلەن ئۇ: «جۇرۇڭ، بۆلۈمگە كىرىڭ، بىردەم پاراڭلىشايلى» دەپ تۇرۇۋالدى. شۇنداق بىر مۇڭدىشىشقا زار بولۇپ يۈرگەن مۇشۇ كۈندە بۇنداق گەپلەر مەن ئۈچۈن تېپىلمايدۇ - دە...»

چۇغلۇق قەلبىنى قويۇپ ئىختىيارسىز خىيالغا كەتتى. بىر چەتتە ئاكىسىنىڭ ئوغلى نجات تاتلىق ئۇخلاۋاتتى.

چۇغلۇقنىڭ كۆز ئالدىدا باداڭ قورساق بىر گەۋدە ئاستا-ئاستا شەكىللىنىشكە باشلىدى:

— شۇنداق چىرايلىق قىز تۇرۇپ، بىكار يىغلاپ ئۆزىڭىزنى ئاۋارە قىلىۋاتامسىز؟

— كىم شۇنداق دەيدۇ؟ — چۇغلۇق پىسسىڭىدە كۈلۈپ قويۇپ، شەلپەردەك قىزاردى.

— قايسى كۈنى دادىڭىزنى كۆرگەن ئىدىم. ھە.... راستىنى ئېيتسام، سىزگە كۆچلۈك تىرەك بولمىسا، ئىشلىرىڭىزدا ئۈمىد يوق. جەمئىيەتتە سىزدەكلەر ئاز ئەمەستە.

— لېكىن مېنىڭ تەلىپىمۇ يۇقىرى ئەمەسقۇ؟

— شۇنداقمۇ دەيسىز، يىغىپ كەلگەندە ئادەم جىق، بۇ كۈندە پۇل بىلەن ھوقۇق بولمىسا جان باققىلى بولمايدۇ.

— بولدى، قانچىلىك پۇل بولسا بىز بېرەيلى. سىز بۇ يولۇمنى راستتىنلا مېڭىپ بېرەمسىز، رەپقەت ئاكا؟

— ھەي، ئۇنداق دېمەڭ، بىز دېگەن ئۆز تۇرساق، ھايتلا دەپ قويسىڭىز ئىشلىرىڭىزنى غاچچىدە توغرىلىۋەتمەمدۇق؟

— راست، — چۇغلۇق كۈلۈپ قويدى، — سىز دېگەن جۇيجاڭ تۇرسىڭىز، بۇنچىلىك ئىش دېگەن قولىڭىزدىن كەلمەمتى؟

ھەر ئىككىلىسى كۈلۈشۈپ كەتتى.

— بەك ئاشۇرۇۋەتتىڭىز. سىڭىل، ھە راست، بۇگۈن چۈشتىن كېيىن، بىرنەچچىمىز بىر يەرگە بېرىپ ئويناپ كېلەيلى دېگەن، بارامسىز؟ ئۆيدە ئولتۇرۇپ زېرىكىپمۇ قالغانسىز؟

— بۇگۈن بولماسمىكىن؟

— ئىشقىلىپ ئويلىشىپ بېقىڭ. بىزنىڭ بىر ئاغىنە ئىنىمىز بار ئىدى. سىزنىڭ گېپىڭىزنى بەك قىلىدىغۇ، — رەپقەت ھەييارلىق ئويناپ تۇرغان كۆزلىرىنى قىسىپ، چۈغلۇققا قارىدى. چۈغلۇق دەسلەپ رەپقەتكە ھەيرانلىق بىلەن تىكىلدى - يۇ، يۈرىكى نېمىنىدۇر تۇيغاندەك ئەنسىز سېلىپ كەتتى. يۈزلىرىمۇ ئىختىيارسىز قىزىرىپ كەتتى. ئۇ ئىتتىك گەپنى يۆتكەپ:

— بۇگۈن راستىنلا بولمايدىكەن، رەنجىمەڭ - ھە، — دېدى. چىرايىدا بولسا ئازابلىق كۈلكە جىلۋە قىلاتتى.

— ھە، ھېچقىسى يوق، بۇندىن كېيىن پۈرسەت دېگەن كۆپقۇ، — رەپقەت ياسداق بۆلۈمنىڭ دېرىزىسىدىن سىرتقا قاراپ قويغاندىن كېيىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ھەدىگىز بىلەن ئاجرىشىپ كەتكەندىن بېرى بىر قېتىممۇ كۆڭۈلدىكىدەك ئويناپ باقمىدىم. قارىماققا خۇشال كۆرۈنگىنىم بىلەن دەردىم تولا، ھەي! — ئۇ بىر تال تاماكا ئېلىپ تۇتاشتۇردى. ئارىنى ئېغىر جىملىق باستى. چۈغلۇق ئالدىدا ئولتۇرغان ئادەمگە يەر ئاستىدىن سەپسېلىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ يېشى 35 لەر ئەتراپىدا ئىدى. يۈزلىرىنىڭ گۆشلىرى سېمىزلىكتىن ساڭگىلاپ كەتكەن بولسىمۇ، قويۇق قاشلىرى، چوڭ - چوڭ كۆزلىرى ئۇنىڭغا يەنىلا ئەرلەرگە خاس سېھرىي كۈچ بېغىشلاپ تۇراتتى.

«بىچارە!» چۈغلۇق تۇنجى قېتىم ئۇنىڭغا ھېسداشلىق نەزىرى بىلەن قارىدى. شۇنىڭمۇ ھېلىقى ئاغىنە ئىنىسى بىلەن «كۆڭۈلدىكىدەك ئويناپ باقمىدىم» دېگەنلىرى ئۇنىڭغا باشقىچە تۇيۇلدى.

ئىلگىرى چۈغلۇقنىڭ ئانچە خۇشى بولمىسىمۇ، بۇ ئادەمنىڭ

ئۇنى كۆرسە هالى قالمايتتى. شۇڭا ئۇ ئاغزىدا بولسىمۇ «ۋاي، رەپقەت ئاكا» دەپ قويياتتى. بۇ كۈنگە كەلگەندە، ئۇنىڭ هوقۇقدار بولۇپ قالغىنىنى قارىمامدىغان، كىممۇ ئويلىغان؟ ئۆزىغۇ كولدۇررىاق كۆرۈنىدۇ. بىراق ئادەمنىڭ سىرتىغا قاراپ باها بەرگىلى بولمايدۇ - دە.

چوغلۇقنىڭ خىيالىلىرى مۇشۇ يەرگە كەلگىنىدە، ئىختىيارسىز لەسسىدە بولۇپ قالدى - دە، قولىدىكى قەلەمنى ئاچچىق بىلەن پىرقىرىتىپ ئىتىۋەتتى.

16

هۆرمەتلىك كىتابخان، تەسەۋۋۇرنىڭ كۈچى ئادەم ئۆزى سۆزلىگەنگە قارىغاندا ئانچە ئۇقۇشلۇق بولمايدۇ، شۇنداقمۇ؟ ئەمىسە، ئۇنىڭ كۈندىلىك خاتىرىسىنى يەنە بىر ئاز ۋاراقلاپ باقساق، ئۇنى تېخىمۇ چوڭقۇر چۈشىنىشىمىزگە ياردىمى تېگىپ قالار. قېنى ئەمىسە قۇلاق سېلىڭ!

«قەدىرلىك دوستۇم خەمىدە، ياخشىمۇسەن؟ چەكسىز سېغىنىش ئىچىدە يېزىلىۋاتقان بۇ خېتىمنىڭ هەربىر قۇرى ساڭا يۈرەك قېتىمدىن ئۇرغۇغان، ئىنسان، جۇملىدىن ئۆزۈمىمۇ چۈشىنىپ بولمايدىغان ئاجايىپ يارقىن دوستلۇقنىڭ ئوتلۇق سالىمىنى يوللىماقتا.

بۇگۈن شەنبە. كېچە سائەت 12 بولايلا دەپ قالدى. شۇنداق بولسىمۇ، يالغۇز ئۆيدە جىندەك ئولتۇرۇپ، كۈندىلىك خاتىرە يېزىشنى داۋاملاشتۇرۇۋاتىمەن. شۇ تاپتا سىرتتا ئىنسان كومپىيىسى ئۆز يولى بىلەن كېتىۋاتىدۇ. پەقەت مەنلا ئۇنىڭدىن مۇستەسنا.

قەدىرلىك دوستۇم، هايات، بولۇپمۇ قىزىق هايات نېمىدېگەن سىرلىق.

تۇغۇلۇپ قاپتىمەن پۇشايمىنىم كۆپ،
كۆنلىرىم ئۆتمەكتە ئازاب ئىلكىدە.
مۇھەببەت ۋە نەپرەت چىرماشقان دۇنيا،
تۆرىلىپ بارار كەن ئىنسان قەلبىدە.

شۇ تاپتا گېپىمنى قەيەردىن باشلاشنى بىلمەيۋاتىمەن. توغرا، رەپقەتكامىنىڭ ھېلىقى ياسداق بۆلۈمىدىن باشلىسام بولغۇدەك.

ئۇ ھېلىقى كۈنى ماڭا ھايتلا دەپ قويسىڭىز، غاچچىدە توغرىلىۋەتمەمدۇق دېمىگەنمىدى. ئاخىرى بارلىق يەردىن ئۈمىدىم ئۈزۈلگەندىن كېيىن، يەنىلا ئۆلمىگەن جاندا ئۈمىد بار، دەپ ئۇنى ئىزدەپ باردىم ھەم ھە دېمەيلا گەپنى چاقچاقتىن باشلىدىم.

— دۇنيادا ئۆيدە بىكار ئولتۇرماقتىن تەس ئىش يوقكەن جۇمۇڭ. خىزمەت دېگەن مۇشۇنداق بولىدىغان بولسا، خەپ قېرىغاندىمۇ پېنسىيىگە چىقمايمەنغۇ تازا.

— ھە كۆرەرمىز. تۆت كۈن ئىشلەپ زېرىكەرسىز؟

— ھەيتاڭەي.

— قاراڭ ئۇكام، مۇنداق بولسۇن. مۇشۇ شەنبە كۈنى چۈشتە بىر دوستىڭىزنى ئېلىپ، يولغا چىقىپ تۇرۇڭ. مېنىڭ بىر ئاغىنەم بار. سىزنىڭ ئىشىڭىز پۈتىدىغان ئورۇندىكىلەرنى جۇيجاڭ - پۇيجاڭلىرى بولامدۇ، ھەممىسىنى تىترىتىۋېتىدۇ، دەڭا، — ئۇ كۆرەڭلىك بىلەن ھىجىيىپ قويۇپ، سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — مەن شۇنى ئېلىپ ماشىنا بىلەن باراي. ئۇنىڭدىن كېيىن، بىر يەردە بېرىپ ئولتۇرايلى. كەچتە ئۆيۈڭلارغا ئاپىرىپ قويساق بولىدىغۇ؟ بۇنداق قىلىشىمۇ سىز ئۈچۈن دەڭە. مۇنداقلا تونۇشتۇرغاندىن بىر يەردە ئولتۇرۇپ، ئالايىتەن تونۇشتۇرغان باشقىچە بولىدۇ - دە، قانداق دېدىم؟

جېنىم خەمىدە، نېمىمۇ دەي؟ بىر تەرەپتە ئىززەت -

ھۆرمەتىم، بىر تەرەپتە ئىستىقبالىم. ھەر ئىككىلىسى مەن ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم. لېكىن ھازىرقى جەمئىيەتتە ئىززەت - ھۆرمەتنى يېگىلى، كىيگىلى، پۇل ئورنىدا ئىشلەتكىلى بولمىسا؟

ئادەم دېگەن ئىتقا ئوخشاش بولىدىكەن، سەن ئىززەت - ھۆرمەتىك بىلەن يۈرۈپ، كىشىلەرگە قانچە سەمىمىي مۇئامىلە قىلساڭ، سېنى شۇنچە كۆزگە ئىلماي ئەخمەق قىلىشىدىكەن. ئىت ئۇرغۇچىغا ئامراق دېگەندەك، سەن ئەسكىلىشىپ، يۈرىكىڭ يوغىناپ، كېرىلگەنسېرى، خەقمۇ ساڭا شۇنچە خۇشامەت قىلغىلى تۇرىدىكەن. ئامەت كەلسە قوش كېلىپ، ئىشلىرىڭمۇ ئۆزلۈكىدىن يۈرۈشۈپ كېتىدىكەن. شۇنداق قىلىپ، ئىززەت - ھۆرمەتتە ئۆمىد قالمىغاندىن كېيىن، ئىستىقبال ئۈچۈن ئاخىرى ماقۇل بولدۇم. بىرەر قېتىم بارغانغا نېمە بولاتتى؟

يۈرىكىمگە ھەقىقىي قول سېلىپ باقسام، مېنىڭمۇ بۇنداق قىلغۇم يوق. بىراق ئامال قانچە؟

ئاھ جېنىم خەمىدە، ئويلاپ باق، بىز ياشاش ئۈچۈن نېمە دېگەن زور بەدەل تۆلەۋاتىمىز - ھە؟ مەن كېچە - كۈندۈز ئاللادىن ئىشىمىزنى ئاسان قىلىشنى تىلەيمەن. لېكىن ئاللا ئىنساپ بەرگەن كىشىلەرگە بەخت - سائادەت بەرمەيدىكەن... بوپتۇ. بۇمۇ مەن ئۈچۈن ئەڭ ئاخىرقى ئۈمىد.

شەنبىمۇ ھەش - پەش دېگۈچە يېتىپ كەلدى، خەمىدە، ئىلگىرى خەق تەقدىر دېسە، مەن ئىشەنمەيتتىم. بۇ قېتىم تەقدىرگە باش قويۇپ، سەجدە قىلغۇدەك يەرگە يەتتىم. نېمىشقا دەيسەن؟ قىزىق. رەپقەتكام كىمنى باشلاپ كەپتۇ دېمەمسەن؟ قەدىردانىنى، پەرۋەردىگارىم، ئۇنى كۆرۈپ ئايلىنىپ كەتكىلى تاسلا قالدىم...

بىز دەسلەپ بىر قەھۋەخانىغا كىردۇق. كەچتە تانسىغا باردۇق. بۇ جەريانىدا ساڭا سۆزلەپ بەرگۈدەك ئالاھىدە ئىش بولغىنى يوق. تۈرۈپ ئۇلارنىڭ ئىنساپىغا رەھمەت دەپمۇ

ئويلىدىم. بىراق ئىش بۇنىڭ بىلەن تۈگىمىدى. نېمىسىنى ئېيتىپ، نېمىسىنى قويماي؟ ئىشقىلىپ تەكلىپ قىلىشلار كۈندىن - كۈنگە كۆپەيگىلى تۇردى. ئاخىرى مېنىڭمۇ سەۋر - تاقىتىم چەككە يەتتى. نېمىشقا دەيسەن؟ ئاڭلىسام خەق رەپقەتسىڭ ئۆيىنى بۇزغان چۈغلۇق ئىكەن، پات ئارىدا توي قىلىدىكەن دەپ يۇرۇشكۈدەك. توۋا خەمىدە، بىر چاغلاردا گېپى چىقىپ قالغان قىزلارغا خەق ئۇنداق دەيدۇ، بۇنداق دەيدۇ دەپ باشقىچە قاراپ يۇرۇپتىكەنمەن. ئەمدى ئويلىسام، شۇ قىزلارمۇ خۇددى ماڭا ئوخشاش ئىشنى ئاقتۇرالماي بىكاردىنلا تۆھمەتنىڭ قۇربانى بولۇپ كەتكەن چېغى. مەنمۇ بەلكىم، بىر كۈنلەردە خۇددى شۇلارغا ئوخشاش جەمئىيەت تەرىپىدىن تاشلۇۋېتىلىشىم مۇمكىنغۇ؟ ئۇ چاغدا بۇ ئاسارەتتىن مەڭگۈلۈك قۇتۇلالمايمەنغۇ؟ مۇشۇلارنى ئويلىسام پۈتۈن بەدىنىمگە تىترەك ئولىشىپ كېتىدۇ. خۇددى جىنايەت ئۆتكۈزۈپ قويغاندەك ئۆزۈمنى قويىدىغان يەر تاپالماي قالىمەن. جېنىم خەمىدە، مەن بۇ قاينامغا بەكمۇ چوڭقۇر چۆكۈپ كېتىۋاتىمەن...

مەن بۇ ئىزا - ئاھانەتنى قانداقمۇ كۆتۈرۈپ يۈرەي؟ ھېلىقى قەدىردان دېگەن نەرسىنىڭ ۋىجدانى ئۆلگەنمۇ - نېمە؟ ھەرقانچە بولسىمۇ، ئۇ مېنى ياخشى كۆرەتتىغۇ؟ ئۆزۈمنى دەريا‌غا تاشلاپ ئۆلۈۋېلىشنىڭ ئورنى يوق. ئەلۋەتتە، ھەرقانداق ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرىش ئۇچۇن، بەدەل تۆلەشكە توغرا كېلىدۇ. ئۇ شۇ دەرىجىگە يەتكەن ئىكەن، ئەمدى توختاپ قېلىشقا ھەرگىز بولمايدۇ. بۇ خۇددى ھايات - ماماتلىق جەڭگە ئوخشاپ قالدى... شۇنىڭ بىلەن مەن رەپقەتكامنى ئاشكارا ئىزدەپ باردىم.

— بۇ ئىشنى قانداق قىلىمىز، رەپقەتكا، ھېچبىر ئىلگىرىلەش بولمايدىغۇ؟

— ئۆزۈڭلار قونداققا چىقىۋالساڭلار قانداق قىلىمىز ئەمدى؟ تەكلىپ قىلساق بارمايدىكەنسىز - يا، ئاشۇنداق قىلسىڭىز

يولىكىزنى ماڭالمامدۇق نېمە؟ — ئۇ ماڭا ھەم چاقچاق، ھەم سىناش نەزەرى بىلەن قاراپ قويدى. پۈتۈن ۋۇجۇدۇم خۇددى بىر سوغۇقتىن غۇژۇيۈپ قورۇلغاندەك بولدى. ئاچچىقتىن لەۋلىرىم قۇرۇپ، مېڭىلىرىم چىڭقىلىپ كەتتى. قىزىلىق غۇرۇرۇم تىنىمسىز چۈقان سالماقتا ئىدى.

— شۇنىڭغا قارىغاندا، بۇ ئىش مېنىڭ ئىلتىپاتىمغا باغلىق بولۇپ قاپتۇ ـ دە. . . مەن ئۇچۇن باش قاتۇرغانلىقىڭىزغا كۆپ رەھمەت، سىزنى قۇرۇق ئاۋارە قىلغۇچە، ئۆزۈملا بېرىپ قەدىردانىنى ئىزدەي، يات ئادەم ئەمەسقۇ، ئۇ قولىدىن كەلسىلا ياردىمىنى ئايىماس، — دېدىم ـ دە، ئورنۇمدىن تۇرۇپلا مېڭىشقا تەمشەلدىم.

— مەيلى، بېرىپ بېقىڭ، بىراق سەمىگىزگە سېلىپ قويماي. ئۇ بۇرۇنقى قەدىردان ئەمەس، ئايالى، بالىسى بار قەدىردان. ئۆز ۋاقىتىدىمۇ سىزنى تاشلاپ كېتىپتىكەن. ئەمدى ئەسقېتىپ قېلىشىمۇ ناتايىن، يەنە بىر گەپ ئۇنىڭغا ئۇنچىمۇ ئۇمىد باغلاپ كەتمەڭ، ئوسما كېتىدۇ، قاش قالىدۇ، سۇ كېتىدۇ تاش قالىدۇ، ئۇ كېتىدۇ، يەنە سىز بىلەن بىز قالمىز ئەمەسمۇ؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇ ھازىرقى ئايالىنى ئالغىنىدىن بەك خۇشكەن، چۈنكى قېينىتىسى باشلىق ئەمەسمۇ؟ — ئۇ بۇ گەپلەرنى خۇددى مېنى مەنىستمىگەندەك تەلەپپۇزدا ئېيتىپ تۇگەتتى.

— ئۇنچىمۇ چوڭ سۆزلەپ كەتمەڭ، رەپقەتكا، قىز بالا دېگەننىڭ يۈرتى يوق، مەن نەلەرگە كېتىمەن، سىز نەدىن بىلىسىز؟ ھىم، قەدىردانىنى قانداق قىلىمەنكىن كۆرۈپ قالارسىز! مەقسىتىمگە يېتىش ئۈچۈن، ئەمدى ۋاستە تاللىغۇدەك ئورۇن قالمىدى.

بۇ گەپلەرنى قانداق جاساراتتە دېدىم، بۇنىڭغا ئۆزۈممۇ ھەيران. شۇنداق قىلىپ مۇناسىۋەتنى تېزلا ئۈزۈپ چىقىپ كەتتىم. قارىسام، يېمىگەن مانتىنىڭ پۇلىنى تۆلەيدىغاندەكلا

تۇرىمەن. ھامان خەقنىڭ نەزەرىدە يامان ئاتلىق بولۇپ بولغاندىن كېيىن، ئىشنى باشتىنلا باشلاش نىيىتىگە كەلدىم.

راستىنى ئېيتسام، دۇنيادا بۇنىڭدىنمۇ ھاقارەتلىك تۇرمۇش نەدە بار، دەيسەن؟ ھېلىقى كۈنى يېرىم كۈن شۇلار بىلەن بىرگە يۈرگىنىمگە بۇگۈنگە قەدەر ئازابلىنىپ كېلىۋاتىمەن. بىر دۆۋە ئەخلەت ئاستىدا قالغانىدەك سەسكىنىمەن. ئۆزۈمدىن يىرگىنىمەن. قايتىدىن تۇغۇلغۇم كېلىدۇ. خۇددى مەن پاكلىقىمنى يىتتۈرۈپ قويغانىدەك ئېچ - ئىچىمدىن تۇگىشىپ كېتىۋاتىمەن. قەدىردان دېگەن بىلەنمۇ بۇ نورمال مۇناسىۋەت ئەمەستە. گەرچە مۇشۇ كۈنلەر ئۆچ ئېلىشنىڭ ئوبدان پۈرسىتى بولسىمۇ، لېكىن مېنىڭ ئۇچىنچى شەخس بولۇشتەك نەپرەتلىك ئورۇنغا چۈشۈپ قالغۇم يوق. ئۇ چاغدا بىر ئۇنىڭدىن ئەمەس، يەنە ئايالى بىلەن بالىسىدىنمۇ ئۆچ ئالغان بولۇپ قالمامدىمەن. ئۇلاردا نېمە گۇناھ. ياق، قەدىردان مېنى قانداق تاشلىغان بولسا، مەنمۇ ئۇنىڭ ئابرۇيىنى شۇنداق چۈشۈرۈپ، ئىستىقبالىنى ۋەيران قىلىۋېتىمەن. ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش مەن ئۇچۇن يوللۇق. چۈنكى ھاياتىمدا ئۇ قالدۇرغان بوشلۇق ئاز ئەمەستە؟

تېگى يوق، قارىمۇقارشى خىياللار قاينىمدا خۇددى پىرقىرىتىپ قويۇۋەتكەن ئادەمدەك ئاجايىپ بىر خىل گاراڭلىق ئىچىدە ئۇنى ئىزدەپ باردىم. ئۇنىڭ مېنى قانچىلىك قىزغىن كۈتۈۋالغانلىقىنى سەن تەسەۋۋۇر قىلالمايسەن. ھەتتا مەنمۇ قايسىمىزنىڭ ئىستىقبالى ئىنتايىن پارلاق، ئۆسۈش ئالدىدا تۇرغان باشلىق ئىكەنلىكىمىزنى ئايرىيالماي قالغىلى تاسلا قالدىم.

— قەدىردان، ئاڭلىسام يەنە بىر تۇركۇم شتات كەپتۇ. ھازىر جىددىي مۇزاكىرە ئىكەن. شۇنىڭ بىلەن بۇ ئىشلارنى قانداق بولۇپ كەتتىكىن، دەپ سىزنى ئىزدەپ كېلىۋېدىم، قانداق ياردەم قىلالىغۇدەكسىزمۇ؟

— ھە، چاتاق يوق، بۇ قېتىم چوقۇم ھەل بولىدۇ...

رەپقەت ئىككىمىز سىزنى ئىزدەپ مەھەللىگىزگە نەچچە باردۇق. كوچىغىمۇ چىقمايدىكەنسىز، پەقەتلا ئۇچرىتالمىدۇق. ئۇيۇقلارغا ئۇسۇپلا كىرىشتىن تېخى خىجىل بولدۇق. مەسلىھەتلىشىدىغان ئىشلار بار ئىدى.

— ۋاي ئىسسىت! ۋاقتىدا ئۇچرىشالماپتۇق - تە، بىرنۆەرسەقلارچۇ؟ — شۇنداق دېمەي نېمە دەيمەن؟ گۆشنى قانچە ئۇزاق قايناتساق، شۇنچە پىشقانغا ئوخشاش، تۇرمۇش قايناملىدا كۆپ چۆرگىلىسەق، شۇنچە پىشىدىغان گەپكەن. مەنمۇ ھە دېمەيلا، ھۆل خىشنى قويغىلى تۇردۇم، — ئۆزۈم ئىزدەي دېسەم، پەقەت ۋاقىت چىقىرالمىدىم، ھېلىمۇ كېچىكمەسمىز، ۋاقىت دېگەن كۆپقۇ؟

— ھە چۈغلۇق، مۇشۇ گېپىڭىزدە تۇردۇڭ - ھە؟

— ۋىيەي، سەھرالىق دېگەننى بىلىسىزغۇ، ساددا بولغان بىلەن گەنجەك كېلىدۇ دەڭە.

بۇ گېپىم ئىككى بىسلىق چىققانىدى. شۇنىڭ بىلەن ھەر ئىككىمىز قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ كەتتۇق.

بۇ قەدىردان تۇرمۇشۇمغا قايتىدىن كىرىپ كەلگەندىن بېرى، نېمە ئۈچۈندۇر ئۆز ئىشىمنى ھەل قىلىشقا قارىغاندا، ئۇنىڭدىن ئۆچ ئېلىش تۇيغۇسى تېخىمۇ كۈچىيىپ كېتىۋاتىدۇ. ھازىرچە خۇدايىم ساقلا!

شۇنداق قىلىپ يۈرۈپ، ئارىدىن ئىككى ئاي ئۆتۈپ كەتتى. مەن ياخشى كۆرىدىغان ئاۋغۇست گۈزەل ھۆسنىنى كۆز - كۆز قىلىپ ناز بىلەن كۈلمەكتە.

قەدىرلىك دوستۇم، بۇ بەتلەرنى يېڭىراقتا بىر تويدىن قايتىپ كېلىپ يېزىۋاتىمەن. باشتا كېچە سائەت 12 بولغانلىقىنى ئەسكەرتكەنىدىم. تۆۋەندىكى ئىشلار يۈز بەرمىگەن بولسا، بەلكىم بۈنچە كېچىدە قەلەم تۇتۇپ ئولتۇرماس ئىدىم.

ھازىر مەن ئىنتايىن خۇشال. مەن تېخى ئۆلمەپتىمەن.

قەدىر-قىممىتىنى ئايرىلىپ كەتكەندىن بېرى، قەلبىمدە مۇھەببەت دېگەن نەرسىدىن ئەسەرمۇ قالمىغانىدى. ئۇنىڭغا بولغان نەپرەت، ئۆچمەنلىك تۇيۇلىدىن ھەرقانداق ياماننى ئىشنى قىلىشتىن يانمايدىغان بولۇپ كەتكەنىدىم. لېكىن يەنە بىر مۇھەببەت، ئەزەلدىن بار بولغان، تېخى قەدىرلەنمىگەن بىر مۇھەببەت مېنى چىللاۋاتىدۇ، ئادەمدەك ياشاشقا ئۇندەۋاتىدۇ، روھىمنى ئاستا-ئاستا ئويغىتىۋاتىدۇ. بىراق مەن ئۇنىڭغا قانچە تەلپۈنگىنىم بىلەن ئۇنىڭغا يۈز كېلەلمەيمەن. ئۇ شۇنداق بىر ئېسىل يىگىت تۇرسا!

ھېلىقى قارلىغاچنىڭ قانىتىدەك چىرايلىق قېشى بار زۇلىيار ئېسىڭدە بارمۇ؟ بۇگۈن تويغا شۇمۇ بېرىپتىكەن. قايتقاندا مەن يالغۇز قالدىم. كىمنىڭمۇ ئەمدى بۇ نامى سېسىق چۈغلۇقنى ئۆيىگە ئاپىرىپ قويغۇسى كەلسۇن دەيسەن؟ لېكىن يەنىلا شۇ زۇلىيار ئەسقاتتى.

ئەتراپ ئاپئاق ئايدىڭ ئىدى. ئىككىمىز گەپ-سۆزسىز مېڭىپ، ئۆيگە يېقىنلاپ قالدۇق. كېيىن ئۇ تۇيۇقسىزلا گەپ باشلاپ قالدى:

— چۈغلۇق، سىزنى ھېلىقى رەپقەت جۈيجاڭ بىلەن توي قىلىدىكەن دەپ ئاڭلايمەن، راستمۇ؟

— راست.

— نېمىشقا؟ — ئۇ دېگىدە چۆچۈپ كەتتى. مەنمۇ قارىسىغىلا جاۋاب بەرگىلى تۇردۇم. ئۆزۈمنى ئاقلاش نىيىتىممۇ يوق. ئۇنى قانچە ياخشى كۆرسەممۇ ئەمدى بەربىر. مەن دېگەن ياماننى ئاتلىق تۇرسام.

— شۇمۇ گەپمۇ، ئۇنى ياخشى كۆرمەن. سىزمۇ بىرىنى تاللاپسىزغۇ؟

— ئاشۇنىما؟ . . . ھىم. . . ئۆتكەندە تاللاش نىيىتىگە كەلگەن، لېكىن سىزنى ئۇنتۇيالمىدىم. . .

— شۇنداقمۇ؟ . . . ئۇ ياخشى كۆرۈشكە ئەرزىمەمتى؟

— ئۇنداق دېيىش نىيىتىم يوق، لېكىن. . .
— هە دەۋېرىڭ.
— كېيىن سىز پۇشايمان قىلماسسىزمۇ؟
— نېمىشقا پۇشايمان قىلغۇدەكمەن، ئۇ دېگەن جۇيجاڭ تۇرسا.
— چۇغلۇق، ماڭا قاراڭ. بۇ ھەرگىز سىزنىڭ سۆزىڭىز ئەمەس. سىز بەلكى. . . كۇنلەردىن بىر كۇنى ئۆزىڭىزنىڭ تالاي ئىشلارغا ھەقلىق تۇرۇقلۇق بىھۇدە قۇربانلىق بەرگەنلىكىڭىزنى ھېس قىلىسىز. بىھۇدە ئۆتكەن ياشلىقىڭىزغا قاتتىق ئېچىنىسىز، بىراق ئۇ چاغدا ئامالىڭىز يوق. . .
— بولدى قىلىڭ، گېپىڭىزنى ئاڭلىغۇم يوق.
— ئۇنداق دېمەي، ئەستايىدىل ئويلىنىپ بېقىڭ. مەن خېلىدىن بېرى سىزگە دەققەت قىلىپ كېلىۋاتىمەن. سىز ئىلگىرى مۇشۇنداقمىدىڭىز؟
— زۇلىيار، بۇ گەپلىرىڭىزنى كىمگە دەۋاتىسىز، ماڭىما؟ ماڭا كۆڭۈل بۆلگەنكەنسىز دەڭە قېنى، مېنىڭدەك ئاتىقى يامان قىزنى كىممۇ ئالار؟ — ئۇنلىرىم بوغۇلۇپ كەتتى، راستىنى ئېيتسام، يىغلىۋەتكىلى تاسلا قېلىۋاتاتتىم.
— مەن سىزگە ئىشىنىمەن، ئەگەر سەۋەبىنى مۇشۇلا دەيدىغان بولسىڭىز، رەپقەت جۇيجاڭدىن سىزنى تالاشقىنىم تالاشقان.
— سىز. . . — ئۇ مېنىڭ مەقسىتىمنى قانداق بىلسۇن؟ جېنىم دوستۇم، شۇ چاغدا قەلبىم شۇنچىلىك داۋالغۇپ كەتتىكى، ھاياجاندىن ئۆزۈمنى يوقىتىپ قويغىلى تاسلا قالدىم. بۇ، مانا مۇشۇ نەچچە يىلدىن بېرى مەن تۇنجى قېتىم ئاڭلىغان ئەڭ سەمىمىي سۆز ئىدى.
— مەن سىزنى زورلىيالمايمەن، ئۆزىڭىز ئويلىنىپ بېقىڭ.
ئاغزىمغا بىر ئېغىز گەپمۇ كەلمەي قالدى. يىغلىۋەتمەسلىك

ئۇچۇن لەۋلىرىمنى مەھكەم چىشلىۋالدىم. نەچچە ۋاقىتتىن بېرى بۆكۈم چۈشۈپ قالسىمۇ ئېلىپ بېرىدىغان ئادىمىم يوق دەپ يۈرۈپتىكەنمەن. ئەسلىدە قولياغلىقىم چۈشۈپ قالسىمۇ ئېلىپ بېرىدىغان ئادىمىم بار ئىكەنغۇ؟ نېمىشقا ئاران كەلگەن، ماڭا تېگىشلىك بولغان بەختنى قولدىن چىقىرىپ قويغۇدەكمەن؟

ھەر ئىككىلىمىز جىمىپ كەتتۇق. بەختلىك ئۆتكەن ئوتتۇرا مەكتەپ ھاياتىمىز كۆز ئالدىمدىن بىر - بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلىدى. ئۇ لەپىلدەپ ياغقان قارنى، يەنە كۆزنى ياخشى كۆرەتتى. ئاھ، قانداق گۈزەل چاغلار ئىدى - ھە؟ بىراق ھازىرچۇ؟ ھەممە نەرسە ئۆزگەرگەن، گۈزەللىكنى تۇمان باسقانىدى. ئاستا كۆزلىرىمنى يۇمدۇم.

ئەنە مەنمۇ تۇمان ئىچىدە لەيلەپ يۈرىمەن. زۇلىيار قۇياش نۇرىغا چۆمۈلگىنىچە، يىراقتىن كېلىپ ماڭا قولىنى ئۇزاتتى. بىراق باشقا بىر جۇپ قول كېلىپ، ئۇنى سىلكىپ ئېلىپ كەتتى. بۇ ئۇنىڭ ئاپىسى بىلەن دادىسى ئىدى. مەن ئىختىيارسىز ئەندىكىپ كۆزۈمنى ئاچتىم. يۈرىكىم چىممىدە قىلىپ ئېچىشىپ كەتتى.

دەل شۇ چاغدا قوشنىمىزنىڭ بۇغىسى توۋلاپ قالدى. قەدىرلىك دوستۇم، ئۇنىڭ ئاۋازى ھېلىمۇ ئېسىڭدىمۇ؟ تۇرۇپ ئويلىساڭ بەك كۈلكىلىك. سوزۇپ چاقىرغان زىل ئاۋاز.

ھەر ئىككىلىمىز كۈلۈشۈپ كەتتۇق. دەل شۇ مىنۇتىنىڭ ئۆزىدە قەلبىمنى باشقىچە ئاجايىپ نازۇك، ئىللىق بىر سېزىم چۈلغىۋالدى، قەلبىمدىن ۋۇجۇدۇمغا قەدەر خۇددى ئاجايىپ ماھارەت بىلەن ئورۇندالغان ئەڭ نادىر مۇزىكا سىڭىپ بارغاندەك، تومۇرلىرىمدا يېقىملىق بىر سىمفونىيە ئەكس سادا بىلەن ياڭرىدى، ئۆزۈمنى قايتىدىن تۇغۇلغاندەك، خۇددى زەمزەم سۈيىدە يۇيۇنغاندەك يېنىك، غۇبارسىز ھېس قىلدىم.

قەدىرلىك دوستۇم، مەن قانداق قىلىشىم كېرەك؟ مەن

قانچه قۇزلۇق قىلغانسېرى، قەدىردان دېگەن تۇلكە مەندىنمۇ ئېشىپ كېتىۋاتىدۇ. قارىغاندا، ئۇنىڭغا قۇيرۇق كۆرسىتىپ، ئۆپكە سانتقىلى بولمىغۇدەك. ئىشلىرىمدا كۆپ ئىلگىرىلەش بولمايۋاتىدۇ. ئۇنىڭ مەن بىلەن ئوبدانراق بىر پاراڭلاشقۇسى بار ئىكەن. ئەتە ئۇ مېنى بىر يەرگە بېرىپ ئويناپ كېلىشكە تەكلىپ قىلدى. مەن ماقۇل بولدۇم، ناھايىتى كەلسە، ئۇ مېنىڭ بۇرۇنقى يۇرگىنىمغۇ. ئاۋۇال ئىشىمنى ھەل قىلىۋېلىپ، پۇرسىتى كەلگەندە شۇنداق بىر جايلايمەنكى ... ئاھ! يېنىمدا زۇلىيار، كاللامدا ئېزىتقۇ خىياللار. بىر يېنىمدا ئەڭ سەمىمىي مۇھەببەت ھەم گۈزەل ھايات، يەنە بىر يېنىمدا خورلانغان تۇنجى مۇھەببەت ۋە ئۇنىڭدىن تۇغۇلغان، شۇنداقلا يەڭگىلى بولمايدىغان غەزەپ ـ نەپرەت، ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت! مېنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى قولۇمدىن چىقىرىپ قويغۇم يوق. لېكىن مەن مۇشۇ ھالىتىم بىلەن زۇلىيارغا، ئۇنىڭ ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي قەلبىگە قانداق يۈز كېلەلەيمەن؟ ناۋادا قەدىردان بىلەن ئۇچرىشىپ قالمىغان بولسام، مەن ئىشلىرىمنى قانداق ھەل قىلغان بولاتتىم؟ مەن زادى قانداق ئىنسان؟

كۆڭلۇم بىردىنلا غەش بولۇپ قالدى ـ دە، زۇلىيار بىلەن تېزلا خوشلىشىپ قايتىپ كىردىم. بۈگۈن كېچە ئۇخلىيالمىشىمغا كۆزۈم يەتمەيدۇ.

خەير دوستۇم، ئەتە ئۇچۇن بەخت تىلە.»

17

بۇك ـ باراقسان ئورمانلىق، يېقىنلا يەردە دەريا سۈيى شارقىراپ ئاقماقتا.

قەدىردان ئۆزى ئېلىۋالغان چاققانغىنا پالاسنى قويۇق دەرەخ شاخلىرى قارامتۇل سايە تاشلاپ تۇرغان يېشىل چىملىق ئۈستىگە

ئەكىلىپ سالدى. چۈغلۇق قولىدىكى كىچىككىنە سومكىسىنى ئويۇنغىنىچە، يىراقتىن كۆرۈنۈپ تۇرغان دەريانىڭ دولقۇنلىرىنى ئېقىۋاتقان سۈيىگە قاراپ تۇراتتى.

— قېنى كەلمەمسىز؟ بۈگۈن نېمانداق مۇڭلىنىپ قالدىڭىز؟ كۆلۈپ ئولتۇرۇڭا، بۇ كۈن قولغا ئاران كەلدى، — ئۇ خۇشال ئىدى. ھېچ ئىككىلەنمەيلا كېلىپلا چۈغلۇقنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، پالاس ئۈستىگە تەكلىپ قىلدى. چۈغلۇقنىڭ پۈتۈن بەدىنى خۇددى توك تەپكەندەك جۈغىدە بولۇپ كەتتى. قەلبىدىكى ئۆزىگە بولغان يىرگىنىش بىردىنلا باش كۆتۈردى. خۇددى نىجاسەتتىن قاچقاندەك، ئىتتىكلا قەدىرداننىڭ قولىنى سىلكىۋەتتى.

بۇ بىر ئايالى بار ئادەم، يەنە تېخى بالىسىمۇ بار. شۇنى بىلىپ تۇرۇپ بۇ يەرگە نېمىشقا كەلدىم؟ ئۇنىڭدىن ئۆچ ئېلىش ئۈچۈنمۇ ياكى غۇرۇرۇم ۋە ئىززەت - ھۆرمىتىمنى دەپسەندە قىلىش ئۈچۈنمۇ؟ بۇ غۇرۇر ۋە ئىززەت - ھۆرمەتنى دەپسەندە قىلىش بولماي نېمە؟ ئۇنىڭدىن ئۆچ ئېلىش ئۈچۈن يەنە قۇربانلىق بېرىشىم كېرەكمۇ؟ ئۇنىڭدىن ئۆچ ئېلىشنىڭ باشقىچە ئۇسۇلىمۇ بار ئىدىغۇ؟ نەچچە يىلدىن بېرى يەنىمۇ يۇقىرىلاپ ئوقۇسام بولماسمىدى؟ ئالتۇن توپا ئاستىدا قالمايتتىغۇ؟ ئاھ، زۇلىيار! بۇ مەنزىرىنى كۆرسەڭ مېنى كەچۈرەرسەنمۇ؟ ھۇ ئىپلاس، ئۇنىڭ نەزىرىدە مەن نېمە؟ بىر پارچە نان تاشلاپ بەرسە ناياقلاپ كېتىدىغان ئىتنىڭ كۈچۈكىدەك خىزمەت، بىر شتات ئۈچۈن مۇشۇنداق قىلدىممۇ - يا؟ مەن نېمىدېگەن دۆت! ئۇنىڭ نەزىرىدە مەن پەقەت بىر كۆڭۈل خۇشى ئىكەنمەن، خالاس. ياق، ئەمدى مەن يەنە قۇربانلىق بەرمەسلىكىم كېرەك. بەس، يېتەر ھەممىسى! بۇ خىياللار چۈغلۇقنىڭ كاللىسىدىن چاقماق تېزلىكىدە ئۆتۈپ كەتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرى كىچىك ماشىنىغا چۈشۈش بىلەن تەڭلا ئەقلى يورۇغاندەك بولۇپ، كۆزلىرى چاقناپ

كەتتى. قەدىردان ئىدارىسىنىڭ ماشىنىسىنى ئۆزى ھەيدەپ كەلگەنىدى.

— قەدىردان، مەن بىرىپ يەيدىغان نەرسىلەرنى ئېلىپ كېلەي.

چۈغلۇق ماشىنىغا چىقتى ـ دە، رولغا ئولتۇردى.

پەرۋەردىگارىم، بۇنى قانداق باشقۇرىدىغان بولغىيتتى؟ ئۇ تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن ئاچقۇچنى بىرلا بۇرۇۋېدى، ماشىنا غارلا قىلىپ ئوت ئالدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ كاللىسىدا قېچىشتىن باشقا ئۇي يوق ئىدى.

— چۈغلۇق نېمە قىلمۇاتىسىز؟ — قەدىردان چۆچۈپ ۋارقىرىدى. لېكىن ئۇ كېچىككەنىدى.

— نېمە قىلمۇاتقىنىم ئۆزۈمگە ئايان. مەن كۈتكەن پۇرسەت ئاخىرى كەلدى. قىلىشقا تېگىشلىك مەجبۇرىيىتىمنى ئۆتەۋاتىمەن.

— چۈغلۇق، سىز ئەقلىڭىزدىن ئېزىپسىز!

— توغرا ئېيتتىڭىز، ئىلگىرى نەپرەت مېنى ھېچنېمىدىن تەپ تارتمايدىغان قىلمۇەتكەنىدى. لېكىن سەممىي، پاك مۇھەببەت مېنى ئويغاتتى. سىز باشلىق بولسىڭىز ئۆزىڭىزگە. لېكىن مەن نەزىرىڭىزدە نېمە؟ كۆڭۈل ئاچىدىغان قورچاقمۇ؟ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى سەنمىڭىزگە يەتكۈچە دەسسىدىم. بولدى ئەمدى. مەن بۇ سودىنى قىلالمىغۇدەكمەن. خىزمەت ئىشلىمىسەم ئىشلىمىدىم. ماڭا ھاياتلىق، ئادەمگە خاس ھاياتلىق كېرەك. مەن ھەقىقىي ئىنساني مۇھەببەتكە تەشنا. سىز بۇ توغرىسىدا ئويلاپ باقتىڭىزمۇ؟ مەن كۆپ ئويلاندىم. سىلەر بىر ئائىلە كىشىلىرى بەك ئىپلاسكەنسىلەر. ئالا ئىنەكنىڭ بالىسى چالا قۇيرۇق دەپ، سىز ئانىڭىزدىنمۇ ئېشىپ چۈشۈپسىز. ھىم، مەن بولسامۇ ۋىجدانىم بىلەن ياشاپ ئۆلەي. قەدىردان، شۇنى ئېسىڭىزدە تۇتۇڭ. مەنمۇ خۇددى سىزگە ئوخشاش ئادەم. ئانىڭىزغا،

ئاچا ـ سىڭىللىرىڭىزغا ئوخشاش بىر ئايال زاتى. ماڭا ھاقارەت قىلغىنىڭىز نۆۋەتتى كەلسە قىزىڭىزغا ھاقارەت قىلغىنىڭىزغا ئوخشاش، سىز ئادەم ئەمەسكەنسىز. مېنىڭ ئاجىزلىقىمدىن پايدىلىنىپ بۇ يەرگە باشلاپ كەلدىڭىز. كىم دەيدۇ خىزمەت ئىشلىمىگەن ئادەم جېنىنى باقالمايدۇ دەپ، كۆرۈپ تۇرۇڭ. مەن قانداق ياشايمەنكىن ـ ھە؟!

— چۈغلۇق، ئۇنداق قىلماڭ. ئۆتۈنۈپ قالاي، مېنى بۇ يەرگە تاشلاپ كەتمەڭ. يولغا چىققۇچە بولغان ئارىلىقىنىڭ ئۆزى ئون كىلومېتىر. بۇ يەردە يالغۇز قېلىش بەك خەتەرلىك! — ئۇ ئاستا ـ ئاستا ماشىنىغا يېقىنلاشتى.

— يېقىن كەلمەڭ، يەنە مىدىرلايدىغان بولسىڭىز ماشىنىغا باستۇرۇۋېتىمەن... كىم سىزنى شۇنداق يىراق يەرگە كەلسۇن دەپتۇ. خۇدايىمنىڭ يېرى بۇلا ئەمەسقۇ، مېنى بۇنچە يىراققا ئېلىپ كېلىپ نېمە قىلاي دېگەن ئىدىڭىز؟ ئۆز ۋاقتىدا قىلغانلىرىڭىز يەتمەسمىدى؟

— ئۇنداق قىلماڭ، ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىسۇن، ھېچ بولمىسا بالامنى ئويلاڭ.

— بالامنى؟ ھىم، — چۈغلۇق ئەسەبىيلەرچە قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى، — سىز مېنى ئويلىغانمىدىڭىز؟ مەنمۇ بىر ئاتا ـ ئانىنىڭ بالىسىغۇ، مەنمۇ شۇ بالىڭىزغا ئوخشاش بىر سەبىي قوش ئىدىمغۇ؟

— چۈغلۇق، ئۇنداق قىلماڭ! — قەدىردانىڭ تەلەپپۈزى يالۇرۇشتىن تەھدىتكە ئۆزگەردى. ئۇ ئىككى قولىنى ھەربىكىتلەندۈرۈپ سۆزلەيتتى، — بۇ بىر جىنايەت، بىر تەرەپتىن، بۇلاڭچىلىققا كىرىدۇ، يەنە بىر تەرەپتىن، مېنىڭ ھوقۇقىمغا دەخلى ـ تەرۇز قىلغان بولىسىز.

— شۇنداقمۇ؟ ئۇنداقتا سىزنىڭ قىلغىنىڭىز چۇ؟ گەرچە قانۇندىن ئانچە خەۋىرىم بولمىسىمۇ، بۇنىڭ ئايالارنى ئالداش

جىنايىتى ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىمەن.

— ئۇنداقتا ھەر ئىككىلىمىز جازالىنىمىز. ئىستىقبالىڭىزمۇ ۋەيران بولىدۇ.

— ئىستىقبال، نېمە ئۇ ئىستىقبال دېگەن؟ مۇشۇ تاپتا مەندە ئىستىقبال بارمۇ؟ مەندە پەقەت كاپالەتكىمۇ ئىگە بولمىغان كەلگۈسىلا بار، خالاس. ئۆزىڭىزچە مېنى قورقۇتمەن دەۋاتامسىز؟ جىنايەتتىن ئەجەب قورقىدىكەنسىز ـ ھە؟ بۇرۇنقى چۈغلۇق ئاللىقاچان ئۆلدى. ئەمدى چۈغلۇق شامالنىڭ چىقىشىغا قاراپ كېتىۋېرىدىغان ئەخمەق ئەمەس! — ئۇ سۆزىدىن توختاپ سەل جىمىپ قالغاندىن كېيىن، سۆزىنى داۋاملاشتۇردى. كۆزلىرى قەدىرداڭغا مىخىتەك قادالغانىدى، — ئىلگىرى سىزنى ئىنتايىن ياخشى كۆرەتتىم. لېكىن ئۇ مۇھەببەت ئاللىقاچان ئۆلدى، ئورنىدا قالغىنى باشقۇرغىلى بولمايدىغان چەكسىز نەپرەت، ئۆزاقتىن بېرى شۇنداق بىر كۈننى كۈتۈپ كېلىۋاتقانتىم. بۇ كۈن ئاخىرى كەلدى، خەق سالاپەتلىك، كېلىشكەن، چەكسىز ئىستىقبالغا ئىگە بۇ يىگىتنىڭ ماھىيىتىنى كۆرۈپ قويسۇن!

— چۈغلۇق، سىز ماشىنا ھەيدىيەلمەيسىز!

— توغرا ئېيتتىڭىز. مېنىڭ مەقسىتىمۇ ۋەقە چىقىرىش، شۇ چاغدا سىز پۈتۈنلەي ۋەيران بولىسىز. بۇ سىزگە بېرىلگەن ئەڭ ئاددىي جازا. خەيرخوش!

چۈغلۇق ماي تەپكىسىنى كۈچەپ دەسسىدى ـ دە، ماينى بولۇشىغا بەردى. ماشىنا دەرەخزارلىق ئوتتۇرىسىدىن ئېلىنغان تار يولغا خۇددى يادىن چىققان ئوقتەك ژىڭزىدە كىرىپ كەتتى ۋە ھەش ـ پەش دېگۈچە ئون كىلومېتىر يولنى بېسىپ ئۆتۈپ، چوڭ يولغا قايرىلدى. رولنىڭ ئۆيىڭ ـ بۇياقىغا قالايمىقان بۇرۇلۇشىغا ئەگىشىپ، ماشىنىمۇ يولدا ئىككى ياققا چايقىلىپ ئەگرى ـ بۈگرى ماڭاتتى. چۈغلۇقنىڭ پېشانىسىدىن چىققان

مۇنچاق - مۇنچاق تەرگە چۇۋۇلغان چاچلىرى قالايمىقان چاپلىشىپ كەتكەن ئىدى. «قەدىر دانىنى ئۇنتۇپ كەتتىم، مېنى تۇتۇۋېلىڭ زۇلىيار، مېنى تۇتۇۋېلىڭ!» ئۇ تۇرۇپ - تۇرۇپ بوش شۇۋىرلايتتى. رولنى تۇتقان قوللىرى شۇنچىلىك كىرىشىپ كەتكەن ئىدىكى، خۇددى ئۇگىلىرى ھازىرلا تېرىلىرىنى يېرىپ چىقىپ كېتىدىغاندەك كۆرۈنەتتى. كېيىن ئۇ ئاستىنقى لېۋىنى مەھكەم چىشلىۋالدى. چىشلار تاتارغان لەۋگە بارغانسېرى چوڭقۇر پاتماقتا ئىدى. ئالدىدىن ئۇچقاندەك چىقىپ كەلگەن بىر يۈك ماشىنىسى يېراقتىن قاتتىق سىگنال بېرىپ كەلدى - دە، سۈركۈلۈپ دېگۈدەك ئۆتۈپ كەتتى. چۇغلۇق قورققىنىدىن قاتتىق توۋلىۋەتكىنىنمۇ تۇيمايلا قالدى. لېكىن بايىقى ماشىنىنى يانداپ ئۆتۈپ سول تەرەپكە ئاغقان پىكاپ خۇددى قۇتۇرغان ئۆكۈزدەك بايىقى يۈك ماشىنىسىنىڭ كەينىدىنلا كېلىۋاتقان يەنە بىر يۈك ماشىنىسىغا قاتتىق سوقۇلدى. چۇغلۇق قاتتىق سىلكىنىپ رولنىڭ ئۈستىگە يىقىلدى. يۈزىنىڭ بىر يېرى چىممىدە ئېچىشقاندەك قىلدى. بىراق ئۇ نەرى ئىكەنلىكىنى ئويلىغىچە ھوشىدىن كەتتى.

بىر ھەپتىدىن كېيىن خەمىدە چۇغلۇقنى ئۆز ئۆيىگە ئېلىپ كەتتى. ئۇلارنىڭ ئۆيى ساياھەت رايونى قىلىنغان بىر تاغلىق يېزىدا بولۇپ ساپ ھاۋا ۋە سۈرەتتەك گۈزەل مەنزىرە ئىچىدە رىۋايەتتىكىدەك تۇرمۇش كەچۈرەتتى.

چۇغلۇق ماشىنا ۋەقەسىدە تاسادىپىي ئامان قېلىپ، ئېغىر يارىلانمىغان بولسىمۇ، قورقۇنچ ۋە قاتتىق سىلكىنىش تۆپەيلىدىن ئېسىنى يوقاتقانىدى. ھەتتا ئۇ ئۆزىنىڭ ئىسمىنىمۇ ئېسىگە ئالالمايتتى. دوختۇر چۇغلۇقنىڭ ئۆزاق مۇددەتكىچە ساپ ھاۋالىق تىنچ مۇھىتتا داۋالىنىشىنى بۇيرۇغان ئىدى. شۇڭا خەمىدە ئۇنى ھاۋالىق يېزىسىغا ئېلىپ چىقتى.

چۇغلۇق ھەر كۈنى ئىشىك ئالدىغا چىقىپ، يىراقلارغا قاراپ

ئولتۇرغىنىچە، ئۇن - تىنسىز ھالدا كۈننى كەچ قىلاتتى.

بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن قۇياش تاغ كەينىگە باش قويۇش ئالدىدا تۇراتتى. ئاق ئاتقا مىنگەن بىر يىگىت ئىككى ئىتنىڭ قاتتىق قاۋشىغا قارىماي، چىدىر ئالدىغا كېلىپ توختىدى. خەمىدە ئۆيدىن يۈگۈرۈپ چىقتى - دە، توۋلىۋەتتى:

— ھەي زۇلىيار، قايسى شامال ئۇچۇرۇپ كەلدى سىزنى؟

— ياخشىمۇسىز؟ سىز ئەۋەتكەن كۈندىلىك خاتىرە ئۇچۇرۇپ كەلگەن بولمامدۇ؟

— ھە قېنى، جۇرۇك ئۆيگە كىرەيلى. كەلگىنىڭىزمۇ بەك ياخشى بولدى. ئۇ ئۆز ئىسمىنى ئەسلىيەلمىگىنى بىلەن «زۇلىيار» دېگەن ئىسمىنى بىر قېتىممۇ ئاغزىدىن چۈشۈرگىنى يوق.

— ھە، ئۆزى قېنى؟

— ھوي، ھازىرلا مۇشۇ يەردە ئىدىغۇ، نەگە كەتكەندۇ؟

ئۆيدىكىلەر بىردەمدىلا ئۆپۈر - تۆپۈر بولۇشۇپ كەتتى. ئەتراپىتا چۇغلۇقنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى. چوڭلارنىڭ ھەممىسى تەرەپ - تەرەپكە ئات سېلىپ كەتتى. زۇلىيارمۇ يېڭى ئېچىلغان چىغىر يول بىلەن پاكار دۆڭنى بويلاپ يۈرۈپ كەتتى. ئەتراپ يېشىللىققا پۈركەنگەنىدى. ئاللانىڭ كارامىتىمۇ، تىك چۈشكەن قارامتۇل قىيالاردا قارىغايلار مەزمۇت ئۆسۈپ، تاغنىڭ ئۆزگىچە گۈزەللىكىگە رومانتىك تۈيغۇ بېغىشلىغانىدى. زۇلىيارنىڭ بۇ مەنزىرىلەرگە قارايدىغان ھەپسىلىسىمۇ يوق. چوققىلاردا ئەل - ئۇل پارقىراپ كۆرۈنگەن ئاخىرقى قۇياش نۇرى ئۇنى تېخىمۇ ئالدىرىتىپ قويۇۋاتاتتى. كەچ كىرىپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇ نەگىمۇ كەتكەندۇ؟ بىرەر ئىش يۈز بەرمىگەن بولسىلا بولاتتىغۇ. زۇلىيار تاغ باغرىغا جايلاشقان بۇغا فېرمىسىدىن ئەگىپ ئۆتۈشىگىلا يىراقتىن شامالدا يەلپۈنۈپ تۇرغان ئۇزۇن ئاق كۆڭلەك ۋە قۇياش نۇرىدا پارقىراپ تۇرغان قاپقارا سۇمبۇل چاچلىق تونۇش بىر گەۋدە كۆرۈندى.

— چۇغلۇق! — زۇلىيار ئاتنى چاپتۇرۇپ بېرىپ، قىزغا يېتىشتى. چۇغلۇق ئېرەنسىز قاراپ قويۇپ، يولىغا مېڭىۋەردى. چۇۋۇلغان دولقۇن ـ دولقۇن چاچلار تاغنىڭ لەرزان شامىلىدا ھەريان تولغىنىپ ئۇنىڭ يۈزىگە يېنىك ئۇرۇلاتتى. پېشانىسىنىڭ سول تەرىپىدىكى ئېغىزى يېڭىدىن پۈتكەن چوڭقۇر تاتۇق بىر كۆرۈنۈپ، بىر يوقاپ كېتەتتى.

— ھەي! — زۇلىيار ئاچچىق تەنە بىلەن كۈلۈپ قويدى، — رەھىمدىل ئادەملەرنىڭ بىر قېرىندىشىغا قىلغان سۇۋغىسى نېمىدېگەن قىممەتلىك، نېمىدېگەن ئېسىل!

— كېلىنىڭ چۇغلۇق، قايتايلى! — زۇلىيار قىزغا قول ئۇزاتتى. چۇغلۇقمۇ مەقسەتسىزلا قوللىرىنى كۆتۈرۈپ، زۇلىيارغا يۈزلەندى. زۇلىيار ئۇنى خۇددى كېپىنەكنى تۇتقاندەك يەڭگىللا كۆتۈرۈپ، ئاتنىڭ ئالدىغا ئالدى. مانا چۇغلۇق ئاخىرى قايتىپ كەلدى. ئۇ مېنىڭ مۇھەببىتىمگە، ياردىمىمگە موھتاج. مەن ئۇنىڭغا مۇھەببەتنىڭ ئىللىقلىقىنى، ھاياتنىڭ تولىمۇ گۈزەل ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇرىمەن. چوقۇم ھېس قىلدۇرىمەن، چۇغلۇق! ئەمدى بىر ئۆمۈر يېنىڭدىن ئايرىلمايمەن. زۇلىيارنىڭ كۆزلىرى ياشقا تولدى. چۇغلۇقتىن تارقىغان خۇشبۇي ھىد زۇلىيار ئۇچۇن ئەڭ مۇقەددەس نەپەسكە ئايلانماقتا ئىدى. ئۇلار بۇغا فېرمىسىنىڭ ئالدىغا يېتىپ كېلىشىگە تونۇشلا بىر ئاۋاز — ئۇلار قەلبىدە ئۇنتۇلغۇسىز ئەسلىمە قالدۇرغان بۇغا ئاۋازى ئاڭلاندى. زۇلىيار ئىتتىك چۇغلۇقنىڭ چىرايىغا قارىدى. ئۇ دەسلەپ خۇددى بوۋاق بالىدەك نۇرسىز كۆزلىرىنى يىراققا تىككىنىچە ئېرەنسىز قاراپ تۇردى. كېيىن جىمجىت تاغلار قوينىدا ئەكس سادا بىلەن ياڭرىغان ئىنچىكە، زىل ئاۋاز ئاستا ـ ئاستا تەسىر قىلىشقا باشلىدى. كۆزلىرىدە بىر خىل نۇر ۋاللىدە چاقناپ قالدى.

— چۇغلۇق، بۇغا ئاۋازى، ئاڭلاۋاتامسىز؟

بۇغا ئاۋازى يەنە ياڭرىدى. بۇ قېتىم چۇغلۇق كۆزلىرىنى يۇمۇۋالدى. نېمىنىدۇر ئەسكە ئالماقچى بولغاندەك قوشۇمىلىرى تۇرۇلدى. ئات خوددى ئىگىلىرىگە ھەيران قالغاندەك، پۇشقۇرۇپ قويۇپ ئورنىدا پىرقىرىماقتا ئىدى.

— ھېلىقى شەنبە كۈنى ئېسىڭىزدىمۇ؟ بىز سىلەرنىڭ ئىشىكىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ، خوددى مۇشۇنىڭغا ئوخشايدىغان بۇغىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان ئىدۇق. . .

چۇغلۇقنىڭ قەلبىنى ئاستا ـ ئاستا ئاجايىپ نازۇك ئىللىق بىر سېزىم ئىگىلەشكە باشلىدى. يەنە ھېلىقى چاغدىكىدەك تومۇرلىرىدا ياڭرىغان ئاجايىپ بىر سىمفونىيە ئاستا ـ ئاستا ئاڭلىنىشقا باشلىدى. بۇغا ئاۋازى يەنە ياڭرىدى. چۇغلۇق تۇيۇقسىز كۆزلىرىنى لاپ قىلىپ چوڭ ئاچتى ۋە زۇلىيارغا بىر دەقىقە قاراپ تۇرغاندىن كېيىن:

— زۇلىيار! ـ دېدى ـ دە، ئۆزىنى ئۇنىڭ باغرىغا ئاتتى.

— ئاخىرى ئەسلىدىڭىز، چۇغلۇق! — زۇلىيار ئۇنى مەھكەم قۇچاقلىدى. كۆزلىرىدىن خۇشاللىق ياشلىرى تارىلاپ تۆكۈلۈشكە باشلىدى. چۇغلۇق بولسا يىغلىپ قالغان بارلىق دەرد ـ ئەلەمنى بىر يولىلا چىقىرىۋالماقچى بولغاندەك، بېشىنى زۇلىيارنىڭ مۇرىسىگە قويغىنىچە بوغۇلۇپ ـ بوغۇلۇپ يىغلايتتى. زۇلىيار ئۇنىڭغا نېمە دەپ تەسەللى بېرىشنى بىلەلمەيلا قالدى.

— ئاھ، بۇغا ئاۋازى! سەن مۇھەببەت ئىلاھىسەن. سەن ئۇنى ياراتتىڭ، قايتىدىن ياراتتىڭ!

— بولدى يىغلىماڭ. چۇغلۇق دېگەنمۇ سىزدەك بولامدۇ؟ چۇغلۇق شۇنداق بىر گۈلمىش، ئۇ پەقەت تاغ ـ داللاردا ئەڭ باراقسانلىشىپ ئېچىلىدىكەن. قانچە كۆپ جۈدۇنغا ئۇچرىغانسېرى، شۇنچە ئايىنىدىكەن، قېنى كۆلەمسىز؟ — چۇغلۇق ئۇنىڭغا قاراپ ھەم كۈلەتتى، ھەم يىغلايتتى. زۇلىيارنىڭمۇ كۆزلىرىدە ياش لىغىرلايتتى.

— بولدى قىلىڭ، زۇلىيار، خۇددى مومامدەك چۆچەك ئېيتقىلى تۇردىڭىزغۇ؟ ياخشىسى، شۇ چۆغلۇقنى تاپقىلى بارايلى! ماقۇلمۇ؟ — چۆغلۇقنىڭ خۇش تەبەسسۇمدا ئېچىلغان گۈلنىڭ بەرگىدەك قىزارغان لەۋلىرىدىن تۇنجى بولۇپ شۇ سۆزلەر چىقتى. نىگارنىڭ يىغلاپ تۇرۇپ كۈلگىنىمۇ، كۈلۈپ تۇرۇپ يىغلىغىنىمۇ ئاجايىپ سۆيۈملۈك ـ تە!

— قېنى، ئەمىسە ماڭايلى! — زۇلىيار ئاتنىڭ چۆلۈرىنى سىلىكىپ قويۇپ، خۇددى توزۇپ كېتىشىدىن ئەنسىرىگەندەك چۆغلۇقنىڭ مۇرىلىرىدىن ئاۋايلاپ تۇتتى. چۆغلۇقمۇ ياش يۇقى كۆزلىرىنى يېرىم يۇمۇپ زۇلىيارغا يۆلەندى. ئات بىر خىل يورغىلاپ كېتىۋاتاتتى. چۆغلۇقنىڭ شەپەق ئەكسىنى تاپقان ھال رەڭ يۇزلىرىدە راھەتلىنىش، خاتىرجەملىك جىلۋە قىلاتتى. ئۇلار شۇ مېڭىشىدا شەپەق نۇرىدا تولغان تاغ باغرىنى بويلاپ، ئۆپۈق بىلەن زېمىن چېگرىسىدا ئېسىلىپ تۇرغان ئالتۇن تاۋاقتەك قۇياشنىڭ قوينىغا سىڭىپ كەتتى.

图书在版编目(CIP)数据

撒旦的圈套/艾比巴·亚力木合买提著. —乌鲁木齐：新疆青少年出版社，2004.11
ISBN 7-5371-5162-8

Ⅰ.撒… Ⅱ.艾… Ⅲ.中篇小说—作品集—中国—当代—维吾尔语（中国少数民族语言） Ⅳ.I247.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2004)第 104726 号

责任编辑：**卡米拉·热合曼**
责任校对：**克尤木·吐尔逊**
封面设计：**阿里甫·夏**

北极星 文学丛书
撒旦的圈套(维吾尔文)
(中篇小说集)
艾比巴·亚力木合买提 著

新疆青少年出版社出版
(乌鲁木齐市胜利路 100 号 邮编：830001)
新疆新华书店发行 新疆新华印刷二厂印刷
850×1168 毫米 32 开本 6.625 印张
2004 年 11 月第 1 版 2004 年 11 月第 1 次印刷
印数：1—3000

ISBN7-5371-5162-8 定价：10.00 元
如有印刷装订问题请直接同出版社调换

قۇتۇپ يولتۇزى مەجمۇئەسى

ئىپپەتلىك ئايال
قىز قەلبىدىكى سۆز
ئەنسىز ئادەم
يەكپاي ئاياغ
شەپتان قىلتىقى
دەز كەتكەن يۈرەك
نادان مۇخلىسلار

قۇتۇپ يولتۇزى مەجمۇئەسى

ISBN 7-5371-5162-8

ISBN7-5371-5162-8
(民文) 定价:10.00元